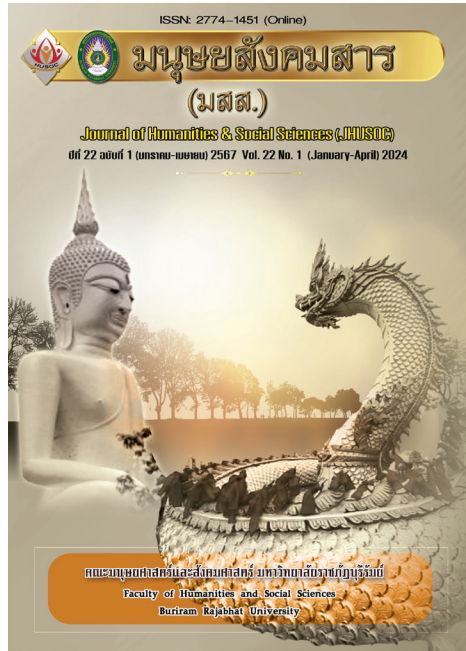

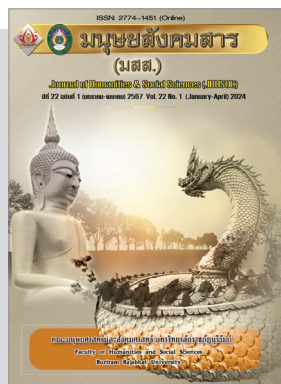
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ชื่อเดิม วารสารวิชาการ รมยสาร / ISSN 1686-0101

เจ้าของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

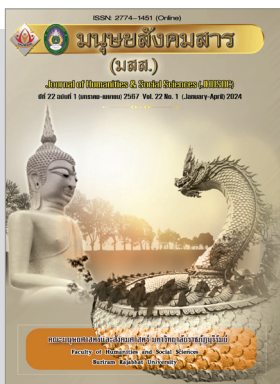
มาลินี จุโทปะมา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

malinee.ch@bru.ac.th

กองบรรณาธิการ

- ประสงค์ แสนบุราณ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
prayong.san@mbu.ac.th
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
supachai.si@msu.ac.th
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Thongphon.p@gmail.com
- พนอเนื่อง สุทัศน์ ณ อยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
panor.sudas@gmail.com

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

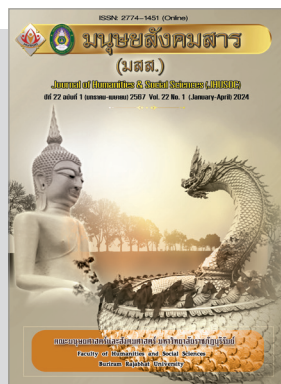
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
cholvit@swu.ac.th
- เอกฉัต จารุเมธิชน
ekkachat06@gmail.com
มหาวิทยาลัยสงขลบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- โกวิท พิมพวง
bigko009@hotmail.com
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กตัญญู แก้วหานาม
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
dr.kathanyoo@ksu.ac.th
- จิรายุ ทรัพย์สิน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
jirayu2515@srnu.ac.th
- R. Michael Smith
msmith@niagara.edu
Niagara University, U.S.A.

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

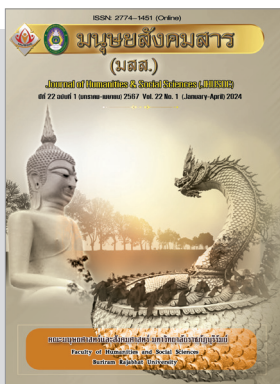
ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

- Ni Ni Hlaing
Mandalay University of Distance Education, Myanmar
ninihlaing59@gmail.com
- Irom Gambhir Singh
Manipur University, India
iromgambhir3@gmail.co
- นวมินทร์ ประชานันท์
nawaminpt@yahoo.com
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- กัทรพล ทศมาศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Pattaraphon.tm@bru.ac.th
- ชินนาง สวัสดิ์รัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Chinanang.sw@live.bru.ac.th

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ

อัครพนธ์ เนื้อไม่หอม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

akkarapon.nm@bru.ac.th

รองบรรณาธิการ

- คำภีร์ภาพ อินทะนุ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
kampeeraphab.it@bru.ac.th
- ศุภกิจ ภูวงค์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
suphakit.ph@bru.ac.th
- เฉลิมเกียรติ เข็นเพชร
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
chaleomkiet.yo@bru.ac.th

ตรวจสอบภาษาอังกฤษ

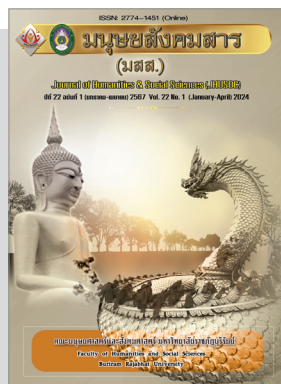
- Eric A. Ambele
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
eric.a@msu.ac.th

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

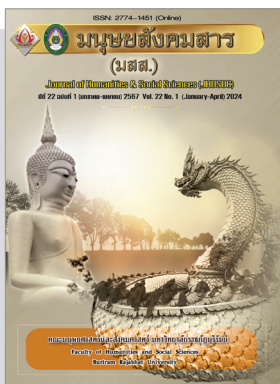
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เตรียมต้นฉบับและจัดทำรูปเล่ม

- จรัลรัตน์ อุ่นรัมย์
Nittya.or@bru.ac.th
ประชาสัมพันธ์และกราฟิกดีไซน์
- สุรพงศ์ กันถัด
surapong.kt@bru.ac.th

เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ (ม.ค.- เม.ย. / พ.ค.- ส.ค. / ก.ย.- ธ.ค.)

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 22 No. 1 (January-April) 2024

ISSN : 2774-1451 (Online)

Faculty of Humanities and Social Sciences

Former Name: Rommayasan / ISSN 1686-0101

Publisher

Faculty of Humanities and Social Sciences Buriram Rajabhat University

Editorial Advisor

Malinee Chutopama

President of Buriram Rajabhat University

malinee.ch@bru.ac.th

Editorial Board

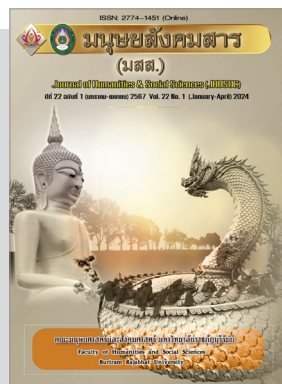
- Prayong Saenburan
Mahamakut Buddhist University Isan Campus
prayong.san@mbu.ac.th
- Supphachai Singyabut
Mahasarakham University
supachai.si@msu.ac.th
- Thongphon Phonhomsakha Na Sakonnakhon
Silpakorn University
Thongphon.p@gmail.com

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

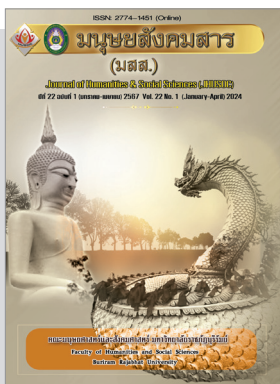
Vol. 22 No. 1 (January-April) 2024

ISSN : 2774-1451 (Online)

Faculty of Humanities and Social Sciences

- Panonueeng Suthat Na Ayutthaya
Bansomdejchaopraya Rajabhat University
panor.sudas@gmail.com
- Cholvit Jeanrajit
Srinakharinwirot University
cholvit@g.swu.ac.th
- Ekkachat Jarumetheechon
Buriram Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University
ekkachat06@gmail.com
- Kowit Pimpuang
Kasetsart University
bigko009@hotmail.com
- Kathanyoo Kaewhanam
Kalasin University
dr.kathanyoo@ksu.ac.th
- Jirayu Sinsap
Surindra Rajabhat University
jirayu2515@srru.ac.th

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 22 No. 1 (January-April) 2024

ISSN : 2774-1451 (Online)

Faculty of Humanities and Social Sciences

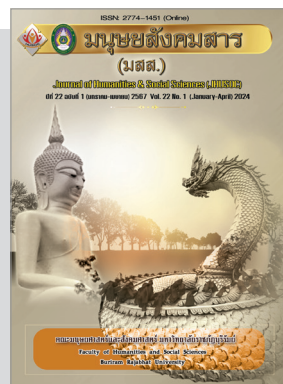
- R. Michael Smith
Niagara University, U.S.A.
msmith@niagara.edu
- Ni Ni Hlaing
Mandalay University of Distance Education, Myanmar
ninihlaing59@gmail.com
- Irom Gambhir Singh
Manipur University, India
iromgambhir3@gmail.co
- Nawamin Prachanant
Buriram Rajabhat University
nawaminpt@yahoo.com
- Pattarapon Tossamat
Buriram Rajabhat University
Pattaraphon.tm@bru.ac.th
- Chinanang Sawadram
Buriram Rajabhat University
Chinanang.sw@live.bru.ac.th

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 22 No. 1 (January-April) 2024

ISSN : 2774-1451 (Online)

Faculty of Humanities and Social Sciences

Editor-in-Chief

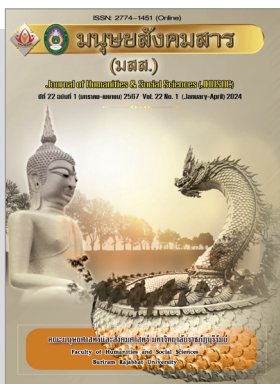
- Akkarapon Nuemaihom
Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University
akkarapon.nm@bru.ac.th

Associate Editors

- Khampeeraphab Intanoo
Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University
kampeeraphab.it@bru.ac.th
- Suphakit Phoowong
Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University
suphakit.ph@bru.ac.th
- Chaleomkiet Yenphech
Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University
chaleomkiet.y.p@bru.ac.th

English Editor

- Eric A. Ambele
Mahasarakham University
eric.a@msu.ac.th

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 22 No. 1 (January-April) 2024

ISSN : 2774-1451 (Online)

Faculty of Humanities and Social Sciences

Manuscript Preparation and Journal Design

- Jaralrat Oonram
Jhusoc@bru.ac.th

Public Relations and Graphic Design

- Surapong Kuntud
surapong.kt@bru.ac.th

Periodicity

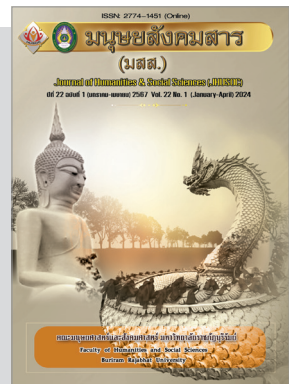
Three issues per year (January-April, May-October, September-December)

มนุษยสังคมสาร (มสส.)

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

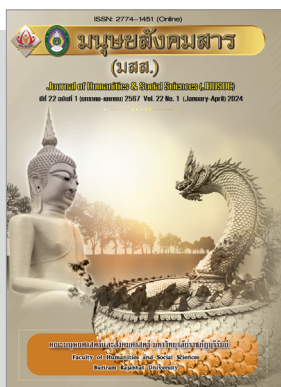
“มนุษยสังคมสาร” คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีนโยบายในการรับตีพิมพ์เผยแพร่บทความที่ครอบคลุมสาขาวิชาหลัก (Main subject Category) คือ Social Sciences และจะต้องอยู่ใน 3 กลุ่มสาขาวิชา (Subject areas) คือ 1) Arts and Humanities, 2) Economics, Econometrics and Finance, 3) Social Sciences ซึ่งจะต้องอยู่ใน 5 กลุ่มย่อย (Sub-subject areas) คือ 1) General Arts and Humanities, 2) Language and Linguistics, 3) General Economics, Econometrics and Finance, 4) General Social Sciences, 5) Sociology and Political Sciences

“มนุษยสังคมสาร” มีกำหนดการเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ (มกราคม-เมษายน / พฤษภาคม-สิงหาคม / กันยายน-ธันวาคม) แต่อาจจะออกเป็นฉบับพิเศษ (Special issue) ในการร่วมประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ไม่เกินปีละ 2 ฉบับ

ทุกบทความใน “มนุษยสังคมสาร” จะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewer) ในสาขาที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นบุคลากรนอกจากหลากหลายสถาบัน อย่างน้อย 3 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ทราบชื่อผู้ต้นฉบับบทความนั้น (Double-blind peer review) ทั้งนี้ เพื่อให้บทความมีคุณภาพและได้มาตรฐานทางวิชาการ บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ใน “มนุษยสังคมสาร” จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้ต้นฉบับบทความจะต้องปฏิบัติตามระบบการอ้างอิงเอกสารและหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยอย่างเคร่งครัด

ผู้ต้นฉบับที่จะส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ใน “มนุษยสังคมสาร” จะต้องส่งผลการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงาน (Plagiarism) ด้วยโปรแกรมอักษรวินิจฉัย ผ่านเว็บไซต์ <http://plag.grad.chula.ac.th/> โดยร้อยละของดัชนีความซ้ำซ้อนของบทความไม่เกินร้อยละ 10 ทั้งนี้ ให้ผู้ต้นฉบับแนบผลการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานส่งมาที่วารสารพร้อมกับบทความด้วย

ข้อความภายในบทความที่ตีพิมพ์ใน “มนุษยสังคมสาร” ทั้งหมด รวมถึงรูปภาพประกอบ ตาราง เป็นลิขสิทธิ์ของ “มนุษยสังคมสาร” การนำเนื้อหา ข้อความหรือข้อคิดเห็น รูปภาพ ตารางที่ปรากฏในบทความไปจัดพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการวารสารอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร วารสารอนุญาตให้สามารถนำไปเผยแพร่ต่อเพื่อประโยชน์ทางวิชาการได้ แต่ต้องแสดงที่มาจากการวารสาร โดยห้ามแก้ไขดัดแปลงเนื้อหาใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารนี้ ทศนะและความคิดเห็น ตลอดจนข้อผิดพลาดใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในบทความใน “มนุษยสังคมสาร” ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้ต้นฉบับบทความนั้น โดยไม่เกี่ยวข้องกับกองบรรณาธิการ

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC)

Vol. 22 No. 1 (January-April) 2024

ISSN : 2774-1451 (Online)

Faculty of Humanities and Social Sciences

Journal of Humanities & Social Sciences (JHUSOC) is the academic journal of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University. The journal has a policy for publishing articles covering the main subject category of Social Sciences. This category includes the following three subject areas:

1) Arts and Humanities, 2) Economics, Econometrics, and Finance, and 3) Social Sciences. Moreover, the manuscripts must also be under the following five sub-subject areas: 1) General Arts and Humanities, 2) Language and Linguistics, 3) General Economics, Econometrics, and Finance, 4) General Social Sciences, and 5) Sociology and Political Sciences.

The journal is published three times a year: January-April, May-August, and September-December. However, JHUSOC, with no more than two (2) issues per year, might be published as a special issue upon joining in the special academic events of national and international conferences held both in Thailand and other countries.

All articles in this journal must be reviewed by at least three (3) external peer reviewers in the relevant fields from different institutes. More importantly, the authors' and reviewers' identities are concealed from each other (Double-blind peer review) in order to have the articles with high quality and academic standards. The articles submitted for publication in JHUSOC have not already been published elsewhere or are not under consideration by peer reviewers for publication in other journals. The authors must strictly comply with the reference system and the criteria for the publication of academic or research articles set by the journal.

The authors who will submit their articles to be published in JHUSOC must submit the plagiarism results obtained from the Akkaravisut program via the website <http://plag.grad.chula.ac.th/> of which the similarity index for plagiarism check is not more than 10%. Moreover, the authors must also attach these results to the journal together with their articles.

All messages in the articles published in JHUSOC, including illustrations, and tables, are the copyright of the journal, so the use of contents, messages or comments, pictures, and tables in a particular article in various formats for commercial purposes must have the written permission from the journal editorial board. However, the article files used for academic purposes are permitted by the journal, but the journal citation is needed. The journal contents cannot be modified. Moreover, the views, opinions, and errors that may be found in the articles published in JHUSOC are the responsibility of the authors, and the editorial board is not responsible for these.

บทบรรณาธิการ

ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ตลอดระยะเวลาที่ “มนุษยสังคมสาร” ได้ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย หรือ ศูนย์ TCI (Thai-Journal Citation Index Centre) ให้อยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1 ตั้งแต่ปี 2565 จนถึง ปี 2567 วารสารวิชาการ “มนุษยสังคมสาร” ก็ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการตามเกณฑ์มาตรฐานและจริยธรรมการตีพิมพ์ทุกประการ และมีความพร้อมในการที่จะเข้าสู่การประเมินวารสารตามเกณฑ์ประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 5 (พ.ศ. 2568-2572) ตามกรอบเวลาที่ TCI กำหนดไว้ คือ 1) เปิดรับวารสารเพื่อประเมินคุณภาพในรอบที่ 5 ในช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม 2567 2) ประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ 5 ในช่วงเดือนมิถุนายน-ตุลาคม 2567 และ 3) ประกาศผลการประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ 5 ในเดือนมกราคม 2568

“มนุษยสังคมสาร” ฉบับที่ 1 ปีที่ 22 (มกราคม-เมษายน) ฉบับนี้ประกอบด้วยบทความจำนวน 12 บทความ โดยทุกบทความได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewer) จากหลากหลายสถาบัน จำนวนอย่างน้อย 3 ท่าน และผ่านการตรวจความซ้ำซ้อนด้วยโปรแกรมอักขราวิสุทธิ์ โดยผลการตรวจหาการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) ของบทความทั้งหมดในฉบับนี้อยู่ระหว่างร้อยละ 1.00-10.00 ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่วารสารกำหนดไว้คือมีค่าเฉลี่ยของดัชนีความซ้ำซ้อนไม่เกินร้อยละ 10 อนึ่ง ในบทความทั้ง 12 บทความนี้มีจำนวน 1 บทความที่ได้นำเสนอในงานประชุมราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 7 (RUNIRAC VII | SNRU) ในวันที่ 14-16 พฤศจิกายน 2566 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร แล้ว คือ บทความชื่อ “การเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญา” ซึ่งเมื่อส่งบทความนี้มาเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ใน “มนุษยสังคมสาร” ทางกองบรรณาธิการวารสารก็ได้แจ้งให้ผู้มีพันธำเนินการตามเงื่อนไขต่างๆ ของวารสารทุกประการ เช่น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิของวารสารจำนวน 3 ท่าน พิจารณาบทความใหม่อีกครั้งหนึ่ง ตรวจความซ้ำซ้อนของบทความ และอื่นๆ ที่เห็นสมควร

สำหรับปกวารสารฉบับนี้ได้ขออนุญาตจากผู้นิพนธ์บทความเรื่อง “การพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ข้อมูลชุมชนเป็นฐาน” แล้ว เพื่อนำเสนอออกมาเป็นภาพปกวารสารที่สะท้อนถึงความเชื่อของชาวพุทธอันเกี่ยวโยงอย่างแนบแน่นกับวัฒนธรรมของชุมชน

บทบรรณาธิการ

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

กองบรรณาธิการวารสาร ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewer) ที่ได้ประเมินทุกบทความตามหลักวิชาการ ขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนบทความ (Authors) จากสถาบันต่างๆ ที่ได้ให้เกียรติและความไว้วางใจทางวิชาการกับ “มนุษยสังคมสาร” ด้วยการส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ พร้อมทั้งขอขอบพระคุณกองบรรณาธิการทุกท่านที่ได้ร่วมด้วยช่วยกันบริหารจัดการงานวารสารจนสำเร็จเรียบร้อยด้วยดีมั่นใจได้ว่า “มนุษยสังคมสาร” จะยังคงเป็นวารสารคุณภาพที่จะอยู่เคียงคู่กับนักวิชาการตลอดไปทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

รองศาสตราจารย์ ดร.อัครพนท์ เนื้อไม้หอม
บรรณาธิการ

สารบัญ

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

การพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ข้อมูลชุมชนเป็นฐาน

1

The Development of a Smart Map Information System Linkage with

the Naga Beliefs based on the Community Information

บุญมี โททำ / กษมา ดอกดวง / ปิยะวัฒน์ อัฒจักร / สิริวรัญญา เลิศสกุลรุ่งเรือง

Boonmee Totum / Kasama Dokduang / Piyawat Attajak /

Siriwaranya Lertsakulrungraung

การเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความหลากหลายของ
ทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญา

21

Increasing the Economic Value-added of Mekong Basin Woven Textiles from the Diversity
of Biological Resources and Wisdom

ชฎาพร เนบชิต / ปานิภรณ์ วีระวงศนันท์ / วิไลวรรณ อุดหนุน

Chadarporn Nabchid / Paniporn Teerawongsanan / Wilaiwan Audnoon

การศึกษาและพัฒนาของที่ระลึกจุดท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์
วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอปรangkู่ จังหวัดศรีสะเกษ

40

Study and Development of Souvenirs at Community Tourism Spots According

to The Kui Cultural Identity of Ban Rong Ra Prangku District, Sisaket Province

โพธิ์พงษ์ ฉัตรนันทภรณ์

Popong Chatnuntaphorn

วัฒนธรรมการผลิตและการเปลี่ยนแปลงข้าวพื้นเมืองจังหวัดจันทบุรี

60

Culture of Production and Change of Local Rice varieties in Chanthaburi Province

นักรบ เดียรอำ / จำลอง แสนแสนะ

Nak-rob Dhian-am / Chamlong Sansanao

สารบัญ

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

การพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย The Development of Participatory Governance Model of The Civil Society Sector in The Administration of Koh Samui Municipality วิทวัส ขุนหนู Wittawat Kunnu	80
ภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประหมณีทาน “โซวเลนจี” Chinese Social Reflection in the Literary Works “Sou Shen Ji” วีระชาติ ดวงมาลา / กนกพร นุ่มทอง / เมฆม เมธิจรินนท์ Veerachat Duangmala / Kanokporn Numtong / Metcha Metjiranont	100
แนวคิดในเรื่องสั้นของ จำลอง ฟังชลจิตร Concept in a short story by Chamlong Fangchonchit ขวัญเรือน ภูธร / บุญเลิศ วิวรรณ Kwanruean Phoothorn / Boonlert Wiwan	120
Development of English Conversation Drama Practice Exercises to Enhance First-Year Students English-Speaking Proficiency Witsaruth Laihakhot / Chayakorn Sutakote	140
การพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน Digital Marketing Strategy Development to Competitive Advantage พรศิริ วิรุณพันธ์ Pornsiri Wirunphan	161

สารบัญ

ปีที่ 22 ฉบับ 1 (มกราคม - เมษายน) 2567

ISSN : 2774-1451 (Online)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

A Model Development of Literacy Leadership for School Administrators

181

Jiraporn Supising / Somkiet Boonrawd / Suriya Taweeboonyawat /
Ponlawat Chaichana / Choocheep Puthaprasert / Sirimas Kosanpipat

ต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรจากการใช้เคมีเกษตร

201

อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

**Cost of Production of Jasmine Rice by Farmers from the Use of Agrochemicals in
Rasi Salai District, Sisaket Province**

เกษม เปนาละวัด

Kasem Penalawat

แนวทางการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคามและชุมชน

221

ใกล้มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

**The Guideline for a Waste Management in Mahasarakham University and
Neighborhood Communities**

**นิรันดร์ คำนุ /ธีระพงษ์ มีไธสง / วชิราภรณ์ วรรณโชติ / เมทินี โคตรดี /
มนตรี พิมพิไจ**

Nirundorn Khamnu / Theerapong Meethaisong / Washiraporn Wannachot /

Mathinee Khotdee / Montree Pimjai

การพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับ
พญานาค เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
โดยใช้ข้อมูลชุมชนเป็นฐาน

**The Development of a Smart Map Information System Linkage with
the Naga Beliefs based on the Community Information**

บุญมี โทท่า¹ / กษมา ดอกดวง² / ปิยะวัฒน์ อัฒจักร³ / สิริวิรัชญา เลิศสกุลรุ่งเรือง⁴

Boonmee Totum / Kasama Dokduang / Piyawat Attajak /

Siriwaranya Lertsakulrungaeng

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Assistant Professor Dr., Program in Public Administration, Faculty of Humanities and Social
Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Assistant Professor, Faculty of industrial technology, Ubon Ratchathani Rajabhat University

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Assistant Professor, Faculty of industrial technology, Ubon Ratchathani Rajabhat University

⁴อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Lecturer, Program in Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Received: December 6, 2023

Revised: April 22, 2024

Accepted: April 23, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.1>

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพลวัตทัศนความเชื่อพญานาคแต่ละพื้นที่ 2) พัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค 3) ส่งเสริมการเรียนรู้และปรับใช้ระบบสารสนเทศที่ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องความเชื่อในเรื่องพญานาค จำนวน 30 คน ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ระบบสารสนเทศ จำนวน 150 คน โดยเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มเนื้อหา อธิบายเชิงพรรณนา และข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) พลวัตทัศนความเชื่อพญานาคแต่ละพื้นที่ สะท้อนให้เห็นบริบท ภูมิศาสตร์ และกายภาพของพญานาคที่มีความแตกต่างกันสามารถแบ่งออกเป็น 4 ยุค 2) การพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะ ได้นำเสนอความเชื่อมโยงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนของระบบสารสนเทศในการบริหารจัดการข้อมูล 2) พิกัดเพื่อสร้างความเชื่อมโยงด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ความพึงพอใจของกลุ่มผู้ใช้งานที่มีต่อระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะ 3) การเรียนรู้และปรับใช้ระบบสารสนเทศฯ มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.67)

คำสำคัญ: ความเชื่อพญานาค, ระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The research aimed to 1) study the dynamics of Naga-related folklore and beliefs of different areas, 2) develop a smart map information system, 3) promote learning and use the information system to map beliefs about the Nagas. Interview with the key informants were 30 people who provided important information about beliefs in the Naga. Evaluating satisfaction with the use of information systems,

150 people. They were derived by a specific sampling. A qualitative content was analyzed and synthesized by a descriptive method. Statistics used were mean, and standard deviation. The research findings were as follows. 1) the dynamics of Naga stories and folklore of different areas were indicative of different contexts, geographical and physical surroundings of the Naga. The dynamics in the study can be divided into four ages: the Naga dependent on natural resources and water sources, the Naga in the age of changes and development, the Naga in the age of modernization and inequality, and the Naga in the age of tourism and commercialization; 2) the smart map information system linked to the Naga beliefs could be divided into two parts: (1) the information system part; (2) the coordinates to be linked to the geographical information. 3) The satisfaction of the information system users under study was at a high level ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.67)

Keywords: the naga belief, smart map information system, cultural tourism

บทนำ

ตำนานเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ผิวนาคเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยวิถีชีวิต ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ปรากฏให้เห็นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความคล้ายคลึงหรืออาจแตกต่างกันไป ซึ่งเป็นกิจกรรมการเดินทางตามความเชื่อและแรงศรัทธา โดยความเชื่อเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า คนอีสานพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการทำมาหากินโดยใช้ศรัทธาหรือความเชื่อเหนือธรรมชาติเป็นกลไกสำคัญในการจัดระเบียบและสร้างกติกการอยู่ร่วมกันทางสังคม และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติด้วยความถ่อมตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Singsuwan & Puaksom, 2020) ขณะที่ความศรัทธาทางศาสนาถูกนำไปเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสงบทางจิตใจ ควบคู่กับ

ความเป็นสิริมงคลต่อการดำเนินชีวิตด้วยการขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สังกัดได้จากกระแสความนิยมการเดินทางของกลุ่มศิลปิน ดารา และนักแสดงที่เดินทางไปตามรอยความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระยานาค ณ อุทยานแห่งชาติภูถ้ำกา จังหวัดบึงกาฬ ที่มีหินและผนังถ้ำที่มีลักษณะคล้ายงูขนาดใหญ่ (Jansuri, 2021) ถึงแม้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เข้ามาในสังคมปัจจุบัน แต่เรื่องราวของพระยานาคยังคงสอดคล้องอยู่กับวิถีชีวิตของผู้คนช่วยเสริมคุณค่าและเป็นขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีสานและลุ่มแม่น้ำโขงมีความเชื่อมโยงกับพระยานาคหลายแห่ง เช่น พระยานาคคำชะโนด จังหวัดอุดรธานี วัดถ้ำวังผา พระยานาคราช และพระยานาควัดป่าปากโคม จังหวัดอุบลราชธานี ถ้ำนาคา จังหวัดบึงกาฬ ถ้ำนาถิ จังหวัดนครพนม พระยานาควัดภูมะโนรมย์ จังหวัดมุกดาหาร หรือพระยานาคในปราสาทหินต่าง ๆ แถบจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น นับว่าเป็นจุดขายสำคัญหนึ่งของภาคอีสานโดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับเรื่อง “พระยานาค” ซึ่งสะท้อนกิจกรรมทางความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต การเสี่ยงโชค และอารยธรรมของกลุ่มชนผู้ตั้งรกรากในชุมชนอีสานและชุมชนแถบลุ่มแม่น้ำโขง

ปัญหาและอุปสรรคการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานที่สำคัญคือการขาดการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ชาวบ้านขาดการบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ ส่วนมากเป็นเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะ และขาดการสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวห่างไกลกันขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเส้นทาง ทำให้นักท่องเที่ยวขาดความสนใจไม่นิยมมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (Tangchan, Suvachat & Srikamporn, 2014) อีกทั้งเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2565 คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้นำคณาจารย์เอกสิทธิ์ประจำชาติประเภทสัตว์ในตำนาน ซึ่งเป็นการประกาศในเชิงสัญลักษณ์ เพื่อสร้างให้เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เอกสิทธิ์

และวัฒนธรรมของชาติ อีกทั้งยังเป็น Soft Power ในการนำทุนวัฒนธรรมมาขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและนำรายได้เข้าประเทศ

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นปัญหาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคที่ยังขาดข้อมูลและการจัดระบบข้อมูลที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่ความเชื่อโดยอาศัยฐานข้อมูลเกี่ยวกับพญานาคสร้างความเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในรูปแบบแผนที่แหล่งท่องเที่ยว ในลักษณะการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการสำรวจพิกัดเชิงภูมิศาสตร์ จะอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวด้วยการยกระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้วยบริการบอกตำแหน่งสถานที่ (Location - based Services) เพื่อใช้บริหารจัดการและบริการการท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ข้อมูลชุมชนเป็นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตทัศนคติความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคแต่ละพื้นที่ จากกระบวนการค้นคว้าและการปรับเปลี่ยนให้เป็นสินค้าและบริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ข้อมูลชุมชนเป็นฐาน
3. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และปรับใช้ระบบสารสนเทศที่ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาพลวัตทัศนความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคจากกระบวนการทัศน์ดั้งเดิมสู่การปรับเปลี่ยนให้เป็นสินค้าและบริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 ด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารวิชาการ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documents) และผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อในเรื่องพญานาค ประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน ประชาชน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางศาสนา จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2 ด้านเนื้อหา ศึกษาพลวัตทัศนความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคจากกระบวนการทัศน์ดั้งเดิมสู่การปรับเปลี่ยนให้เป็นสินค้าและบริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 ด้านพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อในเรื่องพญานาค จำนวน 11 แห่งในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ 1. **จังหวัดนครพนม** ประกอบด้วย 1) ถ้ำนาดี อุทยานแห่งชาติภูผายา อำเภอบ้านแพง 2) พญาศรีสัตตนาคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง 2. **จังหวัดมุกดาหาร** ประกอบด้วย 1) พญาภูขงคีนาคราช แก่งกะเบา ตำบลปงขาม อำเภอหว้านใหญ่ 2) พญาศรีมุกดามหาหมุนีนิลपालนาคราช วัดพระพุทธรูปทองมโนรมย์ ตำบลศรีบุญเรือง อำเภอเมือง 3) ศาลปู่พญานาคสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่ 2 3. **จังหวัดอุบลราชธานี** ประกอบด้วย 1) พญาทะนะมูลนาคราช วัดป่าปากไผ่ ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลย์มังสาหาร 2) พญาภูจรีนทร์นาคราช สถานปฏิบัติธรรมวังผาพญานาคราช ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม 3) พญานันตภูขงคีนาคราช ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ 4) พญาภูใหญ่นาคราชองค์ดำ วัดป่าภูยอดรวาย ตำบลนาเลน

อำเภอศรีเมืองใหม่ 5) วัดถ้ำปาฏิหาริย์ หรือ วัดถ้ำมิด ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม 6) ปู่พญานาคราช (พญานาคเรืองแสง) แห่งวัดป่าภูบึง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนจากการประกอบพิธีกรรมและพฤติกรรมชุมชน หรือกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลประวัติศาสตร์ คติความเชื่อ วัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชุมชนในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำโขงที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยความเชื่อต่อพญานาค

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดกลุ่มเนื้อหา (Grouping) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ (Descriptive)

ระยะที่ 2 ออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ข้อมูลชุมชนเป็นฐาน การพัฒนาระบบสารสนเทศนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และออกแบบระบบ ดังนี้

1) การศึกษาความต้องการของผู้ใช้ระบบ และผลการวิจัยจากระยะที่ 1 จัดทำระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยว (Requirements) ต่าง ๆ จากชุมชน นักท่องเที่ยว ขึ้นตอนต่อไป ก็คือ การนำข้อกำหนดเหล่านั้น ไปพัฒนาเป็นความต้องการของระบบใหม่ด้วยการพัฒนาเป็นแบบจำลอง

2) การวิเคราะห์และออกแบบระบบ เป็นระยะที่นำผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ที่เป็นแบบจำลองเชิงตรรกะมาพัฒนาเป็นแบบจำลองเชิงกายภาพ ข้อมูลในฐานข้อมูลได้จากระยะที่ 1 ที่เกี่ยวเนื่องด้วยความเชื่อในพญานาค พิภพ ความเชื่อมโยงของแต่ละสถานที่ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคคล้ายคลึงกัน ทั้ง 3 จังหวัด จากนั้นออกแบบแผนที่เชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคเพื่อใช้ในการนำเสนอข้อมูลที่สามารถสแกน QR Code ของแต่ละสถานที่ที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยความเชื่อในพญานาค และสามารถเชื่อมโยงไปยังสถานที่อื่น ๆ

ระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และปรับใช้ระบบสารสนเทศแผนที่ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรภาครัฐ 15 คน ชุมชนท้องถิ่น 25 คน ประชาชนทั่วไป 60 คน และนิสิต/นักศึกษา จำนวน 50 คน รวมจำนวน 150 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ด้านเนื้อหา ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการการนำแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์ และประเมินความพึงพอใจกลุ่มผู้ใช้งานระบบสารสนเทศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า พลวัตพญานาคคตินความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคจากกระบวนการค้นคว้าวิจัยการปรับเปลี่ยนให้เป็นสินค้าและบริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สะท้อนให้เห็นบริบทภูมิศาสตร์ และกายภาพ ของพญานาคที่มีความแตกต่าง คือ อยู่ในน้ำ ริมแม่น้ำ/แหล่งน้ำในป่า/เขตอุทยานแห่งชาติ และภูเขา อีกทั้งเรื่องเล่า ตำนาน ความเชื่อ และชีวิตประจำวันของคนอีสานและลุ่มแม่น้ำโขงที่ยังคงเชื่อเกี่ยวกับพญานาคจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างเป็นพลวัต (Rakngan, 2012 ; Weerasilp , 2021) รวมถึงการตีความและความหมายเชิงสัญลักษณ์พญานาคมีความหลากหลายสะท้อนผ่านเรื่องเล่า ความเชื่อ เครื่องเล่น ไร่ เครื่องเก็บน เป็นต้น นอกจากนั้น คาถา บทสวด หรือคำบูชายังสะท้อนคติน ความเชื่อ โลกทัศน์ของคนที่นับถือพญานาค และพบว่าเชิงนโยบายและการท่องเที่ยวมีการใช้พญานาคในการดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชื่อมโยงถึง

แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นและลุ่มแม่น้ำโขง สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค ดังนี้

1) **พญานาคในยุคพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำ** อดีตสังคมมนุษย์มีการเคลื่อนย้ายและก่อตั้งชุมชนอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำ ภูเขา และป่าไม้ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนพึ่งพาทรัพยากรเพื่อการยังชีพ เช่น การประมงพื้นบ้าน การล่าสัตว์ การหาของป่า การทำไร่ ทำนา และอื่น ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคถูกตีความและให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ (Rittidet, 2001) คือการเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ธำรงคนเพื่อปกป้องศาสนา รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ในการปกป้องความสงบร่มเย็นของชุมชนและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทรัพยากรแหล่งน้ำ ภูเขา และป่าไม้ กล่าวคือ พญานาคทะนุถนอม หรือ “เจ้าปู่เจ้าทวด” แห่งวัดป่าปากโคม อำเภอพิบูลย์รักษ์ นอกจากจะมีบทบาททางความเชื่อและศาสนาแล้วยังมีบทบาทในการปกป้องแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาและวังบาดาล พญานาคราชแห่งวัดถ้ำวังผาพญานาคราช อำเภอโขงเจียมมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับลำห้วยที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำโขงและเป็นแหล่งวางไข่ของปลาอพยพ ถ้าพญานาคแห่งวัดถ้ำปาฏิหาริย์ อำเภอโขงเจียมเกี่ยวข้องกับความสงบร่มเย็นของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รวมทั้งเป็นที่อยู่ของ “คนทิพย์” ในเมืองลับแล องค์ปู่พญาอนันตภูษงค์นาคราชแห่งวัดผาหินนางคอย อำเภอศรีเมืองใหม่ ปกป้องความอุดมสมบูรณ์ของลำห้วยและป่าไม้ ปู่พญานาคราช (พญานาคเรืองแสง) แห่งวัดป่าภูบึง อำเภอศรีเมืองใหม่ปกป้องขุนเขาและความร่มเย็นให้ชาวบ้านพญานาคที่กุม โนรมย์เป็นเจ้าแห่งภพฟ้า พญาศรีสัตตนาราชริมฝั่งแม่น้ำโขงจังหวัดนครพนมเป็นเจ้าแห่งภพน้ำ พญาศรีภูษงค์มุกดานาคราชแห่งแก่งกะเบาเจ้าแห่งปฐพีภพศาลปู่พญานาคที่สะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่ 2 เกี่ยวข้องกับภูมิโนนใต้แม่น้ำโขงบริเวณก่อสร้างสะพานมิตรภาพ พญาศรีสัตตนาราชริมฝั่งแม่น้ำโขงจังหวัดนครพนมเกี่ยวข้องกับความสงบร่มเย็นของชาวนครพนม และตำนานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่าไม้และภูเขา เป็นต้น

2) **พญานาคในยุคของความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา** การพัฒนาแหล่งน้ำในกลุ่มแม่น้ำโขงและกลุ่มแม่น้ำสาขาก่อตั้งขึ้นยาวนานหลายทศวรรษ ขณะที่พญานาคในพื้นที่หลายแห่งได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการพัฒนาที่นำไปสู่ผลกระทบต่อภูมินิเวศ (Rachjun, 2021) มีวาทะกรรมทางการพัฒนาเกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาประเพณี ศิลปกรรมเศรษฐกิจการตลาดเกี่ยวกับพญานาค การท่องเที่ยวเกี่ยวกับพญานาคเพิ่มมากขึ้น ขณะที่การลงพื้นที่ภาคสนามในพื้นที่ต่างๆ พบว่า เรื่องราวเกี่ยวกับพญานาคส่วนใหญ่ถูกบอกเล่าสะท้อนในมุขไทย ศาสตร์และคติชนอย่างกว้างขวาง ความเชื่อเรื่องนาคทางนามธรรม ถูกแปรเปลี่ยนเป็นรูปธรรมผ่านการสร้างวัตถุ หรือสถานที่ต่างๆ รองรับกระแสความเชื่อที่เกิดจากวาทะกรรมความเชื่อสู่วาทะกรรมการพัฒนา

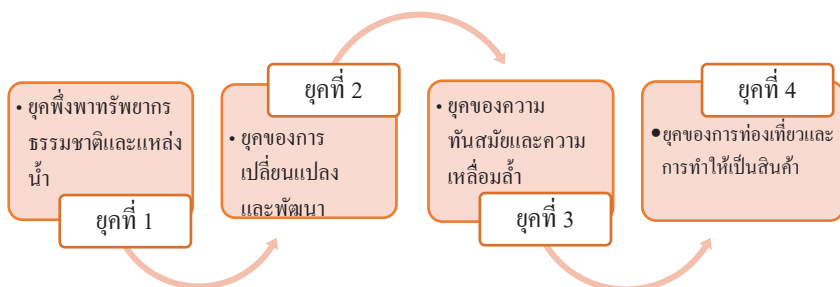
3) **พญานาคในยุคสมัยของความทันสมัยและความเหลื่อมล้ำ** จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่า ปัจจุบันความเชื่อเรื่องพญานาคเกี่ยวข้องเชื่อมโยงถึงสังคมที่มีความเป็นทันสมัยหรือโลกาภิวัตน์ รวมทั้งสะท้อนความเหลื่อมล้ำทางสังคม กล่าวคือ จะเห็นได้จากบทสวด คาถา หรือคำกล่าวต่างๆ บริเวณรูปปั้นพญานาคที่มีการข้องเกี่ยวกับความสุขของชีวิตท่ามกลางสังคมอีสานและสังคมไทยที่มีความเหลื่อมล้ำสูง (Vechasat, 2017) ความมั่งคั่งร่ำรวยเงินทองเนื่องจากความพยายามในการทำงานที่หนักอึ้งไม่เพียงพอสำหรับการตอบสนองความต้องการใช้จ่ายและชีวิตประจำวัน การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเพื่อที่จะให้มีแรงในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว การชนะศัตรูต่าง ๆ และอื่น ๆ นอกจากนั้น ยังสะท้อนผ่านเครื่องเซ่นไหว้และการเสี่ยงโชคของคนที่มาไหว้ บูชาบนบาน เช่น การใช้ดอกดาวเรืองที่มีความหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง การมีแพงจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือการใช้ของควาหวานต่าง ๆ แก้วบนหลังจากประสบผลสำเร็จโดยพรพญานาค เป็นต้น (LakulI & Tularak, 2017)

4) **พญานาคในยุคของการท่องเที่ยวและการทำให้เป็นสินค้า** เดิมพญานาคเป็นเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะ ต่อมาได้มีการก่อรูปขึ้นมาเป็นรูปปั้นจากแรงศรัทธาและความเชื่อของคนแต่ละพื้นที่ถิ่น ขณะที่พญานาคแต่ละแห่งมีพลังอำนาจและอยู่คนละตระกูล

รวมทั้งพยานาคในโลกทัศน์ของชาวบ้านและคนก่อสร้างมีทั้งเพชฌัญญ์และเพชฌาย (Kanthik and Awadhesh Roy, 2015) อย่างไรก็ตาม การมีพยานาคเป็นรูปปั้น หรือเชิงสัญลักษณ์ ได้นำไปสู่การก่อเกิดอาชีพของคนท้องถิ่น เช่น ขายเครื่องเซ่นไหว้บูชาต่างๆ การประคิษฐ์ การปลูกดอกดาวเรืองเพื่อสร้างรายได้ การขายอาหาร น้ำดื่ม และสลากกินแบ่งรัฐบาล รวมทั้งการขายของที่ระลึก เป็นต้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับจังหวัดพบว่า จังหวัดมุกดาหารค่อนข้างให้ความสำคัญและสามารถใช้จุดเด่นของพยานาค 3 กพ มาเป็นการท่องเที่ยวพยานาคที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของจังหวัด พญาศรีสัตตนครราช ได้กลายเป็นแลนด์มาร์คแห่งใหม่ของ จังหวัดนครพนม ขณะที่พยานาคถ้ำนาตียังได้รับความสนใจโดยอุทยานแห่งชาติฯ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการท่องเที่ยวพยานาคและธรรมชาติ พลวัตทางความเชื่อเรื่องพยานาคที่นำไปสู่การกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจของชุมชนต่าง ๆ ได้แสดงภาพลักษณ์ของความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างความเชื่อกับการกลายเป็นทรัพยากรหลักที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ (Noppakor , Kheokao, & Poomduang, 2023) โดยสรุปเป็นแผนภาพทั้ง 4 ยุค ดังภาพ 1

ภาพ 1

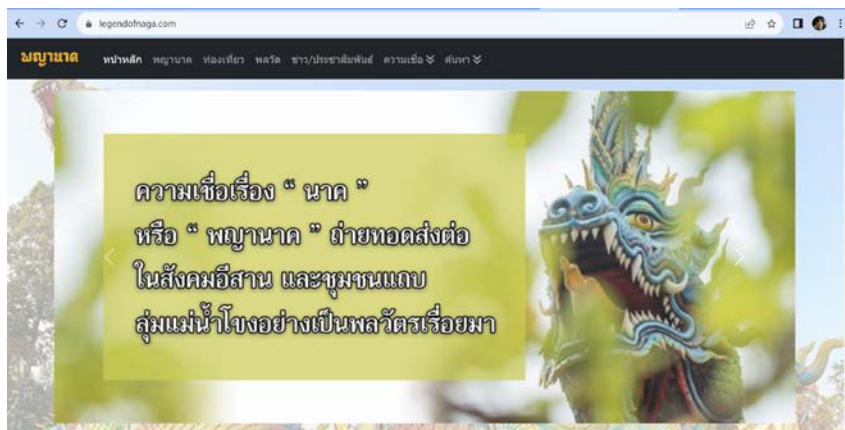
พลวัตพยานาค 4 ยุค

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับ พญานาค (<https://legendofnaga.com>) ได้นำเสนอความเชื่อมโยงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนของระบบสารสนเทศในการบริหารจัดการข้อมูลพลวัตรคติชนความเชื่อ พญานาคตามวัตถุประสงค์ที่ 1 โดยหน้าหลักของเว็บไซต์ มีส่วนประกอบของหน้า เว็บไซต์ ทั้งหมด 3 ส่วน คือ ส่วนหัว ประกอบด้วย เมนูข้อมูลพญานาค ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว พลวัต ข้าว/ประชาสัมพันธ์ เมนูความเชื่อ ซึ่งจะเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวตามความเชื่อต่าง ๆ เช่น ด้านความรัก ด้านการงาน ด้านการเงิน และด้านโชคลาภ และเมนู ค้นหา สำหรับค้นหาความเชื่อมโยงของแต่ละสถานที่ เช่น ตระกูลของพญานาค ตามชื่อของพญานาค และตามชื่อแหล่งท่องเที่ยว เมนูส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย ข้อมูลพญานาคตระกูลต่าง ๆ เรื่องเล่าตำนานพญานาค สถานที่ท่องเที่ยวตามความเชื่อ ข้าว/ประชาสัมพันธ์ และส่วนท้ายของเว็บไซต์จะแสดงผลของผู้วิจัย หน่วยงาน เป็นต้น ดังภาพ 2

ภาพ 2

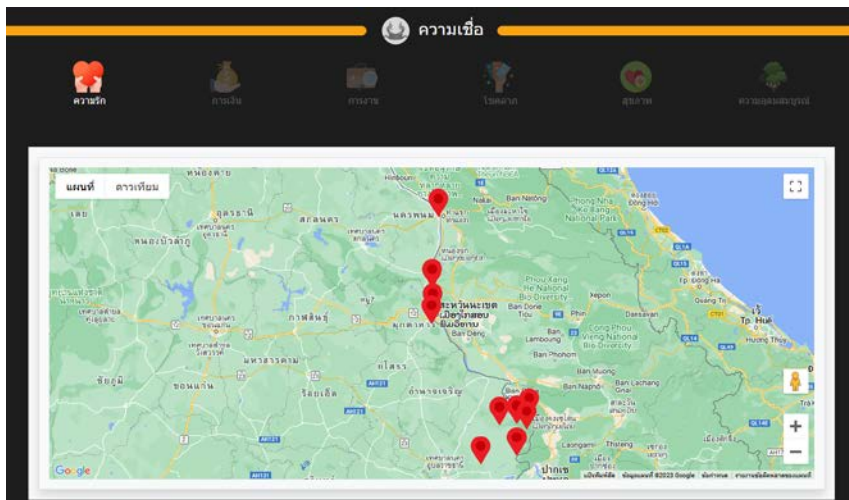
หน้าหลักเว็บไซต์

2) พิกัดเพื่อสร้างความเชื่อมโยงด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ แผนที่ความเชื่อมโยง ในหน้าเมนูความเชื่อจะแยกประเภทความเชื่อออกเป็น ด้านความรัก การเงิน โชคลาภ และการทำงาน ซึ่งเมื่อเลือกแต่ละด้านจะแสดงแผนที่เชื่อมโยงสถานที่นั้น ๆ พร้อมทั้งให้ข้อมูลแผนที่เส้นทางที่เป็น Google Map ดังภาพ 3

ภาพ 3

พิกัดและแผนที่เชื่อมโยงพลวัตพญาค

3. การส่งเสริมการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ข้อมูลชุมชนเป็นฐาน พบว่า ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.57) สามารถนำไปใช้งานได้ และผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ใช้งานทั่วไป เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน และกลุ่มผู้ดูแลระบบและผู้เชี่ยวชาญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.67) แยกออกเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$,

S.D. = 0.63) ด้านความสามารถทำงานตามต้องการผู้ใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.68) ด้านการใช้งานของระบบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.67) และด้านประสิทธิภาพของระบบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.70)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า พลวัตพญานาค คติชน ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและอัตลักษณ์แต่ละพื้นที่ถิ่น สะท้อนให้เห็นบริบท ภูมิศาสตร์ และกายภาพของพญานาคที่มีความแตกต่างกันสามารถแบ่งออกเป็น 4 ยุค ประกอบด้วย พญานาคในยุคพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำ พญานาคในยุคของความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา พญานาคในยุคสมัยของความทันสมัยและความเหลื่อมล้ำ พญานาคในยุคของการท่องเที่ยวและการทำให้เป็นสินค้า นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องนาคหรือพญานาคได้ถูกถ่ายทอดส่งต่อในสังคมอีสานและชุมชนแถบลุ่มน้ำโขงซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากอดีต ได้ดำเนินมาถึงปัจจุบันและกำลังจะเปลี่ยนผ่านไปสู่อนาคตอย่างเป็นพลวัต ที่นำไปสู่การกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจของชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ภาคอีสานได้แสดงภาพลักษณ์ของความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างความเชื่อกับการกลายเป็นทรัพยากรหลักที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sawangseang (2023) พบว่าพญานาคในวัฒนธรรมอีสานเป็นความเชื่อผสมระหว่างศาสนาพื้นเมือง ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ ถูกนำมาสร้างความหมายใหม่ เพื่อเปลี่ยนความเชื่อเป็นต้นทุนการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม โดยใช้ความโหยหาอดีตเป็นสำนึกที่มีร่วมกันมาผลิตซ้ำ และพัฒนาสัญลักษณ์พญานาคให้เป็นแบรนด์ของสินค้า เพื่อเป็นจุดขาย และการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และกระจายไปสู่พื้นที่ภายนอก และสอดคล้องกับ Budsachayanon (2017) พบว่า เรื่องราวเกี่ยวกับพญานาคก็สร้างให้เกิดกระแสพลวัตพญานาคนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นกระแสที่โลกเชื่อมโยง

ทางด้านวัฒนธรรมที่มีคึกคักความเชื่อร่วมกันระหว่างความเชื่อศาสนาและความเชื่อของชุมชน หรืออีกมุมหนึ่งเป็นความเชื่อมโยงความเชื่อพุทธกับพราหมณ์ที่มีความสัมพันธ์กันในแง่ของการแบ่งแยกระหว่างศาสนา หรืออีกประเด็นหนึ่งที่ชี้ให้เห็นก็คือมนุษย์กับสัตว์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันในยุคโลกาภิวัตน์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ต้องมีการกระทำที่สื่อถึงความเป็นอันเดียวกัน

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศแผนที่อัจฉริยะเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค เป็นการสร้างระบบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว พลวัด ข้าว/ประชาสัมพันธ์ ความเชื่อ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวตามความเชื่อต่าง ๆ และสามารถค้นหาความเชื่อมโยงของแต่ละสถานที่ เช่น ตระกูลของพญานาค ตามชื่อของพญานาค และตามชื่อแหล่งท่องเที่ยว เมนูส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย ข้อมูลพญานาคตระกูลต่าง ๆ เรื่องเล่าตำนานพญานาค สถานที่ท่องเที่ยวตามความเชื่อ ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและสะดวกขึ้นในการวางแผนเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ทำให้เกิดการเดินทาง การท่องเที่ยว และการซื้อขายในพื้นที่การท่องเที่ยวช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ชาวบ้านที่มาขายสินค้าและบริการต่างๆ ในพื้นที่อีกด้วย และสอดคล้องกับ Tungsibsam (2011) ได้ศึกษาเรื่องระบบนำทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านดาวเทียมบอกพิกัด โดยนำเสนอระบบบริการข้อมูลบนเว็บแอปพลิเคชันผ่านโทรศัพท์มือถือโดยใช้เทคโนโลยี Google Maps ในการระบุตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยว ร่วมกับเทคโนโลยีดาวเทียมบอกพิกัดแบบนำทางเพื่อช่วยหาตำแหน่งของนักท่องเที่ยว และนำทางนักท่องเที่ยวให้ไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ต้องการได้อย่างถูกต้อง และนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง และแสดงรายละเอียดต่าง ๆ ของสถานที่ท่องเที่ยว ผลการทดสอบใช้ระบบพบว่าระบบสามารถเพิ่มความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และสามารถวางแผนการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่สนใจด้วยตัวเอง

3. การส่งเสริมการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศแผนที่เชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค พบว่า ระบบสารสนเทศฯ ได้ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ทำให้ระบบฯ ได้รับความพึงพอใจจากผู้ใช้งานในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) นอกจากนี้ยังเกิดการเผยแพร่กระจายของข้อมูลพลวัตพญานาคที่ถูกบันทึกไว้อย่างเป็นระบบโดยเชื่อมโยงจากพื้นที่หนึ่งไปสู่พื้นที่อื่นในวงกว้างเช่นกันซึ่งเห็นได้จากยอดจำนวนผู้เข้าชมระบบฯ ซึ่งเป็นผลการเรียนรู้ของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Tangseng, Mattayomburud and Srisompong (2016) พบว่า วัดอุประสงค์ในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเป็นคลังความรู้ของชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงเป็นเครื่องมือการดำเนินงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดสตูลซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยระบบข่าวสารประชาสัมพันธ์ ระบบคลังความรู้ ระบบโปรแกรมทัวร์ ระบบจองทัวร์ ระบบสมุดเยี่ยม ระบบเว็บบอร์ด ระบบปฏิทิน ระบบรูปภาพ ระบบวิดีโอ ระบบสมาชิก ระบบงานวิจัย ระบบสืบค้น ระบบสถิตินักท่องเที่ยวจากการประเมินระบบพบว่าสามารถจัดเก็บและเผยแพร่สารสนเทศ รวมถึงสร้างความรู้ให้กับผู้ใช้งานได้เป็นอย่างดีซึ่งผู้ใช้งานมีความพึงพอใจที่มีต่อระบบสารสนเทศ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในเชิงนโยบายเรื่องราวเกี่ยวกับพญานาคมีความน่าสนใจหลายมิติ การใช้เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับพญานาคเป็นทุนทางวัฒนธรรมสามารถผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเรื่องราวที่แตกต่างๆ เคลื่อนไหว และหลากหลายตามแต่ละ

พื้นถิ่น หน่วยงานภาครัฐทั้งระดับท้องถิ่น จังหวัด ประเทศ สามารถใช้พยานาคเป็นเชิงสัญลักษณ์หนึ่งด้านการท่องเที่ยวและการทำให้เป็นสินค้าได้

2. ระบบสารสนเทศในการบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อพยานาคสามารถสร้างความเชื่อมโยงทางความเชื่อเกี่ยวกับพยานาคของแต่ละพื้นที่ และพิกัดเพื่อสร้างความเชื่อมโยงด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ร่วมกับเทคโนโลยีกูเกิลแมปเอพีไอ (Google Map API) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้น่าสนใจและสามารถอำนวยความสะดวกในการวางแผนการท่องเที่ยว การรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เชื่อมโยงจะเป็นประโยชน์ต่อการกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงความรู้และข้อมูล

3. ผู้ดูแลระบบสารสนเทศ (Admin) ที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการข้อมูล เช่น เพิ่ม แก้ไข ลบ ข้อมูลต่าง ๆ ของระบบ ควบคุมดูแลข้อมูล เช่น ภาพกิจกรรม งานประเพณี ความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกิดขึ้นลงในระบบฯ เพื่อให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยนี้ได้นำไปสู่การรวบรวมข้อมูลส่วนหนึ่งของพลวัตพยานาคใน 3 จังหวัดเท่านั้น ตั้งต้นให้เห็นความเชื่อมโยงเกี่ยวกับพยานาคและการใช้ทุนทางด้านวัฒนธรรมเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาพื้นที่จังหวัดอื่นเพิ่มเติม เช่น เลย หนองคาย บึงกาฬ เป็นต้น ที่ยังไม่ถูกรวบรวมและเชื่อมโยงในงานวิจัยนี้

2. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อในเรื่องพยานาคเพื่อพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม ประเพณีที่มีผลต่อการกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) ปีงบประมาณ 2565

References

- Budsachayanon, S. (2017). Dynamics of serpent trend in the era of globalization. *Journal of Buddhist Studies Vanam Dongrak*, 4(2), 43-61. [in Thai]
- Jansuri, A. (2021). Mutelu: Beliefs and tourism. *Journal of Arts & Cultural Perception*, 20(1), 220-240.
- Kanthik, C., & Awadhesh Roy, R. (2015). Nagas in the buddhist scripture: The origin and their Influence on Thai culture. *Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University*, 6(1), 25-30. [in Thai]
- Lakul, A., & Tularak, U. (2017). Tale type and white animal's motifs in ruined city legends of north eastern regio. *Journal of Language, Religion and Culture*, 6(2), 37-50. [in Thai]
- Noppakor, N., Kheokao, J., & Poomduang, T. (2023). The belief of Naga in Thai society. *Journal of Social Science and Cultural*, 7(6), 98-108. [in Thai]
- Rakngen, A. (2012). Naga: The social consciousness of the Mekong region. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Buriram Rajabhat University*, 4(2), 20-29. [in Thai]
- Rachjun, P. (2021). Selected history: Belief and faith to King of Nagasin the Isan local context. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(1), 387-403. [in Thai]
- Rittidet, P. (2001). Than: Fa Khai Pratunam. *Journal of Language and Culture*, 20(1), 92-92. [in Thai]

Sawangseang, V. (2023). Naga: Belief towards become as a cultural product of Isan.

Journal of Philosophy and Religion, Khon Kaen University, 7(2), 80-98.

[in Thai]

Singsuwan, A., & Puaksom, D. (2020). From jao poo to phaya sri suddho

bodhisattva: a modification of naga cosmology belief of kham chanot people.

Humanities and Social Sciences Journal Ubon Ratchathani University, 11(1),

146-175. [in Thai]

Tangseng, T., Mattayomburud, V., & Srisompong, P. (2016). Development of

information system for community-based tourism, community-based tourism

network Satun province. *Thaksin University Journal*, 19(2), 67-80. [in Thai]

Tungsibsam, C. (2011). *Navigation system for cultural tourism via satellite*

coordinates. Master of Science Independent Study, Department of Software

Engineering, Graduate School Chiang Mai University. [in Thai]

Tangchan, V., Suvachat, N., & Srikamporn, T. (2014). Development of indicators for

sustainable Isan cultural tourism along the Mekong river, in *Academic*

Conference on Research Presentation Graduate 15th. Khon Kaen University.

22 February 2013, 222-231. [in Thai]

Vechasat, K. (2017). The reflection of Naga in the Tai concepts. *Veridian E-Journal*,

Silpakorn University, 9(1). 1099-1116. [in Thai]

Weerasilp, M. (2021). The Naga belief and prophecy in the sacred area of Kham

Chanot. *Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies*, 6(1), 165-180. [in Thai]

Authors

Assistant Professor Dr. Boonmee Totum

Public Administration Program, Faculty of Humanity and Social Science,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel.: 090-409-6711 E-mail: Boonmee.t@ubru.ac.th

Assistant Professor Kasama Dokduang

Computer Technology Department, Faculty of Industrial Technology,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel.: 094-263-4259 E-mail: kasama.d@ubru.ac.th

Assistant Professor Piyawat Attajak

Computer Technology Department, Faculty of Industrial Technology,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel.: 097-268-5717 E-mail: Piyawat.A@ubru.ac.th

Siriwaranya Lertsakulrungaeng

Public Administration Program, Faculty of Humanity and Social Science,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Muang District, Ubon Ratchathani Province 34000

Tel.: 099-462-2346 E-mail: ksiri789@gmail.com

การเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความหลากหลาย ของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญา

Increasing the Economic Value-added of Mekong Basin Woven Textiles from the Diversity of Biological Resources and Wisdom

ชฎาพร แนนชิด¹/ ปาณิภรณ์ ธีระวงสนันท์²/ วิลาวรรณ อุดหนุน³

Chadarporn Nabchid / Paniporn Teerawongsanan / Wilaiwan Audnoon

¹สาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Logistics Program, Faculty of Management Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University

²สาขาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University

³สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Thai for Communication, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University

Received: November 29, 2023

Revised: April 19, 2024

Accepted: April 23, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.2>

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขง เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน วิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนในลุ่มน้ำโขงในประเทศไทย-ลาว ยังคงสืบทอดแนวปฏิบัติการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ และมีความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้ประยุกต์เอาวัตถุดิบ

ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสีย้อมผ้าเพื่อทอผ้าใช้ในครัวเรือน และเพื่อจำหน่ายในชุมชน โดยการย้อมสีธรรมชาติจากพืชท้องถิ่นนี้เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทั้งนี้ แนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขงไทย-ลาว ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้องค์ความรู้ และทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้านลวดลาย และการออกแบบลวดลายเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ และทันสมัยสามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบันได้

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญา, การเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ, ผ้าทอลุ่มน้ำโขง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the diversity of biological resources and local wisdom of the Mekong Basin woven textile communities and 2) to study ways to increase the economic value of textiles in the Mekong Basin communities. Field data were collected through in-depth interviews with 30 key informants, and data were analyzed using qualitative research methods. The results showed that Mekong communities in Thailand and Laos PDR continued to inherit the weaving practices from their ancestors. It is also a diverse community with abundant biological resources. Therefore, they adopted a variety of raw materials available in the community used as fabric dyes for weaving textiles for households, which available in the community by dyeing natural colors from leaves, flowers, and fruits of local plants. This is the wisdom inherited from the ancestors and the process of learning the wisdom of dying from nature continuously. Communities along the Thai-Laos Mekong River Basin have emphasized the process of participation of people in the community, especially the members of the weaving group, to learn the

knowledge and skills of woven textiles to product development in textile motifs and pattern design to achieve novelty and modernity able to respond to the needs of consumers.

Keywords: bio- diversity and wisdom, economic value-added, woven textiles of the Mekong Basin

บทนำ

ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นผลพวงจากระบวนการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิตเชื่อมโยงกันเป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เป็นต้นแบบของพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนในอดีตถ่ายทอดมาสู่ลูกหลานในปัจจุบัน ถือว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนทางธรรมชาติที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา พิธีกรรมจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม วิถีชีวิตและความเชื่อทางศาสนาหล่อหลอมวัฒนธรรมที่ยึดหยุ่น และสังคมที่หลากหลายเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ ก่อให้เกิดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน การทอผ้าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชนลุ่มน้ำโขงตั้งแต่โบราณ ศิลปะการทอผ้ามีความโดดเด่นความสวยงาม ลวดลายเกิดจากมือของผู้ทอที่สร้างสรรค์ในประดิษฐ์ลวดลายและการผสมสี ซึ่งถ่ายทอดมาจากลักษณะจารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียม ศิลปวัฒนธรรมผสมผสานกับภูมิปัญญาที่เกิดจากคนและธรรมชาติมีความเชื่อมโยงวิถีชีวิต มาประยุกต์เป็นลวดลายผ้าลายต่าง ๆ ตามสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน Khunsawat (2015) ชุมชนบ้านโพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และ ชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต มีการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยโบราณและมีการพัฒนาสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน นิยมใช้ทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอยและใช้ในพิธีกรรมต่างๆ การทอผ้าเป็นงานศิลปะที่ต้อง

อาศัยความขยัน ความอดทน ความละเอียดอ่อน และนำวัตถุดิบที่มีในชุมชนมาใช้เป็นสื่อ
 ย้อมเพื่อให้ได้ลายผ้าที่มีความงดงามและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การนำวัตถุดิบที่มี
 ในชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีความหลากหลายเป็นการนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติมา
 ใช้ในการทอผ้าเพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้ชุมชน เกิดการพัฒนา
 กระบวนการผลิต การทอ การสร้างลวดลายสืบสอดภูมิปัญญา การมีส่วนร่วมของ
 ผู้เกี่ยวข้องในชุมชนให้เกิดความตระหนักในคุณค่า และความสำคัญ เป็นการสร้าง
 รายได้ให้สามารถดำรงวิถีชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข สำหรับแนวทางในการ
 พัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
 ลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งไทยชุมชนบ้านโพทอง ตำบลโพทอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัด
 นครพนม และชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวชุมชน
 บ้านละหานน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต มีลักษณะการดำเนินงานเป็นกลุ่มเพื่อ
 ทอผ้าสร้างรายได้เสริมจากการทำอาชีพหลัก

การลงพื้นที่ในครั้งนี้ผู้วิจัยพบปัญหา คือการนำทรัพยากรชีวภาพและภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ยังขาดองค์ความรู้และทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้าน
 สี ลวดลาย และการออกแบบ เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และทันสมัย สามารถที่จะ
 ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันได้ ทางชุมชนจึงได้เสนอแนวทาง
 ในการแก้ปัญหาของตนเองโดยต้องการเพิ่มองค์ความรู้และทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์
 ผ้าทอด้านสี ลวดลาย และการออกแบบลวดลายเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์
 ผ้าทอ ทางชุมชนให้ความร่วมมือกับนักวิจัยแบบมีส่วนร่วม จึงส่งผลให้กระบวนการ
 ทำงานในครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่น คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการเพิ่มมูลค่าเชิง
 เศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญา
 ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งไทยชุมชนบ้านโพทอง ตำบลโพทอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัด
 นครพนม และชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวชุมชน
 บ้านละหานน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย
 ในครั้งนี้ คือสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสมาชิกจนมีรายได้เสริมจาก

การสร้างอาชีพ และสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น และได้แนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ การสร้างความเข้มแข็งภาคเกษตรความมั่นคงของอาหารและพลังงาน การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิต (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ.2566-2570)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 การสืบค้น วิเคราะห์และการเก็บรวบรวมข้อมูลการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลของผ้าทอลุ่มน้ำโขง โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary study) และการศึกษาภาคสนาม (Field research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มวิสาหกิจ, ราษฎรชาวบ้าน, ประธานสภาวัฒนธรรม, นักวิชาการ, ผู้แทนองค์กรภาครัฐ, ผู้ประกอบการ, ผู้แทนสถานศึกษา, ประธานกลุ่มทอผ้า, สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ หรือสมาชิกกลุ่มทอผ้า, กลุ่มผู้ปลูกฝ้ายหรือกลุ่มผู้ปลูกหม่อน – เลี้ยงไหม, กลุ่มผู้ย้อมไหม, กลุ่มผู้ย้อมผ้า, กลุ่มผู้ทอผ้า, กลุ่มนักวิชาการ, กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่ชุมชนบ้านโพทอง ตำบลโพทอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดนครพนม และชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่วิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ชุมชนที่เป็นพื้นที่วิจัยจะต้องเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในประเทศลุ่มแม่น้ำ

โจง จะต้องมิมีปัญหาการทอผ้าที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และยังคงดำเนินงานด้านหัตถกรรมทอผ้านั้นอยู่ มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจหรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มช่างทอผ้า และจะต้องมีอัตลักษณ์ของผ้าทอด้านใดด้านหนึ่ง เช่น สี ลวดลาย เส้นใย และเรื่องเล่า

การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามแนวทางของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ Podhisita (2019) ประกอบด้วย 1) การจัดการข้อมูล (Data management) คือ การทำให้ข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดเป็นระเบียบหรือการจัดระเบียบข้อมูลเพื่อพร้อมที่จะนำไปวิเคราะห์ 2) การแสดงข้อมูล (Data display) คือ การนำข้อมูลที่จัดระเบียบไว้แล้วมาจำแนกเป็นประเด็นสำคัญและแสดงรายละเอียดของประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับการศึกษา 3) การอธิบายข้อมูล (Data explanation) คือ การบรรยายและตอบคำถามข้อค้นพบจากปรากฏการณ์โดยมุ่งหาความหมายและความสัมพันธ์ในข้อค้นพบนั้นพร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโจง

ขั้นที่ 2 การพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้ การออกแบบลวดลายและออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลุ่มน้ำโจงด้านการผลิตผ้าทอเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโจงประกอบด้วยการศึกษาภาคสนาม (Field research) และการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) มีรายละเอียด ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi – structured interview) ตามแนวทางของ Podhisita (2019) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) บริบทชุมชนพื้นที่วิจัย ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน โครงสร้างทางสังคม สภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม และบริบทวิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งที่บ่งชี้หรือบอกถึงลักษณะสำคัญของความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร ทรัพยากร

ชีวภาพของคนในชุมชนรับรู้ร่วมกันว่าเป็นสิ่งพิเศษหรือสิ่งสำคัญ สิ่งที่เป็นจีหรือบอกลักษณะสำคัญหรือลักษณะพิเศษทางทรัพยากรชีวภาพในชุมชนมีความเป็นมาอย่างไร สิ่งที่เป็นจีหรือบอกลักษณะสำคัญหรือลักษณะพิเศษทรัพยากรชีวภาพในชุมชนมีความสำคัญอย่างไร และ 2) แนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วย อัตลักษณ์ผ้าทอ การจัดการภายในองค์กร และ ปัญหาและความต้องการของกลุ่มในการพัฒนาศักยภาพสีย้อมผ้าจากทรัพยากรชีวภาพของสีและลวดลายผ้าทอ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ (1) ตัวอย่างต้องเป็นสมาชิกของชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง จากทั้งหมด 2 ประเทศ จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกตัวอย่างจากประเทศไทย จำนวน 15 คน ตัวอย่างจากสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชาลาว จำนวน 15 คน

2) การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบแบบสามเส้าตามแนวคิดของ Chantavanich (2016) ที่ระบุไว้ว่า การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (1) การตรวจสอบข้อมูลด้านเวลา สถานที่และบุคคลที่แตกต่างกัน แต่ข้อมูลที่ได้ตรงกัน (2) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ในข้อค้นพบนี้นั้นพร้อมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขง

3) การอภิปรายกลุ่มการพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าทอลุ่มน้ำโขงด้วยการอภิปรายกลุ่ม (Focus group discussion) เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มผู้วิจัยได้กำหนดผู้ร่วมอภิปรายกลุ่มโดยใช้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน, ประธานกลุ่มวิสาหกิจ, ปราชญ์ชาวบ้าน, ประธานสภาวัฒนธรรม, นักวิชาการ, ผู้แทนองค์กรภาครัฐ, ผู้ประกอบการ, ผู้แทนสถานศึกษา และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจหรือกลุ่มทอผ้า ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม จากทั้งหมด 2 ประเทศ 2) ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง

น้ำโขง จากทั้งหมด 2 ประเทศ ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำหรือเป็นสมาชิกของ ชุมชนทอผ้า หรือกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขงในด้านการผลิต ผ้าทอมือที่ใช้ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าทอที่หลากหลาย อาทิ ภูมิปัญญาการย้อมเส้นใย ด้วยสีธรรมชาติ ภูมิปัญญาการทอผ้า และ การบริหารจัดการ ทั้งนี้ อาจจะเป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ความรู้เหล่านั้นทั้งหมด หรือ มียุทธศาสตร์ความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ โดยในแต่ละประเทศ จะมีผู้เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม จำนวน 30 คน ซึ่งการอภิปรายกลุ่มในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อาจใช้รูปแบบการอภิปรายแบบผสมผสาน ทั้งรูปแบบ On – site และรูปแบบ Online

ขั้นที่ 3 การสรุปผลและประมวลผล การสรุปผลจากการพัฒนาและส่งเสริม องค์ความรู้ การออกแบบลวดลายและออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิง เศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงกลุ่มน้ำโขง ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอประโยชน์และหาแนวทางการเพิ่มมูลค่าทั้งในเชิงวิชาการ เชิงพาณิชย์ และเชิง นโยบายต่อไป

ผลการวิจัย

บริบทชุมชนและความเป็นมาการทอผ้าชุมชนบ้าน โพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต สรุปได้ดังนี้

1. ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขง

1.1 ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขงชุมชนบ้าน โพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม ก่อตั้งขึ้นด้วยสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดการ และบริหารสินค้าเกี่ยวกับผ้าทอมือ หรือผ้าพื้นเมืองโดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐให้ก่อตั้งกลุ่ม และจดทะเบียนต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สมาชิกกลุ่ม คือ สมาชิกในชุมชนบ้านโพนทองที่

ร่วมกันจัดการ และดำเนินงานผลิตผ้าทอมือโดยอาศัยวัสดุและวัตถุดิบต่าง ๆ ส่วนใหญ่มาจากท้องถิ่นของตนเอง ตลอดจนการจัดจำหน่ายในชุมชน และนอกชุมชน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ และเกิดการพึ่งพาตนเองจากอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญา อัตลักษณ์ด้านเส้นใยใช้เส้นใยฝ้ายเงินมือผสมผสานการใช้เส้นใยแบบฝ้ายโรงงานทำให้เส้นใยของผ้าทอมีความนุ่ม ลื่น และการทึงตัวของผ้าที่สวงามสีย้อมธรรมชาติ นับเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนผ่านผืนผ้าทอมือของกลุ่มได้อย่างเด่นชัดคล้ายกันกับอัตลักษณ์ด้านลวดลายสื่อถึงความเป็นผ้าของบ้าน โพนทองด้วยกระบวนการย้อมร้อน คือ โทนสีน้ำตาล เหลือง เขียว แดง ชมพู สื่ออัตลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นผ้าของบ้าน โพนทองด้วยกระบวนการย้อมเย็น คือ โทนคราม น้ำเงิน นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการ “แช่สนิม” ซึ่งจะนำฝ้ายมาแช่ในน้ำสนิมเพื่อให้มีสีดุนแต่เส้นใยยังดูใส แล้วจึงนำไปย้อมกับสีธรรมชาติอื่น ๆ ก็ได้ ได้จากการย้อมลักษณะนี้จะได้ผ้าสีเดิมจากเปลือก ผล ดอก ฟัก ลำต้น ใบ แต่มิสีที่เข้มละมุนขึ้น จึงนับได้ว่าการย้อมสีธรรมชาติเป็นอัตลักษณ์ทั้งกระบวนการ และสีที่ผสมผสานมาจากภูมิปัญญาของกลุ่มทอผ้าบ้าน โพนทอง การสร้างลวดลายของกลุ่มบ้าน โพนทองมาจากการมัดหมี่ กล่าวคือ การมัดเส้นฝ้ายเป็นลวดลายก่อนนำมาย้อมสีเครื่องหมี่ เริ่มต้นจากการคันหูกแล้วกำหนดจำนวนลำหมี่ที่จะใช้มัดในแต่ละลวดลาย แล้วนำฟางมัดเส้นใยเป็นกลุ่มตามลวดลายที่คิดไว้ มัดจนครบหลักหมี่จะนำเส้นใยไปย้อมสีธรรมชาติ เมื่อสีแห้งแกะฟางออกก็จะทำให้เกิดลวดลายเวลาทอแล้วนำไปสู่การทอบนกี่ทอผ้า ลวดลายที่เป็นที่รู้จัก และเป็นลวดลายโบราณเช่น หมี่หมาจับ, หมี่ขอ, หมี่นาค, หมี่โคมห่า, หมี่เอื่อนาคน้อย, หมี่คัน, หมี่นาคหัวซ้อน, หมี่กง, หมี่สนนาค, ลายน้าไหลนอง, ลายลูกแก้ว ลวดลายของบ้าน โพนทองมีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก และฝีมือมัดหมี่บรรจงเก็บรายละเอียดของลวดลายอย่างงดงาม

1.2 ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านสะพาน้า เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มทอผ้าแต่เดิมหญิงสาวชาวบ้านน้ำมีการสืบทอดศิลปะการถักทออันสวยงามของผ้าฝ้ายและผ้าไหมมาทำลวดลายมัดหมี่ซึ่งมีสีสันและลวดลายสวยงาม

ตามเทคนิคของคนในชุมชนแต่ละครัวเรือน ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากขึ้น ความต้องการผ้าทอของตลาดเพิ่มขึ้นจึงทำให้มีการรวมกลุ่มอาชีพทอผ้าของบ้านละหาน้ำ เพื่อสร้างกลุ่มสำหรับการผลิตผ้าทอให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด โดยก่อตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นเป็นกลุ่มทอผ้าข้อมสิทธรมชาติบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต เป็นกลุ่มที่ผลิตผ้าฝ้ายทอมือจากสิทธรมชาติและสิเกมี (ตามความต้องการของผู้บริโภค) โดยการผลิตสิทธรมชาติที่เป็นที่นิยม คือ สีข้อมคราม บ้านละหาน้ำตั้งอยู่ริมแม่น้ำเซบั้งเหียง จึงมีพื้นที่สำหรับปลูกครามได้เป็นจำนวนมากเพียงพอต่อการผลิตน้ำครามที่ใช้ย้อมเส้นฝ้ายได้ตลอดทั้งปีชาวบ้านทุกครัวเรือนมีองค์ความรู้เรื่องการผลิตผ้าฝ้ายข้อมคราม ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและเป็นรายได้หลักที่สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน อัตลักษณ์ผ้าทอของกลุ่มบ้านละหาน้ำมีสองอัตลักษณ์ที่โดดเด่น คือ เทคนิคการมัดหมี่ที่ชาวบ้านทุกคนในชุมชนสามารถทำได้ทุกคน และมีการมัดหมี่ได้หลากหลายทั้งที่มีบันทึกในรูปแบบสมุดกราฟ และบันทึกในโทรศัพท์มือถือ ลวดลายต่าง ๆ ที่มัดหมี่ ได้แรงบันดาลใจมาจากการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น ดอกไม้ ลำน้ำ สายฝน สัตว์ในชุมชน และการย้อมสีของชาวบ้านละหาน้ำแต่เดิมใช้สีย้อมธรรมชาติจากคราม และพืชให้สีจากธรรมชาติ เช่น สีฟ้า ได้จากการย้อมคราม สีน้ำตาล ได้จากเปลือกไม้ สีเหลืองได้จากแก่นไม้และใบไม้ แต่สีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด และเป็นสีที่ผลิตมากที่สุดแทบทุกครัวเรือนในบ้านละหาน้ำ คือ สีคราม

กระบวนการอนุรักษ์ พื้นฟูลวดลายผ้าทอลุ่มแม่น้ำโขงของทั้ง 2 ชุมชน

มีกระบวนการฟื้นฟูลวดลายผ้าไหมแบบดั้งเดิม จากการศึกษาวิธีการ และกระบวนการในการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชาวไทยภูเขา สรุปได้ดังนี้ คือ การดำเนินการวางแผนการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงาน และมีผู้รับผิดชอบ โดยมีขั้นตอนเตรียมการขั้นตอนการประชุมวางแผนการปฏิบัติการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าไหมขั้นตอนการมอบหมายผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมเกิดการปฏิบัติฟื้นฟูลวดลายผ้าไหมดั้งเดิมที่สูญหายโดยการทอขึ้นใหม่จากภูมิรู้ของผู้อาวุโส

เช่น หมี่หมากจับ, หมี่ขอ, หมี่นาค, หมี่โคมห้า, หมี่เอื่อนาคน้อย, หมี่คั่น, หมี่นาคหัวซ้อน, หมี่กึ่ง, หมี่สนนาค, ลายน้ำไหลนอง, ลายลูกแก้ว

การพัฒนาตลาดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนแม่น้ำโขง สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาตลาดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ ชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 2 ชุมชน มีการกำหนดจำนวนเส้นพุ่งให้มีความตามตลาดที่ได้ออกแบบไว้ และใช้วิธีการทอผ้าพื้นฐาน คือ การทอลาย 2 ตะกอล โดยใช้เส้นยืนสีดำที่ข้อมด้วยเปลือกประคูดและผลมะเกลือ สีนํ้าตาลจากฝักคูณ สีเขียวที่ได้จากเปลือกต้นเพกา การทอผ้านิยมใช้เส้นยืนเป็นสีเดียวกันทั้งหมด ชุมชนมีวัฒนธรรมการผ้าทอที่มีกระบวนการผลิตที่ยังคุณค่าและสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับวิถีวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันบนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของทุกคนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. การประยุกต์ตลาดลายผ้าที่คงเอกลักษณ์โดยเฉพาะมัดหมี่นั้น สมาชิกได้ดูแบบจากผ้าดั้งเดิมที่เป็นต้นแบบ พร้อมกับร่างแบบลายตามวิถีชีวิต จินตนาการลงบนกระดาษกราฟจนเกิดตลาดลายที่ประยุกต์ผสมผสานตลาดลายดั้งเดิมลายหมี่หมากจับ, หมี่ขอ, หมี่นาค, หมี่โคมห้า, หมี่เอื่อนาคน้อย, หมี่คั่น, หมี่นาคหัวซ้อน, หมี่กึ่ง, หมี่สนนาค, ลายน้ำไหลนอง และลายลูกแก้ว

3. การถ่ายทอดและการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนลุ่มน้ำโขงทั้ง 2 ชุมชน มีรูปแบบการถ่ายทอดสืบทอดความรู้และการเรียนรู้มี 3 ลักษณะดังนี้

3.1 กระบวนการถ่ายทอด และสืบทอดความรู้ในครอบครัว ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ผู้เรียน คือลูกหลานบางคนเรียนด้วยใจรักจากการที่เห็นความสำเร็จและการปลุกฝังของบรรพบุรุษที่ผ่านมาลูกหลานบางคนเรียนด้วยความจำเป็น ตามปัจจัยของครอบครัวได้แก่ การทำเป็นอาชีพวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ

3.2 การถ่ายทอดและสืบทอดจากคนภายนอกครอบครัว ที่ผู้สืบทอดริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจความต้องการ และความถนัดอย่างมี

เป้าหมายรู้จักแสวงหาแหล่งเรียนรู้จากปราชญ์ในชุมชนการร่วมกิจกรรม การเข้าไปมีส่วนร่วมในการทอผ้า

3.3 การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการแสวงหาความรู้ ทักษะที่จะต้องอาศัยการเรียนรู้ และวิธีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ช่วยทำให้เกิดแนวความคิดความเข้าใจที่ถูกต้องและกว้างขึ้นที่เกิดจากทักษะการสังเกตและทักษะการฝึกปฏิบัติ

2. แนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอในชุมชนลุ่มน้ำโขง

การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 2 ชุมชนจากการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนการอนุรักษ์และการพัฒนาตลาดผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนลุ่มน้ำโขง คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้ง 2 ชุมชน โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มทอผ้าและกลุ่มค้าแผ่นแพร ได้เรียนรู้องค์ความรู้และทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้านตลาด และการออกแบบตลาดเพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และทันสมัย สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่อาศัยภูมิปัญญาผนวกกับทรัพยากรชีวภาพของทั้ง 2 ชุมชน เกิดเป็นตลาดที่มีเอกลักษณ์และเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนลุ่มน้ำโขง การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าทอของชุมชนพัฒนาด้านช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ซึ่งสามารถติดต่อได้ทั้งช่องทางออนไลน์ (Online marketing) และช่องทางออฟไลน์ (Offline marketing) เพื่อให้เข้าถึง กลุ่มลูกค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้นโดยอาจจะทำการตลาดแบบเฉพาะเจาะจงในพื้นที่นั้น ๆ เน้นกลุ่มลูกค้าที่มักจะชอบเลือกดูสินค้าหรือเลือกจับสินค้าจริงจากทางหน้าร้านของชุมชนก่อนที่จะตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังสามารถซื้อ/ขายผลิตภัณฑ์ผ่านทางเฟสบุ๊ก ไลน์ และ ไลน์ส่วนตัวของประธานชุมชน สามารถปรับใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งรูปแบบออฟไลน์กับออนไลน์ควบคู่กัน

อภิปรายผล

ชุมชนกลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 2 ชุมชน ชุมชนบ้านโพนทอง ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม และชุมชนบ้านละหาน้ำ เมืองสองคอน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สภาพอากาศโดยทั่วไปอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อาชีพหลักของชาวบ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบันคือการทำนา การปลูกพืชผักสวนครัวปัจจุบันจึงเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีระบบสังคมที่ดีมีภูมิปัญญาที่มีคุณค่า และมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ผูกพันความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยเฉพาะการยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ การใช้ภาษาเพื่อสื่อความสัมพันธ์ในการดำรงชีพ ความสัมพันธ์ด้านการแต่งงานเมื่อสถานการณ์จากภายนอกเข้าสู่ชุมชนมากขึ้นส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต้องปรับตัวตามกระแสความเจริญ เพื่อความอยู่รอดของสังคม การปรับเพื่อแสวงหาทางเลือกใหม่ และการปรับเพื่อดำรงรักษาเป็นชุมชนกลุ่มน้ำโขงดังนั้นกระบวนการปรับตัวของชุมชนกลุ่มน้ำโขงที่ผ่านมาไม่ได้หยุดนิ่ง มีการคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ผลงานภายในชุมชนเพื่อการปรับเข้ากับปัจจัยภายนอก สอดคล้องกับ Chinachan (2023) กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอและการพัฒนาช่องทางการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมาเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การเก็บข้อมูล การประชุมระดมสมอง การจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบลวดลาย ให้มีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชนการย้อมสีเส้นใยธรรมชาติจากพืชพันธุ์ในท้องถิ่นเพื่อให้ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดที่หลากหลายและการใช้ข้อมูลทางวัฒนธรรมของชุมชนสื่อถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากลวดลายของพื้นที่อื่น และสามารถนำข้อมูลทางวัฒนธรรม

ไปสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชน ภูมิปัญญาการทอผ้า เป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้นของช่างทอผ้าเป็นศาสตร์และศิลป์ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานมานับร้อย ๆ ปี ความวิจิตรบรรจง และลวดลายที่เกิดขึ้นบนผืนผ้าสะท้อนถึงคติความเชื่อวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต และความเป็นมาในอดีตการโยกย้ายถิ่นฐาน ลวดลายบนผืนผ้า ในแต่ละชุมชนต่าง ๆ มีรูปแบบแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งลวดลาย ที่สร้างขึ้นมาจากจินตนาการ และแรงบันดาลใจจากสิ่งรอบตัว ยังคงรักษารูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนไว้อย่างเหนียวแน่นจนถึงปัจจุบัน และมีวัฒนธรรมการทอผ้าอันเป็นประเพณีของผู้หญิงที่สืบทอดกันมา สอดคล้องกับคำกล่าวของ Khunsawat et al. (2015) การพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์การทอผ้าของชุมชนการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับลวดลายผ้าทอที่เสมือนเครื่องหมายที่แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่นจึงต้องทำความเข้าใจตั้งกระบวนการสืบทอด การผลิตการการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมท้องถิ่นนั้น ๆ ลวดลายผ้าทอแต่ละผืนจะแสดงถึงเรื่องราวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นตามช่วงเวลาที่แตกต่างกันแต่มองเห็นมิติของวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์แสดงคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจ และมีการสืบทอดภูมิปัญญาเรื่องผ้าให้กับชนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการสร้างลวดลายผ้าทอของชุมชนกลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 2 ชุมชนเป็นการอนุรักษ์โดยการศึกษาสภาพวัฒนธรรมของแหล่งกำเนิดงานศิลปะท้องถิ่น การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ เพื่อสนองความต้องการใช้สอยในชีวิตประจำวัน สะท้อนออกมาเป็นลวดลายผ้าที่มีความเก่าแก่ และมีความหมายควรค่าแก่การอนุรักษ์ผสมผสานกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเกิดเป็นลายที่ค้นพบใหม่ เกิดการถ่ายทอดและฟื้นฟู ลวดลายของผ้าทอให้เกิดการจดจำเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมมีการร่างแบบลายผ้าลงบนกระดาษรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษร

การนำคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ที่มีการถ่ายทอดสืบต่อมา รวมไปถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอเพื่อฟื้นฟูลวดลายดั้งเดิมและร่วมกันพัฒนาลวดลายที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมีการสรุปขั้นตอนกระบวนการกระบวนการอนุรักษ์ฟื้นฟูลวดลายผ้าที่เกิดจากการวางแผนการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานมีขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นขั้นตอน เช่น การเตรียมการ การวางแผน การมอบหมายความรับผิดชอบ ให้สมาชิกในกลุ่มรับผิดชอบในแต่ละส่วนของกระบวนการทอ การย้อม การมัดหมี่ การหาวัตถุดิบการตลาด ในการทำงานทุกขั้นตอนสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีการถ่ายทอด และรับรู้ขั้นตอนการดำเนินงานร่วมกัน มีส่วนร่วมในการทำงานสร้างสรรค์คุณค่าเสริมสร้างความเข้มแข็งในการแข่งขันธุรกิจผ้าทอในปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunpat and Kaewnet (2019) การเพิ่มมูลค่าผลผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นกลยุทธ์ในการแข่งขันในธุรกิจปัจจุบันการสร้างอัตลักษณ์ของผ้าทอจากเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนนำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์เพื่อทำการสื่อสารให้กับผู้บริโภคได้รับรู้ถึงวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนมีมูลค่าที่เพิ่มขึ้น

1. ความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนผ้าทอลุ่มน้ำโขงการพัฒนาลวดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ ชุมชนลุ่มน้ำโขง พบว่า ผลจากการพัฒนาลวดลายผ้าทอได้ลายผ้าที่มีการประยุกต์ผสมผสานลวดลายดั้งเดิมเข้ากับวิถีชีวิตของชาวชุมชนลุ่มน้ำโขง จากการปฏิบัติการพัฒนาลายผ้า พบรูปแบบ การถ่ายทอดสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าได้มีรูปแบบการถ่ายทอดสืบทอดความรู้และการเรียนกระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดความรู้ในครอบครัว การถ่ายทอดและสืบทอดจากคนภายนอกครอบครัวและการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาลวดลายผ้าทอที่ยังคงเอกลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงการค้าวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนลุ่มน้ำโขงสอดคล้องกับ Prachawet (2016) การพัฒนาลายผ้าเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบผ้าทอสู่ความเป็นเอกลักษณ์เกิดจากการประยุกต์ลวดลายดั้งเดิมผสมผสานกับเรื่องราวคำ

บอกเล่าของชุมชนจากผู้เฒ่าผู้แก่ประยุกต์เข้ากับกราฟิกเกิดเป็นลวดลายที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์โดยเน้นการล้อมด้วยสี่จากระรอนชาติที่มีอยู่ในชุมชนใช้เส้นใยธรรมชาติวัตถุดิบที่มีในชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นผ้าทอบอกเล่าเรื่องราวเฉพาะถิ่นของชุมชนนั้น ๆ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นการของตลาดผสมผสานกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทำให้ผู้บริโภครับรู้ถึงวิถีชีวิตของชุมชนสอดคล้องกับ Liapsitrakul et al. (2021) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเดิมที่ทอไว้ใช้เองในครัวเรือนเพื่อสวมใส่หรือเพื่อเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่โบราณได้มีการพัฒนาเป็นเครื่องแต่งกายที่มีการถ่ายทอดลวดลายที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบนผ้าทอเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอ และสร้างคุณค่าให้กับชุมชน

2. แนวทางการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความ

หลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาเป็นการพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา การทอผ้าแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ และความสัมพันธ์ของชุมชนลุ่มน้ำโขง และการทอผ้า การศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับลวดลายผ้าการนำทรัพยากรชีวภาพของชุมชนมาใช้ในกระบวนการผลิตผ้าทอเป็นเสมือนเครื่องหมายที่แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่นของชุมชนลุ่มน้ำโขงจึงต้องทำความเข้าใจถึงกระบวนการสืบทอด การผลิต การถ่ายทอดของคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง การสืบทอดดังกล่าวต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมหรือท้องถิ่นที่มีความต้องการในการบริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ดังนั้นลวดลายผ้าทอแต่ละผืนจะแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่ยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงความแตกต่างของเรื่องราวต่างที่ถูกถ่ายทอดลงบนผืนผ้าทอที่แสดงถึงวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาจากอดีตสู่ปัจจุบันที่ถูกสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมครอบงำ และการสร้างสรรค์ศาสตร์และศิลป์ของวัฒนธรรมในยุคสมัยนั้นๆ อย่างไรก็ตามยังคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนอยู่ต่อไปพร้อมทั้งช่วยในเรื่องของการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีมูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากเดิมสอดคล้องกับ Chemsripong (2017) การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา

ท้องถิ่นไทย กรณีศึกษาผ้าทอโบราณ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งจำเป็นต้องทำการสร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดการยอมรับ ตระหนักถึงคุณค่าและมูลค่าของผผ,ตกัณฑ์มากขึ้น จึงทำให้เกิดการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่กับชุมชนและทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยการเพิ่มมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของผ้าทอลุ่มน้ำโขงจากความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษารวบรวมองค์ความรู้ของชุมชนลุ่มน้ำโขงที่เป็นภูมิปัญญาการทอผ้าไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของตน
2. ควรศึกษาและรวบรวมลายผ้าทอจากเส้นใยธรรมชาติของชุมชนลุ่มน้ำโขงทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ลวดลายผ้าทอของชุมชนลุ่มน้ำโขงเพื่อสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนลุ่มน้ำโขง

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการอัตลักษณ์ร่วมของผ้าทอลุ่มน้ำโขง ไทย-ลาว กองทุนพิเศษแม่โขง-ล้านช้าง (Lancang - Mekong Cooperation Special Fund) ปีงบประมาณ 2566

References

- Bunpat, O., & Kaewnet, P. (2019). Creating the identity of Chiang Saen woven fabric in Chiang Rai province towards increasing the value of tourism products. *Dusitani College Journal*, 13(2), 117-133. [in Thai]
- Chantavanich, S. (2016). *Data analysis in qualitative research* (12th ed.). Chulalongkorn University. [in Thai]
- Chinachan, T. (2023). A product development of Long Li Jok textiles by using community's cultural Identities. *Journal of Social Communication Innovation*, 10(1), 168-177. [in Thai]
- Khunsawat, C., Yodni, S., & Chaemkrajang, S. (2015). Development of the local wisdom transmission process Thai Kui silk weaving in the southern Isan, Thailand. *Journal of Education and Social Development*, 11(1), 246-257. [in Thai]
- Liapsitrakul, P., Kuanruaddi, H., & Sahairak, K. (2021). The economics value added in local textile and linked to cultural tourism: A case study of kabbaw textile at Uat Yai, Si Muang Mai, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Management and Development Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 8(2), 1-16. [in Thai]
- Podhisita, C. (2019). *Handbook for students and social science researchers* (8th ed.). Amarin Printing and Publishing. [in Thai]
- Prachawet, P. (2016). Development of the Lamduan flower-shaped mudmee fabric pattern for use in designing woven fabric patterns to make It Unique in Sisaket Province. *Journal of Research and Development. Sisaket University*, 3(2), 37-47. [in Thai]

Chemsripong, S., & Petmee, P. (2017). Creative value added products from local wisdom: A case study of the ancient cloth. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 10(4), 62-85.
[in Thai]

Authors

Miss Chadarporn Nabchid

Logistics Program, Faculty of Management Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

No. 91/125, Yothin village, Soi 6/1, bypass Road,

Mueang Sakon Nakhon District, Sakon Nakhon Province 47000

Fax: 042-970-029 Tel. : 099-292-3515 E-mail : Chadarporn@snru.ac.th

Miss Paniporn Teerawongsanan

Chinese Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

No. 400/422, M.9, Najak, Mueang Phrae District, Phrae Province 54000

Tel.: 087-1750538 E-mail: xuemei.dp@snru.ac.th

Miss Wilaiwan Audnoon

Thai for Communication, Faculty of Humanities and Social Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

No. 510, M.12, Phang Khwang, Mueang Sakon Nakhon District,

Sakon Nakhon Province 47000

Tel.: 042-970277 E-mail: Wilaiwan@snru.ac.th

การศึกษาและพัฒนาของที่ระลึกจุดท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์
วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอปรังกู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

Study and Development of Souvenirs at Community Tourism Spots
According to The Kui Cultural Identity of
Ban Rong Ra Prangku District, Sisaket Province

โพธิ์พงศ์ ฉัตรนันทภรณ์^{1*}

Popong Chatnuntaphorn

^{1*} อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Art and Design Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sisaket Rajabhat University

*Corresponding Author's E-mail: popong.c@sskru.ac.th

Received: November 29, 2023

Revised: April 22, 2024

Accepted: April 23, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.3>

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชน
ท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชน
ท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย และ 3) ประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนา
ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการ
สังเกตการณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการทำ
แบบสอบถาม ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผลิตผ้าแล้วและของที่ระลึก
บ้านร่งระ กลุ่มนักท่องเที่ยว และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและการตลาด หลังจาก
นั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชนเพื่อใช้ในการออกแบบกระเป๋าแล้ว

และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวต้องการกระเป๋าแล้ว 2 ประเภท คือ กระเป๋าสะพายข้าง และกระเป๋าถือหิ้ว ผู้วิจัยจึงทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบและทดสอบความพึงพอใจ พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวมีผลการประเมินความพึงพอใจก่อนได้รับการพัฒนาของที่ระลึกตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวภูบ้านร่งระ โดยเรียงตามลำดับความพึงพอใจจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน ($\bar{X}=3.8$, S.D.=0.5) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบ ($\bar{X}=3.5$, S.D.=0.5) และด้านการตลาด ($\bar{X}=3.4$, S.D.=0.6) เมื่อผู้วิจัยทำการพัฒนาของที่ระลึกตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวภูบ้านร่งระ จึงได้ทำการวัดผลการประเมินความพึงพอใจอีกครั้ง โดยเรียงตามลำดับความพึงพอใจจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน ($\bar{X}=4.2$, S.D.=0.5) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบ ($\bar{X}=4.0$, S.D.=0.5) และด้านการตลาด ($\bar{X}=3.8$, S.D.=0.6) และหากเทียบจากก่อนการพัฒนาพบว่า มีแนวโน้มดีขึ้นทุกด้าน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมภู, ของที่ระลึก, ชุมชนท่องเที่ยว

Abstract

This study aimed to 1) investigate Kui cultural identity-based tourism community souvenir products, 2) develop Kui cultural identity-based tourist community souvenir products, and 3) examine the degree of satisfaction with the production of Kui cultural identity-based tourism community souvenirs. The researcher employed questionnaires, structured interviews, group discussions, and observations. Three main informant groups were identified: tourism groups, professionals in design and marketing, and Ban Rong Ra fabric and souvenir production groups. There were three groups of key informants: Ban Rong Ra fabric and souvenir production groups, tourist groups, and design and marketing experts.

The researcher used the data to analyze the community identity for the design of the Saew bag, which was then reviewed by design experts. The results found that tourists wanted two types of bags: shoulder bags and a long handbag. Therefore, the researcher developed a prototype product and tested its satisfaction. It was found that the tourist group had satisfaction assessment results before receiving development. Their satisfaction was as follows: 1) Suitability for use ($M = 3.8$, $S.D. = 0.5$), 2) Design ($M = 3.5$, $S.D. = 0.5$), and 3) marketing ($M = 3.4$, $S.D. = 0.6$) when the researcher developed souvenirs. Therefore, the evaluation results were as follows: 1) Suitability for use ($M = 4.2$, $S.D. = 0.5$), 2) design ($M = 4.0$, $S.D. = 0.5$), and 3) marketing ($M = 3.8$, $S.D. = 0.6$) compared to before development, it was found that there was a tendency to improve in every aspect.

Keywords: Kui cultural, souvenirs, tourism community

บทนำ

ประเทศไทยมีชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวระดับโลก อีกทั้งยังมีรายได้จากการท่องเที่ยวหลายล้านล้านบาทต่อปีและมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาประเทศ รวมไปถึงการท่องเที่ยวภายในจังหวัดศรีสะเกษซึ่งมีรายได้ในปี พ.ศ.2563 751 ล้านบาท Ministry of Tourism & Sport (2021) โดยจังหวัดศรีสะเกษมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิเช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวชุมชนวิถีชีวิต ซึ่งปัจจุบัน การท่องเที่ยวโดนเปลี่ยนแปลงไปด้วยสถานการณ์โรคระบาดโคโรนาไวรัส (COVID-19) ทำให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยประเทศไทยควรเปลี่ยนจุดยืนในภาคการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจะเปลี่ยนไปจากเมืองหลักไปสู่เมืองรองมากยิ่งขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงความแออัดของนักท่องเที่ยวและมีแนวโน้มการท่องเที่ยวด้วยตนเองมากกว่าการมาเป็นกลุ่มทัวร์ โดย

เน้นการท่องเที่ยวที่ต่อยอดจากจุดท่องเที่ยวที่ไทยมีศักยภาพในการแข่งขันเดิมอยู่แล้ว (Ministry of Tourism & Sport, 2021) ถือเป็นโอกาสอันดีของ ชุมชนบ้านรระ อำเภอปรangkū จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีจุดเด่นในด้านสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวกูย ที่มีความพร้อมด้านวัฒนธรรม คน สถานที่ โดยสินค้าเดิมที่มีจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว คือ ผ้าไหมและเสื้อแล้วซึ่งมีราคาในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงควรพัฒนาของที่ระลึก สินค้าและบริการให้มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และช่วงราคาเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริโภคทุกระดับในการเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกบ้านรระ

ของที่ระลึก คือ สิ่งที่สร้างขึ้นจากบริบทตัวตนที่แท้จริงของบุคคล สถานที่ เพื่อให้เกิดการระลึกถึงคิดถึงภาพความทรงจำ ประสบการณ์ และความรู้สึกที่มีต่อบุคคลหรือสถานที่นั้นๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องมีของที่ระลึก เพื่อให้เกิดการจดจำและส่งผลต่อความสนใจไปสู่การท่องเที่ยวซ้ำเพราะประทับใจในการท่องเที่ยว อีกทั้งช่วยในการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย

จากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโคโรนาไวรัส (COVID-19) ทำให้การท่องเที่ยวเปลี่ยนไปจากเมืองหลักมาสู่เมืองรองมากยิ่งขึ้น ซึ่งการที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาพบเจอประสบการณ์ หรือความประทับใจจากแหล่งท่องเที่ยว นำไปสู่ความต้องการของที่ระลึกที่สามารถกักเก็บประสบการณ์ หรือความประทับใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว และของที่ระลึกจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อนำไปต่อยอดขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป จึงเหมาะสมในการทำการวิจัยและพัฒนาของที่ระลึกจุดท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรระ อำเภอปรangkū จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาวกูยไปสู่ความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคงยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรระ อำเภอปรangkū จังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ

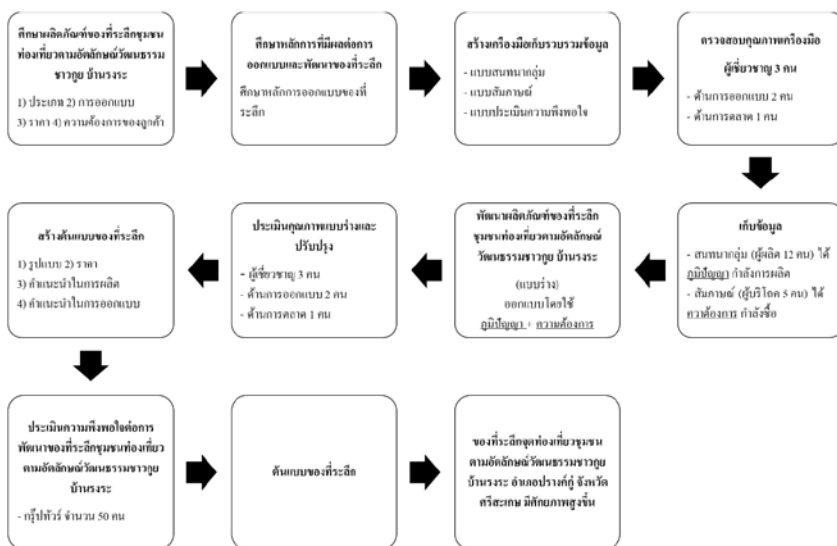
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบริบทชุมชน องค์ความรู้ด้านการออกแบบ และทุนทางวัฒนธรรมชาวกูย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาต้นแบบของที่ระลึก ทำการทดสอบประสิทธิภาพต้นแบบของที่ระลึก และทำการปรับปรุงให้มีความเหมาะสม หลังจากนั้นจึงทำการประเมินความพึงพอใจต่อต้นแบบของที่ระลึก ซึ่งกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวสามารถจัดทำเป็นแผนผังได้ดังภาพ 1

ภาพ 1

กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาของที่ระลึกจุฬาท่องเที่ยวชุมชนตาม
อัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูยบ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ดำเนินการวิจัย
โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ
(Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การ
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กับกลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นต้นแบบของที่ระลึกและทดลองใช้กับ
กลุ่มเป้าหมาย ทำการปรับปรุงคุณภาพจนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งได้จากการประเมิน
ของผู้เชี่ยวชาญ และผลิตต้นแบบของที่ระลึกส่งต่อไปยังชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์
วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตาม
รายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ รวมทั้งสิ้น 69 คน ได้แก่ 1) ผู้ผลิต
สมาชิกกลุ่มผลิตผ้าแสบและของที่ระลึกบ้านร่งระ จำนวน 12 คน 2) ผู้บริโภค ตัวแทน
นักท่องเที่ยว จำนวน 5 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการออกแบบของที่ระลึก จำนวน 1 คน
4) เชี่ยวชาญด้านการตลาด จำนวน 1 คน 5) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ประเมินความพึงพอใจ
จำนวน 50 คน

การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ กลุ่มผู้ผลิต ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบ
เจาะจง (Purposive Sampling) การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) สมาชิกกลุ่มผลิตผ้าแสบ และของที่ระลึกบ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ
2) มีอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมในการผลิตผ้าแสบและของที่ระลึกไม่ต่ำกว่า 5 ปี 3) มี
ผลิตภัณฑ์ผลิตผ้าแสบและของที่ระลึกเพื่อการจำหน่ายเป็นประจำทุกปี และ 4) มีองค์
ความรู้ด้านการผลิตผ้าแสบและของที่ระลึกเป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยว
ตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ มีผู้ให้
ข้อมูลจำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลด้านการออกแบบของที่ระลึก และการตลาด ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีองค์ความรู้และเชี่ยวชาญในการออกแบบของที่ระลึก และด้านการตลาด จำนวน 3 คน ดังนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบของที่ระลึก อาจารย์ประจำศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 2 คน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด อาจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลด้านการศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรังระ จำนวน 12 คน ผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1) สมาชิกกลุ่มผลิตผ้าแฉ่วและของที่ระลึกบ้านรังระ อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ 2) มีอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมในการผลิตผ้าแฉ่วและของที่ระลึกไม่ต่ำกว่า 5 ปี 3) มีผลิตภัณฑ์ผลิตผ้าแฉ่วและของที่ระลึกเพื่อการจำหน่ายเป็นประจำทุกปี และ 4) มีองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าแฉ่วและของที่ระลึกเป็นอย่างดี

กลุ่มที่ 3 ตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวน 5 คน ผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1) เป็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย 2) มีความสนใจในการเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย และ 3) มีประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในทุกปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในการศึกษา และพัฒนาของที่ระลึกจุดท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรังระ อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยใช้องค์ความรู้ที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ผลิต และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวแทนนักท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ และใช้แบบสอบถามในการประเมินความพึงพอใจ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาหลักการออกแบบของที่ระลึก โดยใช้ภูมิปัญญาร่วมกับความต้องการ และองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกต้นแบบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจหลังจากการทดลองและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกต้นแบบ

3. การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร บทความวิชาการ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้กำหนดขอบเขต และแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2) กำหนดขอบเขตและรายละเอียดในการศึกษา 3) ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม 4) นำแบบสอบถามไปเสนอต่อที่ปรึกษางานวิจัย 5) ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของที่ปรึกษางานวิจัย และ 6) นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จำนวน 2 ท่าน โดยมีประเด็นคำถาม 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นคำถามที่ 1 ด้านการออกแบบ ถามเกี่ยวกับ 1) รูปร่าง รูปทรงของ กระเป๋าค่าแล้ว 2) การสื่อถึงวัฒนธรรมชาวกูย และ 3) ด้านการผลิต

ประเด็นคำถามที่ 2 ด้านการตลาด ถามเกี่ยวกับ 1) ราคาขายที่เหมาะสม 2) ต้นทุนในการผลิต และ 3) สร้างการรับรู้ตราสินค้า

ประเด็นคำถามที่ 3 ด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน ถามเกี่ยวกับ 1) การใช้งานที่เหมาะสม 2) ผลิตภัณฑ์เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 3) ผลิตภัณฑ์มีความคงทน

นำแบบสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามความพึงพอใจเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษาที่ใช้สร้างแบบสนทนากลุ่ม สร้างแบบสัมภาษณ์ และสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ ขอคำแนะนำเพิ่มเติมและปรับปรุงแก้ไข โดยมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะของแบบสนทนากลุ่มประกอบด้วย 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของผลิตภัณฑ์แล้ว และส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการออกแบบและพัฒนา

ลักษณะของแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อของที่ระลึกกระเป๋าแล้วบ้านรังระ

ลักษณะของแบบประเมินความพึงพอใจประกอบด้วย 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบประเมิน ส่วนที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาของที่ระลึกกระเป๋าแล้วบ้านรังระ และส่วนที่ 3 ความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะ

นำแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินที่ได้ปรับปรุงแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) ของแบบสัมภาษณ์แต่ละข้อ จากนั้นนำมาคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีค่าความ

เที่ยงตรงที่ระดับ 0.5-1.0 และแบบสอบถามความพึงพอใจมีค่าความเชื่อมั่น (Try out) มากกว่า 0.7

4. ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาของเครื่องมือ มีจำนวน 3 คน ประกอบด้วย 1) อาจารย์ด้านการออกแบบของที่ระลึก สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 2 คน และ 2) อาจารย์ด้านการตลาด สาขาวิชาการตลาด มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 1 คน เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังตารางที่ 1

ตาราง 1

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ประเด็นคำถาม	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	ผลรวม
ด้านการออกแบบ				
1. รูปร่าง รูปทรงของกระเป๋าผ้าแล้ว	1	1	1	1
2. การสื่อถึงวัฒนธรรมชาวกูย	1	1	1	1
3. ด้านการผลิต	1	0	1	0.7
ด้านการตลาด				
1. ราคาขายที่เหมาะสม	1	1	1	1
2. ต้นทุนในการผลิต	1	1	1	1
3. สร้างการรับรู้ตราสินค้า	1	1	1	1
ด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน				
1. การใช้งานที่เหมาะสม	1	1	1	1
2. ผลิตภัณฑ์เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	1	1	1	1
3. ผลิตภัณฑ์มีความคงทน	1	1	1	1

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือใช้วิธีคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/ วัตถุประสงค (Item Object Congruence: IOC) และให้ค่าคะแนน

หลังจากนั้นคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา วัตถุประสงค์ คือ ถ้า $IOC \leq 0.50$ ถือว่าข้อคำถามนั้น ไม่สอดคล้องกับเนื้อหา Srisa-ard (2011)

จากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/ วัตถุประสงค์ ในแบบสอบถาม จำนวน 9 ข้อ ปรากฏว่าได้ค่า IOC เกิน 0.50 ทั้งหมด โดยมีค่าส่วนใหญ่อยู่ที่ 1 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ได้

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขอหนังสือจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เพื่อขอความร่วมมือและขอความอนุเคราะห์แจ้งผู้เกี่ยวข้องให้การสัมภาษณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรังระ อำเภوبرาญกัญ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่ เพื่อคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้ 2 เครื่องมือคือ 1) การสนทนากลุ่มผู้ผลิต และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากกลุ่มนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรังระ อำเภوبرาญกัญ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา นำมาทำการออกแบบแบบร่างต้นแบบของที่ระลึก หลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบของที่ระลึก สาขาวิชาศิลปะ และการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด จากสาขาวิชาการตลาด

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เป็นผู้ประเมิน ผู้จัดทำการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนที่จะนำไป สร้างต้นแบบของที่ระลึก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรังระ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาจการประเมินความพึงพอใจมาเป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุง และเสนอแนะในการพัฒนาต้นแบบของที่ระลึกต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาและพัฒนาของที่ระลึกจุดท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรังระ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านรังระ อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า การแ่แล้วผ้าเป็นอาชีพเสริมและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาท ส่วนใหญ่เดิมที่จะรับตัดเย็บเสื้อผ้าและบริการแ่แล้วผ้าตามแบบวัฒนธรรมชาวกูย โดยส่วนมากจะใช้ผ้าลายลูกแก้วสีดำที่ได้จากการข้อมมะเกลือ มาตัดเย็บและแ่แล้วเป็นชุดที่สวยงามและสร้างรายได้ให้กับกลุ่ม ต่อมาด้วยเสื้อผ้ามีราคาในระดับกลางและสูง อาจทำให้ยังไม่ตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสินค้าที่มีราคาถูกซื้อขายง่าย จึงมีการพัฒนาเป็นกระเป๋าผ้าแ่แล้วเพื่อเป็นอีกหนึ่งตัวเลือกทางการตลาดให้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการได้มากยิ่งขึ้น โดยการออกแบบเป็นกระเป๋าแ่แล้ว 3 ขนาด ขนาดเล็ก 99 บาท ขนาดกลาง 129 บาท ขนาดใหญ่ 149 บาท ปัญหาและอุปสรรคในการออกแบบและพัฒนา พบว่า 1) กลุ่มผ้าแ่แล้วมีผู้ที่สามารถตัดเย็บ และแ่แล้วผ้าลายดั้งเดิมได้ด้นั้นมีจำนวน 12 คน นอกนั้นอยู่ในช่วงของการฝึกฝนทำให้การแ่แล้วต้องใช้เวลามากขึ้นและไม่ทันต่อความต้องการของผู้บริโภค 2) ต้องพัฒนาทักษะด้านการออกแบบ การจัดวางองค์ประกอบใหม่ๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจหรือการใส่อัตลักษณ์ชาวกูยให้กับ

ผลิตภัณฑ์ 3) พัฒนาคุณภาพของการแสวงหามาเสนอ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้บริโภค และให้กลุ่มผู้ผลิตประเมินความพึงพอใจของที่ระลึกก่อนการพัฒนา

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านนงระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเก็บข้อมูลมาใช้ในการออกแบบต้นแบบของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูยบ้านนงระ โดยยึดเอา ภูมิปัญญา+ความต้องการ ตาราง 2

ตาราง 2

ตารางการเปรียบเทียบของที่ระลึกก่อนหลังการพัฒนา

ก่อนการพัฒนา		
		
<u>จุดแข็ง</u> มีขนาดหลากหลาย คือ ขนาดเล็ก ราคา 99 บาท ขนาดกลาง ราคา 129 บาท และขนาดใหญ่ ราคา 149 บาท ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่าย <u>จุดอ่อน</u> รูปแบบยังไม่เป็นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อ		
หลังการพัฒนา		
		

จุดแข็ง ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการซื้อขายเพิ่มขึ้น

จุดอ่อน ต้องใช้ช่างที่มีฝีมือในการตัดเย็บและแสว มากกว่าแบบเดิม

ตาราง 2 (ต่อ)

ส่วนประกอบที่สำคัญ		
		
ผ้าสีลาวา และผ้าข้อม มะเกลือ	ลายแส่ว	กระดุมเงิน

ในการออกแบบต้นแบบของที่ระลึกในครั้งนี้นั้นได้รับแรงบันดาลใจมาจากชุดเครื่องแต่งกายชาวกูยในปัจจุบันที่นิยมแต่งกายด้วยเสื้อข้อมมะเกลือตกแต่งด้วยการแส่วลวดลายต่างๆ และติดกระดุมเงินสื่อถึงความร่ำรวย ขสฐาบรรดาศักดิ์ตามจำนวนของกระดุม ทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้ ผ้าข้อมมะเกลือ และผ้าสีลาวาที่จังหวัดศรีสะเกษให้ การสนับสนุนในการใส่ผ้าไทย นำมาตกแต่งโดยการแส่ว อีกทั้งยังใส่กระดุมเงินโบราณที่เพิ่มลายดอกคำควนสื่อถึงดงคำควนหรือจังหวัดศรีสะเกษประดับตกแต่งอีกด้วย เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตของที่ระลึกนำไปใช้ต่อขอในการผลิตของที่ระลึกตามอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นชาวกูยได้อย่างเหมาะสมตามความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึง 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการออกแบบ

- 1) รูปร่าง รูปทรงของกระเป๋าผ้าแส่ว 2) การสื่อถึงวัฒนธรรมชาวกูย และ
- 3) ด้านการผลิต

ด้านที่ 2 ด้านการตลาด

- 1) ราคาขายที่เหมาะสม 2) ต้นทุนในการผลิต และ 3) สร้างการรับรู้ตรา

สินค้า

ด้านที่ 3 ด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน

1) การใช้งานที่เหมาะสม 2) ผลกระทบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 3) ผลกระทบที่มีความคงทน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านระงะ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามภายหลังการทดลองต้นแบบของที่ระลึก ได้ผลการประเมินความพึงพอใจต่อต้นแบบของที่ระลึก ดังตาราง 3

ตาราง 3

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อต้นแบบของที่ระลึก

รายการที่ประเมิน	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ด้านการออกแบบ				
1. รูปร่าง รูปทรงของกระเป๋าผ้าแล้ว	3.2	0.7	4.2	0.7
2. การสื่อถึงวัฒนธรรมชาวกูย	3.5	0.4	3.8	0.4
3. ด้านการผลิต	3.9	0.5	4.0	0.4
ผลรวมด้านการออกแบบ	3.5	0.5	4.0	0.5
ด้านการตลาด				
1. ราคาขายที่เหมาะสม	4.2	0.4	4.5	0.6
2. ต้นทุนในการผลิต	3.1	0.6	3.3	0.5
3. สร้างการรับรู้ตราสินค้า	3.0	0.8	3.5	0.7
ผลรวมด้านการตลาด	3.4	0.6	3.8	0.6
ด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน				
1. การใช้งานที่เหมาะสม	3.6	0.5	4.0	0.3
2. ผลกระทบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	3.5	0.4	4.2	0.5

ตาราง 3 (ต่อ)

3. ผลិតภัณฑ์มีความคงทน	4.2	0.6	4.3	0.7
ผลรวมด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน	3.8	0.5	4.2	0.5
ผลรวมทุกด้าน	3.6	0.5	4.0	0.5

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อด้านแบบของที่ระลึก พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจก่อนได้รับการพัฒนาของที่ระลึกจุดท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวภูษบ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเรียงตามลำดับดังนี้มากที่สุด คือ ด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน ($\bar{X}=3.8$, S.D.=0.5) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบ ($\bar{X}=3.5$, S.D.=0.5) และด้านการตลาด ($\bar{X}=3.4$, S.D.=0.6) เมื่อทำการพัฒนาเสร็จสิ้นทางผู้วิจัยได้ทำการวัดผลการประเมินความพึงพอใจหลังได้รับการพัฒนาของที่ระลึกจุดท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวภูษบ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเรียงตามลำดับดังนี้มากที่สุด คือ ด้านความเหมาะสมต่อการใช้งาน ($\bar{X}=4.2$, S.D.=0.5) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบ ($\bar{X}=4.0$, S.D.=0.5) และด้านการตลาด ($\bar{X}=3.8$, S.D.=0.6) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวภูษ บ้านร่งระ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การทำผ้าแส่วหรือของที่ระลึกเป็นเพียงอาชีพเสริม นอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ ขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ฯลฯ โดยมีองค์ความรู้การแส่วผ้าต่าง ๆ มากมายจากรุ่นสู่รุ่น จากบรรพบุรุษ โดยใช้วิธีการดั้งเดิม ลวดลายดั้งเดิม และใช้ผ้าข้อมมะเกลืออยู่ในรูปแบบที่ได้รับการสืบสานต่อกันมา จนกระทั่งจังหวัดได้สนับสนุนให้ใช้สัญลักษณ์ชาติโดยเฉพาสิลาว่า คือการนำดินภูเขาไฟศรีสะเกษมาทำการข้อม หรือหมัก ทางกลุ่มจึงเริ่มสนใจในการข้อมสิลธรรมชาติและหันมาใช้สิลาว่าเป็นส่วนประกอบในการทำผ้า

แล้วของที่ระลึก ซึ่งมีสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sanai & Sirithip, K (2017) ที่พบว่า ชุมชนบ้านท่าม่วง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด นิยมใช้สีที่มาจากธรรมชาติโดยเลือกพืชพรรณที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหม เป็นการลดการใช้สารเคมีในการย้อมผ้าเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ช่วยให้ชาวบ้านมีสุขอนามัยที่ดีขึ้น นอกจากนี้ผลการศึกษากลับพบว่ากลุ่มทอผ้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยกลางคนจนถึงวัยสูงอายุ นิยมทอผ้าไหมมากกว่าผ้าฝ้ายเนื่องจากเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายตามธรรมชาติ เหมาะที่ใช้ทำเป็นเครื่องแต่งกาย เฟอร์นิเจอร์ ประดับตกแต่งเครื่องเรือน

ในด้านของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกูย บ้านร่งระ อำเภอบางบาล จังหวัดสุรินทร์ พบว่าในการพัฒนาผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการรวบรวมเอกสาร จากการสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มผู้ผลิตผ้าแล้วบ้านร่งระ และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากนักท่องเที่ยวนำไปสู่การออกแบบและตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบพบว่าผลิตภัณฑ์ผ้าแล้วของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวบ้านร่งระมีผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าแล้วอยู่ 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยมีการออกแบบลวดลายสื่อถึงการแล้วเอกลักษณ์ชาติพันธุ์กูย โดยมีรูปแบบเป็นกระเป๋าผ้าทรงสี่เหลี่ยมแบน มีสายคล้องพอดีสอดคล้องได้ โดยทางกลุ่มมีผู้ที่สามารถตัดเย็บขึ้นทรงกระเป๋าได้ 1 คน และมีผู้แล้วผ้าอย่างชำนาญอีกจำนวน 3 คน ส่วนที่เหลือคืออยู่ในขั้นการพัฒนาฝีมือการแล้วทำให้กำลังผลิตมีไม่มากนัก ดังนั้นกลุ่มผลิตผ้าแล้วของที่ระลึกชุมชนท่องเที่ยวบ้านร่งระจึงต้องการพัฒนารูปแบบกระเป๋าผ้าแล้วให้ตรงความต้องการของนักท่องเที่ยว และเพิ่มตัวเลือกของสินค้าให้มากขึ้นขยายกลุ่มลูกค้าที่มีความหลากหลายทั้งในด้านของรสนิยม และด้านของราคาสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับ Ekwanischa (2020) พบว่า ผู้บริโภคเลือกใช้กระเป๋าสำหรับทำงานและท่องเที่ยว เน้นการออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์มีประโยชน์ต่อการใช้งาน

จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการคิดค้น โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมชาวกูยในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกกระเป๋าแล้ว ซึ่งใช้รูปแบบตามความ

ต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีกำลังจ่าย พบว่า มี 2 รูปแบบ คือ กระเป๋าถือแบบมีสายถือ และ กระเป๋าสะพายสายยาวปรับได้ และยังคงรูปแบบสี ลายแล้วที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทยไว้ โดยไม่เปลี่ยนวิธีการเสิร์ฟของชุมชนท่องเที่ยวบ้านร่องระ ส่งผลให้เกิดทางเลือกในด้านของผลิตภัณฑ์ที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว และราคาที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Suwanthada and Sikka (2018) ได้นำอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมความเชื่อมาสร้างสรรค์ใหม่ให้เกิดความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ และสอดคล้องกับ Somthawinpongsai et al. (2022) ได้ทำการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการพัฒนาสื่อเพื่อการออกแบบตราสินค้าวิสาหกิจชุมชน พบว่า 1) ทูทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย 2 ลักษณะ คือ 1.1) ทูทางวัฒนธรรมตามทางลักษณะภูมิประเทศ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โบราณสถานประจำท้องถิ่น และ 1.2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากสินค้าประจำถิ่น

จากการประเมินความเหมาะสม และความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความเหมาะสมในการใช้งาน รองลงมาคือด้านการออกแบบ และด้านการตลาดราคาที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการกลุ่มผู้บริโภค

ข้อสังเกตจากงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนารูปแบบของที่ระลึกนั้นไม่ได้เข้าไปเปลี่ยนวิธีการทำงาน ความเชื่อ แต่เป็นการขุดหาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนออกมาให้มากที่สุด เพื่อคัดเลือกทุนทางวัฒนธรรมที่ได้มาใช้ในการทำของที่ระลึกอย่างเหมาะสมผ่านการออกแบบด้านความสวยงาม ด้านการใช้งาน รวมไปถึงการกำหนดราคาที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามในงานวิจัยยังต้องเพิ่มเติมการสื่อสารถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลงไปให้มากขึ้น รูปแบบสี ลวดลาย เพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันทางการตลาดต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 กลุ่มผลิตผ้าแล้วบ้านร่งระ ควรมีการพัฒนารูปแบบ และลวดลาย ที่สื่อถึงวัฒนธรรมชาติพันธุ์กุ่มเพราะกลุ่มชาวกุ่มนี้มีอยู่หลากหลายพื้นที่ทำให้รูปแบบลวดลายมีความคล้ายคลึงกัน การสร้างหรือพัฒนาารูปแบบแล้วใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างตัวตน สร้างการจดจำ โดยหน่วยงานที่สามารถสนับสนุนได้ อาทิเช่น สาขาวิชาด้านศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ศรีสะเกษ ช่วยในเรื่องของการออกแบบลวดลายอัตลักษณ์ รูปแบบของที่ระลึกอื่นๆภายในชุมชนบ้านร่งระได้

1.2 กลุ่มผลิตผ้าแล้วบ้านร่งระ ควรมีการสร้างสื่อที่น่าสนใจ อาทิเช่น ภาพถ่ายสินค้าที่สวยงาม ชัดเจน ภาพนางแบบช่วยดึงดูดความสนใจได้ดึงดูดสื่อต่างๆในปัจจุบัน โดยหน่วยงานที่สามารถสนับสนุนได้ อาทิเช่น สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ช่วยในการให้ความรู้และการผลิตสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ ช่วยในการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวชุมชนตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวกุ่มบ้านร่งระได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเทียบเคียงวัฒนธรรมชาวกุ่มที่มีอยู่หลากหลายพื้นที่ถึงความแตกต่างหรือเหมือนกันตรงไหน และอะไรคือรากของวัฒนธรรมชาวกุ่มที่แท้จริงเพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการประยุกต์ใช้ในงานวิจัยที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

References

- Sanai, K., & Sirithip, K. (2017). *The technology transfers of natural dyes of textiles for Tha Moung subdistric, Selaphum distric, Roi Et province*. Roi Et Rajabhat University. [in Thai]
- Ministry of Tourism and Sport. (2021). *Tourism economic review. Economics tourism and sports division*. [Pamphlet]
- Suwanthada, P., & Sikka, S. (2018). Community Product Design and Development Applying the Cultural Capital and Wisdom: in the Upper Northeastern Region. *Art and Architecture Journal Naresuan University*, 9(2), 137-155. [in Thai]
- Ekwanischa, S. (2020). *Research and Development of Weave Leather Bag That Reflects Thai Identity for Leather Business in Thailand* [Unpublished master dissertation]. Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Somthawinongsai, C., Chanwichian, J., Hirunburana, W., Vongurai, P., Tripaiboon, C. & Sang, T. (2022). Cultural Capital Management for Design Brand of The Community Enterprise Group, Phu Khao Thong Sub-District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Rajapark Journal*, 16(46), 465-476. [in Thai]
- Srisa-ard, B. (2011). *Basic research* (5th ed.). Suveeriyasan Co., ltd [in Thai]

Author

Mr. Popong Chatnuntaphorn

Art and Design Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Sisaket Rajabhat University

319 Thaiphantha Rd., Muang Sisaket District, Sisaket Province 33000

Tel: 063-9892441, E-mail: popong.c@sskru.ac.th

วัฒนธรรมการผลิตและการเปลี่ยนแปลงข้าวพื้นเมืองจังหวัดจันทบุรี

Culture of Production and Change of Local Rice varieties

in Chanthaburi Province

นักรบ เดียรอำ^{1*} / จำลอง แสนแสน²

Nak-rob Dhian-am / Chamlong Sansanao

¹⁻² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University

^{*}Corresponding author's E-mail: nakrob.t@rbrua.cth

Received: October 23, 2023

Revised: April 19, 2024

Accepted: April 23, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.4>

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการผลิตข้าวพื้นเมือง และจัดทำฐานข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จ.จันทบุรี 3 พื้นที่ คือ พื้นที่เชิงเขา พื้นที่น้ำจืด และพื้นที่ติดกับทะเล ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ 1) การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพที่มีความแตกต่างกันในเชิงบริบทของวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การสัมภาษณ์เจาะลึกชาวนา 10 คน และ 3) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการผลิต และการเปลี่ยนแปลงข้าวพื้นเมืองในอดีตทั้ง 3 พื้นที่ มีลักษณะหลักคล้ายกัน คือ แรงงานคน และสัตว์ ผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเหลือขาย ภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงจากการผลิตจากแรงงานสัตว์แทนด้วยเครื่องจักร และยังคงผลิตเพื่อยังชีพเหลือขาย ส่วนที่แตกต่างกัน: 1) พื้นที่เชิงเขาของกลุ่มชาติพันธุ์ของทำนาแบบนาไร่หรือ “นาบก” ปลูก 1 ครั้ง และยังคงรักษาวิธีการผลิตดั้งเดิม และรวมกลุ่มเพื่อทำข้าวอินทรีย์ 2) พื้นที่น้ำจืด ทำนาแบบนาสวน ปลูก 2 ครั้ง ควบคู่การ

ปลูกต้นกกทอเสื่อเพื่อขาย และ 3) พื้นที่ติดกับทะเล ทำนาแบบนาสวนปีละ 1-2 ครั้ง ชุมชนและ อบต.หนองขี้ม ร่วมกันริเริ่มฟื้นฟูข้าวพื้นเมืองเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

คำสำคัญ: ข้าวพื้นเมือง, วัฒนธรรมการผลิตข้าว, การเปลี่ยนแปลง, จันทบุรี

Abstract

This purpose of this research was to (1) study the culture of local rice varieties production and (2) create a database of economy, society, culture and local wisdom in Chanthaburi Province, three areas: foothill, plain and seaside. The qualitative research method was as follows: 1) selecting qualitative samples, that are different in the context of culture, economy, and local wisdom, 2) in-depth interviews 10 farmers, 3) participant observation. The results of the research were found that the culture of production and transformation of local rice varieties in the past in three areas had similar main characteristics, namely human and animal labor, production for household consumption with surplus for sale under local wisdom. Now, the production power has been changed from animal labor to machines and continues to produce for sustenance with surplus for sale. The different parts were:

1) foothill of the Chong ethnic group, grows highland rice once a year and continues to maintain original production and collaborate to make organic rice, 2) plain, grows lowland rice a few times a year with growing reeds to weave for sale, and 3) seaside, grows lowland a few times a year. The community and Nong Chim Subdistrict Administrative Organization collaborate the restoration of local rice varieties for agricultural tourism.

Keywords: change, Chanthaburi, culture of production, local rice varieties

บทนำ

“ข้าว” เป็นทั้งพืชที่ใช้บริโภคภายในประเทศ และยังเป็นพืชเศรษฐกิจส่งออก ประสิทธิภาพเป็นมาของวัฒนธรรมการปลูกข้าวของไทยมีผู้ศึกษา และวิเคราะห์เป็นยุคสมัยต่าง ๆ และได้สรุปว่า การปลูกข้าวเป็นไปตามแบบแผนวิถีชีวิตไทยที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมการผลิตต่อกันเรื่อยมาตั้งแต่โบราณ บนพื้นฐานการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เหลือกก็เก็บในยุ้งฉาง และนำออกไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่นบ้าง ก็เฉพาะสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีพเท่านั้น แต่ไม่นิยมขายข้าวเป็นสินค้า ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมความเชื่อของคนไทยเชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งที่มิบุญคุณ มิจิตวิญญาณ มิเทพธิดา ชื่อว่า “แม่โพสพ” ประจําอยู่ ข้าวจึงสามารถให้คุณแก่นมนุษย์ได้อย่างอนงประการ จวบจนกระแสโลกาภิวัตน์ที่คลื่นทุนนิยมสามารถชอกชอนทุกหนทุกแห่ง ส่งผลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง (Thongdee, 1995) ข้าวถูกผลิตเพื่อขายโดยเฉพาะ เพราะต่างถูกกระแสทุนนิยมเข้าครอบงำ ทำให้ชาวนาต่างไม่ทันตั้งตัว เพื่อจะเรียนรู้หรือปรับสภาพให้เกิดความเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามากระทบ

ภายใต้แนวความคิดการผลิตเพื่อขายนี้ การทำนาข้าวในปัจจุบัน จะต้องได้ผลผลิตจำนวนมาก ท่ามกลางพื้นที่ทำนาที่มีอยู่อย่างจำกัด ชาวนาส่วนใหญ่จึงต้องเปลี่ยนรูปแบบการผลิตข้าวใหม่ กล่าวคือ จากการทำนาปีจะใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน ผลผลิตต่อไร่ต่อปีจึงมีปริมาณน้อย เมื่อนำไปขายให้แก่ผู้ค้าคนกลางหรือโรงสีก็จะได้เงินในปริมาณน้อย อย่างไรก็ตาม ไร่ที่เพิ่มมากขึ้นเกิดจากการทำนาแบบเข้มข้นเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด โดยเฉพาะในเขตชลประทานมีการปลูกข้าวจนถึงปีละ 2 – 3 ครั้ง ซึ่งแน่นอนว่าการทำนาต้องควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดวัชพืชและโรคแมลงจำนวนมาก จากสถานการณ์ข้างต้น ชาวนาจึงเปลี่ยนภาพลักษณ์จากการเป็นชาวนารายย่อย “หลังสู้ฟ้า หน้าสู้ดิน” ใช้แรงงานของตนเป็นหลัก มาเป็น “ผู้ประกอบการ” หรือ “ผู้จัดการนา” ที่ต้องบริหารเงินทุนในการจัดการปัจจัยการผลิตและการว่าจ้างงานในแต่ละขั้นตอนการผลิต ประกอบด้วย การจ้างไถ การหว่านพันธุ์ข้าว การใส่ปุ๋ยและสารเคมี

และการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก (Bundhuwong, 2013) ประเด็นนี้ ริกก์ และแวนเดอร์เกริส (Rigg & Vandergeest, 2012) ชี้ว่า การกลายเป็นการเกษตรเชิงพาณิชย์ ซึ่งใช้ทุนและเครื่องมือ/เทคนิคการเกษตรสมัยใหม่แบบเข้มข้น เป็นทิศทางหลักของการเปลี่ยนแปลงของการเกษตร ดังนั้น การทำนาแบบเข้มข้นดังกล่าว ได้ทำลายวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมของชุมชนไป ซึ่งบางชุมชนที่ไม่สามารถปรับตัวกับกระแสนี้ได้ ก็จะจบล่มสลายไปในที่สุด ขณะที่บางชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบทุนนิยมได้ในระดับหนึ่ง เช่น บางพื้นที่พยายามรักษาวัฒนธรรมการผลิตข้าวแบบดั้งเดิม การผลิตข้าวควบคู่กับการปลูกพืชชนิดอื่น หรือการผลิตข้าวควบคู่ไปกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ดังในกรณีจังหวัดจันทบุรี ในสายตาของคนทั่วไปมักจะเข้าใจว่าเป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเป็นนครแห่งผลไม้ ในอีกด้านหนึ่ง จ.จันทบุรี ยังคงประกอบอาชีพทำนาข้าว ซึ่งมีการทำนาในหลายพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ชนเผ่าของ เป็นชาติพันธุ์หนึ่งมีอายุร่วนนับพันปี การทำนาในที่บริเวณเชิงเขา ยังรักษารูปแบบการผลิตข้าวแบบดั้งเดิม ต่อมาในที่ราบน้ำจืด คือ ต.บางสระเก้า อ.แหลมสิงห์ ทำนาข้าวควบคู่ไปกับการปลูกกกเพื่อนำมาทอเสื่อเพื่อขาย และพื้นที่ติดต่อกับทะเล คือ ต.หนองซิม อ.แหลมสิงห์ ผลิตข้าวควบคู่ไปกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะเห็นได้ว่า ความน่าสนใจของรูปแบบการผลิตข้าวพื้นเมือง ทั้งสามพื้นที่กรณีศึกษามีความต่างกันโดยสิ้นเชิง ลักษณะทางธรรมชาติมีอิทธิพลต่อวิถีรูปแบบการผลิตข้าวพื้นเมือง จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อการศึกษาวัฒนธรรมการผลิตและการเปลี่ยนแปลงข้าวพื้นเมืองจังหวัดจันทบุรีว่ามีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาศึกษาวัฒนธรรมการผลิตข้าวพื้นเมือง และจัดทำฐานข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการวัฒนธรรมการผลิตข้าวพื้นเมือง จ.จันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เชิงคุณภาพ ซึ่งขั้นตอนการวิจัย มีดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สนามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ บริเวณที่มีการปลูกข้าวพื้นเมืองใน จังหวัดจันทบุรี 3 แห่ง อันได้แก่ พื้นที่บริเวณเชิงสูง (ชนเผ่าชอง) ต.ตะเคียนทอง อ.เขาชีมณกฎ พื้นที่บริเวณน้ำจืด ต.บางสระเก้า อ.แหลมสิงห์ และพื้นที่ติดกับทะเล ต.หนองซุ่ม อ.แหลมสิงห์ เหตุผลที่ต้องเลือกสนามแห่งนี้ กล่าวคือ มีการปลูกข้าวพื้นเมืองในจังหวัดเดียวกัน แต่ภูมิศาสตร์ของจังหวัดมีความหลากหลาย มีผลให้การปลูกข้าวพื้นเมืองในจังหวัดมีความแตกต่างหลากหลายเช่นกัน โดยความน่าสนใจก็คือในแต่ละพื้นที่มีวัฒนธรรมการทำอย่างไรที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมถึงการสำรวจข้าวพื้นเมืองในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างฐานข้อมูลความหลากหลายของพันธุ์ข้าวพื้นเมือง

การรวบรวมข้อมูลใช้แนวการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยแนวสัมภาษณ์ถูกออกแบบสำหรับบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ถูกคัดเลือกโดยอาศัยหลักการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) (Ritchie et al., 2013) คือ การใช้ทฤษฎีที่เข้ามากำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตามหลักการเลือกเชิงทฤษฎีออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ชาวนาของแต่ละกลุ่มพื้นที่ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแนวสัมภาษณ์จะอยู่ในกรอบของข้อมูลนับตั้งแต่การถือกำเนิดขึ้นของการทำนา โลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนมีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อชุมชน และต่อตนเอง และที่สำคัญผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการปรับตัวให้เหมาะสมกับทุนนิยมและสิ่งแวดล้อม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกนำมาสรุปและวิเคราะห์ เพื่อหาผู้ให้ข้อมูลหลักที่คุณลักษณะต่างออกไปจากผู้ให้ข้อมูลคนก่อนหน้า (Negative Cases)

เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่มาตรวจสอบข้อสรุปเดิม จนถึงระดับที่ข้อมูลที่ได้มาใหม่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่มีอยู่ได้ (Strauss & Corbin, 1998) ขั้นตอนนี้ถูกดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำนาในอดีต จนถึงการทำนาในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเด็นการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวให้เข้ากับกระแสทุนนิยม จากนั้นนำเข้าสู่การวิเคราะห์ และจัดแยกประเภทข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในการทำความเข้าใจบริบทพื้นที่ และตีความหมายเพื่อให้เข้าถึงการสำรวจองค์ความรู้

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการวัฒนธรรมรูปแบบการผลิตข้าวพื้นเมืองใน จังหวัดจันทบุรี สามารถสรุปผลการศึกษา แยกออกเป็นรายประเด็นพื้นที่ ได้ดังนี้

1.1 พื้นที่การผลิตข้าวพื้นเมืองใน ต.ตะเคียนทอง อ.เขาคิชฌกูฏ พบว่า เป็นการปลูกข้าวที่มีลักษณะเป็นข้าวนาปี ภายใต้วัฒนธรรมการทำนา 2 ประเภท ได้แก่ นาไร่ และนาข้าว กล่าวคือ นาไร่จะเป็นการปลูกข้าวตามบริเวณที่สูงชายป่า ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติ นั่นคือการรอน้ำฝน (ปัจจุบันนาไร่ไม่มีแล้ว) ส่วนนาข้าว จะอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มบริเวณหมู่บ้าน ซึ่งจะไม่เป็นแปลงใหญ่มากนัก โดยเริ่มตั้งแต่การขนกล้าเดือนมิถุนายน จากนั้นก็จะดำ เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ช่วงฤดูฝนพอดี จะมาเก็บเกี่ยวเอาเดือน 12 สำหรับพื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านลำพัง และบ้านตะเคียนทอง หมู่ที่ 3 บ้านตะเคียนทอง หมู่ที่ 4 บ้านซากตะเคียนทองและบ้านชำเคาะห์ เมื่อหันไปพิจารณาข้าวพื้นเมืองที่เกษตรกรนิยมเพาะปลูก ได้แก่ ข้าวพันธุ์นางเสวย เหลืองทอง ลายลูกปลา นางดิ่ง ขาวตาแห้ง เป็นต้น โดยที่หากเป็นนาไร่หรือนาบกพันธุ์ข้าวที่นิยมใช้ คือ นางดิ่ง ขณะเดียวกัน หากเป็นน่าน้ำหรือลุ่มมักใช้พันธุ์ลายลูกปลา นางเสวย เหลืองทอง แต่เดิมนั้นชาวนาในเขต ต.ตะเคียนทอง มีวัฒนธรรมรูปแบบการผลิตข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน ในช่วงปี พ.ศ. 2540 เมื่อกระแสสังคมมี

วิวัฒนาการมากขึ้น วิถีชีวิตชาวนาจิงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตมาเป็นการผลิตเพื่อยังชีพและเหลือขาย ตลอดจนชาวนาจิงจำเป็นต้องก้าวเผชิญกับการขับเคลื่อนเกี่ยวกับวัฒนธรรมรูปแบบการผลิตและการเปลี่ยนแปลงข้าวพื้นเมือง โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยที่สำคัญรวม 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการใช้ทุนทางสังคม ปัจจัยด้านการใช้ทุนทางสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านการใช้ทุนทางวัฒนธรรม และปัจจัยด้านการใช้ทุนทางสัญลักษณ์

1.2 พื้นที่การผลิตข้าวพื้นเมืองใน ต.หนองซิม อ.แหลมสิงห์ พบว่า มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลสลับกับเนินเขาเตี้ย ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้เป็นแปลงนาข้าว เนื่องจากมีคันกั้นน้ำเค็มของหน่วยงานชลประทาน ขณะที่ภายนอกเขตคันน้ำเค็มประชาชนจะประกอบอาชีพประมง เลี้ยงกุ้งกุลาดำและกุ้งแชบ๊วย และด้วย ต.หนองซิม มีจุดแข็งด้านภูมินิเวศน์ ซึ่งมีแหล่งน้ำสำคัญตามธรรมชาติหลายสาย ไหลผ่านพื้นที่ เช่น คลองหนองซิม คลองเปริด คลองขุนแผน คลองใหญ่หนองซิม คลองปากคลองใหญ่ คลองทางหลวง คลองตะวันออก และคลองหนองปลาหมอ เป็นต้น จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน พบว่า ชาวบ้านแห่งนี้ มีการสืบสานการทำนาข้าวมาตั้งแต่โบราณเป็นการทำตามธรรมชาติหรือเรียกว่านาปี ซึ่งนอกจากผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนแล้ว ยังมีการนำเอาส่วนที่เหลือไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าประเภทอื่น ๆ อีกด้วย มีวัฒนธรรมทำนาข้าวแบบเอาแรงกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างเครือญาติ และเพื่อนบ้านใกล้เคียง ประกอบกับมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่สามารถเห็นได้จาก การทำพิธีบวงสรวงก่อนลงนาข้าว การไหว้แม่โพสพ เป็นต้น โดยเริ่มมีการเพาะปลูกประมาณเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน และทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคมในปีเดียวกัน ซึ่งกระบวนการทำนาเริ่มต้นจากการเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมแปลงนา การตกกล้า การถอนกล้า การดำนา การเก็บเกี่ยว การนวดข้าว และการเก็บข้าวเปลือกเข้าสู่ยุ้งฉาง สำหรับข้าวพื้นเมืองที่นิยมเพาะปลูกในพื้นที่ตำบลนี้ ได้แก่ พันธุ์ข้าวสันขี้หรือข้าวดอกมะขาม ข้าวพวงเงิน และข้าวขาวประหวิน เป็นต้น

ข้าวพื้นเมืองเหล่านี้ จะมีลักษณะพิเศษก็คือ มีเปลือกเมล็ดหนา ลำต้นสูง และน้ำหนักดี เมื่อเทียบกับข้าวที่ใช้ปลูกกันอยู่ในปัจจุบัน การทำข้าวของชาวนาแห่งนี้ ตั้งแต่อดีตเรื่อยมาพบกับอุปสรรคนานัปการ ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ฤดูกาลเพาะปลูกต้องแข่งขันกับการซึมซับของน้ำทะเล ยังส่งผลทำให้เกษตรกรต้องก้าวเผชิญกับความเสี่ยงในการลงทุนที่สูงขึ้น ขณะที่การเก็บเกี่ยวผลผลิตก็ไม่ได้เป็นหมาย และถูกซ้ำเติมด้วยราคาข้าวเปลือกที่ไม่ดีนัก อย่างไรก็ตาม ชาวนาถูกแรงกดดันทางระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตข้าว เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการผลิตภายใต้ทฤษฎีเกษตรกรรมสมัยใหม่ ด้วยการจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตในเกือบทุกขั้นตอนให้แตกต่างไปจากอดีต เช่น การใช้เครื่องมือ พันธุ์ข้าว การใช้ปุ๋ยเคมี เป็นต้น เพราะมีสาเหตุมาจากสภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีสภาพ เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งมีผลทำให้วิถีชีวิตของชาวนาเปลี่ยนตามไปด้วย

อย่างไรก็ดี ชาวนามีจุดแข็งในการปลูกข้าวตรงที่ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากผู้บริหารของ อบต.หนองขี้ม ในการฟื้นฟูนโยบายสนับสนุนการทำนาข้าวตามวิถีมุขมนตรีเดิม เป็นการดำเนินงานในลักษณะของนาข้าวเกษตรอินทรีย์ โดยมุ่งวางยุทธศาสตร์การลด ละ เลิกการใช้สารเคมี และเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ผสมผสานกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงเกษตร รูปแบบของการสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวอาศัยการสร้างประกอบให้คล้ายกับธรรมชาติของท้องทุ่งนาในอดีต การดำเนินการดังกล่าวใช้ยุทธศาสตร์ให้ชาวนาทำนาต่อไร่ต่อคนน้อยลง ขณะเดียวกันก็จะใช้การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาดเพื่อให้สามารถขายข้าวเปลือกได้ราคาที่สูงขึ้นกว่าเดิม 3 – 4 เท่าตัว อันเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คนหันมาปลูกข้าวอีกครั้ง

1.3 พื้นที่การผลิตข้าวพื้นเมืองใน ต.บางสระเก้า อ.แหลมสิงห์ ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับ ต.หนองขี้ม จะมีแบบแผนวิถีชีวิตคล้าย ๆ กัน โดยที่การปลูกข้าวสามารถปลูกได้ปีละสองครั้ง ทั้งนี้เพราะพื้นที่ของตำบลมีปริมาณน้ำจืดตามธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมาก ขณะที่รูปแบบการปลูกข้าวของชาวนามีความโดดเด่นในแง่ภูมิของกร

เพาะปลูกเชิงผสมผสานมากกว่าแห่งอื่น ตรงที่หัวไร่ปลายนาหรือตามคันนามีการปลูกต้นกกไว้ ซึ่งในอดีตใช้ประโยชน์ในการมัดปุทะเล และถูกพัฒนาวิธีการถักทอมาเป็นของใช้ในครัวเรือน สำหรับพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมปลูกกันในเขต ต.บางสระเก้าจะเป็นพันธุ์ข้าวที่มีความคล้ายคลึงกับที่ปลูกใน ต.หนองซึม เช่น ข้าวดอกมะขาม ข้าวพวงเงิน ข้าวขาวประหวิน ข้าวตาล่อน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในการก้าวเข้าสู่กระแสนิยมและผลจากการตกต่ำของราคาข้าว ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนหนึ่งของตำบลหนองซึมและตำบลบางสระเก้าซึ่งเป็นสองตำบลที่มีพื้นที่ติดต่อกัน มีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตข้าวพื้นเมืองมาเป็นการทำนาถั่ว โดยที่ผลการศึกษามีข้อค้นพบว่าในช่วงปี พ.ศ.2531 การเลี้ยงกุ้งได้กำไรดีพอประมาณ แต่ช่วงปี พ.ศ.2554 เมื่อมีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อในตัวกุ้ง ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงประสบกับภาวะการขาดทุนตกเป็นหนี้สินมากมาย บางรายถึงขนาดต้องขายที่ดินอันเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ บางรายต้องตกอยู่ในภาวะจำยอมในการเอาโฉนดที่ดินไปจำนองไว้กับธนาคารก็มี ซึ่งในปัจจุบันพบว่าข้าวพื้นเมืองนั้นไม่มีการนำมาเพาะปลูกในแปลงนาแล้ว แต่เป็นการปลูกข้าวที่มีอายุการเก็บเกี่ยวเร็วขึ้นซึ่งก็จำเป็นต้องเพิ่มต้นทุนการผลิตจากการจ้างเทคโนโลยีที่เป็นเครื่องทุ่นแรงสมัยใหม่เข้าช่วย การใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลงมีบทบาทสำคัญในภาคการผลิตแนวการทำเกษตรกรรมสมัยใหม่ ที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเกษตรกรชาวนาจะต้องแบกภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม トラบใดที่ยังไม่มีการจัดกระบวนการสำหรับการผลิตที่เหมาะสม

2. ข้อสังเกตสำหรับข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับข้าวพื้นเมืองใน จังหวัดจันทบุรี

2.1 ข้อมูลทางเศรษฐกิจทั้งสามพื้นที่กรณีศึกษามีรูปแบบการผลิตทางเศรษฐกิจที่เหมือนกัน กล่าวคือ ในระยะแรกที่เริ่มต้นมาแต่ครั้งเดียว เกษตรกรชาวนามีการผลิตเพื่อยังชีพเป็นสำคัญ หากมีส่วนที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนก็จะมีการนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน ควบคู่กับการหาของป่าและการ

ทำประมงพื้นบ้านตามแนวชายฝั่ง เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตคือ กระบือและอุปกรณ์การทำนาที่ผลิตขึ้นเอง ตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน การผลิตในรอบปีต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก หรือที่เรียกว่า “การทำนาปี” คือ การทำนาปีละหนึ่งครั้ง พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมใช้เพาะปลูกได้แก่ ข้าวพันธุ์นางเสวย เหลือทอง ลายลูกปลา นางต๋อง ขาวตาแห้ง นางกะลิง ขาวพงส์ ขาวประเสริฐ ข้าวลิ้นช้าง ข้าวดอกมะขาม พวงเงิน ขาวประหวิน ข้าวตาล่อน ภาพรวมทางเศรษฐกิจเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในปี พ.ศ. 2500 – 2516 เมื่อทางราชการได้จัดสรรงบประมาณก่อสร้างสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ที่มีผลทำให้การเดินทางสะดวกขึ้นผลที่ตามมาก็คือ การเข้ามาขายสินค้าของคนในเมืองที่ผู้เป็นเกษตรกรชาวนาต้องหาเงินมาซื้อมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้วิถีการผลิตข้าวในจังหวัดจันทบุรีต้องก้าวไปสู่รูปแบบการผลิตเพื่อขายมากขึ้น ปรากฏการณ์เห็นได้จากวิธีการทำนาสมัยก่อนจะใช้กระบือไถนา ปัจจุบันเริ่มหมดไปโดยหันมาใช้รถไถนาเดินตามและรถไถนั่งขับแทน มีการประมาณการเอาไว้โดยเกษตรกรผู้ปลูกข้าวว่าคนหนึ่งคนจะรับประทานข้าวประมาณ 35 ถังต่อคนต่อปีและเมื่อคราวที่ราคาข้าวตกต่ำประกอบกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้น้อย เกษตรกรนาข้าวในเขตพื้นที่ ต.หนองขี้มและ ต.บางสระเก้า จึงหันเหชีวิตไปทำนาทุ่งแทน ถึงกระนั้นก็ตามการทำนาทุ่งเพียงพุนในระยะแรก ๆ เท่านั้น เพราะในเวลาต่อมาเกิดโรคระบาดทำให้ทุ่งตาย ผู้เลี้ยงทุ่งตกเป็นหนี้สินทั้งในและนอกระบบ

2.2 ข้อมูลด้านสังคมของเกษตรกรชาวนาผู้ปลูกข้าวพื้นเมืองทั้งสามพื้นที่กรณีศึกษานั้น พบว่า มีความโดดเด่นในเรื่องของระบบการเอาแรง (mutual aid) กล่าวคือกระบวนการทำนาตั้งแต่การไถนา การเกี่ยวข้าว การนวดข้าว จะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะที่เรียกว่า “ตกแรง” “ลงแขก” หรือ “เอาแรง” กัน ซึ่งปัจจัยด้านการใช้ทุนทางสังคมนั้นนอกจากช่วยเหลือกันในการทำนาแล้ว ระบบการเอาแรงยังนำไปใช้ในการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพด้วย เช่น การสร้างบ้านอยู่อาศัย เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าบทบาทของทุนทางสังคมที่ดึงมำกำลังลดบทบาทลง แต่ก็ยังคงเหลือระบบการเอาแรงที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบัน พบว่าการรวมตัวเพื่อช่วยเหลือกันไม่

หนาแน่นเข้มแข็งเหมือนแต่ก่อน ทั้งนี้เนื่องมาจากกระแสนิยมที่มีอิทธิพลเข้าครอบงำชุมชน ผ่นวกกับความขัดแย้งที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงภายในท้องถิ่น ที่มีผลสำคัญก่อให้เกิดการแตกตัวของชุมชนอย่างหนัก กระทั่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประจวบกับมติกรมเหมือนแต่ครั้งอดีต

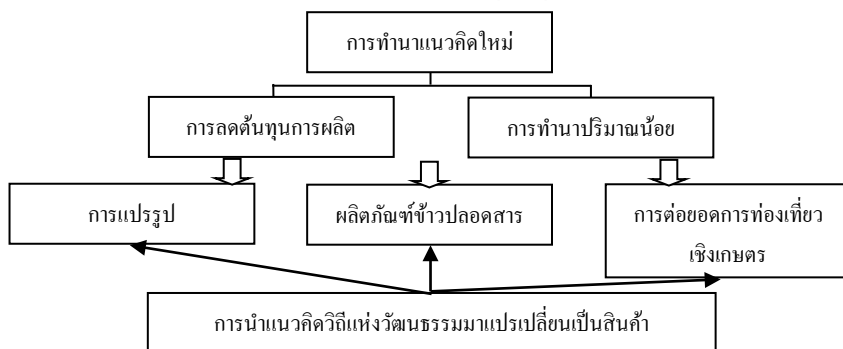
2.3 ข้อมูลด้านวัฒนธรรมการผลิตข้าวพื้นเมืองใน จังหวัดจันทบุรี พบว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาข้าวในจังหวัดจันทบุรีทั้งสามพื้นที่ที่รณศึกษามีทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดก็คือ การนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวนี้มีผลต่อการทำนาข้าว เพื่อการยังชีพ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การนับถือดังที่กล่าวมานี้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการช่วยควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน เนื่องจากหากไม่มีการปฏิบัติตามครรลองที่ดี ก็จะถูกสังคมติเตียนและถูกผู้ใหญ่ว่ากล่าวเอาได้ ดังนั้น วัฒนธรรมการนับถือผีบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นการช่วยสืบทอดการผลิตข้าวในระบบเครือญาติซึ่งเป็นฐานสำคัญของระบบ การเอาแรงในการทำนาข้าวที่มีมาแต่ครั้งอดีตของจังหวัดจันทบุรี การแสวงหาปัจจัยในการดำรงชีพ รวมไปถึงการช่วยเหลือกันทางสังคมอื่น ๆ สำหรับพิธีกรรมที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการทำนาข้าวโดยตรงได้แก่ พิธีทำบุญส่งทุ่ง พิธีเช่นไหว้ศาลพ่อปู่ยาย และพิธีการทำขวัญข้าว เป็นต้น

2.4 ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวนาจะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์เข้ากับการทำนาข้าวพื้นเมือง ใน จังหวัดจันทบุรี ที่อาศัยองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่มีการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การสร้างเครื่องมือการทำนาข้าว อันได้แก่ โถนา คราด รวมถึงอุปกรณ์ช่วยทุ่นแรงอย่างอื่น ๆ จากไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยอาศัยเครื่องมือสำคัญในการประกอบอาชีพและการทำมาหากินคือ ขวานปูลู ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสารพัดประโยชน์ที่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เบ็ด ลุ่ม ลอบ ข้อง แห เป็นต้น หรือแม้แต่กระด้ง กระบุง กระเดี่ที่มีไว้สำหรับคัดข้าว ทั้งนี้ รวมไปถึงเครื่องมือที่ใช้ในการล่าสัตว์คือ หน้าไม้ บ่วง แร้ว ทูบ อีดก เป็นต้น ที่สำคัญ

อีกประการหนึ่งเห็นได้จากภูมิปัญญาในการนวดข้าวในลาน ที่ใช้กระบือผูกเป็นพวง ชุดละ 4 – 5 ตัว หรืออาจมากกว่านี้ เพื่อย่ำให้เมล็ดข้าวเปลือกหลุดออกจากฟางข้าว หรือแม้กระทั่งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะของการใช้ธรรมชาติจัดการกับธรรมชาติของชาวนาใน ต.หนองจิม ในการสูบน้ำเค็มเข้าแปลงนาแล้วขังไว้ประมาณ สองสัปดาห์ แล้วจึงทำการระบายน้ำออกก่อนการเริ่มเตรียมแปลงนาข้าว ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะผลทำให้หอยเชอรี่และศัตรูอื่น ๆ ของข้าวตายลง นอกจากนี้แล้วยังมีผล ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดีอีกด้วย ส่วนในกรณีของพื้นที่การทำนาข้าวในเขต ต.บางสระเก้าที่มีน้ำขังอยู่ในพื้นที่ ชาวนาก็มีการปลูกต้นกก เสริมในพื้นที่อันนํามาซึ่งวิธีการจัดการความรู้ของชุมชน เช่น การรื้อฟื้นการทอเสื่อกก เป็นหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของ ตำบลอันเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันยังคงภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ไว้อย่างมั่นคง ซึ่งมีติดกล่าวเป็นทั้งวิถีชีวิตของตำบลและอาชีพเสริม ประชาชนได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อ ทอกก เช่น กลุ่มทำเสื่อกกสุริยาบางสระเก้า และศูนย์เสื่อกกบางสระเก้า ควบคู่กันไป ด้วย จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพ 1

ภาพ 1

ข้อเสนอมาตรการเชิงนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรชาวนา

การทำนาแนวคิดใหม่ต้องสนับสนุนการทำนาดันทุนต่ำ และการทำงานในปริมาณน้อยแต่ได้ผลผลิตมาก ขณะเดียวกันการต้องมีมาตรการเพิ่มมูลค่าของข้าว เช่น การแปรรูป ข้าวปลอดสาร และการต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น ภายใต้แนวคิดการเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นสินค้า

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา สามารถนำมาอภิปรายผลกับทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การอภิปรายผลกับทฤษฎีการพัฒนาให้ทันสมัย และทฤษฎีสถานองค์กรการผลิต

1.1 ทฤษฎีการพัฒนาให้ทันสมัยมองว่า ชุมชนเกษตรกรรมเป็นลักษณะของสังคมแบบดั้งเดิม ดังนั้นชุมชนเกษตรกรรมจึงกำลังเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น โดยทำให้ชาวเกษตรกรรมเปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการจากการอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำการผลิตขนาดใหญ่ขึ้น มีการจ้างแรงงานและการผลิตจะเปลี่ยนจากเป้าหมายของการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อการตลาดหรือเพื่อขายจะเห็นได้ว่าผลการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการพัฒนาการทำนาข้าวของจังหวัดจันทบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่ใช้เป็นตัวแทนในการศึกษาทั้งสามแห่งนั้น มีความสอดคล้องกันกับทฤษฎีการพัฒนาให้ทันสมัย กล่าวคือในสมัยอดีตก่อนปี พ.ศ.2500 ชาวนา ต.ตะเคียนทอง หนองขี้ม และบางสระเก้า ล้วนมีวิถีการผลิตที่มีเป้าประสงค์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ต่อมาเมื่อวิวัฒนาการด้านการเกษตรสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทในพื้นที่ หลังจากที่มีการตัดถนนให้รถโดยสารวิ่งระหว่างเมืองและชุมชนต่าง ๆ ใน จ.จันทบุรี ได้มีการปรับให้เป็นถนนลาดยาง ซึ่งทำให้มีการเดินทางสะดวกขึ้น ผลที่ตามมาก็คือ การเข้ามาของสินค้าจากเมืองที่เกษตรกรชาวนาต้องหาเงินมาซื้อมากขึ้น นอกจากนี้ หลังจากที่มีไฟฟ้าเข้ามา ในปี พ.ศ. 2500 ก็ยังทำให้ต้องหาเงินซื้อ

เครื่องใช้ไฟฟ้ามากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดจันทบุรี ต้องเข้าสู่การผลิตเพื่อขายมากขึ้น ดังนั้น กลุ่มชาวนาจึงได้เปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากการทำนาเพื่อยังชีพผสมผสานกับการหาของป่ามาเป็นการผลิตเพื่อขายในปัจจุบัน ซึ่งนับได้ว่าเป็นการปรับตัวให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ (Samakkhitham, 1990; Piemphongsan, 2001)

แนวทางการศึกษาทฤษฎีการพัฒนาให้ทันสมัย สอดคล้องกับผลการศึกษาที่มีข้อค้นพบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของชาวนา ต.ตะเคียนทอง หนองจิม และบางสระเก้า ที่เข้าสู่การทำนาข้าวสมัยใหม่มากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ข้างต้น ในขณะที่ขบวนการเปลี่ยนแปลงอีกด้านหนึ่งก็คือกระบวนการทางเทคโนโลยีการผลิตข้าวของชาวนา กล่าวคือ การเปลี่ยนพันธุ์ข้าวพื้นเมือง มาเป็นพันธุ์ข้าวที่มีลักษณะการให้ผลตอบแทนเร็ว ทำนาข้าวเพียงไม่กี่เดือนก็ได้ผลผลิต ซึ่งในแต่ละวงรอบปีชาวนาสามารถปลูกข้าวได้ 2 – 3 ครั้งต่อปี การเน้นการปลูกข้าวที่ตอบสนองการบริโภคแบบนี้ ทำให้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ปลูกข้าว จ.จันทบุรี ค่อย ๆ สูญหายไปทีละน้อย ปัจจุบันพันธุ์ข้าวพื้นเมืองได้สูญหายไปโดยสิ้นเชิง หรือเปลี่ยนแปลงพลังงานที่ใช้ในการผลิตจากแรงงานสัตว์ และคนมาเป็นเครื่องจักรกล ประกอบกับเมื่อใช้เครื่องจักรกลเข้าแทนที่แล้ว และเพื่อให้คุ้มค่าในการจ้างเครื่องจักรกลเหล่านั้น ชาวนาจึงจำเป็นต้องขยายพื้นที่นาให้มากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น สิ่งที่ไม่อาจจะปฏิเสธได้ ก็คือต้นทุนที่ใช้ในการผลิตข้าวก็ต้องสูงตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อช่วยในการผลิตข้าวให้ทันต่อการขาย และจะต้องได้ผลผลิตจำนวนมาก ๆ ด้วย

ภายใต้อำนาจของการรุกรานของวัฒนธรรมการผลิตข้าวสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพาเทคโนโลยี และการใช้ระบบการตลาดค้าขาย ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมากมายต่อระบบความรู้ของชาวนา เช่น องค์ความรู้เรื่องพันธุ์ข้าวพื้นเมือง การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการผลิตข้าว เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นพบว่า เกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ด้านเศรษฐกิจที่เงินตราเป็นเรื่องสำคัญ การผลิตข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนกลับถูกแทนที่ด้วยการผลิตข้าวเพื่อขาย ด้านการเมืองในเชิง

นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมสนับสนุนการปลูกข้าวในลักษณะให้ผลผลิตเร็ว ผลผลิตจำนวนมาก และต้องขยายพื้นที่ ดังนั้น การเติบโตของระบบการทำนาข้าวเชิงพาณิชย์ทำให้ชาวนา คราวเรือนจำนวนมากเริ่มมีการเช่าที่นา เพื่อขยายพื้นที่ ข้างแรงงานเพิ่ม เริ่มใช้สารเคมี และใช้เครื่องจักรกล ผ่านมายาคติหรืออุดมคติของภาครัฐที่ว่า เมื่อชาวนาได้ผลผลิตเร็ว และจำนวนมาก ชาวนาก็จะสามารถลืมตาอ้าปากได้ เป็นต้น ตัวอย่างหนึ่งคือปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือการส่งเสริมของภาครัฐที่ให้ชาวนาหันมาปลูกข้าวพันธุ์เศรษฐกิจ เช่น ข้าวหอมมะลิ หรือข้าวขาวประทุม หรือพันธุ์ข้าวที่มีอายุในการเก็บเกี่ยวระยะสั้น เป็นต้น แต่ปรากฏว่ายังไม่สามารถยกระดับมูลค่า หรือเพิ่มผลผลิตตามเป้าที่คาดหวังไว้แต่อย่างใด มิหนำซ้ำผลตอบแทนจากการค้าข้าวยังไม่สูงเท่าที่ควรเมื่อหักกลบลบหนี้กับต้นทุนที่สูงขึ้น เมื่อภาครัฐไม่เข้าใจในการปลูกข้าวบริเวณน้ำกร่อย ทำให้ชาวนาบางคนต้องล้มละลาย บางส่วนได้ขายที่ดินที่เคยใช้อาศัย และทำนาข้าวให้กับนายทุน ที่ดินจึงถูกเปลี่ยนมือจากเจ้าของเดิม (ชาวนา) ไปสู่นายทุนเป็นจำนวนมาก เมื่อไม่ได้ผลตอบแทนจากการทำนาข้าว

1.2 ในส่วนของทฤษฎีสำนึกองค์กรการผลิตของ เอ วิ ชายานอฟ จากการสังเคราะห์ทฤษฎีสองระบบของเศรษฐกิจชุมชนของ Natsupa (2002) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนเกษตรกรรมนาข้าวของจังหวัดจันทบุรี ได้ว่า ต้องมองเศรษฐกิจชุมชนเกษตรกรรมออกเป็นอีกระบบเศรษฐกิจหนึ่งต่างไปจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เนื่องจากชุมชนเกษตรกรรมมีอุดมการณ์และประวัติความเป็นมาของตัวเองมีกลไกของตัวเอง ดังนั้นเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวนาจะคงอยู่คู่ไปกับเศรษฐกิจทุนนิยม กลายเป็นเศรษฐกิจสองระบบ

จากแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้การทำนาข้าวในพื้นที่ จ.จันทบุรี จะต้องก้าวเผชิญกับปัญหาอุปสรรคนานัปการ แต่ทว่าชาวนาก็ยังมีความพยายามเพื่อสร้างมาตรการแนวทางเพื่อการดำรงชีพที่ดีอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ได้เกิดแนวคิดใหม่ที่ดีอาศัยการร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยเน้นการทำนาข้าวที่เป็นปกติทั่วไปตามประสบการณ์ของบรรพบุรุษในพื้นที่ที่มีมา

ตั้งแต่ในอดีต โดยแนวคิดดังกล่าวเกิดจากการศึกษาการผลิตข้าวในภาพรวมของประเทศไทยที่อาศัยนวัตกรรมใหม่ๆ เข้าช่วยในการผลิต เพราะมีอัตราเสี่ยงสูงต่อการเกิดภาวะการขาดทุนและไม่คุ้มค่าในการผลิต การนำนาข้าวแนวผสมผสานจากการทำนาข้าวในเชิงร่วมสมัย ด้วยการนำเอาความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง กล่าวคือ ในเชิงปฏิบัติจะไม่ส่งเสริมให้มีการทำนาข้าวโดยใช้พื้นที่นามากๆ เพราะต้องใช้ทุนสูงและแรงงานจำนวนมาก อีกทั้งการดำเนินนโยบายปลอดสารเคมี แนวนโยบายนี้รวมไปถึงการไม่ขายข้าวเปลือกโดยตรงให้กับกลุ่มนายทุนโรงสีข้าว ในทางตรงกันข้ามแนวทางที่จะนำมาปฏิบัติเพื่อมุ่งก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน ก็คือการทำนาข้าวในพื้นที่ที่สามารถควบคุมผลการผลิตได้อย่างมีคุณภาพรวมถึงให้ความสำคัญกับการลงทุนและการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านแรงงานในพื้นที่ด้วย การใช้สารที่ผลิตจากวัสดุทางธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ มูลสัตว์ เป็นต้น ในการบำรุงรักษาดินข้าว หลังจากนั้นเมื่อได้ผลผลิตก็จะทำการสีข้าวไว้บริโภคเองในครัวเรือน โดยผ่านกระบวนการโรงสีข้าวของชุมชน และขั้นตอนสุดท้ายก็จะทำการขายข้าวในส่วนที่เหลือ จากการบริโภคเองอีกด้วย (ยุทธศาสตร์การผลิตและขายข้าวเอง) การดำเนินงานเริ่มต้นจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง มีสัญลักษณ์ทางการค้า เสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการวางแผนธุรกิจข้าวของชุมชน และยังใช้พื้นที่การทำนาขนาดเล็กได้เหมาะสมกับความสามารถของเกษตรกรในการดูแลรักษาอีกด้วย

ในขณะเดียวกันการพัฒนาการทำนาข้าวสมัยใหม่ของเกษตรกรชาวนาในพื้นที่ โดยเฉพาะ ต.หนองซิม มีการสร้างนวัตกรรมใหม่ประยุกต์แปลงนาข้าวเพื่อผสมผสานกับการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศและเชิงเกษตรกรรม โดยใช้พื้นที่นาข้าวเป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว การสร้างบรรยากาศให้คล้ายกับธรรมชาติของท้องทุ่งนาในอดีต มีการนำกระบือมาเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ และประดับด้วยต้นดอกไม้ให้มีความสวยงามร่มรื่นน่าภิรมย์ ในส่วนของก่อสร้างมีการสร้างศาลาพักผ่อนขนาดเล็ก หรือกระท่อมเพื่อดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวเดินทางมาพักผ่อน

และถ่ายรูปสวยงาม ๆ ของท้องทุ่งนา นอกจากนี้แล้วพื้นที่ส่วนหนึ่งยังถูกจัดเป็นพื้นที่แสดงและจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น รวมถึงของที่ระลึกอื่น ๆ อีกมากมาย ขณะที่บริเวณใกล้เคียงก็มีการสร้างเป็นร้านอาหารท้องถิ่นที่ใช้วัตถุดิบจากชุมชนด้วย

2. การอภิปรายผลกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นประเด็นวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อ และประเด็นการเปลี่ยนแปลงการผลิตและคุณค่าของข้าวและการทำนา

ข้อค้นพบในงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่า ข้าวและการทำนาในปัจจุบันยังคงสืบทอดและผูกติดกับวัฒนธรรมประเพณี และการระลึกถึงบุญคุณของข้าว คือ “พระแม่โพสพ” สอดคล้องกับ งานวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมข้าว: การสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนอีสานใต้ (Sonphanao, 2016) ภูมิปัญญาข้าวกับความมั่นคงทางอาหารในประเทศ ชุมชนบ้านข้าวงาม อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Ketsaming, 2016) แต่ในการทำนาบางพื้นที่กลับมีการเปลี่ยนแปลงด้านคติความเชื่อและพิธีกรรม อย่างในงานวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Meekhotkong, 2015) พบว่าด้านคติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวมีการเปลี่ยนแปลงสูงสุด

ส่วนประเด็นการเปลี่ยนแปลงการผลิตและคุณค่าของข้าวและการทำนาในงานวิจัยนี้ ในสมัยดั้งเดิมการทำนาใช้พื้นที่ไม่มากนัก ใช้แรงงานคนและสัตว์และการร่วมแรงร่วมใจกันในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต และข้าวถูกใช้เพื่อบริโภคในครัวเรือน หากเหลืออาจขายหรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ กลับกลายมาเป็นการทำนาใช้พื้นที่จำนวนมาก การทำนาแบบเข้มข้นและต้องการข้าวในปริมาณมาก ข้าวจึงถูกใช้เพื่อตอบสนองทางเศรษฐกิจเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าวของเกษตรกร ต.ชาชนา อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยามี ผลการศึกษาพบว่า ด้านคติความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนา พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องคติความเชื่อที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนา พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนา จากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่ทำให้วัฒนธรรมข้าวของเกษตรกร

ต.ชาวนา เปลี่ยนแปลงนั้นมีสาเหตุหลักมาจากเกษตรกรทำการเพาะปลูกข้าวในเชิงพาณิชย์ เกษตรกรจึงพยายามที่จะเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ขยายพื้นที่เพาะปลูก การเพิ่มจำนวนครั้งการทำในรอบปี เพื่อให้ได้ปริมาณผลผลิตมากจึงทำให้วัฒนธรรมข้าวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (Banleng, 2009)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษามีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะในเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนกลุ่มชาวนาทำเกษตรกรรมต้นทุนต่ำ การเพิ่มมูลค่าข้าว เช่น การผลิตข้าวพื้นเมืองปลอดสารเคมี การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนาตลาด แบ่งปันทรัพยากรระหว่างกัน ตลอดจนต่อ ยอดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยใช้ชุมชนชาวนาเป็นฐาน โดยเฉพาะการใช้แปลงนาข้าวพื้นเมือง ทั้งเป็นแปลงนาสาธิต และแปลงนาอนุรักษ์
2. ด้านสังคม ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ส่งเสริมการรวมกลุ่มหรือศูนย์อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมการปลูกข้าวพื้นเมือง การจัดทำฐานข้อมูล การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยประเด็นการทำนาแนวคิดใหม่ที่เน้นการทำนาในพื้นที่ไม่มากนัก ผลิตข้าวปลอดสารพิษ มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงการสร้างชาวนารุ่นใหม่
2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มชาวนาให้มีการแบ่งปัน และการแลกเปลี่ยนทั้งองค์ความรู้และทรัพยากรระหว่างกันเพื่อต้นทุนการผลิต และการพัฒนาคุณภาพพันธุ์ข้าวพื้นเมือง

กิตติกรรมประกาศ

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่อง ข้าวพื้นเมืองจังหวัดจันทบุรี: วัฒนธรรมรูปแบบการผลิต และการเปลี่ยนแปลง โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัย แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีงบประมาณ 2558 จำนวน 250,000 บาท

References

- Bundhuvong, C. (2013). Kon Khao Na Kwai in SEA Culture.
In P. Kanjanajuntorn (Ed.), *Rice and Thai farmers in the Current of Change*. (p. 39-67). <https://shorturl.asia/7HONK>. [in Thai]
- Banleng, B. (2009). *The changes of the rice cultures of the farmers in Tambon Chaina, Sena District in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province*. Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. [in Thai]
- Ketsaming, C. (2016). *Rice wisdom and food security in Thailand*. Master of Arts. Department of Social Development Administration. National Institute of Development Administration. [in Thai]
- Meekhotkong, P. (2015). *Rice culture changing of famers in northeast of Thailand*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khon Kaen Campus. [in Thai]
- Natsupa, C. (2002). *Thai economic history*. Chulalongkorn University. [in Thai]
- Piemphongsan, P. (2001). *Political economy: From Supa Sirimanon to tomorrow, withdraw the thinking system on the way of Post-marxism/Postmodrenism/ New Anarchism. in the Perspective Series Globalization: Theory and Knowledge in the Era of Globalization*. Amarin Printing and Publishing. [in Thai]

- Rigg, J., & Vandergeest, P. (eds.). (2012). *Moving lives in northern Thailand: household mobility transformations and the village*. In Jonathan Rigg & Peter Vandergeest. (eds.), *Revisiting Rural Places Pathways to Poverty and Prosperity in Southeast Asia*. University of Hawai'i Press.
- Ritchie, J., Lewis, J., Nicholls, C.M., & Ormston, R., (eds.). (2013). *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. Sage Publications, Inc.
- Samakkhitham, S. (1990). *The concept of maracism and the study of changes in Peasant Society in Third World Countries*. Social Science Association of Thailand. [in Thai]
- Sonphanao, A., Phra Palad. (2016). *Rice culture: Inheritance of local wisdom in beliefs and rites of southern Isan communities*. Master of Cultural Studies Faculty of Cultural Sciences, Mahasarakham University. [in Thai]
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basic of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (2nd ed.)*. Sage Publications, Inc.
- Thongdee, I. (1995). *Rice: Culture and change*. Matichon. [in Thai]

Authors

Assisstant Professor Nak-rob Dhian-am (Ph.D. in Public Administration)
Faculty of Humanities and Social Sciences
Tel. 080-551-2525 E-mail: Nakrob.t@rbru.ac.th

Chamlong Sansanao (Ph.D. in Political Science)
Tel. 081-864-3934 E-mail: Chamlong.s@rbru.ac.th
Rambhai Barni Rajabhat University

41 Moo.5, Tambon Tachang, Amphur Muang, Chathaburi, 22000

การพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย

The Development of Participatory Governance Model of the Civil Society Sector in the Administration of Koh Samui Municipality

วิวัฒน์ ขุนหนู¹

Wittawat Kunnu

¹อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surathani Rajabhat University

Received: December 18, 2023

Revised: April 16, 2024

Accepted: April 23, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.5>

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานเทศบาลนครเกาะสมุย และ 3) พัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 338 คน ด้วยแบบสอบถาม มีผู้ให้ข้อมูลหลักคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสมการโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีปัจจัยการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญ รองลงมาปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้าน

สังคม ตามลำดับ ทั้ง 3 ปัจจัยมีความสอดคล้องกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยควรจัดทำประชาพิจารณ์ ลงประชามติในประเด็นสาธารณะ ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, ภาคประชาสังคม, เทศบาลนครเกาะสมุย

Abstract

The purposes of this study were 1) to study the level of participatory governance of the civil society sector in the administration of Koh Samui Municipality, 2) to study factors affecting participatory governance of the civil society sector in the administration of Koh Samui Municipality, and 3) to develop participatory governance model of the civil society sector in the administration of Koh Samui Municipality. It is a mixed methods research. Datum was collected from a stratified random sampling of 338 samples using questionnaire. Twenty-five key stakeholders were chosen on the basis of purposive sampling using in-depth interviews. Quantitative data was analyzed with statistics, mean, standard deviation, and structural equation modeling. Qualitative data was analyzed with content analysis. The study results found that participatory governance was at the level of 'moderate'. Political factor was an important factor, followed by management factor, and social factors respectively. All three factors are consistent with participatory governance. Public hearings and referendums on public issues, laws and regulations improvement to facilitate participation.

Keywords: participatory governance, civil society sector, Koh Samui Municipality

บทนำ

กระแสความตื่นตัวการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาบริหารราชการที่ผ่านมาได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการบริหารราชการจึงนำมาสู่การนำแนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมมาใช้กับส่วนราชการต่าง ๆ โดยประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมที่กระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นในการปกครองระดับท้องถิ่น (Siroros & Kaewmoonkham, 2017)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดบริการสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน ภายใต้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (Sukkawatthana, 2007) โดยเฉพาะภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้นและมีส่วนช่วยในการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตย (Kittirattanamongkol, 2019; Schmitter, 1997)

เกาะสมุยเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของประชากร มีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยว และมีการพัฒนาพื้นที่โดยเทศบาลนครเกาะสมุยร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ และภาคประชาสังคม ซึ่งกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเป็นการผลักดันการบริหารงานไปสู่การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอันเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการสร้างความสำเร็จในการบริหารงานของเทศบาลและสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ (Kitikhun, 2016; OPDC, 2017) ทั้งนี้สำนักงาน ก.พ.ร. มีการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือ IAP2 (International Association of Public Participation) ออกเป็น 5 ระดับ ตามลำดับดังนี้ ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการเข้ามามีบทบาท ระดับความร่วมมือ และระดับการเสริมอำนาจ (OPDC, 2017) โดยการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในบริบทการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลายปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานหรือการมีส่วนร่วมในบริบทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของ Chantaravech and Phuangngams (2021) Kittirattanamongkol (2019) Kornsing (2015) Sanyabud and Wongthanavas (2017) Tippanate (2022) และ Yanyongkasemsuk (2018) สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ปัจจัยการเมือง ปัจจัยการบริหารจัดการ และปัจจัยสังคม

ดังนั้น การวิจัยนี้ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมและบทบาทภาคประชาสังคมในฐานะที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนพัฒนาพื้นที่ร่วมกับเทศบาลนครเกาะสมุย ประกอบกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของประชาชนในประเทศไทยยังไม่มีความชัดเจน (Ngernklay et al., 2020) จึงนำมาสู่การศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานเทศบาลนครเกาะสมุย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการบริหารราชการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. พัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) รูปแบบการวิจัยแบบขั้นตอนเชิงอธิบาย (Explanatory sequential design) (Creswell & Plano

Clark, 2018) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey studies)

1. ประชากร ได้แก่ กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่เกาะสมุย จำนวน 2,156 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน จำนวน 1,062 คน ชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 100 คน ชมรมผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะสมุย จำนวน 50 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 944 คน (Strategy and planning division, 2019)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม จำนวน 338 คน โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรทาโร ยามานะ และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ที่ 0.05 (Yamane, 1967) และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified sampling) ตามสัดส่วนขนาดของประชากรในแต่ละกลุ่มภาคประชาสังคม ได้ดังนี้ คณะกรรมการชุมชน จำนวน 166 คน ชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 16 คน ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะสมุย จำนวน 8 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 148 คน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling) (Srisa-Ard, 2017)

3. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) และแบบปลายเปิด (Open ended questions) มีการทดสอบคุณภาพด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่า ข้อคำถามผ่านเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 (Thaveerat, 1997, p. 117) และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีจำนวน 30 คน และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ 0.910 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีคุณภาพและสามารถนำไปเก็บข้อมูลได้ (Pasunon, 2014, p.152) โดยก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงและทำความเข้าใจ

แบบสอบถามให้แก่ผู้ช่วยนักวิจัย และภายหลังเก็บข้อมูลเสร็จตามจำนวนที่กำหนดไว้ ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 (มากที่สุด) 3.51-4.50 (มาก) 2.51-3.50 (ปานกลาง) 1.51-2.50 (น้อย) และ 1.00-1.50 (น้อยที่สุด) (Srisa-Ard, 2017) และตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยการศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์สถิติสมการ โครงสร้าง (Structural Equation Model)

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case study research method)

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 25 คน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคม ผู้บริหาร พนักงานเทศบาลนครเกาะสมุย ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการคัดเลือกแบบก้อนหิมะ (Snowball sampling) ผู้วิจัยพิจารณาจากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และจะยุติการเก็บข้อมูลเมื่อข้อมูลอิ่มตัว (Data saturation)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมีลักษณะข้อคำถามแบบปลายเปิด โดยนำแบบสัมภาษณ์ทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน และมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ (Thaveerat, 1997, p. 117) โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเองภายใต้หลักการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) (Chantavanic, 2010) และนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ภายใต้กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ 1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data organization) เรียบเรียงข้อมูล จัดระเบียบเป็นหมวดหมู่แล้วลดทอนข้อมูล (Data

reduction) 2) การแสดงข้อมูล (Data display) ในรูปแบบการพรรณนา และ 3) การหาข้อสรุปและการตีความ (Conclusion and Interpretation) (Phothisita, 2011)

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 338 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.55 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี ร้อยละ 37.57 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 84.91 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 33.14 เป็นคณะกรรมการชุมชน ร้อยละ 49.11 โดยมีระดับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย ดังตาราง 1

ตาราง 1

ระดับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร	3.77	0.65	มาก	1
2. ระดับการให้คำปรึกษาหารือ	3.59	0.61	มาก	2
3. ระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง	3.22	0.62	ปานกลาง	4
4. ระดับการร่วมมือ	3.28	0.61	ปานกลาง	3
5. ระดับการเสริมอำนาจ	2.69	0.63	ปานกลาง	5
รวม	3.31	0.64	ปานกลาง	

จากตาราง 1 พบว่า การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.31$, S.D. = 0.64) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมสูงที่สุด ($\bar{x}=3.77$, S.D. = 0.65) รองลงมา ระดับการให้คำปรึกษาหารือ ($\bar{x}=3.59$, S.D. = 0.61) ระดับการร่วมมือ ($\bar{x}=3.28$, S.D. = 0.61) ระดับการเข้าไปเกี่ยวข้อง ($\bar{x}=3.22$, S.D. = 0.62) และระดับการเสริมอำนาจ ($\bar{x}=2.69$, S.D. = 0.63) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับเริ่มต้นสามารถมีส่วนร่วมได้ง่าย ในขณะที่ระดับการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นจะมีข้อจำกัดเพิ่มขึ้นจึงทำให้เข้าไปมีส่วนร่วมได้ยาก โดยเทศบาลนครเกาะสมุยมีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนย่อมได้รับ และมีการให้คำปรึกษาด้วยการรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาสังคมทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังการให้ข้อมูลของตัวแทนคณะกรรมการชุมชนว่า “เทศบาลมีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากพื้นที่เพื่อนำไปจัดทำโครงการประจำปี หรือบางครั้งก็มีการจัดเวทีในชุมชนต่าง ๆ ที่มีปัญหาหรือต้องการหารือกับชุมชน ก็จะจัดเวทีวนไปตามชุมชนต่าง ๆ” (Wanitcharoen, 2022) สำหรับระดับการเข้ามามีบทบาทและความร่วมมือจะมีเฉพาะตัวแทนภาคประชาสังคมบางคนเข้าร่วมในการดำเนินการกับเทศบาล ในส่วนระดับการเสริมอำนาจ พบว่า ไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
พบว่า ปัจจัยด้านการเมืองส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.69$, S.D. = 0.65) รองลงมาปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$, S.D. = 0.63) และปัจจัยด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$, S.D. = 0.56) ตามลำดับ ดังตาราง 2

ตาราง 2

แสดงผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1) ปัจจัยด้านการเมือง	4.69	0.65	มากที่สุด
2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ	4.51	0.63	มากที่สุด
3) ปัจจัยด้านสังคม	4.27	0.56	มาก

จากข้อมูลข้างต้นสามารถยืนยันได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจัยด้านการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านสังคม ดังนั้นปัจจัยด้านการเมืองเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย โดยมีกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มการเมือง และความสมานฉันท์ทางการเมืองในพื้นที่เป็นส่วนส่งเสริม และสนับสนุนการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ดังการให้ข้อมูลของตัวแทนชมรมผู้สูงอายุว่า “การเมืองในพื้นที่ไม่มีปัญหาใด ๆ ไม่มีความรุนแรง ทุกกลุ่ม ทุกคนอยู่ร่วมกันฉันท์ญาติมิตรและร่วมมือกับเทศบาล” (Chanphong, 2022) สำหรับปัจจัยด้านการบริหารจัดการเป็นกระบวนการภายในเทศบาลที่มีผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมด้วยการกำหนดนโยบาย การจัดสรรทรัพยากรการบริหาร โดยเทศบาลนครเกาะสมุยมีนโยบายสนับสนุนการมีส่วนร่วมและได้กำหนดเป็นพันธกิจในข้อที่ 7 ว่า “พัฒนาระบบบริหารจัดการให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย” สะท้อนให้เห็นว่าเทศบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ธรรมาภิบาล และประชาธิปไตย นอกจากนี้เทศบาลมีการสนับสนุนทรัพยากรการบริหารสำหรับการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคม

แต่ในบางประเด็นจะมีข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบ ดังการให้ข้อมูลของตัวแทนชมรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวว่า “พวกเราอยากทำงานกับเทศบาลหลายอย่าง แต่ติดขัดระเบียบการเบิกจ่าย ระเบียบเกี่ยวกับลักษณะของการจัดกิจกรรม” (Poonsawat, 2022) ในส่วนปัจจัยด้านสังคมเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ของประชาชนในพื้นที่เกาะสมุย มีระบบความผูกพันกันฉันท์ญาติมิตรและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาพื้นที่ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือที่ดีจากผู้ประกอบการในพื้นที่ ดังการให้ข้อมูลของตัวแทนคณะกรรมการชุมชนว่า “เราโชคดีที่คนในพื้นที่เป็นเครือญาติ รู้จักกัน และมีโรงแรม ร้านค้าให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี” (Wanitcharoen, 2022)

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชา

สังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย

จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผลการวิเคราะห์สมการ โครงสร้างเพื่อหาความสอดคล้องของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย ดังตาราง 3

ตาราง 3

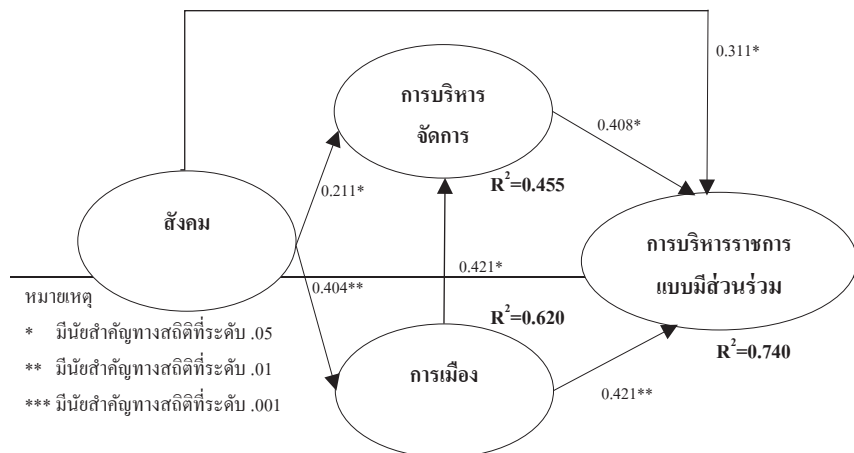
ค่าดัชนีการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์มาตรฐาน	ค่าของโมเดล
ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df)	< 2.00	1.73
ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI)	≥ 0.95	0.99
ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแล้ว (AGFI)	≥ 0.95	0.99
ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA)	< 0.05	0.024

จากตาราง 3 คำนีการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (X^2/df) มีค่า 1.73 คำนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) มีค่า 0.99 คำนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแล้ว (AGFI) มีค่า 0.99 และรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่า 0.024 ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามที่ Hair et al. (1998) และ McDonald and Ring Ho (2002) ได้กล่าวไว้ นอกจากนี้ยังมีการวิจัยก่อนหน้านี้ได้ใช้เกณฑ์คำนีมาตรฐานความสอดคล้องดังกล่าว (Kaplan, 2000; Kline, 2011) เพื่อเป็นตัวชี้วัดและยืนยันความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดล ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุยมีค่าคำนีการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานและสามารถนำไปใช้พัฒนาารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมได้ดังภาพ 1

ภาพ 1

รูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากภาพ 1 พบว่าปัจจัยการศึกษาทั้ง 4 ปัจจัยมีความสอดคล้องต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยมี 3 ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

ปัจจัยด้านการเมือง ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยด้านสังคม ($\beta = 0.404$, $p < 0.01$) ส่วนปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยด้านการเมือง ($\beta = 0.421$, $p < 0.05$) และปัจจัยด้านสังคม ($\beta = 0.221$, $p < 0.01$) นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากปัจจัยด้านสังคมส่งผ่านปัจจัยทางการเมืองอีกด้วย สุดท้ายปัจจัยด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมได้รับอิทธิพลทางตรงจาก 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการเมืองมากที่สุด ($\beta = 0.421$, $p < 0.01$) ด้านการบริหารจัดการ ($\beta = 0.408$, $p < 0.05$) และด้านสังคม ($\beta = 0.311$, $p < 0.05$) ตามลำดับ และยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก 1) ปัจจัยด้านสังคมที่ส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านปัจจัยด้านการเมืองมายังปัจจัยด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ทั้งยังส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านปัจจัยด้านการเมืองผ่านไปยังปัจจัยด้านการบริหารจัดการมายังปัจจัยด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านปัจจัยด้านการบริหารจัดการมายังการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ตามลำดับ และ 2) ปัจจัยด้านการเมืองที่มีอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผ่านปัจจัยด้านการบริหารจัดการมายังการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ตามลำดับ ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่นำเข้ามาศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องทุกปัจจัยและส่งผลต่อปัจจัยการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมมากถึงร้อยละ 74 ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ส่วนอีกร้อยละ 26 เป็นปัจจัยที่ยังไม่ได้นำเข้ามาศึกษาในครั้งนี้ และยังพบว่าปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านสังคมเป็นปัจจัยสำคัญ ตามลำดับ ที่ส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย ทั้งนี้จากโมเดลสมการ โครงสร้างของรูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงาน

ของเทศบาลนครเกาะสมุยสามารถนำมากำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในแต่ละปัจจัยได้ดังนี้

1) ปัจจัยทางการเมือง พบว่า เทศบาลควรมีการจัดทำประชาพิจารณ์เชิงรุกในประเด็นสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาสังคม และยกระดับให้มีการลงประชามติเกี่ยวกับกิจกรรมหรือโครงการที่จะบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเทศบาลประจำปี โดยในระยะแรกอาจเริ่มจากประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมก่อนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการกระตุ้นการมีส่วนร่วม ตลอดจนเป็นการให้ความสำคัญกับภาคประชาสังคมและประชาชนในฐานะเจ้าของพื้นที่และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังการให้ข้อมูลของตัวแทนภาคประชาสังคมว่า “เราควรทำประชาพิจารณ์และลงประชามติก่อนที่จะนำโครงการไปใส่ไว้ในแผนประจำปี โดยเริ่มจากโครงการของภาคประชาสังคมก่อนแล้วค่อยขยายไปยังโครงการของชุมชน”

(Yeunnan, 2022)

2) ปัจจัยการบริหารจัดการ พบว่า หน่วยงานภาครัฐและเทศบาลนครเกาะสมุยควรปรับปรุงกฎหมายและระเบียบให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วม โดยเทศบาลสามารถจัดทำระเบียบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมโดยอาศัยกฎหมายที่มอบความอิสระและอำนาจในการบริหารงานและกำหนดนโยบายให้แก่เทศบาล ดังการให้ข้อมูลของตัวแทนเทศบาลว่า “การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ต้องรื้อกฎหมาย ระเบียบกันสักครั้ง เพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติและการมีส่วนร่วม ซึ่งกฎหมายแม่ได้ให้อำนาจ อปท. ไว้แล้ว” (Na-Songkhla, 2022) และควรจัดตั้งหน่วยงานภายในเทศบาลเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และให้โอนภารกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมมายังหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้น

3) ปัจจัยด้านสังคม พบว่า ควรนำระบบเครือข่ายญาติและลักษณะความผูกพันของพี่น้องชาวเกาะสมุยตลอดจนสถานประกอบการต่าง ๆ ในพื้นที่มาช่วยในการยกระดับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ดังการให้ข้อมูลของตัวแทน อสม. ว่า

“นำระบบเครือข่ายดิจิทัลและนำผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ที่ยังคงเป็นส่วนสำคัญมาสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมกับเทศบาล” (Phumaly, 2022) ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับเยาวชนหรือนักเรียน โดยใช้โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเป็นฐานการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ควรจัดตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมภาคประชาสังคม โดยเป็นการระดมทุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ ตลอดจนจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อให้การบริหารกองทุนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้องคำนึงถึงปัจจัยทางการเมือง การบริหารจัดการ และสังคม เป็นหลัก ตลอดจนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถยกระดับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมไปสู่รูปแบบการเสริมอำนาจได้

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุย มีระดับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเพราะการมีส่วนร่วมมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องจึงทำให้บางคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับสูงได้และในขณะที่บางคนสามารถมีส่วนร่วมได้ในระดับที่น้อยหรือเป็นระดับระยะเริ่มต้นซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชน (Kitikhun, 2016) สอดคล้องกับผลการศึกษานี้ว่ามีระดับการให้ข้อมูลข่าวสารสูงที่สุด รองลงมา ระดับการให้คำปรึกษาหารือ และเป็นไปในทิศทางเดียวกับ สอดคล้องกับ Tippnate (2022) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

โดยอันดับแรกคือ การรับฟังความคิดเห็น รองลงมา การให้ข้อมูลข่าวสาร ด้านการ
เกี่ยวข้อง ด้านการเสริมอำนาจ และด้านความร่วมมือ ตามลำดับ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมมีปัจจัยด้านการเมือง
เพราะการเมืองในระบบประชาธิปไตยได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมใน
การบริหารงานของภาครัฐ ประกอบกับรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วม
โดยตรงในการเมือง การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Kokpol &
Palisutthiyan, 2009; Ngermklay et al., 2020) รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อ
วิถีการดำเนินชีวิต จึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการบริหารราชการแบบมี
ส่วนร่วมประสบความสำเร็จและในขณะเดียวกันการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมยัง
ช่วยสนับสนุนและสามารถตอบสนองต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย
(Kittikun, 2016) โดยมีกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มการเมือง และความสมานฉันท์ในพื้นที่
เป็นส่วนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมซึ่งสอดคล้องกับ

Yanyongkasemsuk (2018) พบว่า ผู้มีอำนาจ มีอิทธิพลมีบทบาทอย่างมากต่อการทำงาน
และการเติบโตของภาคประชาสังคมและการสร้างความเป็นพลเมือง ในส่วนปัจจัยด้าน
การบริหารจัดการ มีนโยบาย และทรัพยากรการบริหารสนับสนุนการบริหารราชการ
แบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Newstorm and Davis (1993) กล่าวในมิติปัญหาการมี
ส่วนร่วมเกิดจากนโยบายขององค์กรที่ขาดความชัดเจน จะทำให้นักกลางไม่แน่ใจ
เป้าหมาย แนวทางปฏิบัติจึงเกิดความสับสนในการมีส่วนร่วม สะท้อนให้เห็นว่า
นโยบายขององค์กรเป็นสิ่งสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ นอกจากนี้
Kitikun (2016) กล่าวว่า ข้าราชการเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม
ของประชาชน เพราะจะเป็นสิ่งสนับสนุนการมีส่วนร่วมทั้งทางตรง และทางอ้อม แต่
อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบมีข้อจำกัดด้านกฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับการมีส่วน
ร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ Pholar et al. (2020); Ngermklay et al. (2020) ว่า โครงสร้าง
กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ และกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่าง

เพียงพอ และยังเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ Wannawin (2019) พบว่าระบบราชการ ระเบียบ และขั้นตอนที่ยุ่งยากเป็นข้อจำกัดต่อการมีส่วนร่วม

การพัฒนารูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการบริหารงานของเทศบาลนครเกาะสมุยด้วยปัจจัยทางการเมือง การบริหารจัดการ และสังคม โดยการสนับสนุนเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลด้วยการจัดทำประชาพิจารณ์และการทดลองลงประชามติสำหรับประเด็นสาธารณะ สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับภาคประชาสังคมที่มาจากหลากหลายกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับการเมืองแบบพหุการเมือง (Plural Political) ที่ยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ และให้ความสำคัญกับกลุ่มผลประโยชน์ในกระบวนการกำหนดนโยบาย (Poncharoen, 2018) อันนำไปสู่การพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมให้เกิดความสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา มีดังนี้ 1) เทศบาลควรพัฒนาช่องทางการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ รวมถึงข้อมูลให้มีความทันสมัย มีความหลากหลายของภาษา โดยใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงประชากรทุกกลุ่ม 2) ควรจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายภาคประชาสังคมเกาะสมุยและให้มีกองทุนสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมเกาะสมุย และ 3) ควรมีการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือในลักษณะหุ้นส่วนระหว่างเทศบาลกับภาคประชาสังคมในการจัดบริการสาธารณะในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

ควรศึกษาการพัฒนาเครือข่ายของภาคประชาสังคมในการพัฒนาพื้นที่เกาะสมุยเพื่อเป็นการยกระดับศักยภาพเครือข่ายของภาคประชาสังคมและให้ภาคประชาสังคมในพื้นที่เกาะสมุยมีความร่วมมือในการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม

References

- Chantaravech, T., & Phuangngams, K. (2021). Structure, roles and strength of provincial civil society networks working group as a civic political mechanism. *Journal of social work*, 29(1), 210-250. [in Thai]
- Chantavanich, S. (2010). *Qualitative research* (18th ed.). Chulalongkorn university Press. [in Thai]
- Creswell, J.W., & Plano Clark, V.L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Sage, Thousand Oaks, CA.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate data Analysis* (5th ed.). Upper saddle river, NJ: Prentice hall.
- Kaplan, D. (2000). *Structural equation model: Foundation and extensions*. Thousand Oake, Sage publications.
- Kitikhun, P. (2016). *Participatory governance*. The Secretariat of The House of Representative. [in Thai]
- Kittirattanamongkol, N. (2019). *Self-management of civil society in order to approach TAK special economic zone* [A thesis doctor of philosophy in public administration institute of public policy and management]. Rungsit university. [in Thai]
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). Guilford Press.
- Kokpol, O., & Palisutthiyan, C. (2009). *Partner guide public participation for local administrators*. SC print. [in Thai]

- Kornsing, K. (2015). The strategy of the strengthening of the civil society for checking and balance of power of the local administration organizations. *Journal of MCU Social Science Review*, 4(2), 147-160. [in Thai]
- McDonald, R. P., & Ring Ho, M. (2002). Principles and practice in reporting structural equation analyses. *Psychological methods*, 7(3), 64-82.
- Newstorm, W., & Davis, K. (1993). *Organizational behavior human behavior at work* (9th ed.). McGraw-Hill.
- Ngernklay, P., Poopunsri, V., & Phungviwatnikul, V. (2020). The development of people participation model in local development. *Ramkhamhaeng university journal humanities edition*, 23(1), 11-20. [in Thai]
- OPDC. (2017). *Participatory governance: Techniques methods and implementation*. Kaew Chao Chom Media and Publishing Center, Suan Sunandha Rajabhat University. [in Thai]
- Pasunon, P. (2014). Reliability of questionnaire in quantitative research. *Parichart Journal*, 27(1), 144-163. [in Thai]
- Phola, S., Yupas, Y., & Kenaphoom, S. (2020). Creating sincerity of civil society towards participation with local government organization. *Journal of modern learning development*, 5(1), 272-286. [in Thai]
- Phothisita, C. (2011). *The science and art of qualitative research* (4th ed.). Amarin. [in Thai]
- Poncharoen, V. (2018). *Education reform policy formulation process Under the National Education Act 1999*. College of politics and governance manasarakham University. [in Thai]

- Sanyabud, C., & Wongthanavas, S. (2017). Strengthening the community and civil society in the fight against corruption in community organizations: A case study of community in the Klang Muen Sub-district Municipality Area, Mueang Kalasin District, Kalasin Province. *Nakhon Phanom University Journal*, 7(3), 53-62. [in Thai]
- Schmitter, Philippe. (1997). “Civil Society East and West”, in Larry Diamond, Marc F. Plattner, Yun-han Chu, and Hung-mao Tien, Consolidating the third wave democracies. The Johns Hopkins University Press.
- Siroros, P., & Kaewmoonkham, P. (2017). Participatory governance: model and case studies for success. *Journal of Public and Private Management*, 24(2), 139-160. [in Thai]
- Srisa-Ard, B. (2017). *Introduction to research* (10th ed.). Suweerivasarn. [in Thai]
- Strategy and planning division. (2019). *Koh Samui municipality basic information report, 2019*. Koh Samui municipality. [in Thai]
- Sukkawathana, T. (2007). *Cooperation between local government organizations model and possibilities*. King Prajadhipok's Institute. [in Thai]
- Thaveerat, P. (1997). *Research methodology in behavioral and social sciences* (7th ed.). Srinakharinwirot University Prasarnmit. [in Thai]
- Tippanate, N. (2022). Public participation and patterns of participation affecting the local development of subdistrict municipalities, Nakhon Ratchasima Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 9(8), 395-413. [in Thai]
- Wannawin, P. (2019). *People participation for community development of Sakaew town municipality, Sakaew Province*. Master of Public administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper and Row.

Yanyongkasemsuk, R. (2018). Political economy of civil society. *Burapha Journal of Political Economy*, 6(1), 1-15. [in Thai]

Author

Dr. Wittawat Kunnu

Lecturer of Public Administration Program,

Faculty of Humanities and Social Sciences

Suratthani Rajabhat University 272 Surat-Nasan Rd., Muang District,

Suratthani Province 84100

Fax: 077-913363 Tel: 09-179205587 Email: k.wittawat14@gmail.com

ภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประหมณีทาน “โซวเลินจี”

Chinese Social Reflection in the Literary Works “Sou Shen Ji”

วีระชาติ ดวงมала¹ / กนกพร นุ่มทอง² / เมชฌ เมชรินนท์³

Veerachat Duangmala / Kanokporn Numtong / Metcha Metjiranont

¹นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Doctoral Student, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

²รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Associate Professor, Eastern Languages Department, Faculty of Humanities, Kasetsart University

³ศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Professor, Chinese Major, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

Received: January 20, 2024

Revised: April 22, 2024

Accepted: April 23, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.6>

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประหมณีทานโซวเลินจี ซึ่งเป็นวรรณกรรมในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออก นับเป็นวรรณกรรมชิ้นสำคัญที่เป็นต้นแบบ และรากฐานในการพัฒนาวรรณกรรมจีนในยุคต่อมา วิธีการวิจัยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัย พบว่า ประหมณีทานโซวเลินจีมีเนื้อหาเกี่ยวกับการนำเสนอภาพเหตุการณ์บ้านเมือง ปรากฏการณ์ในมิติต่าง ๆ ของสังคมในสมัยนั้น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมจีนใน 9 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ 2) ภาพสะท้อนด้านพิธีกรรม 3) ภาพสะท้อนด้านคุณธรรม 4) ภาพสะท้อนด้านศาสนา ปรัชญา 5) ภาพสะท้อนด้านการเมือง การปกครอง กฎเกณฑ์ 6) ภาพสะท้อนด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 7) ภาพสะท้อนด้านการรักษาโรค 8) ภาพสะท้อนสังคมด้วยการสร้างความแตกต่างโดยใช้สัญลักษณ์ และ

9) ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมจีนใน ประชุมนิทานโชวเสินจีสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนในสังคมในสมัยนั้นเป็นหลัก แต่จากการวิเคราะห์ไม่พบภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ การทำสงคราม ซึ่งเห็นได้ชัดว่าผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงภาพสังคมที่เต็มไปด้วยความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเทพ ภูตผี ปีศาจ และพิธีกรรมต่าง ๆ อันมีที่มาจากความเชื่อเป็นหลัก

คำสำคัญ: โชวเสินจี, ประชุมนิทาน, ภาพสะท้อนสังคมจีน, วรรณคดีจีน

Abstract

This research study aimed to investigate how the Chinese society was reflected in the Collection of Sou Shen Ji Fairy Tales written during the Eastern Jin Dynasty and considered an important piece of literature which became a prototype and a foundation for the development of Chinese literature in the later periods. The research method was document analysis. The research results showed that the Collection of Sou Shen Ji tales contained various events and phenomena which reflected the conditions of the Chinese society during that time period in 9 areas, namely (1) belief, 2) tradition, 3) morality, 4) religion and philosophy, 5) politics, government, and rules, 6) social relations, 7) disease treatments, 8) semiotic differentiations, and 9) culture. Interestingly, it was found although multiple dimensions of the Chinese society were reflected in this Collection of Sou Shen Ji tales, reflections on economics or warfare did not exist. Clearly, the authors of the tales in this collection wanted to present a picture of a society full of beliefs related to gods, ghosts, demons, and various rituals mainly derived from what the people believed.

Keywords: Chinese literature, collection of fairy tales, reflections on Chinese society, Sou Shen Ji

บทนำ

นิทานเป็นเรื่องราวที่มีการเล่าขานสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างเรื่องจริงจินตนาการ ความเชื่อ ขบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ รวมไปถึงสิ่งอื่น ๆ เข้าด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อีกทั้งยังมีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม คติคำสอนที่สามารถสะท้อนและสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น ๆ ได้ เมื่อศึกษาความเป็นมาของนิทาน พบว่า นิทานมีความสัมพันธ์กันกับวรรณกรรม จะเห็นได้จากการจัดแบ่งประเภทของวรรณกรรมของนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งได้จัดให้นิทานเป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี เช่น Punnotok (1982, pp. 11- 12) และ Kettate (1993, pp. 93 - 123) ได้แบ่งประเภทของบันเทิงคดีไว้อย่างละเอียด โดยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ซึ่งได้จัดนิทานเป็นหนึ่งในวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี เช่นเดียวกันนอกจากวรรณกรรมจะทำหน้าที่ในลักษณะของบันเทิงคดีแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างลึกซึ้งดังที่ Boonkhachorn (2004, p. 5) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมไว้ว่า วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งวรรณกรรมเป็นดั่งภาพสะท้อนประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์ของผู้เขียนที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตในยุคสมัยนั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมอยู่คู่สังคมอย่างแยกไม่ออก โดยที่วรรณกรรมสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของสังคมโดยใช้ภาษา

ประชุมนิทาน “โซวสินจี” (搜神记) บันทึกสืบค้นเทพยดาเป็นผลงานการประพันธ์ประเภทนิทานอัศจรรย์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ปรากฏในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออก ประพันธ์โดยกานเป่า (干宝) ผู้เป็นนักประวัติศาสตร์และนักวรรณกรรมในสมัยจิ้นตะวันออก มีชีวิตอยู่ในสมัยปลายราชวงศ์จิ้นตะวันตกและต้นราชวงศ์จิ้นตะวันออก โดยบันทึกเรื่องราวเกี่ยวข้องกับเทพเซียน ภูตผีปิศาจ ไว้เป็นจำนวนมาก

เนื่องจากในสมัยนั้นเป็นสมัยที่ผู้คนมีความเชื่อว่าภูตผีปีศาจมีอยู่จริง อีกทั้งสภาพสังคมในสมัยนั้นเป็นสังคมที่เกิดความวุ่นวาย เมื่อการเกิดการตายมีความผิดปกติ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเทพผีปีศาจจึงมีอิทธิพลต่อความคิด ความหวัง และความสนใจของผู้คนในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก จนเกิดเป็นความเชื่อว่ามีผู้ตายได้ตายไปแล้วอาจจะเกิดเป็นภูตผีหรือกลายเป็นเทพ ล่องลอยอยู่ในโลกมนุษย์หรือไม่ก็ไปใช้ชีวิตอยู่กับคนอันเป็นที่รักของตน นอกจากเรื่องความเชื่อแล้ว กานเป่าก็ยังเป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในการเสียดทานอินหยาง (阴阳) และความเชื่อในธาตุทั้งห้า โดยเชื่อว่าเมื่อธรรมชาติมีความผิดปกติไปจากปกติ เป็นเสมือนलगบอกเหตุเภทภัยร้ายที่จะเกิดขึ้นบนโลกมนุษย์ ซึ่งเรื่องราวที่ผิดปกติไปจากปกติที่กานเป่าได้ประสบพบเจอด้วยตนเองนี้ ได้บันทึกไว้ในพงศาวดารราชวงศ์จิ้น ตอนชีวประวัติกานเป่า 《晋书·干宝传》(Hou, 2004)

สิ่งที่น่าสนใจจากประมุขนิทานเรื่องดังกล่าวคือ นอกจากจะเป็นการประพันธ์จากสภาพสังคมที่ตัวผู้เขียนอาศัยอยู่หรือสัมผัสเอง หรือที่หลู่ซว้น (鲁迅) เรียกวรรณกรรมโซวเลินจีทั้ง 20 บรรพนี้ว่า “เป็นหนังสือจริงครึ่งเท็จครึ่ง” (Lu, 1996) แล้วตัวบทมีการใช้การนำเสนอสภาพต่าง ๆ ของสังคมออกมาในรูปแบบการพรรณนา หรือจากการเปรียบเทียบสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากสิ่งหนึ่ง เช่น การใช้วิญญาณมาเป็นตัวแทนสะท้อนสภาพสังคมในสมัยนั้น กล่าวคือ การกล่าวถึงผีผู้หญิงที่มีฐานะทางสังคมที่ดีแต่ความรักกับชายหนุ่มกลับไม่สมหวัง แม้พวกนางจะยอมตายเพื่อขึ้นห้อยตะขาตามความรัก ความคิดของตนก็ตาม แต่ไม่สอดคล้องกับระบบการปกครองแบบศักดินาแบบดั้งเดิม (Wang, 2021) ซึ่งพบได้จากวรรณกรรมเรื่องฮั่นถันเซิง 《汉谈生》 จื่ออวิ๋ว 《紫玉》 หวังเต้าผิง 《王道平》 เป็นต้น

ในปัจจุบัน แม้ในประเทศจีนจะมีผู้สนใจศึกษาประมุขนิทานโซวเลินจีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังนำทฤษฎีในด้านต่าง ๆ มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ เช่น การศึกษาด้านวัฒนธรรม การศึกษาด้านคติชน การศึกษาการเล่าเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบ เป็นต้น แต่ในประเทศไทยยังไม่มีการวิจัยในประมุขนิทานโซวเลินจี ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา

ภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประหมนิทาน “โชวเลินจี” เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนสังคมในมิติต่าง ๆ ที่กว้างขวางขึ้นของสังคมจีนในราชวงศ์จิ้นตะวันออก

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประหมนิทานโชวเลินจี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงพรรณนาความ (descriptive analysis) และอธิบายความ (explanatory analysis) จากตัวบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประหมนิทานโชวเลินจี โดยมีกระบวนการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) จากหนังสือโชวเลินจี 《搜神记》 ฉบับของซ่งอู๋อันชูก่วน จำนวน 20 บรรพ รวมทั้งหมด 464 บท

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลภาพสะท้อนสังคมจีนจากหนังสือโชวเลินจี 《搜神记》 ฉบับของซ่งอู๋อันชูก่วน (商务印书馆) จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดแปลเป็นภาษาไทย พร้อมวิเคราะห์ตัวบท โดยนำเสนอข้อความที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมจีนในสมัยนั้นในมิติต่าง ๆ และเขียนคำอธิบายขยายความในประเด็นที่ค้นพบ ด้วยรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ข้อตกลงเบื้องต้น

การสะกดถ่ายถอดเสียงภาษาจีนในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ตามเกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาแมนดารินด้วยอักขระวิธีไทยของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2543 โดยจะยกเว้นการขีดเส้นใต้ของอักษร /zh/ /ch/ /sh/ /r/ เพื่อให้สะดวกต่อการพิมพ์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะเขียนอักษรจีนกำกับเฉพาะครั้งแรกที่ปรากฏ หลังจากนั้นจะใช้ข้อความภาษาไทยในการถ่ายถอดเสียงทั้งหมด

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีบทประมุขนิทานโชวเลินจี้ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมจีนได้ 9 ด้าน ดังนี้ 1) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ 2) ภาพสะท้อนด้านประเพณี พิธีกรรม 3) ภาพสะท้อนด้านคุณธรรม 4) ภาพสะท้อนด้านศาสนา ปรัชญา 5) ภาพสะท้อนด้านการเมือง การปกครอง กฎเกณฑ์ 6) ภาพสะท้อนด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 7) ภาพสะท้อนการรักษาโรค 8) ภาพสะท้อนสังคมโดยการใช้สัญลักษณ์ และ 9) ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ดังจะได้อธิบายและยกตัวอย่างเนื้อหาในด้วยทฤษฎีบทประกอบกรณีศึกษาต่อไปนี้

1. ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ

ความเชื่อ คือ ความรู้สึก นึกคิด ความเข้าใจของบุคคลหรือกลุ่มชนต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งอาจมีหรือไม่มีเหตุผล โดยความเชื่อจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมหรือสะท้อนให้เห็นภาพสังคม วิถีชีวิตของบุคคล กลุ่มชนนั้น ๆ ได้ ซึ่ง Athakorn (1996, pp. 93-94) ได้จัดแบ่งความเชื่อออกเป็น 11 ประเภทได้แก่ ความเชื่อเรื่องบุคคล ความเชื่อเรื่องสิ่งแวดล้อม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องเพศ ความเชื่อเรื่องสุขภาพและสวัสดิภาพ ความเชื่อเรื่องโชคลาง ความเชื่อเรื่องฝัน ความเชื่อเรื่องของรางวัลของล้าง ความเชื่อเรื่องกฎศัวิญญาน ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ และความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ดังเช่นด้วยบทที่ปรากฏในประมุขนิทานโชวเลินจี้ ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีบท พบว่า ภาพสะท้อนด้านความเชื่อที่พบมีจำนวนมากที่สุด สามารถแยก

ออกเป็นมิติต่าง ๆ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเทพ ภูตผี ปีศาจ ความเชื่อเรื่องการเสียชีวิต ความเชื่อเรื่องการตายแล้วฟื้น ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องการตั้งศาล ความเชื่อเรื่องลางบอกเหตุ ความเชื่อเรื่องสถานที่ ความเชื่อเรื่องร่างทรง หมอผี ความเชื่อเรื่องการแปลงสถานะเป็นเทพของบุคคล และความเชื่อเรื่องความฝัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

神农以赭鞭鞭百草，尽知其平毒寒温之性，臭味所主，以播百谷，故天下号神农也。（神农鞭百草：卷一，1）

เล่นหนังใช้แสสีแดงตีพืชนานาพันธุ์ไปมา รับรู้ถึงรูปรสและคุณสมบัติต่าง ๆ ของพืชผักเหล่านี้ได้อย่างครบครัน สามารถรับรู้ได้ว่าพืชเหล่านี้เป็นพืชที่มีฤทธิ์ยาหรือมีพิษ มีฤทธิ์เย็นหรือฤทธิ์ร้อน อีกทั้งยังใช้กลั่นเอามาแบ่งแยกรสเปรี้ยว ขม หวาน เผ็ด เค็ม ว่าเป็นรสใด ใช้ความรู้เหล่านี้มาเลือกและเพาะปลูกพืชพันธุ์ทางการเกษตรนานา ๆ ชนิด ด้วยเหตุนี้ผู้คนจึงขนานนามผู้นำท่านนี้ว่า “เทพแห่งเกษตรกรรม”

(เล่นหนังตีพืชนานาพันธุ์ บรรพที่หนึ่ง บทที่หนึ่ง)

จากตัวบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในสังคมจีนในยุคหนึ่งที่มีความหลากหลาย ดังตัวอย่างที่ 1 เป็นความเชื่อที่เกิดจากการประกอบสร้างให้ผู้ที่มิอาจในสังคม หรือผู้ที่มีความสามารถเหนือผู้อื่น และต้องเป็นที่ถูกยอมรับจากผู้คนในสังคม ในช่วงที่ยังมีชีวิต และได้รับการยกย่องให้กลายเป็นเทพ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชีวิตรับความตาย ในตัวบทนี้ ผู้ที่เป็นได้รับการประกอบสร้างให้เป็นเทพคือ “เล่นหนัง”

2. ภาพสะท้อนด้านพิธีกรรม

“พิธีกรรม” เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายตามที่สังคมปรารถนาเอาไว้ ซึ่งเกิดจากการกระทำที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อ ดังนั้น การศึกษาพิธีกรรมของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งก็จะสามารถเห็นวิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มชนนั้น ๆ ได้ ดังที่ Wallipodom (1993, pp. 30 - 31) ได้กล่าวว่า ความเชื่อนอกจากจะสามารถบ่งชี้สภาวะทางสังคมนั้น ๆ ได้แล้ว ยังเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามรูปแบบของความเชื่อตามมา จากการศึกษาดัชนีพบว่า ภาพสะท้อนด้านประเพณี พิธีกรรม สามารถแบ่งออกเป็นมิติต่าง ๆ ได้แก่ ภาพสะท้อนจากพิธีกรรมขอฝน ภาพสะท้อนจากพิธีกรรมปราบผี ปีศาจ และการเรียกวิญญาณ ภาพสะท้อนจากพิธีกรรมเช่นไหว้ ภาพสะท้อนด้านการขนาน มีตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 2

汤既克夏，大旱七年，洛川竭。汤乃以身祷于桑林，剪其爪、发，自以为牺牲，祈福于上帝。……（汤祷桑林：卷八，2）

พระเจ้าทั้งพิชิตราชวงศ์ซาง เกิดความแห้งแล้งเป็นเวลากว่าเจ็ดปี แม่น้ำลั่วเหอเห้งแห้ง ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าทั้งจึงเดินทางไปขอพรที่ดงป่าหม่อนตัวตนเอง โดยได้ตัดเล็บ ผม และเอาตนเองเป็นเครื่องเซ่นไหว้บูชา เพื่ออธิษฐานต่อเทพเจ้าแห่งสวรรค์ ……

(พระเจ้าทั้งอธิษฐาน ณ ดงป่าหม่อน บรรพที่แปด บทที่สอง)

ตัวบทที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาข้างต้นเป็นการนำเสนอภาพสะท้อนสังคมจีนที่เกิดจากความเชื่อของผู้คนในสังคม นำมาสู่การทำพิธีกรรมเพื่อให้ได้มาตามเป้าหมาย ดังตัวอย่างที่ 2 สะท้อนให้เห็นถึงพิธีกรรมในการเซ่นไหว้บูชา ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่

ผู้คนในสังคมนับถือ โดยเครื่องเช่นไหว้บูชานั้นจะมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นต้องการสิ่งใด เช่น การขอฝน

3. ภาพสะท้อนด้านคุณธรรม

Xia (1989, p. 34) ได้กล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมหลักของสังคมจีนไว้ว่า สังคมจีนเป็นสังคมแห่งจริยธรรมและจริยธรรม (礼仪之邦) เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของปรัชญาสำนักขงจื๊อที่ปลูกฝังกันมานาน โดยลัทธิขงจื๊อได้กำหนดหลักจริยธรรมของมนุษย์ไว้ 5 ประการ คือ 1) มนุษยธรรมหรือความรักที่มีต่อมนุษยชาติ (仁) 2) ความจงรักภักดี (忠) 3) ความซื่อสัตย์ (信) 4) ความกตัญญู (孝) 5) การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (恕) จากการศึกษาด้วยบท พบว่า ภาพสะท้อนด้านคุณธรรมสามารถแบ่งออกเป็นมิติต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความกตัญญู ด้านการตอบแทนบุญคุณ ด้านไว้คุณธรรม มีตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 3

哈参养母至孝。曾有玄鹤为弋人所射，穷而归参。参收养，疗治其疮，愈而放之。后鹤夜到门外，参执烛视之，见鹤雌雄双至，各衔明珠以报参焉。（玄鹤衔珠：卷二十，3）

ไคว่ชานกตัญญูในการเลี้ยงดูมารดา คราหนึ่งนกกระเรียนถูกนายพรานยิง จึงมาขอลี้ภัยกับไคว่ชาน ซึ่งไคว่ชานได้เลี้ยงและรักษาบาดแผลของมันจนหายดีจึงปล่อยให้มันจากไป ต่อมาคืนหนึ่งนกกระเรียนกลับมาที่บ้าน ไคว่ชานจึงหยิบเทียนขึ้นมาส่องดู เห็นนกกระเรียนตัวผู้และตัวเมียคู่หนึ่งคาบไข่มุกนำมาเป็นสิ่งของตอบแทน

(นกกระเรียนคาบมุก บรรพที่ยี่สิบ บทที่สาม)

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงควมมีคุณธรรมจะสามารถก่อเกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นมาในชีวิตได้ ดังตัวอย่างที่ 3 ซึ่งกล่าวถึงความกตัญญูต่อบุพการีหรือผู้มี

พระคุณ จนสวรรค์เห็นใจและซาบซึ่งในความกตัญญู จากนั้นสวรรค์จึงสร้างปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นเพื่อตอบแทนผู้ที่มีความกตัญญู แต่ทว่า หากผู้ใดไว้ซึ่งคุณธรรมก็จะเกิดเหตุการณ์ที่ตรงข้ามเกิดขึ้น

นอกจากนี้จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของสังคมจีนในสมัยโบราณว่าผู้ที่มิคุณธรรม จะได้รับความเห็นใจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสวรรค์ ซึ่งจะทำให้ชีวิตได้ประสบเจอแต่สิ่งที่ดี และได้รับสิ่งของตอบแทน ในทางกลับกันหากผู้ใดหรือสังคมใดมีคนที่ไม่ไว้คุณธรรมก็จะเกิดเหตุการณ์ที่ตรงข้ามกัน ซึ่งตัวบทที่กล่าวมาข้างต้นนับได้ว่าเป็นนิทานสอนคุณธรรมของคนในสังคมจีนยุคโบราณ

4. ภาพสะท้อนด้านศาสนา ปรัชญา

ประเทศจีนเป็นดินแดนแหล่งกำเนิดทางอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก ยิ่งเมื่อกล่าวถึงศาสนา ปรัชญาในสังคมจีนแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ามีประวัติยาวนานมา มากกว่าสองพันปี ซึ่งเป็นเสมือนแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้คนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาตัวบทในมิติภาพสะท้อนด้านศาสนา ปรัชญา สามารถแบ่งออกเป็นมิติต่าง ๆ ได้แก่ ภาพสะท้อนตามลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื๊อ เป็นต้น มีตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 4

……与诸弟子期之。曰：“明日皆洁斋，候于水旁，设祠屋。”。（秦高取龙子：卷一，11）

……นัดหมายกับเหล่าสาวกและกล่าวว่า “พรุ่งนี้ต้องชำระร่างกายให้พร้อมในการบำเพ็ญโดยการทานเจ และจงซ่อมแซมหอบรรพชนที่ใช้ตั้งเครื่องเซ่นไหว้ให้เรียบร้อย รอข้ากลับมา”

(จินเการับลูกมังกร บรรพที่หนึ่ง บทที่สิบเอ็ด)

จากตัวอย่างที่คัดเลือกมาสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในสังคมจีนสมัยโบราณดำเนินชีวิตตามจารีตที่ตนให้ความสำคัญ กล่าวคือ สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนที่ศรัทธาในลัทธิเต๋า จะเห็นได้จากอักษรจีนคำว่า “斋” ซึ่งพจนานุกรมฉั่วเหวินเจียจื่อ 《说文解字》ได้ให้ความหมายของอักษรตัวนี้ไว้ว่า หมายถึง การงดเว้นเพื่อความบริสุทธิ์ (戒洁) สอดคล้องกับคำว่า “斋醮” ในลัทธิเต๋า ซึ่งมีความหมายว่าการรักษาความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจ เพื่อการสักการะ หรือปฏิบัติบูชาต่อเทพดา สะท้อนให้เห็นความเชื่อของสังคมจีนในสมัยโบราณที่ว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่รับการเช่นไหว้จากผู้หนึ่งผู้ใดที่มีมลทินสกปรก ดังนั้น ก่อนทำพิธีกรรมเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่จะทำต้องอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด ซึ่งหมายถึงความสะอาดทางกาย และงดเว้นจากการอาหารสดคาวที่เป็นเนื้อสัตว์ ซึ่งหมายถึงความสะอาดทางใจ

5. ภาพสะท้อนด้านการเมือง การปกครอง และกฎหมาย

จากการศึกษาด้วยบท พบว่า ภาพสะท้อนด้านการเมือง การปกครอง กฎเกณฑ์ สามารถแบ่งออกเป็นมิติต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กฎเกณฑ์ บทลงโทษ มีตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 5

秦始皇二十六年，有大人长五丈，足履六尺，皆夷狄服，凡十二人，见于临洮，乃作金人十二以象之。（临洮大人：卷六，16）

ในปีที่ 26 ของจีนซีฮ่องเต้ มียักษ์สูงห้าฟุต สวมรองเท้าขาวหกนิ้ว สวมเสื้อผ้าของชาวต่างชาติ นับรวมยักษ์ทั้งหมดได้สิบสองตน เห็นเป็นลางดี จึงมีรับสั่งให้ทำรูปหล่อโลหะตามรูปลักษณะของยักษ์ทั้งสิบสองตน

(ยักษ์เมืองหลินเถา บรรพทิศก บพทิศิบหก)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในสมัยของจีนชื้อฮองเต๋อมีการเข้ามาอาศัยอยู่ของชาติต่างชาติ จนทำให้จีนชื้อฮองเต๋อมีความสนใจ โดยในบันทึกประวัติศาสตร์ ตอนอัตชีวประวัติของจีนชื้อฮองเต๋อ 《史记・秦始皇本纪》ได้กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวไว้ว่า “ภายหลังจากจีนชื้อฮองเต๋อได้อ่านเรื่องดังกล่าว พระองค์รู้สึกได้ถึงความมหัศจรรย์ แต่เมื่อไม่เคยมีเรื่องร้ายเกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้ สิ่งที่มาปรากฏให้เห็นตอนนี้คงจะเป็นลางบอกเหตุที่ดี ดังนั้นจึงมีรับสั่งให้ปั้นรูปหล่อของชาวต่างชาติเอาไว้เพื่อเป็นสัญลักษณ์” แต่ทว่า เมื่อผู้วิจัยสืบค้นเอกสารอื่น ๆ กลับไม่พบข้อมูลที่เป็นหลักฐานถึงการมีอยู่ของชาวต่างชาติ พบเพียงการตั้งสมมุติฐานจากนักวิชาการและผู้สนใจ โดยกล่าวว่า ชาวต่างชาติที่อ้างถึงอาจจะเป็นชนเผ่าใดชนเผ่าหนึ่งในประเทศจีน เช่นชาวซินเจียงที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับชาวยุโรป เป็นต้น

6. ภาพสะท้อนด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

ความสัมพันธ์ทางสังคมในประเพณีทานโชนเจินจีเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่ในมิติเชิงบวก และมิติเชิงลบ สะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมทางสังคมที่เกิดจากการสร้างของมนุษย์ และเกิดจากการสร้างจากสภาพจินตนาการของมนุษย์ ซึ่งจากการศึกษาตัวบท พบว่า ภาพสะท้อนด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สามารถแบ่งออกเป็นมิติต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับเทพ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ผัวและลูกสะใภ้ มีตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 6

……女谓度曰：“我秦闵王女，出聘曹国，不幸无夫而亡。亡来已二十三年，独居此宅。今日君来，愿为夫妇。”经三宿三日后，女即自言曰：“君是生人，我鬼也。共君宿契，此会可三宵，不可久居，当有祸矣。……（驸马都尉：卷十六：20）

.....หญิงสาวกล่าว “เราเป็นธิดาของฉินหมิ่นอ๋อง เดิมหมิ่นหมายไปแต่งงานที่แคว้นเฉา โชคร้ายถึงแก่กรรมเสียก่อน ถึงแก่กรรมมาี่สิบสามปี อาศัยอยู่ที่นี้โดยลำพัง วันนี้เมื่อท่านมาที่นี้ เรายินยอมเป็นสามีภรรยากับท่าน” ทั้งสองอยู่ด้วยกันมาสามวันสามคืน หญิงสาวจึงได้เอ่ยกับสามีว่า “ท่านพี่เป็นคน น้องเป็นผี แม้เราสองจะมีวาสนาได้ร่วมเรียงเคียงหมอนกัน แต่คงอยู่ด้วยกันได้เพียงสามวัน ไม่อาจอยู่ด้วยกันนานกว่านี้ได้ มิเช่นนั้นอาจเกิดเหตุเภทภัยขึ้น.....

(พระขามาดา บรรพที่สิบหก บทที่สี่สิบ)

จากตัวอย่างที่ยกมาสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวจีนในสมัยโบราณเป็นความสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบของปฏุนธรรมดา และสัมพันธ์ที่เหนือธรรมชาติ จากตัวอย่าง เป็นความสัมพันธ์ฉันทามิตรของผีสาวตระกูลสูงศักดิ์ ที่ยินยอมเป็นภรรยาของชายหนุ่มผู้เกิดในตระกูลที่ต่างชั้นกัน ด้วยความรักความห่วงใยของผีสาวที่มีต่อสามี เกรงว่าการอยู่ร่วมกันฉันทามิตรของชายและหญิงจะเป็นบ่อเกิดเหตุเภทภัย จึงยอมให้สามีจากตนไปพบบิดาของตนผู้เป็นกษัตริย์ในขณะนั้น จนสุดท้ายสามีได้กลายเป็นพระขามาดา

7. ภาพสะท้อนการรักษาโรค

Zhong (2023, p. 8) กล่าวว่า การแพทย์แผนจีนมีประวัติความเป็นมายาวนานหลายพันปี ซึ่งมีวิวัฒนาการด้านการแพทย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันเปลี่ยนแปลงมาหลายยุค หลายสมัย ซึ่งในยุคเริ่มแรกของแพทย์แผนจีนมีการรักษาโดยใช้ยาสมุนไพร และเริ่มใช้วิธีเวชบำบัดส่วนของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในประหมันนิทานโชวเลินจี ดังนี้

ตัวอย่างที่ 7

…… “向来道边，有卖饼家蒜齏大酢，从取三升饮之，病自当去。”即如佗言，立吐蛇一枚。（华佗治咽病：卷三，22）

……ริมถนนตามเส้นทางที่ผ่านมา มีร้านขนมที่ขายกระเทียมบด และน้ำส้มสายชู ไปที่นั่นและเอากระเทียมบดผสมกับน้ำส้มสายชูสามลิตรให้ผู้ป่วยดื่ม แล้วโรคจะหาย” เมื่อทำตามคำแนะนำของฮวถั่ว ไม่นานผู้ป่วยก็สำรอกงูออกมาทันที (ฮวถั่วรักษาโรคกลืนอาหาร บรรพที่สาม บทที่สี่สิบสอง)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมยุคโบราณของจีนเริ่มมีการคิดค้นวิธีการรักษาโรคโดยกรรมวิธีต่าง ๆ ทั้งที่ใช้ประโยชน์จากพืชและสัตว์ ดังตัวอย่างที่ 7 สะท้อนให้เห็นถึงการรักษาโดยใช้ส่วนผสมสามลิตรผสมกับกระเทียมบดให้ผู้ป่วยกิน จนผู้ป่วยสำรอกออกมา ทำให้อาการกลืนอาหารไม่ได้หายไป

8. ภาพสะท้อนสังคมโดยการใช้สัญลักษณ์

สัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความหมาย เป็นการศึกษาว่า “สิ่งแทนความ” ก่อให้เกิดความหมายได้อย่างไร ซึ่งเป็นการศึกษาที่จะทำให้เราเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ อันได้แก่ คำ ภาพ วัตถุ เป็นต้น จากการศึกษาด้วยบทในประชุมนิทานโชนเจี๊พพบว่า ในสังคมจีนโบราณมีการใช้สัญลักษณ์ในการให้ความหมาย หรือแบ่งความหมายของสิ่งต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8

孙休后，衣服之制，上长下短，又积领五六，而裳居一二。盖上饶奢，下俭逼，上有余，下不足之象也。（孙休服制：卷六，77）

ภายหลังจากรัชสมัยของพระเจ้าซุนชิว ข้อกำหนดด้านเสื้อผ้า เปลี่ยนเป็น สวมใส่เสื้อผ้าทอนบนยาว ส่วนทอนล่างสั้น ยิ่งไปกว่านั้นคือการสวมใส่เสื้อผ้าทอนบนต้องสวมใส่ห้าถึงหกชั้นและต้องมีปกเสื้อ ส่วนทอนล่างสวมเพียงชุด

กระป๋องหนึ่งถึงสองชิ้น บ่งบอกภาพลักษณ์ของสังคมชนชั้น กล่าวคือ ทรัพยากรของชนชั้นสูงมีมาก ชนชั้นล่างที่มีไม่เพียงพอ

(เครื่องแต่งกายยุคซุนชีว บรรพทที่หก บทที่เจ็ดสิบเจ็ด)

จากตัวอย่างที่คัดเลือกมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า สังคมจีนในยุคโบราณมีการใช้สัญลักษณ์เป็นภาพแทนของวัตถุในการสร้างความหมายที่แตกต่าง ดังตัวอย่างที่ 8 กล่าวถึงสังคมจีนหลังจากยุคสมัยของพระเจ้าซุนชีว (孙休) หรือพระเจ้าอู่จิ้งตี้ (吴景帝) ผู้เป็นฮ่องเต้องค์ที่สามแห่งแคว้นอู๋ในยุคสามก๊ก ครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 258 – 264 มีการใช้ลักษณะของการแต่งกายมาสร้างความหมายใหม่ โดยการแต่งกายอ่อนบนหลายชิ้นบ่งบอกถึงสถานะของชนชั้นสูงมีกินมีใช้ สามารถสวมใส่เสื้อหลายตัวได้ ส่วนถ่อนล่างสวมผ้าสั้นและน้อยตัวบ่งบอกถึงชนชั้นล่างเป็นชนชั้นขาดแคลน ยากที่จะหาเสื้อผ้ามาสวมใส่หลายตัวได้

9. ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง ความคิด ความรู้สึก ความประเพณี การกระทำใด ๆ หรือรูปแบบกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นและใช้ในการดำเนินชีวิตรวมกัน ซึ่ง Chaleegul (2017) ได้ให้เกณฑ์การแบ่งประเภทคำทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางนิเวศ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางศาสนา และวัฒนธรรมทางภาษา ซึ่งจากการใช้เกณฑ์ดังกล่าวมาศึกษาตัวบท พบว่า ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ในประหมณีทาน โขวเลินจีสามารถแบ่งออกเป็นมิติต่าง ๆ ตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 9

……至吴，吴人有烧桐以爨者，邕闻火烈声，曰：“此良材也。”因请之，削以为琴，果有美音。而其尾焦，因名焦尾琴。（焦尾琴：卷十三，20）

……เดินทางมาถึงแคว้นอู๋ พบคนพื้นถิ่นเผาไม้ฉางมู่เพื่อทำอาหาร ไช่หยงได้ยินเสียงเปลวไฟกำลังเผาเผามาอย่างคึกคักเลยกล่าวขึ้นว่า “นี่ซึ่งเป็นเนื้อไม้ที่ดีเสียเหลือเกิน” จากนั้นจึงขอให้มอบไม้ท่อนนี้ให้เพื่อทำพิณ ซึ่งเป็นพิณที่มีเสียงสุดแสนไพเราะ จึงขนานนามพิณนี้ว่าพิณหางไหม้

(พิณหางไหม้ บรรพที่สิบ บทที่ยี่สิบ)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า “พิณ” ถือเป็นเครื่องดนตรีจีนโบราณประเภทหนึ่งที่ถูกผลิตขึ้นเป็นระยะเวลายาวนาน ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นตอนปลาย ซึ่งเครื่องดนตรีชนิดนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางด้านดนตรีของจีนได้อย่างยาวนาน อีกทั้งพิณหางไหม้ยังถูกจัดเป็นหนึ่งในสี่พิณลือชื่อ（四大名琴）ของจีน

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีประมุขนิทานโซวเลินจี สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมจีนได้ 9 ด้าน ดังนี้ 1) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ 2) ภาพสะท้อนด้านประเพณี พิธีกรรม 3) ภาพสะท้อนด้านคุณธรรม 4) ภาพสะท้อนด้านศาสนา ปรัชญา 5) ภาพสะท้อนด้านการเมือง การปกครอง กฎเกณฑ์ 6) ภาพสะท้อนด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 7) ภาพสะท้อนด้านการรักษาโรค 8) ภาพสะท้อนสังคมโดยการใช้สัญลักษณ์ และ 9) ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ดังนี้

ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ สรุปได้ว่า ในประมุขนิทานสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางความเชื่อของคนจีนในสมัยโบราณ ทั้งที่เป็นความเชื่อเรื่องเทพ

ภูตผี ปีศาจ ความเชื่อเรื่องการเลืงทาย ความเชื่อเรื่องการตายแล้วฟื้น ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องการตั้งศาล ความเชื่อเรื่องลางบอกเหตุ ความเชื่อเรื่องสถานที่ ความเชื่อเรื่องร่างทรง หมอผี ความเชื่อเรื่องการแปลงสถานะเป็นเทพของบุคคล และความเชื่อเรื่องความฝัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านความเชื่อของ Atthakorn (1996) ที่ได้แบ่งความเชื่อออกเป็น 11 ประเภท นอกจากนี้ เมื่อสังคมเกิดความเชื่อจึงทำให้เกิดเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เช่น พิธีกรรมขอฝน พิธีกรรมปราบผี เรียกวิญญาณ พิธีกรรมเซ่นไหว้ พิธีกรรมบนบานและแก้บน เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น จากความเชื่อเรื่องการมีอยู่ของเทพ ภูตผี ปีศาจ ยังสะท้อนให้เห็นถึงภาพการยอมรับของสังคมจีนในสมัยนั้นต่อความสัมพันธ์ชั้นที่สามิ ภรรยาของมนุษย์ สัตว์ เทพ ผี ปีศาจ ดังจะเห็นได้จากภาพสะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคม

สำหรับภาพสะท้อนด้านคุณธรรม ศาสนา ปรัชญา สรุปได้ว่า สังคมจีนในสมัยโบราณเป็นสังคมแห่งจาริตและจริยธรรม โดยให้ความสำคัญและมีการปลูกฝังกันในสังคมมาอย่างช้านาน เช่น หลักจริยธรรมด้านความกตัญญู อันได้แก่การเลืงคูบิดร มารดา ผู้มีพระคุณ การรู้จักตอบแทนคุณ รวมไปถึงการแสดงความอาลัยโดยการไว้อาลัยสามปีตามจาริตของลัทธิขงจื้อ เป็นต้น

ส่วนภาพสะท้อนสังคมด้านการเมือง การปกครอง และกฎเกณฑ์นั้น สรุปได้ว่า สังคมจีนในสมัยนั้นเริ่มมีการเข้ามาของชาวต่างชาติ ซึ่งเห็นได้จากการกล่าวถึงยักษ์ในสมัยจักรพรรดิฉินซี นอกจากนี้ ในด้านของกฎเกณฑ์หรือวิธีการจัดการผู้กระทำความผิดของสังคมจีนในสมัยโบราณยังไม่มีแบบแผนที่ชัดเจน โดยเน้นไปที่การทารุณทรมานต่าง ๆ จะเห็นได้จากการให้ผู้กระทำความผิดเข้าไปอยู่ในกรงเสือ บ่อจระเข้ แต่หากไม่ถูกสัตว์เหล่านั้นทำร้ายก็จะได้รับการปล่อยตัว เป็นต้น

ภาพสะท้อนด้านการรักษาโรคหรือด้านการแพทย์จีน จากตัวบทจะเห็นได้ว่า ในสมัยโบราณประเทศจีนเริ่มมีความรู้ด้านการแพทย์ อีกทั้งยังรู้จักการใช้พืชสมุนไพรต่าง ๆ มาใช้ในการรักษาผู้ป่วย เช่น เสินหนงทราบถึงสรรพคุณทางยาของพืชชนิดต่าง ๆ ชาวถัวสามารถใช้กระเทียมมารักษาคน เป็นต้น

ภาพสะท้อนสังคมโดยการใช้สัญลักษณ์ สรุปได้ว่า สังคมจีนในสมัยโบราณรู้จักการใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมมาสร้างให้เกิดความหมายใหม่หรือสร้างความหมายที่มีนัยยะอื่น เช่น การนำลักษณะการแต่งการมาใช้ในการแบ่งชนชั้น การนำรูปร่างของรองเท้ามาบ่งบอกความเป็นชายหญิง เป็นต้นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นถึงภาพสะท้อนสังคมทางวัฒนธรรม ของสังคมจีนในสมัยโบราณคือกิจกรรม และวิถีชีวิตของสังคมจีนในสมัยนั้น เช่น การผลิตเครื่องดนตรี การแต่งเพลงเพื่อใช้ในพิธีกรรม ซึ่งสอดคล้องกับประเภทคำทางวัฒนธรรมของ Chaleegul (2019) คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางศาสนา และวัฒนธรรมทางภาษา เป็นต้น

จากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่าภาพสะท้อนสังคมจีนที่ปรากฏในประหม่นนิทานโศกเสียดใจส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนในสังคมในสมัยนั้นในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่พบภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ การทำสงคราม ซึ่งเห็นได้ชัดว่าผู้ประพันธ์มีความประสงค์ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงภาพสังคมที่เต็มไปด้วยความเชื่อเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับเทพ ภูตผี ปีศาจ ซึ่งสอดคล้องกับ Boonkhachorn (2004) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมไว้ว่า วรรณกรรมเป็นงานเขียนที่นักเขียนได้สร้างสรรค์ขึ้น และงานเขียนเหล่านั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นวรรณกรรมจึงเป็นภาพสะท้อนสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม โดยด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนด้านนามธรรม หมายถึง ค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคมตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน ในบางครั้ง ผู้เขียนเองมีความปรารถนาที่จะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นจึงสร้างงานเขียนขึ้นมาเพื่อสะท้อนภาพของสังคมนั้น ๆ และอุดมการณ์ของตน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจะมีการแปลประหมนิทานโชนเลนจี้เป็นภาษาไทยในฉบับที่สมบูรณ โดยควรแปลให้ตรงตามภาษาจีนโบราณมากที่สุด เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจในประหมนิทานเรื่องดังกล่าวแต่ไม่มีพื้นฐานภาษาจีน ได้นำไปศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างนิทานจีนที่มีการนำเสนอเรื่องราวที่ใกล้เคียงกับโครงสร้างนิทานพื้นบ้านไทย นอกจากนี้ประหมนิทานโชนเลนจี้ที่แปลภาษาไทยฉบับสมบูรณยังเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้ที่สนใจศึกษาคดิความเชื่อเรื่องเทพเซียน ภูตผี ปีศาจ ได้อีกด้วย

References

- Atthakorn, K. (1996). *Folklore*. Kurusapa Printing Ladphrao. [in Thai]
- Boonkhachorn, T. (2004). *The novel and the Thai society 2475-2500 B.E.* Faculty of Arts, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Chaleegul, W. (2017). *Strategies for translating cultural word from Thai to English: A case study of the story of Jan Dara by Utsana Phleungtham*. MA Dissertation. Thammasat University. [in Thai]
- Hou, X. (2004). *A Study of the female images in "SouShenJi" 《搜神记》女性形象研究*. MA Dissertation, NingXia University. [in Chinese]
- Kettate, B. (1993). *Lae Lot Wannakum Thai*. Odion Store. [in Thai]
- Lu, X. (1996). *A brief history of Chinese fiction 《中国小说史略》*. Oriental Publishing House.
- Punnotok, T. (1982). *Regional literature*. Odion Store. [in Thai]
- Wallipodom, S. (1993). *Relationship between nature and the twelfth month ceremony: A case study of the 6th lunar month ceremony*. Chulalongkorn University. [in Thai]

- Wang, X. (2021). *A brief analysis of the connotation of the love between humans and ghosts in "Sou Shen Ji"* 《浅析《搜神记》中人鬼恋的内涵》. Xin Ji Shi Press.
- Xia, Z. (1989). *CiHai 《辞海》*. Lexicographical Publishing House.
- Zhong, Q. (2023). *From the perspective of the Confucius Institute, "Chinese medicine culture is the integration of doctors and humans"* 《中医孔子学院视角下“中医药文化是医生与百姓的融合”》. *Thailand Journal of Traditional Chinese Medicine*, 2(1), 3 -14.

Authors

Mr. Veerachat Duangmala

Doctoral Student, Department of Eastern Languages,

Kasetsart University, 50 Ngamwongwan Rd, Chatuchak, Bangkok, 10900

Tel: 094-529-5238 E-mail: veerachat.d@ku.th

Associate Professor Dr. Kanokporn Numtong

Department of Eastern Languages, Kasetsart University

50 Ngamwongwan Rd., Chatuchak, Bangkok, 10900

Tel: 02-579-5566-8, 4360 Email: kanokporn.n@ku.th

Professor Dr. Metcha Metjiranont

Chinese Major, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

Email: metchaweiqing@hotmail.com

แนวคิดในเรื่องสั้นของ จำลอง ฟังชลจิตร

Concept in a short story by Chamlong Fangchonchit

ขวัญเรือน ภูธร¹ / บุญเลิศ วิวรรณ²

Kwanruean Phoothorn / Boonlert Wiwan

¹⁻²สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Thai Language Program, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Received: March 2, 2024

Revised: April 19, 2024

Accepted: April 24, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.7>

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นของจำลอง ฟังชลจิตร จากเรื่องสั้นที่มีชื่อเสียงและได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531-2562 จำนวน 8 เล่ม รวม 78 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า เรื่องสั้นของจำลอง ฟังชลจิตร พบแนวคิด 4 ด้าน ได้แก่ 1) แนวคิดแสดงทัศนะ พบทัศนะต่อค่านิยมของสังคม ได้แก่ ทัศนะต่อค่านิยมของสังคมด้านบวก คือ ค่านิยมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และทัศนะต่อค่านิยมของสังคมด้านลบ ได้แก่ ค่านิยมความเห็นแก่ตัว ค่านิยมความ ร่ำรวย และความหุนหันพลันแล่น พบทัศนะต่อการเมืองการปกครอง ได้แก่ การใช้ ความรุนแรงทางการเมือง และการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี พบทัศนะ ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การเกิดอาชีพใหม่ และปัญหาเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อลูกจ้าง พบทัศนะที่มีต่อปัญหาสังคม ได้แก่ ปัญหาเสพติด ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน และปัญหาอาชญากรรม 2) แนวคิดแสดงพฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมด้านสุขภาพ เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร และพฤติกรรมทางศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ ประเพณีทาง ศาสนา ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องบุญ และความเชื่อเรื่องโชคลาง 3) แนวคิดแสดงภาพและเหตุการณ์ ได้แก่ ความยากจน การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคน

ในชุมชน และวิถีชีวิตของคนเมืองกรุงเทพมหานคร และ 4) แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางอากาศ รวมทั้งผลกระทบต่อสุขภาพ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: แนวคิด, เรื่องสั้น, จำลอง ฟังชลจิตร์

Abstract

This article aimed to study the concepts in the short stories of Chamlong Fangchonchit. From a collection of famous short stories that were received honorary awards from 1988-2019, a total of 78 stories. The study results revealed that there were four areas of the concepts: 1) The concept expressing point of views was found views towards social values, namely, a positive view towards social values is the value of love for nation, religion, and the monarchy and a negative view towards social values, namely, the value of selfishness. the value of wealth and luxury. found views towards politics and governance, namely, political violence and conflict management using peaceful methods. found economic views, namely, emerging careers and economic problems that affect employees. found views towards social problems, namely, drug problems. school-age pregnancy (teenage pregnancy) and crimes. 2) The concept expressing behavior, namely, health behavior related to the use of herbs, and religious behavior and belief, namely, religious tradition belief in the law of Karma belief in merit and belief in superstition. 3) The concept expressing pictures and situations, namely, poverty. changes in the way of life of people in communities and the way of life of people in Bangkok. And 4) The concept related to nature and environment, namely, problems about natural resources and environment,

namely waste problems water pollution problems air pollution problems, and health impacts and environmental impacts.

Keywords: concept, short stories, Chamlong Fangchonchit

บทนำ

เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีที่ได้รับความสนใจและความนิยมนอกจากผู้อ่านอย่างกว้างขวาง มีลักษณะการแต่งเป็นร้อยแก้ว เรื่องสั้นเป็นเรื่องสมมติที่มีแก่นของเรื่องสะท้อนเห็นปัญหาสังคม หรือมีการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน เรื่องสั้นที่มีคุณค่าจะให้ทั้งแง่คิด ความรู้และปรัชญาของมนุษย์จัดเป็นงานเขียนที่จะช่วยกระตุ้นผู้คนให้เห็นแง่มุมใหม่ ๆ ในการเตือนสติคนในสังคมให้รู้จักการขังคิด และพร้อมจะก้าวไปข้างหน้าหรือหาทางช่วยเหลือสังคมได้ด้วยสำนึกของตน (Mascharat, 1997, P. 15) เรื่องสั้นเป็นกระจกสะท้อนสภาพทางสังคม เป็นดัชนีชี้กระบวนการทางวัฒนธรรม ตลอดจนเสนอให้เห็นการยึดถือคุณค่าของสังคมในแต่ละยุคสมัย ความเป็นไปทางการเมือง ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสะท้อนออกมาให้เราเห็นได้ (Sawatsri, 1982, p. 1)

เรื่องสั้นไทยตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งรูปแบบและเนื้อหา อย่างไรก็ตามกลวิธีการประพันธ์เรื่องสั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคนิคอย่างใดอย่างหนึ่ง เรื่องสั้นที่ดีนั้นจะต้องมีเนื้อหาดี มีลีลาการนำเสนอชัดเจน และการเรียงร้อยภาษาที่ดี สามารถส่งสารให้เข้าถึงชีวิตจริงได้ จึงจัดได้ว่าเป็นเรื่องสั้นที่ประสบความสำเร็จและมีความดีพร้อมทั้งรูปแบบและเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ เรื่องสั้นยังคงเป็นงานเขียนที่ได้รับความนิยมอย่างไม่เปลี่ยนแปลง เห็นได้จากการมีพื้นที่นำเสนอผลงานเรื่องสั้นไม่ว่าจะเป็นตามนิตยสาร วารสารหรือแม้กระทั่งหนังสือพิมพ์รายวันบางฉบับไว้รับรองผลงานของนักเขียนทั้งเก่าและใหม่ ตลอดจนมีการประกวดเรื่องสั้นทั้งชนิดเรื่องเดียวและรวมเล่ม จากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เช่น รางวัล

เชว่นบุ๊คอวอร์ด รางวัลสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย รางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ รางวัลพานแว่นฟ้า เป็นต้น (Sawatsri, 1982, pp. 263-264)

จำลอง ฟังชลจิตร เป็นนักเขียนชาวภาคใต้ ผู้สร้างสรรค์ผลงานเรื่องสั้นอย่างต่อเนื่องด้วยความมุ่งมั่นและอดสาเหะ จึงได้รับฉายาว่า “ตอง เรื่องสั้น” มีผลงานที่มีชื่อเสียงและได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติหลายรางวัล อาทิ เรื่องสั้น “สี่ของหมา” ได้รับรางวัลเรื่องสั้นยอดเยี่ยมประจำปี พ.ศ. 2530 จากนิตยสารลลนา เรื่องสั้น “สิ่งแวดล้อม” ได้รับรางวัลดีเด่นจากการตัดสินของคณะกรรมการนิตยสารลลนา พ.ศ. 2530 เรื่องสั้น “เมื่อพระพุทธรองค์เสด็จกลับจากดาวดึงส์ (พุทธศักราช 2546 โลกาวินัดน์สมัย)” ได้รับรางวัลเรื่องสั้นดีเด่นจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2547 รวมเรื่องสั้น 3 ชุดได้รับรางวัล ได้แก่ “ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป” ชนะเลิศรางวัลเชว่นบุ๊คอวอร์ด ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2548 รวมเรื่องสั้น “เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า” ได้รับรางวัลชมเชยจากการประกวดหนังสือดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ รวมเรื่องสั้น “เรื่อง ผม เล่า” ได้รับรางวัลชมเชยจากการประกวดหนังสือดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2558 ของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องสั้น “ผมกับผมอีกคน (ข้ามให้พ้นหุบเหวแห่งความเกลียดชัง)” ได้รับรางวัลรองชนะเลิศรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2553 (ใช้นามปากกา ช. โชนแสง) เรื่องสั้น “เมือง บ้าน ผม” ได้รับรางวัลชมเชยจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2560 เรื่องสั้น “ชีวิตประจำวัน (เรื่องสั้นธรรมดา)” ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ประเภท เรื่องสั้นหนังสือดีเด่นเชว่นบุ๊คอวอร์ด ประจำปี พ.ศ. 2562 จำลอง ฟังชลจิตร ในฐานะนักเขียนผู้สะท้อนสังคมและสร้างงานคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จึงได้รับโล่เกียรติยศรางวัลรพีพร ประจำปี 2553 และได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พุทธศักราช 2561 (National Artist, 2018, p. 146)

จากความสำคัญข้างต้นที่กล่าวมา ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารวมเรื่องสั้นที่มีชื่อเสียงและได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติ เพื่อศึกษาแนวคิดที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นของจำลอง ฟังชลจิตร ซึ่งมีลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่สะท้อนความเป็นจริงของมนุษย์และ

ความเป็นไปในสังคมไทยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง การศึกษาค้นคว้านี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพสังคมที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้น ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในสภาพสังคมไทยมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นของจำลอง พึ่งชลจิตร พ.ศ. 2531-2562

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะงานเขียนรวมเรื่องสั้นของจำลอง พึ่งชลจิตร ที่มีชื่อเสียงและได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2531-2562 จำนวน 8 เล่ม รวม 78 เรื่อง

2. ขั้นศึกษาข้อมูล การศึกษานี้ใช้ขอบเขตด้านกลุ่มประชากรและขอบเขตด้านแนวคิดหรือทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 ข้อมูลเฉพาะงานเขียนรวมเรื่องสั้นที่มีชื่อเสียงและได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติของ จำลอง พึ่งชลจิตร รวมเล่มตั้งแต่ พ.ศ. 2531-2562 ผู้วิจัยได้นำบริบททางสังคมใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

2.2 ขอบเขตด้านแนวคิดหรือทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของ Serirat (1979); Panich (2007); Sunthorntham (2001); Thongthanom (2001) and Onsinil (1996) เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการศึกษาข้อมูล ได้แก่ แนวคิด แสดงทัศนะ แนวคิดแสดงพฤติกรรม แนวคิดแสดงสภาพและเหตุการณ์ และแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.3 สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นของจำลอง พึ่งชลจิตร พบ 4 ด้าน ดังนี้

1. แนวคิดแสดงทัศนะ

ผลการวิจัยพบว่าผู้เขียนเสนอแนวคิดแสดงทัศนะ 4 ประเด็น ดังนี้

1.1 แนวคิดแสดงทัศนะต่อค่านิยมของสังคม พบค่านิยมของสังคมทั้งด้านบวกและด้านลบ ค่านิยมของสังคมด้านบวกเป็นคุณธรรม ควรสนับสนุน และปลูกฝังแก่นุชนของชาติให้มากที่สุด และค่านิยมของสังคมด้านลบ เป็นพฤติกรรมที่ควรละเว้น ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ (Aphapirom, 1972. p. 17) พบ 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1.1 ค่านิยมของสังคมด้านบวก ผู้วิจัยพบค่านิยมของสังคมด้านบวกเกี่ยวกับการแสดงความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังปรากฏในรวมเรื่องสั้น “เมือง บ้าน ผม” จากเรื่องลิตา ผู้เขียนสะท้อนเหตุการณ์การสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ปวงชนชาวไทยมีความโศกอาดูรเป็นที่อึง จ่าลอง พึ่งชลจิตร เล่าถึงความรัก ความศรัทธา ความจงรักภักดี ที่ลิตามีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ว่า “...ข่าวสำคัญที่สุดที่ลิตาเฝ้าติดตามตลอด คือ ข่าวอาการพระประชวรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ก่อนนอนทุกคืนเขาสวดโพชฌังคปริตรถวายพระองค์มานานหลายเดือน เขาอ่านแถลงการณ์สำนักพระราชวังด้วยความโศกเศร้า แม่เชื่อมั่นในกฎไตรลักษณ์ว่าไม่มีใครหนีความตายพ้นไปได้ ในวันที่ 13 ตุลาคม 2559 สำนักพระราชวังประกาศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สวรรคต เมื่อเวลา 15.52 น. ที่โรงพยาบาลศิริราช สิริพระชนมายุ 89 พรรษา ทรงครองราชย์สมบัติได้ 70 ปี สันคำประกาศ ลิตาน้ำตาไหลพราก เขาเลื่อนตัวเองจากโซฟาถ่มกราบแทบพื้นหน้าจอโทรทัศน์อยู่เป็นเวลานาน แว่ยินเสียงร้องไห้ดังมาจากทั่วทุกสารทิศ...”

1.1.2 ค่านิยมของสังคมด้านลบ พบค่านิยมความเห็นแก่ตัวของผู้หญิงสูงวัยที่แข็งหัวขี้ตัวแห้ง เรียกว่า “มนุษย์ป้า” เป็นค่านิยมของสังคมด้านลบที่สะท้อนให้เห็นถึงความน่ารังเกียจ ไม่ควรปฏิบัติในสังคมไทย พบในรวมเรื่องสั้น

“ชีวิตประจำวัน (เรื่องสั้นธรรมดา)” จากเรื่องคติจอตข้างหน้าบ้านบนดาวศุกร์ พบ ค่านิยมความร่ำรวย ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่า ความต้องการเงินเดือนสูง ของอายุรแพทย์หนุ่ม เขาลาออกจากโรงพยาบาลประจำอำเภอของรัฐบาล ไปอยู่โรงพยาบาลเอกชนในกรุงเทพฯ และสามารถดูแลคลินิกส่วนตัวได้ พบในเรื่องสั้น “เรื่อง ผม เล่า” จากเรื่องเช้าวันที่ห้องฟ้าแจ่มใส และพบค่านิยมความหรูหราฟุ่มเฟือย ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่าวัตถุนิยมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทำให้มีพฤติกรรมความหรูหราฟุ่มเฟือย พบในเรื่องสั้น “เมือง บ้าน ผม” จากเรื่องเคื่องกว้างกลางนาคร (ดราม่าคาเฟ่) ดังตัวอย่าง

“ตอนนี้อาจารย์ที่คณะกำลังปวดหัวมาก เพราะคณะมีทุนให้เด็กขอกทุกปี เป็นทุนขาดแคลน ช่วยนิสิตยากจนไม่ให้ลำบากเกินไป แล้ววันหนึ่ง อาจารย์สังเกตเห็นนิสิตปีสามคนหนึ่งใช้ของหรูหรมาก แม็คบุ๊ก ไอโฟน เสื้อโปโลของราล์ฟลอเรน รองเท้าแพง กระเป๋าแพง บินไป-กลับ บ้านทุสเสิร์ต-อาทิตย์ อยู่คอนโดฯ ยี่สิบล้าน” “แต่ยังขอทุนขาดแคลน” (Fangchonchit, 2016, p. 76)

จากตัวอย่างข้างต้น พฤติกรรมใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของนิสิตปีสาม ที่ใช้ของหรูหราราคาสูง ทำให้เธอเห็นแก่ตัวไม่คำนึงถึงผู้ที่มีชีวิตลำบากกว่า ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงกิเลสของมนุษย์ ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองจนลืมคำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น

1.2 แนวคิดแสดงทัศนคติต่อการเมืองการปกครอง ผู้วิจัยพบ 2 ลักษณะ ได้แก่

1.2.1 การใช้ความรุนแรงทางการเมือง พบว่า การชุมนุมประท้วงใน กรุงเทพฯ สาเหตุมาจากความขัดแย้งของนักการเมืองที่หวังผลประโยชน์จากประเทศชาติ จึงสร้างความขัดแย้งให้ประชาชนแบ่งเป็นสองฝ่ายทำให้เกิดการชุมนุมประท้วง ตลอดจนใช้ความรุนแรงเคลื่อนไหวทำร้ายกันโดยใช้อาวุธ มีทั้งปืน ระเบิด ดาบ

มิด ก่อนหิน ขวด น้ำมัน ถังแก๊ส ไฟและไม้แหลม พบในเรื่องสั้น “ผมกับผม อีกคน (ข้ามให้พ้นหุบเหวแห่งความเกลียดชัง)”

1.2.2 การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี พบว่า ความรุนแรงที่เกิดจากการชุมนุมประท้วงของเสื้อเหลืองเสื้อแดง สามารถจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี เพื่อยุติความรุนแรงทางการเมือง ได้ พบในรวมเรื่องสั้น “เรื่อง ผม เล่า” เรื่องเบอร์ลินกรุงเทพฯ และรวมเรื่องสั้น “ผมกับผมอีกคน (ข้ามให้พ้นหุบเหวแห่งความเกลียดชัง)” ดังตัวอย่าง

“น้องชายไปชุมนุมล้มอำมาตย์ร่วมกับคนเสื้อแดง นายไม่รู้สึกเกลียดชัง เพราะว่าเขาเป็นน้อง นายรักน้อง เพื่อนนายไปยึดทำเนียบรัฐบาลครั้งปีร่วมกับคนเสื้อเหลือง นายไม่กลัวไทย เพราะเขาเป็นเพื่อนรักของนาย ถ้านึกว่าทุกคนเป็นพ่อแม่ เป็นพี่น้อง เป็นเพื่อน เราจะรักกันเราจะไม่เกลียดกัน จะไม่ปองร้าย ไม่คิดประหัดประหารกัน เรื่องนี้นายต้องใช้ความรักอย่างใหญ่หลวงตัวนายต้องข้ามหุบเหวแห่งความเกลียดชังเสียก่อน อย่าเกลียด อย่าใช้ความเกลียด...” (Fangchonchit, 2011, p. 65)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ชุมนุมสามารถก้าวข้ามความขัดแย้งโดยใช้ “ความรักอย่างใหญ่หลวง” ผู้ชุมนุมประท้วงต้องคิดว่าทุกคนคือ พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง เพราะความรัก จะทำให้ข้ามหุบเหวแห่งความเกลียดชัง ไม่คิดทำร้าย ไม่คิดต่อสู้กัน

1.3 แนวคิดแสดงทัศนะด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยพบ 2 ลักษณะ ได้แก่

1.3.1 แนวคิดการเกิดอาชีพใหม่ พบว่า ในยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำคนไทยต้องอ่อนน้อมขอเงินจากต่างชาติมาเสริมสภาพคล่อง มีคนตกงานจำนวนมาก คนในสังคมต้องดิ้นรนแสวงหาอาชีพใหม่ เพื่อความอยู่รอด เพิ่มรายได้ให้เพียงพอกับรายจ่าย พบในรวมเรื่องสั้น จากเรื่อง “คาร์บูรเซล”

1.3.2 ปัญหาเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อลูกจ้าง พบว่า ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ มีผลกระทบต่อลูกจ้างและพนักงานบริษัท แต่ด้วยภาระที่ต้องรับผิดชอบ จึงต้อง

ต่อสู้ดิ้นรนขอมลตำแหน่ง เพื่อความอยู่รอด พบในรวมเรื่องสั้น “คาร์บูรเซล” จากเรื่อง “วัน ร้าย ๆ” ดังตัวอย่าง

“เมื่อภาวะเศรษฐกิจตกต่ำคุกคามทั่วประเทศ คณะผู้บริหารมีมติให้
ระบายนักงานออกจำนวนหนึ่ง สหสก็อยู่ในข่ายนั้นด้วย เขาตัดสินใจ
เดินเข้าไปเปิดดอกพุดกับบรรณาธิการบริหารคนใหม่ “เมี่ยมกำลังตั้ง
ท้องลูกคนแรก ถ้าผมมีรายชื่ออยู่ในบัญชีผู้ถูกให้ออก ผมขอให้ บก.บพ.
ช่วยผมด้วย” เขากมือไหว้” (Fangchonchit, 2000, p. 142)

จากตัวอย่างข้างต้น พนักงานที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ
ตกต่ำ พนักงานหลายคนอยู่ในข่ายให้ลาออก “สาหัส” มีภาระที่ต้องรับผิดชอบต่อ
ภรรยาที่กำลังตั้งครรภ์ เขาทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ทำงานมีเงินใช้จ่ายในครอบครัว

1.4 แนวคิดแสดงทัศนะที่มีต่อปัญหาสังคม ผู้วิจัยพบ 3 ลักษณะ ได้แก่

1.4.1 ปัญหาเสพติด พบมากที่สุด พบว่า ปัญหาเสพติดเป็นปัญหา
ใหญ่ที่ต้องได้รับการแก้ไข เพราะมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของ
ชาติ พบในรวมเรื่องสั้น “คาร์บูรเซล” จากเรื่อง “เสาเอก” “เรื่อง ผม เล่า” จากเรื่อง
“อุบัติเหตุถึงสังคมเกษตรกรรม” และ “เมือง บ้าน ผม” จากเรื่อง “ลิกอร์เรียน” ดัง
ตัวอย่าง

“ชุมชนผมวัยรุ่นชายหญิงเหลือดีไม่กี่คน นอกนั้นอยู่หายใจผลาญพ่อแม่
ไปวัน ๆ ดมสีกลิ่นร้อยสูตรเดิม ๆ ไบกระท่อม ยาแก้ไอ ยากันยุงแบบ
ขด ๆ กับล็อกเอาไม่อยู่แล้ว เดียวนี้คิดสูตรใหม่ ๆ เอาผงขาว ๆ ในหลอด
นีออน ยาม่าหญ้า ขี้เถ้าศพเผาลินเดียว ร้านชำแถวบ้าน โลกกับน้ำแข็ง
ถูกขายดิบขายดี...” (Fangchonchit, 2016, p. 187)

จากตัวอย่างข้างต้น ปัญหาเสพติดระบาดหนักในชุมชน โดยเฉพาะ
กลุ่มวัยรุ่นชายหญิงใช้สารเสพติดสีกลิ่นร้อย คือ น้ำต้มไบกระท่อม ยาแก้ไอ ยากันยุง

แบบชดกับโลกและพัฒนาจิตสูตรใหม่ คือ เอาผงขาวในหลอดนีออน ขาม่าหญา จี้เก้า
ศพเผาคนเดียว ต้มสีกลิ่นร้อยมีฤทธิ์แรงกว่าเดิม จากตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยสังเกตว่า กลุ่ม
ที่มีความเสี่ยงปัญหาสุขภาพเสียดคือ วัยรุ่นชายหญิง ที่เป็นอนาคตของประเทศชาติ ซึ่งเมื่อ
เสพยาแล้วจะมีพฤติกรรมไม่ประกอบอาชีพ ทำให้พ่อแม่เดือดร้อน

1.4.2 ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน พบว่า การตั้งครรภ์ในวัยเรียน

ส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กไทย และยังจะเกิดปัญหาอื่นตามมาอีกด้วย พบในรวม
เรื่องสั้น “เรื่อง ผม เล่า” จากเรื่อง “ผู้บริโภคในประเทศที่สาม” และ “ผมกับผมอีกคน
(ข้ามให้พ้นหุบเหวแห่งความเกลียดชัง)” จาก “เรื่องเล่าเกี่ยวกับแมวสองตัว” ผู้วิจัย
สังเกตว่า ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน เกิดจากครอบครัวปล่อยปละละเลย พ่อแม่แยก
ทางกัน เด็กอยู่กับญาติและไม่ได้รับการอบรมสั่งสอน

1.4.3 ปัญหาอาชญากรรม พบว่า สังคมที่เกิดปัญหาเพราะมนุษย์มีจิตใจ

ที่เสื่อมโทรมสามารถคิดวางแผนทำร้ายผู้อื่นได้อย่างโหดเหี้ยมอำมหิตก่อปัญหา
อาชญากรรม พบในรวมเรื่องสั้น “เรื่อง ผม เล่า” จากเรื่อง “อุบัติเหตุในสังคมกึ่ง
เกษตรกรรม”

2. แนวคิดแสดงพฤติกรรม

ผลการวิจัยพบว่าผู้เขียนเสนอแนวคิดแสดงพฤติกรรม 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 แนวคิดแสดงพฤติกรรมด้านสุขภาพเกี่ยวกับการใช้สมุนไพร พบว่า
สมุนไพรที่อยู่ใกล้ตัวสามารถรักษาโรคหรืออาการเจ็บป่วยได้ พบในรวมเรื่องสั้น
“คาร์บูรเซล” จากเรื่องมหัศจรรย์สมุนไพร ดังตัวอย่าง

“ข้าพเจ้าบอกวิธีทำซ้ำ ๆ “นำทุบหัวเทียมให้แหลก แล้วเอาไปฝนกับหัวข่า
จี้หมั่นก็ฝนเข้าไป จี้หมั่นมีน้ำมันหอมระเหย จะช่วยรักษาเนื้อให้สด
เหนียว พอเสร็จเรียบร้อยแล้วทาลงบนเกลือกให้ทั่ว แต่ก่อนทาน้ำต้องขูดเปิด
หน้าเกลือกเสียก่อน” (Fangchonchit, 2000, p. 63)

จากตัวอย่างข้างต้น “ศรีบุญตร” เป็นโรคเคลื่อนมานาน รักษาไม่หาย หลานจึงแนะนำวิธีการรักษา นำหัวกระเทียมมาทุบให้แหลก แล้วนำไปฝนกับหัวข่า ขมิ้นและน้ำมันหอมระเหยผสมกัน รักษาด้วยวิธีการเปิดหน้าเคลื่อนทายาให้ซึมเข้าถึงรากจะช่วยรักษาให้หาย

2.2 แนวคิดแสดงพฤติกรรมทางศาสนาและความเชื่อ พบ 4 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 พฤติกรรมด้านประเพณีทางศาสนา พบว่า ประเพณีลากพระหรือชักพระ เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวลิกอร์ที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน พบในรวมเรื่องสั้น “ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป” จากเรื่องเมื่อพระพุทธรองค์เสด็จกลับจากดาวดิงส์ (พุทธศักราช 2546 โลกภิวตันส์สมัย) ดังตัวอย่าง

“เช้าตรู่ของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 พุทธศักราช 2546 บริเวณประตูเมืองลิกอร์ ชาวเมืองตื่นตั้งแต่ย่ำรุ่งเตรียมหุงข้าวใหม่รวมทั้ง “ห่อต้ม” ที่นั่งไว้เมื่อวานเย็น กับ “ลูกเห็ด” มารอตักบาตรพระสงฆ์และตักบาตรองค์พระพุทธรูปที่ผูกด้วยเศษจีวรประทับยืนอยู่หน้าบุษบกองค์พระพุทธรูปดังกล่าวเป็นตัวแทนของพระพุทธรเจ้า – เป็น “พระลาก” ประจำวัด...” (Fangchonchit, 2005, p. 128)

จากตัวอย่างข้างต้น ประเพณีลากพระหรือชักพระเป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวลิกอร์ที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน จัดขึ้นในวันออกพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านพร้อมใจกันอาราธนาพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระเก่าแก่คงามและประมาณค่ามิได้ของแต่ละวัดขึ้นประดิษฐานบนบุษบกที่วางอยู่บนพาหนะ เช่น เรือ รถ หรือล้อเลื่อน ที่เรียกว่า “พนมพระ” แล้วพากันแห่แหนชักลากไปตามถนนหนทาง เพื่อความเป็นสิริมงคลและอำนวยการให้อยู่เย็นเป็นสุข

2.2.2 พฤติกรรมด้านความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม พบว่า ไม่มีใครหลีกหนีกฎแห่งกรรมของตนเองได้ ผู้กระทำความผิดใด ไร้ยอมได้รับผลของการกระทำนั้น

พบในรวมเรื่องสั้น “เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า” จากเรื่อง “คนดี ๆ คนหนึ่งตายได้ตั้งหลายสาเหตุ”

2.2.3 พฤติกรรมด้านความเชื่อเรื่องบุญ พบว่า สังคมไทยมีพฤติกรรมความเชื่อเรื่องบุญกุศลในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา พบในรวมเรื่องสั้น “เมือง บ้าน ผม” จากเรื่อง “เมืองไม่รู้มา”

2.2.4 พฤติกรรมด้านความเชื่อเรื่องโชคลาง พบว่า ความเชื่อของคนโบราณ “ไม่มีเงาหัว” หรือ “เงาหัว ไม่มี” หมายความว่า จะเคราะห์ร้าย คนไทยเชื่อว่า ศิระจะเป็นของสูงและสำคัญยิ่ง เมื่อใดที่เกิดอะไรขึ้นกับหัวหรือศิระะ จึงไม่ใช่เรื่องเล็ก พบในรวมเรื่องสั้น “ผมกับผมอีกคน (ข้ามให้พ้นหุบเหวแห่งความเกลียดชัง)” จากเรื่อง “เคว้งกว้างกลางนาคร (สตูดิโอสยามสแควร์)”

3. แนวคิดแสดงสภาพและเหตุการณ์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดแสดงสภาพและเหตุการณ์ ดังนี้

3.1 แนวคิดแสดงสภาพและเหตุการณ์ความทุกข์ยากของคนในสังคม ผู้วิจัยพบ 3 ลักษณะ ได้แก่

3.1.1 ความยากจน พบว่า ความยากจนทำให้ต้องดิ้นรนหาเงิน เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว แม้จะพบปัญหาอุปสรรค และความยากลำบากเพียงใดก็ต้องสู้ พบในรวมเรื่องสั้น “เรื่องบางเรื่องเหมาะจะเป็นเรื่องจริงมากกว่า” จากเรื่อง “ของแม่ค้าขนม”

3.1.2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน พบว่า สังคมปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก พบในรวมเรื่องสั้น “ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป” ได้แก่ เรื่องพวกเขาเปลี่ยน ไป เรื่องทำบุญบ้าน และเรื่องนับถอยหลัง ดังตัวอย่าง

“เดี๋ยวนี้พวกผู้ชายบ้านเราเขาไม่ทำเรื่องพวกนี้กันแล้ว” หลายที่ผู้หญิงเป็นคนนำไหว้พระขออาราธนาศีล..อาราธนาพระปริตรเสียเอง “แล้วคิดไหม” ชายช่วยถาม “ไม่คิดนะโยม ผู้หญิงอาราธนาพระปริตรก็ได้ แต่โยมลองนึกให้ดี ๆ เมื่อก่อนเป็นหน้าที่ของผู้ชาย โดยเฉพาะคนที่

เคยบวชเรียนมาแล้ว เดียวนี้ผู้หญิงไม่ได้บวชเรียนต้องมาทำแทน...”

(Fangchonchit, 2005, p. 45)

จากตัวอย่างข้างต้น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนเห็นได้จากการปฏิบัติกิจกรรมในพิธีทำบุญ การนำไหว้พระขออาราธนาศีล สมัยก่อนเป็นหน้าที่ผู้ชาย ปัจจุบันผู้หญิงเป็นผู้นำอาราธนาพระปริตร อีกทั้งคนในชุมชนจากที่เคยทำมาหากินเปลี่ยนไปพัวพันกับสิ่งผิดกฎหมายอย่างไร้ทางอายุ อยู่แบบตัวใครตัวมัน

3.1.3 วิถีชีวิตของคนเมืองกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่อะพาร์ตเมนต์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ไม่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ต่างคนต่างอยู่ พบในรวมเรื่องสั้น “สี่ของหมา” จากเรื่อง “อะพาร์ตเมนต์”

4. แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่าผู้เขียนเสนอแนวคิดแสดงพฤติกรรม 2 ลักษณะ ดังนี้

4.1 แนวคิดด้านปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้เขียนเสนอแนวคิด 4 ลักษณะ ได้แก่

4.1.1 ปัญหาขยะมูลฝอย พบว่า มนุษย์มีสภาพจิตใจที่เสื่อมโทรมลง พบในรวมเรื่องสั้น “สี่ของหมา” จากเรื่อง “สิ่งแวดล้อม” ดังตัวอย่าง

“บ้านของเราก็ไม่ใช่ย่อย ๆ แก้วน้ำแตกบ่อย ๆ โดยเฉพาะวันที่ตั้งวงเหล้า ทุกใบติดปีกข้ามกำแพง ตอนดึก ๆ ขณะที่ผมนั่งจ่อมอยู่กับโต๊ะทำงาน มักได้ยินเสียงพลั่ง ๆ มาจากสวนเป็นเสียงแก้ว กระบะหิน พื้นที่สวนถูกลมจนขว้างอะไรลงไปก็ได้ยินเสียงตอบกลับมาอีกไม่นาน ดันหน้าออกมาดูไป” (Fangchonchit, 1988, p. 81)

จากตัวอย่างข้างต้น มนุษย์ที่มีความมั่งคั่ง เห็นแก่ตัว ขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ในหมู่บ้านมีพื้นที่ว่างเปล่าทุกคนร่วมใจกันขนขยะมาทิ้ง เช่น ถูพลาสติก ถังกระด้าง เปลือกผลไม้หลายชนิด ขวดเบียร์ ขามแตก แก้วแตก

หรือแม้กระทั่งหลอดไฟนีออนที่เสื่อมสภาพ ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย และขยะเหล่านี้ล้วนเป็นขยะมลพิษที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในชุมชนในอนาคต

4.1.2 ปัญหามลพิษทางน้ำ พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงในทะเล ทำให้บรรดาสัตว์ในทะเลถูกทำลาย ลูกปลาทั้งหลายต้องอพยพไปหาที่อยู่ใหม่ รวมทั้งชาวบ้านที่ออกเรือแต่ละเที่ยวได้ปลาไม่คุ้มค่าน้ำมัน พบในรวมเรื่องสั้น “ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป” จากเรื่อง “ฝั่งตระนอม (วันเขมรพนมเปญมาแดด)”

4.1.3 ปัญหามลพิษทางอากาศ พบว่า ปัญหามลพิษทางอากาศ เกิดจากตลาดปลาที่ส่งกลิ่นเหม็นฉุน คนในพื้นที่ต้องได้รับผลกระทบจากมลพิษสิ่งแวดล้อมที่นับวันยิ่งจะเสื่อมโทรมลง พบในรวมเรื่องสั้น “ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป” จากเรื่อง “ฝั่งตระนอม (วันเขมรพนมเปญมาแดด)”

4.1.4 ผลกระทบต่อสุขภาพ พบว่า กังหันลมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกกังหันลมคือ เป็นพลังงานสะอาด ใช้กระแสลมแทนเชื้อเพลิงฟอสซิลที่ปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ ส่วนด้านลบกังหันลมคือ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของชาวบ้านบริเวณนั้น ได้แก่ เจ็บป่วยด้วยโรคหัวใจ หูอื้อ คลื่นไส้ วิงเวียนศีรษะ อาการระแวกปวดศีรษะข้างเดียว และนอนหลับไม่เพียงพอ พบในรวมเรื่องสั้น “เรื่อง ผม เล่า” จากเรื่อง “กังขากังหัน”

4.2 แนวคิดด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พบว่า สิ่งมีความสำคัญต่อโลก หากไม่มีสิ่งบนโลกจะเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พบในรวมเรื่องสั้น “ชีวิตประจำวัน (เรื่องสั้นธรรมชาติ)” จากเรื่อง “ดอกไม้บิน” ดังตัวอย่าง

“หนูจำไว้ให้ดีละ....ถ้าเราเอาฝั่งออกจากผิวโลก เท่ากับเราเอาพืชพรรณหนึ่งแสนชนิดออกไปด้วย เพราะพืชเหล่านั้นไม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปวันใดฝั่งหมดจากโลก มนุษย์จะเหลือเวลาดำรงชีวิตอีก 4 ปี เท่านั้น”

(Fangchonchit, 2018, p. 43)

จากตัวอย่างข้างต้น ฟุ้งถูกทำลาย โดยชาวบ้านนำไปทำน้ำผึ้งและนำลูกผึ้งมาคัด ชาวสวนทุเรียนใช้สารเคมีอันตรายฉีดพ่นฆ่าแมลงศัตรูพืช ทำให้ผึ้งอพยพออกนอกพื้นที่ และค่อย ๆ สูญพันธุ์ หากผึ้งสูญพันธุ์จากโลกภายในสี่ปี มนุษย์ก็จะสูญพันธุ์ตามไปด้วย เนื่องจากไม่มีพืช ผัก ผลไม้ เป็นอาหาร

จากการศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นของ จำลอง พึ่งชลจิตร พ.ศ. 2531-2562 สามารถสรุปผลการวิจัย ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตาราง 1

ศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นของจำลอง พึ่งชลจิตร พ.ศ. 2531-2562

ชื่อเรื่อง	ปี	แนวคิดในเรื่องสั้น			
		แสดงทัศนะ	แสดงพฤติกรรม	แสดงสภาพและเหตุการณ์	ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สี่ของหมา	2531			✓	✓
คาร์บูรเซด	2543	✓	✓		
ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป	2548		✓	✓	✓
เรื่องบางเรื่องเหมาะที่จะเป็นเรื่องจริงมากกว่า	2550		✓		
ผมกับผมอีกคน (ข้ามให้พันหุบเหวแห่งความเกลียดชัง)	2554	✓	✓		
เรื่อง ผม เล่า	2557	✓			✓
เมือง บ้าน ผม	2559	✓	✓		
ชีวิตประจำวัน (เรื่องสั้นธรรมดา)	2562	✓		✓	✓

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นแนวคิดในเรื่องสั้นของจำลอง พงษ์ชลจิตร พ.ศ. 2531-2562 พบว่า แนวคิดแสดงทัศนะและแนวคิดแสดงพฤติกรรมพบมากที่สุด รองลงมาคือ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งแนวคิดสภาพ และเหตุการณ์

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นของ จำลอง พงษ์ชลจิตร ผลการวิจัยพบว่า ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดแสดงทัศนะ แบ่งได้เป็น 1) แนวคิดแสดงทัศนะต่อค่านิยมของ สังคม ทั้งด้านบวกและด้านลบ ผู้เขียนสะท้อนค่านิยมของสังคมด้านบวก เรื่องการ แสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 อันเป็นศูนย์รวม จิตใจของประชาชน ส่วนทัศนะต่อค่านิยมของสังคมด้านลบ พบว่า มนุษย์มีความเห็น แก่ตัว ต้องการความร่ำรวย นิยมความหรูหราฟุ่มเฟือย ซึ่งพบมากในสังคมเมือง ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิด (Aphapirom, 1972. p. 17) ที่กล่าวถึง ค่านิยมของสังคมด้านบวก ส่งเสริมคุณธรรม ค่านิยมด้านนี้เป็นสิ่งที่ควรสนับสนุน และปลูกฝังแก่นุชนของชาติ ให้มากที่สุด และ ค่านิยมของสังคมด้านลบ ไม่ควรประพฤติ เช่น ความเห็นแก่เงิน การขาดระเบียบวินัย 2) แนวคิดแสดงทัศนะต่อการเมืองการปกครอง แสดงให้เห็นว่า การใช้ความรุนแรงทางการเมืองของผู้ชุมนุมประท้วงไม่เกิดผลดีกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด นอกจากนี้ผู้เขียนเสนอแนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี เพื่อให้ผู้ ชุมนุมมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ไปชุมนุมประท้วง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี (National Artist, 2018, p. 146) ที่กล่าวถึง การถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมนุษย์และการเมืองอย่าง ตรงไปตรงมา 3) แนวคิดแสดงทัศนะด้านเศรษฐกิจ พบว่าในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ มีคนตกงานจำนวนมาก มนุษย์เงินเดือนจึงต้องหาอาชีพใหม่เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว และ ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อลูกจ้าง ถูกลดเงินเดือน และถูกบีบให้ลาออก จากบริษัท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (Thongthanom, 2001, p. 189) ที่กล่าวถึง เศรษฐกิจ ตกต่ำทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาความยากจน คนในสังคมมากขึ้นเกิด

ปัญหาการว่างงาน 4) แนวคิดแสดงทัศนะที่มีต่อปัญหาสังคม พบว่า ปัญหาหาเสพติด มีมากในสังคมไทย ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่ผู้เขียนหวังจะให้รัฐเข้ามาช่วยแก้ไขสถานการณ์ เพราะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ มีความเสี่ยงต่อปัญหาหาเสพติด นอกจากนี้ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน สำหรับเด็กกลุ่มอายุ 13-17 ปี สาเหตุเกิดจากครอบครัวปล่อยปละละเลย ไม่ดูแลเอาใจใส่ เด็กหมดอนาคตต้องออกจากโรงเรียน ก่อนกำหนด และปัญหาอาชญากรรม ที่เกิดจากมนุษย์ที่มีจิตใจเสื่อมโทรมกระทำ ความผิดทำร้ายผู้อื่นให้เสียชีวิตและถึงแก่ชีวิต ผู้เขียนต้องการสะท้อนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ต้องได้รับการแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (Thongsawang, 1994, p. 229) ที่กล่าวถึง ภาวะใด ๆ ในสังคมที่คนจำนวนมากถือว่าเป็นสิ่งผิดปกติ ไม่พึงปรารถนา และรู้สึกไม่สบายใจและต้องการให้มีการแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาวะปกติ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทุจริตในวงราชการ ปัญหาหาเสพติด

แนวคิดแสดงพฤติกรรม จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนสะท้อนแนวคิดแสดงพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (Serirat, 1979, pp. 13-14) ที่กล่าวถึง แนวคิดที่ผู้แต่งมุ่งเสนอพฤติกรรมของตัวละคร และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในเรื่องจะเป็นส่วนสำคัญของเรื่องพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้แต่งมุ่งให้เป็นแนวคิดอาจเกิดขึ้นจากการคลั่งคลาย ดังเช่น พฤติกรรมด้านสุขภาพ พบว่า สมุนไพรรักษาโรค เช่น ขมิ้น กระเทียม ข่า สามารถรักษาโรคได้ และพฤติกรรมทางศาสนาและความเชื่อ สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องบุญ และความเชื่อเรื่องโชคลาง นอกจากนี้ชาวพุทธยังสืบทอดประเพณีทางศาสนาขานาน

แนวคิดแสดงภาพและเหตุการณ์ จากการศึกษาพบว่า ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดแสดงสภาพและเหตุการณ์ความทุกข์ยากของคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด (Serirat, 1979, pp. 13-14) ที่กล่าวถึง ความทุกข์ยากของตัวละครที่เกิดจากความยากจน ทำให้ต้องดิ้นรนหาเงิน แม้จะพบปัญหาอุปสรรคก็ไม่ย่อท้อ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน สาเหตุเกิดจากวัตถุนิยมเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถี

ชีวิตความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของคนเมืองกรุงเทพมหานคร ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตคนกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่อาศัยในอะพาร์ตเมนต์ ต่างคนต่างอยู่ไม่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่า ผู้เขียนถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (Onsilin, 1996, p.169) ที่กล่าวถึง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลมาจากการที่มนุษย์นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพิ่มมากขึ้นจนก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอย สาเหตุเกิดจากความมั่งก่ายของมนุษย์ทิ้งขยะจำนวนมากในพื้นที่ว่างเปล่า ปัญหามลพิษทางน้ำ สาเหตุเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเล ส่งผลต่อสัตว์ทะเลต้องอพยพไปอยู่ที่อื่น ปัญหามลพิษทางอากาศ สาเหตุเกิดจากโรงงานผลิตไฟฟ้ามีเสียงดังและปล่อยน้ำเสียงลงทะเลทำให้ปลาตายส่งกลิ่นเน่าเหม็น และผลกระทบต่อสุขภาพ สาเหตุเกิดจากกังหันลม ชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณนั้นจะได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น หูอื้อ คลื่นไส้ วิงเวียนศีรษะ ปวดศีรษะ เป็นต้น นอกจากนี้แนวคิดด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งมีความสำคัญกับโลกของเราหากสิ่งสูญพันธุ์จะทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายประการ เช่น ไม่มีพืช ผัก ผลไม้ มนุษย์มีเวลาดำรงชีวิตสั้นลง

จากเหตุผลที่กล่าวไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเรื่องสั้นเป็นเครื่องมือของนักเขียนที่ใช้ถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมและการเมืองอย่างตรงไปตรงมา ผลงานเรื่องสั้นของ จำลอง พังชลจิตร จึงโดดเด่นด้วยเนื้อหาที่สะท้อนความเป็นจริงของมนุษย์และความเป็นไปในสังคม

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

ควรศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดในรวมเรื่องสั้นของจำลอง พึ่งชลจิตรกับแนวคิดในเรื่องสั้นของนักเขียนท่านอื่นซึ่งมีภูมิหลังใกล้เคียงหรือแตกต่างกัน เพื่อพิจารณาว่าแต่ละท่านมีทัศนะในการมองโลกสอดคล้องกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

References

- Aphapirom, A. (1972). *Humans and society: Thai society and culture*. Bumrunnukulkij Press. [in Thai]
- Fangchonchit, C. (1988). *The color of dogs*. Praew. [in Thai]
- _____. (2000). *Carbuthzel*. Fun to Read. [in Thai]
- _____. (2005). *Ligor, they changed*. Praew Publishing House. [in Thai]
- _____. (2007). *Some stories are more suitable to be true*. House cat. [in Thai]
- _____. (2011). *Me and the other me (Crossing the Abyss of Hate)*. Rupchan. [in Thai]
- _____. (2016). *My city, my home*. Maew Ban. [in Thai]
- _____. (2018). *His majesty the supreme patriarch came*. Maew Ban. [in Thai]
- Mascharat, T. (1997). *A guide to writing short stories from proverbs and aphorisms*. Ton Or Grammy. [in Thai]
- National Artist 2018. (2018). *Department of cultural promotion*. Ministry of Culture. [in Thai]
- Onsinil, W. (1996). *Analysis of concepts in Sri Daoruang's short stories* [Master of Education Thesis]. Department of Thai Language, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Panich, P. (2007). *Language and principles of writing for communication*. Chulalongkorn University Press. [in Thai]

- Sawatsri, S. (1982). *The road that leads to death*. Duangkamon. [in Thai]
- Serirat, S. (1979). *The evolution of short stories in Thailand from the beginning until 1932*. Textbook and academic document development section. [in Thai]
- Sunthorntham, C. (2001). “ *Short stories and novels* ” *Thai language usage skills*. Chiang Mai B.S. Ltd. Printing. [in Thai]
- Thongthanom, S. (2001). *Analysis of Win's short stories. Ryowarin from 1994 - 1999*. Master of Arts Thesis. Thai Language Department, Burapha University. [in Thai]
- Thongsawang, T. (1994). *Thai society*. Odeon Store. [in Thai]

Authors

Miss Kwanruean Phoothorn

Thai Language Program, Faculty of Humanities, Kasetsart University
The Breeze Condominium, 5/72 Talat Khwan Subdistrict, Mueang District,
Nonthaburi Province 11000

Tel.: 087-9726297 E-mail: Kwanruean_s@hotmail.com

Assist. Prof. Boonlert Wiwan, Ph.D.

Thai Language Program, Faculty of Humanities, Kasetsart University
Kasetsart University 50 Ngamwongwan Rd, Chatuchak Bangkok 10900

Development of English Conversation Drama Practice Exercises to Enhance First-Year Students English-Speaking Proficiency

Witsaruth Laihakhot¹ / Chayakorn Sutakote^{2*}

¹ Master of Arts (English), Linguistics Group, Office of General Education,
Udon Thani Rajabhat University

² Master of Education (Curriculum and Instruction), English Language Teaching Program,
Sakon Nakhon Rajabhat University

*Corresponding author's email: Chayakorn@snru.ac.th

Received: February 9, 2024

Revised: April 24, 2024

Accepted: April 24, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.8>

Abstract

The study examined the impact of English conversation drama practice exercises on the English-speaking proficiency of first-year university students learning English as a foreign language (EFL). Focused on practical and professional conversational skills within the "English for Life and Work" course, the research gathered insights from students in the upper northeastern region of Thailand during the first semester of 2023. Participants were intentionally selected from five cohorts, totaling 500 students enrolled in the course. Data analysis involved percentage analysis, calculating the mean, assessing standard deviation, and continuous testing. The findings revealed that prior to the intervention, the experimental group exhibited a high level of English speaking ability, with an average rating of 3.86. However, only 13.3% of students demonstrated admirable speaking abilities. Following the intervention, an impressive 93.3% of students achieved a 'very good' level of English

speaking proficiency. An extensive assessment of students' speaking skills before and after the experiment showcased a significant improvement, surpassing their initial proficiency levels. These results underscore the effectiveness of English conversation drama practice exercises in substantially enhancing students' English-speaking skills, with statistical significance observed at the .05 level.

Keywords: drama practice exercises, English-speaking proficiency, EFL University students

Introduction

Proficiency in spoken English is a major challenge for students studying English as a foreign language (EFL) in Thailand. The transition to university level education poses challenges, particularly during their transition to university-level education, where English-speaking courses may deviate from their linguistic foundations. The complexities of the English spoken language exacerbate the difficulties faced by Thai students learning English as a foreign language. In order to tackle these factors, it is crucial to conduct a thorough analysis of different elements, such as motivational factors, learning opportunities, existing knowledge, proficient study skills, and the incorporation of engaging learning activities. (Tantiwich & Sinwongsuwat, 2021).

Angwatanakul (1997) emphasized the importance of English as a global language integrated into daily life. Despite concerted efforts to prioritize English language education, the proficiency of Thai students in spoken English remains insufficient. The process of acquiring English as a second language is inherently

challenging, as traditional textbooks dominate classrooms and hinder practical application.

English speaking is a crucial skill for college students, especially those who lack effective strategies for learning spoken communication. The transition to higher education often presents challenges in speaking ability, primarily due to a lack of self-confidence, restricted vocabulary, inadequate language skills for real-life interactions, and a lack of analytical thinking and expressive capabilities (Nurmalasari, Tahir, Korompot, 2023:56). Factors such as speech anxiety, word recall challenges, limited practice with instructors and peers, and aversion to speaking skills courses exacerbate these difficulties (Galante, 2018). To address these challenges, the researcher is introducing English conversation activities within the "English for Life and Work" course. English for Life and Work (GE 44002) serves as a General Education requirement, stipulated at three credits, obligatory for all enrolled students at Udonthani Rajabhat University. Its fundamental objective lies in fostering proficiency across the four core language skills, with particular emphasis directed towards enhancing aptitude in auditory comprehension and oral expression. Therefor , the activity initiatively aims to cultivate practical speaking skills applicable to everyday communication and professional scenarios, fostering a positive and interactive learning environment, as well as aims to enhance students' communicative competencies and foster happiness and motivation among them.

Within the realm of the ESL/EFL classroom, the integration of dramatic elements constitutes a holistic pedagogical approach encompassing diverse activities such as improvisational exercises, enactment of scripted scenarios, and spontaneous performance creation. These modalities serve to immerse students in English language acquisition endeavors by actively engaging their imaginative faculties and

emotive capacities. In the context of GE 44002, the conventional practice of situational dialogue rehearsal in pairs is deemed mundane. Conversely, the formulation and enactment of dramatic narratives emerge as a more engaging and enjoyable instructional strategy. In contrast to role-play, where participants typically assume predetermined roles and interact within specific scenarios, drama incorporates scripted narratives that encompass broader situational contexts. This distinction allows for a more expansive exploration of various linguistic and socio-cultural scenarios, enabling learners to engage with language in multifaceted contexts. Within the educational context of GE 44002, the utilization of scripted dramas offers a platform for students to immerse themselves in diverse linguistic situations, thereby enhancing their language proficiency through the exploration of nuanced language use within realistic contexts.

Communication Theories

The process of language acquisition is complex and requires a holistic approach considering various factors. Communication theories, particularly those centered on communicative competence, underscore the importance of effectively using language in practical contexts, surpassing mere memorization of grammatical rules and vocabulary. This study focuses on cultivating practical speaking skills, aiming to equip students with the ability to engage effectively in verbal communication (Mohamad Nor & Rashid, 2018:8). Understanding the psychological barriers to communication and the interaction between psychological factors and spoken language proficiency is crucial. Incorporating real-life scenarios aligns with constructivist theories, emphasizing the significance of social interaction and authentic contexts in language skill development. Sociocultural perspectives,

influenced by Vygotsky's research, emphasize the role of social interactions, cultural context, and genuine communication experiences in language acquisition. Engaging students in practical situations enhances their understanding of effective spoken language acquisition (Souzandehfar & Ahmed Abdel-Al Ibrahim, 2023). Drama activities have been recognized as beneficial for improving the speaking skills of English as a Foreign Language (EFL) learners, promoting spontaneous speech and fluency, even if occasional language mistakes occur (Bessadet, 2022). Engaging in drama can significantly contribute to EFL learners' ability to communicate effectively in English (Vaishnavi & Ajit, 2023; Bessadet, 2022). In response, the researcher aims to bridge the gap by introducing English conversation activities within the "English for Life and Work" course for EFL first-year students, focusing on practical speaking skills for everyday communication and work scenarios. The initiative seeks to enhance students' communicative abilities in real-world contexts, ultimately contributing to the development of adept graduates with strong communication skills. The design of conversation drama exercises aims to simulate real-life situations where English is commonly used, ensuring practical application of English skills.

Research Objectives

- 1) To investigate the impact of English conversation drama practice exercises on the development of English-speaking proficiency among Thai EFL first-year students in the "English for Life and Work" course
- 2) To investigate the students' attitudes toward practicing English conversations through drama exercises

Research Methodology

1. Population and Samples Used in the Research

The study involved 1,800 first-year students enrolled in the "English for Life and Work" course at Udonthani Rajabhat University. The sample size, comprising 100 students, was determined through rigorous statistical analysis and precedent studies. The sample size, representing approximately 5.6% of the total population, was chosen deliberately to yield meaningful insights. Purposive random sampling technique ensured diverse student characteristics and experiences, enhancing the generalizability of the findings. The study's representativeness was assessed based on demographic information and academic backgrounds.

This study utilizes a quasi-experimental design, incorporating a pre-test and post-test, to examine the efficacy of drama-based methods in enhancing spoken language for communication abilities among first-year EFL students.

2. Data Collection

Phrase 1: The development of English Conversation Drama Practice Exercises for enhancing speaking achievement in the English for Life and Work course for EFL students involves the following steps:

The process of developing English Conversation Drama Practice Exercises to enhance speaking achievement in the "English for Life and Work" course for EFL students involves several key steps. Firstly, the researchers conducted an extensive literature review on language acquisition, drama-based teaching methods, and English language proficiency development, identifying gaps and opportunities for integrating drama exercises into English language courses. Secondly, the current English-speaking proficiency levels of first-year students enrolled in the course were

assessed, pinpointing specific areas for improvement and challenges in their speaking abilities. Thirdly, collaboration with language experts and educators led to the design of a series of tailored English conversation drama practice exercises aligned with the course curriculum, focusing on practical conversations in various life and work scenarios. Fourthly, pilot testing was conducted by administering the developed exercises to a limited number of students outside the sample group to gather feedback on efficacy, engagement, and practicality. Based on this feedback, adjustments were made to the exercises. Additionally, specialists conducted a thorough analysis of the lesson plans to ensure a strong correlation between the questions and the study objectives, as measured by the Index of Item-Objective Congruence (IOC). These steps collectively ensured the systematic development and refinement of the English Conversation Drama Practice Exercises to effectively enhance students' speaking achievement in the targeted course.

The test conducted to evaluate the English Conversation Drama Practice Exercise demonstrated strong validity, as indicated by Index of Item-Objective Congruence (IOC) scores ranging from 0.60 to 1.00, allowing retention of 83 out of the 100 items. The difficulty (P) values ranged from 0.2 to 0.8, while discrimination (R) values were consistently 0.2 or higher, ensuring the test's reliability. Ultimately, 40 questions closely aligned with the objectives and maintained consistency, forming the basis of the test comprising multiple-choice questions totaling 40 items and 40 points, with an IOC ranging between 0.67 and 1.00, affirming coherence. The questions demonstrated varying difficulty levels (P) within the range of 0.20 to 0.79, with effective discrimination abilities spanning 0.37 to 0.93. Importantly, the test displayed a commendable reliability coefficient of 0.82, instilling confidence in its outcomes.

The conversation exercise was implemented with a non-sample group selected through cluster random sampling, comprising EFL students from the first semester of the academic year 2022. Individual performance assessments, conducted through one-on-one tryouts involving three participants, ensured a systematic and unbiased selection process for evaluating the exercise's impact. The effectiveness of the learning management plan was assessed using the ratio $E1/E2$, yielding a measure of 81.02/80.56, which further validated its efficacy. In the second semester of the academic year 2022, a Small Group Tryout involving 10 participants resulted in an efficiency ratio of 82.14/81.83. Subsequently, a field performance assessment during the same semester, incorporating 30 students, observed an efficiency ratio of $E1/E2 = 82.86/81.72$. These findings collectively affirm that the researcher-developed learning plan consistently meets the predefined effectiveness criterion of 80/80.

Phrase 2: Pre-test and Post-test

1) Participant Selection involves the careful curation of a representative sample comprising first-year students enrolled in the "English for Life and Work" course. This selection process aims to ensure the inclusivity and diversity of the participants. Two distinct groups are formed: one for the pretest assessment and another for the posttest evaluation.

2) Pre-Test: In assessing speaking proficiency, the utilization of multiple-choice questions serves as the preferred test format due to its capacity to facilitate concurrent evaluation of a substantial cohort of students. This format affords a standardized framework, thereby mitigating examiner bias and ensuring equitable appraisal across heterogeneous student demographics. Administer a pre-test to assess their initial English-speaking proficiency levels. This establishes a baseline for comparison.

3) Implementation: Introduce the English conversation drama practice exercises. In GE 44002, each drama exercise is crafted to reflect fundamental English language competencies pertinent to daily life scenarios. Each drama exercise is supplemented with relevant vocabulary, language structures, and cultural nuances to enhance learners' linguistic proficiency and cultural competence. In this comprehensive drama exercise, participants are immersed in a series of real-life scenarios, spanning from everyday interactions to critical situations; greetings and introductions, simulated shopping experiences, travel adventures, job interview simulations, telephone conversations. By combining all six topics into one drama exercise and allowing students to rewrite the script in their own style, each group will produce a unique and personalized performance, showcasing their creativity and language proficiency over the course of six weeks.

4) Post-Test: After the completion of the exercises, administer a post-test to evaluate their English-speaking proficiency levels. Compare the results with the pre-test to measure the impact of the drama exercises.

Phrase 3: Investigate Students' Attitudes

1) Survey Design: 1) Survey Design: The attitude survey was created and assessed based on specific criteria. Subsequently, the survey underwent scrutiny by specialists to guarantee its coherence and structure. Upon thorough examination of the survey design, a favorable consistency coefficient of 0.90 was attained. After analyzing the scores, it was determined that the survey items had a high level of internal consistency, as evidenced by a Cronbach's alpha value of 0.83. This confirms the reliability of the survey.

2) Following the completion of the development process, the attitude survey was conducted. The survey had to be conducted in accordance with the plan to guarantee uniformity and precision. Data was gathered in a methodical and uniform manner in order to enhance the reliability and validity of the attitude survey.

3. Data Analysis and Statistics

The acquired data underwent a thorough analysis employing various data analysis and statistical techniques to derive significant insights. Firstly, the drama conversation was enriched, and a learning management plan was devised by conducting content analysis on information from the CEFR A2-B1 textbook for English learners. This involved meticulously analyzing the textbook content to extract relevant material for crafting drama exercises and formulating an effective learning strategy. Secondly, the efficacy of the research instruments was evaluated through several steps: verifying the overall quality and validity of the test by ensuring alignment with intended content and skills, experts' assessment using Likert's 5-level scale to ensure accuracy in measuring study objectives, evaluating test difficulty (p) and discrimination ability (r), assessing overall confidence in test results, and determining test consistency and reliability using the Kuder-Richardson Formula 20 (KR-20). Thirdly, the effectiveness of the learning package was gauged against a criterion of 80/80, necessitating both process (E1) and outcome (E2) evaluation scores to surpass 80. Fourthly, collected data was summarized and presented using descriptive statistics such as means, standard deviations, and frequencies. Additionally, a paired-sample t-test was conducted to compare pre-test and post-test scores, aiming to identify statistically significant differences in students' language proficiency before and after the introduction of drama exercises. Lastly, students'

perspectives on learning were evaluated using a 5-level Likert scale assessment to gauge their satisfaction and perception of the implemented strategies. Overall, these comprehensive analyses provided valuable insights into the efficacy and impact of the drama-based learning approach on enhancing English language proficiency among EFL students.

Results

1. Research objective 1: To investigate the impact of English conversation drama practice exercises on the development of English-speaking proficiency among first-year students in the "English for Life and Work" course.

The comparison between the pre-test and post-test scores revealed a significant improvement in English-speaking proficiency among the first-year students enrolled in the "English for Life and Work" course. The post-test scores were notably higher than the pre-test scores, indicating substantial progress in the participants' language skills. The efficacy analysis of the English conversations through drama exercises in enhancing speaking achievements in the English for Life and Work (GE 44002) course for undergraduate students at is shown in Table 2.

The implementation of English conversation drama practice exercises in the "English for Life and Work" course proved effective in enhancing first-year students' English-speaking proficiency. The exercises fostered a dynamic and interactive learning environment that facilitated practical language use and boosted students' confidence in engaging in English conversations.

Table 1

Results of the Efficacy Analysis of the English Conversations through Drama Exercises in Enhancing Speaking Achievements in the English for Life and Work (GE 44002) course for EFL students.

Exercise		Contents	E ₁	E ₂
1		Drama Exercise 1	81.33	81.58
2		Drama Exercise 2	80.13	80.36
3		Drama Exercise 3	82.31	82.80
4		Drama Exercise 4	82.03	82.25
5		Drama Exercise 5	86.40	86.69
6		Drama Exercise 6	84.34	84.63
Total average of 6 Exercises			82.76	83.05

Table 1 reveals the effectiveness of the English conversation drama practice exercises on the development of English-speaking proficiency among EFL first-year students in the "English for Life and Work" course. The English conversation drama practice exercises achieved an efficiency value of 82.76 for process evaluation (E₁) and 83.05 for outcome evaluation (E₂). The dataset indicated that E₁ and E₂ are quite similar, with E₂ scores being slightly higher on average. These values align with the established 80/80 criterion, signifying that the designed exercises effectively facilitate learning management within the sample group. The comparative results of learning achievement using English conversation drama practice exercises to enhance English-speaking proficiency among EFL first-year students are depicted for both pre-test and post-test. The findings are the comparative results of learning

achievement using English conversation drama practice exercises to enhance English-speaking proficiency among EFL first-year students are depicted for both pre-test and post-test periods. The findings are illustrated in Table 2.

Table 2

Illustrated Pre-Test and Post-Test cores

Test	N	full score	Mean	S.D.	t
Pre-test	100	40	15.52	4.10	28.04
Post-test	100	40	27.95	1.68	

*Level of statistical significance at the .05 level.

The comparative outcomes of learning achievement using English conversation drama practice exercises to enhance English-speaking proficiency among EFL first-year students are presented for both pre-test and post-test evaluations. The analysis revealed that the learners' achievement scores post-learning were significantly higher than their scores prior to learning, the level of statistical significance is extremely high ($p < 0.001$), indicating a highly significant difference between the means of the posttest and pretest.

3.2 Research objective 2: to investigate the students' attitudes toward practicing English conversations through drama exercises.

The investigation into students' attitudes toward practicing English conversations through drama exercises revealed positive outcomes. Students

exhibited a favorable disposition towards this pedagogical approach, showcasing an encouraging level of enthusiasm and engagement in the process.

Table 3

Students' Attitudes Towards Engaging in English Conversations through Drama Exercises.

Items	Levels		
	$\bar{x}$	S.D.	interpret
I find practicing English conversations through drama exercises enjoyable.	4.46	0.50	Agree
Engaging in drama exercises helps me feel more confident in my English-speaking abilities.	4.5	0.51	Strongly Agree
Drama exercises make learning English conversations more interesting compared to traditional methods.	4.46	0.50	Agree
I believe that drama exercises are effective in improving my English-speaking skills.	4.6	0.49	Strongly Agree
I am motivated to participate in English conversation drama exercises to enhance my language proficiency.	4.56	0.50	Strongly Agree
I feel that drama exercises help me better understand real-life situations where English is used.	4.54	0.50	Strongly Agree

Table 3 (Con.)

Items	Levels		
	$\bar{x}$	S.D.	interpret
I appreciate the opportunity to express myself through role-playing and acting in English.	4.52	0.50	Strongly Agree
I believe that practicing English conversations through drama exercises prepares me for effective communication in various contexts.	4.82	0.39	Strongly Agree
Drama exercises make learning English conversations feel less intimidating and more interactive.	4.48	0.50	Agree
I think that drama exercises contribute to a positive classroom environment and encourage active participation.	4.24	0.43	Agree
Totally	4.52	0.04	Strongly Agree

Table 3 presented the outcomes of the participants' opinions regarding the English conversations through drama exercises in enhancing speaking achievements in English for Life and Work (GE 44002) course for EFL students. The overall assessment reached the highest level, with a mean of 4.52 and a standard deviation of

0.04 across all items. Among the items, being engaging and interesting scored the highest mean of 4.82, with a standard deviation of 0.39.

Discussions

1. The notable increase in students' language achievement attributed to the utilization of English conversation drama practice exercises can be attributed to several key factors, underscoring the meticulous design and validation of research tools. Firstly, the careful design of research tools played a pivotal role in enhancing language achievement. These tools were intricately crafted to align precisely with research objectives and accurately measure the targeted constructs. Through an exhaustive review of pertinent literature, items and questions within the research tools were conceptualized to be conceptually grounded and directly relevant to the study's focal points. Such meticulous design ensured that the tools effectively captured the specific language constructs under investigation (Housen et al., 2018).

Furthermore, the validation process significantly contributed to enhancing students' language achievement. Experts in the field of language education and assessment rigorously scrutinized the research tools, assessing aspects such as clarity, relevance, and appropriateness of items. Their invaluable insights and critiques ensured that the tools were valid and aptly measured the intended constructs, thereby bolstering the credibility of the research findings (Robinson, 2007).

Additionally, conducting a pilot study with a small sample of participants served as a crucial step in refining the research tools. This preliminary investigation aimed to gauge the comprehensibility and efficacy of the tools, identifying any necessary modifications to enhance user-friendliness and precision. By improving face validity, the pilot study confirmed the accurate measurement of intended

language constructs, ensuring accessibility and understanding among the target population.

Drawing on related research, such as the work of Tremblay (2011), further enriched the study's effectiveness in enhancing language achievement. Tremblay's research on developing teaching materials and instructional kits for diverse domains provided valuable insights into successful teaching methods and materials applicable in various contexts. Integrating cross-disciplinary knowledge contributed to the efficacy of language achievement strategies embedded within the drama exercises, thus augmenting students' overall language proficiency.

2. The outcome of students' attitudes toward engaging in English conversations through drama exercises demonstrates a notably high level of positivity, attributable to various factors within the instructional approach and learning process. One significant contributor to these favorable attitudes is the interactive and dynamic nature of drama exercises. Engaging in role-playing and creating communication scenarios offers students a refreshing and immersive platform to practice English conversational skills. Unlike traditional methods that can be static and passive, drama exercises actively involve students in real-life language usage, making language learning more engaging and enjoyable. Additionally, the active involvement of students in shaping and developing the script within their groups fosters a sense of ownership over the content, storyline, and interactions. This participatory approach empowers students, enhancing their motivation and enthusiasm for language practice.

Moreover, drama exercises address common apprehensions associated with traditional language learning methods, such as anxiety about using a new language in real-life situations. By providing a supportive and safe environment for applying

English in authentic contexts, drama exercises help reduce anxiety and encourage students to express themselves more freely. This bridge between classroom learning and real-world language use facilitates a smoother transition and diminishes intimidation. Research conducted by Bora (2020); Galante and Thomson (2016); and Gill (2013) supports the notion that the engaging, interactive, and learner-centered nature of drama exercises contributes to this positive response. When students are actively engaged and have the opportunity to shape their learning experiences, they tend to exhibit more enthusiasm and motivation for language learning. Thus, drama exercises align with contemporary teaching methods that prioritize learner engagement and participation.

Recommendations

1. suggestions for applying the research findings

1.1 Based on this research, teachers should define clear learning objectives that align with language proficiency goals because English language learning is the main goal. Clearly communicate these objectives to students so they understand the purpose.

1.2 The teacher should prepare the complexity of drama exercises to match the proficiency levels of your students. Consider their linguistic abilities, age, cultural backgrounds, and prior exposure to drama activities.

Suggestions for the further research

2.1 Investigate the sustainability of the skills acquired through drama exercises over an extended period. Study the long-term impact of the benefits of enhanced language proficiency and positive attitudes.

2.2 Expand the scope of the investigation to explore how drama exercises impact not only language proficiency but also other aspects of language learning, such as intercultural communication skills.

Acknowledgement

Our sincere appreciation goes to the students of Udonthani Rajabhat University who participated in the study; their willingness to engage and provide valuable insights greatly enriched this work.

References

- Baker, W., & Jarunthawatchai, W. (2017). English language policy in Thailand. *European Journal of Language Policy*, 9(1). 27–44.
<https://doi.org/10.3828/ejlp.2017.3>.
- Bessadet, L. (2022). Drama-based approach in English language teaching. *Arab World English Journal*, 13(1). 525–533.
<https://doi.org/10.24093/awej/vol13no1.34>
- Bora, S. F. (2020). Curtain Up! Enhancing L2 spontaneous and authentic speaking opportunities through play scripts and drama-based approaches. *RELC Journal*, 52(3). 458–473. <https://doi.org/10.1177/0033688219887536>.

- Galante, A., & Thomson, R. I. (2016). The effectiveness of drama as an instructional approach for the development of second language oral fluency, Comprehensibility, and accented ness. *TESOL Quarterly*, 51(1). 115–142. <https://doi.org/10.1002/tesq.290>.
- Galante, A. (2018). Drama for L2 speaking and language anxiety: Evidence from Brazilian EFL learners. *RELC Journal*, 49(3). 273–289. <https://doi.org/10.1177/0033688217746205>.
- Gill, C. (2013). Enhancing the English-language oral skills of international students through drama. *English Language Teaching*, 6(4). 29-41. <https://doi.org/10.5539/elt.v6n4p29>.
- Housen, A., De Clercq, B., Kuiken, F., & Vedder, I. (2018). Multiple approaches to complexity in second language research. *Second Language Research*, 35(1). 3–21. <https://doi.org/10.1177/0267658318809765>
- Mohamad Nor, N., & Rashid, R. A. (2018, January). A review of theoretical perspectives on language learning and acquisition. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(1). 161–167. <https://doi.org/10.1016/j.kjss.2017.12.012>
- Robinson, P. (2007). Designing and conducting mixed methods research. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 31(4), 388. <https://doi.org/10.1111/j.1753-6405.2007.00096.x>
- Souzandehfar, M., & Ahmed Abdel-Al Ibrahim, K. (2023, November 29). Task-supported language instruction in an EFL context: Impacts on academic buoyancy, self-esteem, creativity, and language achievement. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 8(1). <https://doi.org/10.1186/s40862-023-00218-0>

- Tantiwich, K., & Sinwongsuwat, K. (2021). Thai university students' problems of language use in English conversation. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 14(2), 598-626.
- Tremblay, A. (2011). Proficiency assessment standards in second language acquisition research. *Studies in Second Language Acquisition*, 33(3), 339–372. <https://doi.org/10.1017/s0272263111000015>.
- Vaishnavi S., & Ajit I, D. (2023, July 12). The effectiveness of drama-based approaches in improving speaking skills among first generation ESL learners: An experimental study. *International Journal of Social Science and Human Research*, 06(07). <https://doi.org/10.47191/ijsshr/v6-i7-22>

Authors

Witsaruth Laihakhot

Master of Arts (English), Linguistics Group, Office of General Education,
Udon Thani Rajabhat University, email: witsaruth7@gmail.com

Chayakorn Sutakote (Corresponding author)

Master of Education (Curriculum and Instruction), English Language
Teaching Program, Sakon Nakhon Rajabhat University
email: Chayakorn@snru.ac.th

การพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลเพื่อสร้าง competitive advantage

Digital Marketing Strategy Development to Competitive Advantage

พรศิริ วิรุณพันธ์^{1*}

Pornsiri Wirunphan

^{1*} อาจารย์สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Lecturer, Marketing Program, Faculty of Business Administration and Accounting,
Sisaket Rajabhat University

*Corresponding Author's E-mail: pornsiri_mba@hotmail.com

Received: December 10, 2023

Revised: April 22, 2024

Accepted: April 24, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.9>

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาด้านการตลาด และกลยุทธ์การแข่งขัน 2) พัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลเพื่อสร้าง competitive advantage 3) ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลกับ competitive advantage และ 4) ความสัมพันธ์ระหว่าง competitive advantage กับผลการดำเนินงานทางการตลาด โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (13 คน) และนำผลที่ได้มาสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (55 คน) ใช้สถิติพรรณนาและทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาด้านการตลาดคือการผลิตสินค้าไม่เพียงพอ ด้านกลยุทธ์การแข่งขันคือการปรับปรุงสูตรอาหารโคเนื้อให้หลากหลาย และการลดต้นทุนการผลิต 2) การพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลมีการมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์และมีการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่น สามารถสร้างความแตกต่างในการเพิ่มยอดขาย 3) กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลด้านการมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์และด้านการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการได้เปรียบ

ทางการแข่งขัน 4) ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีความสัมพันธ์เชิงบวก
กับผลการดำเนินงานทางการตลาด

คำสำคัญ: กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล, ความได้เปรียบทางการแข่งขัน, ผลการดำเนินงาน
ทางการตลาด

Abstract

The research aims to 1) Study the situation of marketing problems and competitive strategies, 2) Developing digital marketing strategies to create competitive advantage, 3) The relationship between digital marketing strategies and competitive advantage, and 4) The relationship between competitive advantage and marketing performance. The target group was used in a qualitative data collection group (13 people) and used the gathered results to create a quantitative questionnaire (55 people). Using descriptive statistics and multiple regression analysis for hypothesis testing. Findings were as follows; 1) The marketing problems were insufficient product. Competitive strategies were improving the varieties of feed formulas and reducing production costs. 2) Developing digital marketing strategies was focused on social media orientation and affiliate relationship capability to make a difference of increasing sales. 3) Digital marketing strategies in social media orientation and affiliate relationship capability had a positive relationship with the competitive advantage, and 4) competitive advantage had a positive relationship with marketing performance.

Keywords: competitive advantage, digital marketing strategy, marketing performance

บทนำ

จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ระหว่างปีพ.ศ. 2561 - 2580 ส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ มุ่งเน้นการเปลี่ยนไปสู่การเกษตรแบบสมัยใหม่ และใช้เทคโนโลยีร่วมกับการวิจัย พร้อมบูรณาการทำงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้การตลาดดิจิทัลมีความสำคัญมากขึ้นในทุกภาคส่วนของการดำเนินธุรกิจทุกประเภททุกระดับ ตลอดจนมีผลกระทบถึงคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคขึ้น (Ruenrom, 2018) โดยสิ่งสำคัญของการทำการตลาดดิจิทัล คือ การสร้างกลยุทธ์ให้ถูกต้อง และคาดหวังผลได้ (Muangsang & Watakit, 2021)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จ คือ กลยุทธ์การสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน Miller and Dess (1996) ได้กล่าวว่องค์กรที่มีการสร้างความสามารถที่แตกต่างเหนือกว่าคู่แข่งและส่งผลให้มีข้อได้เปรียบเหนือคู่แข่งในตลาดซึ่งมีหลายวิธี เช่น การสร้างข้อได้เปรียบทางด้านผลิตภัณฑ์ ราคา บริการ คุณภาพ และประสิทธิภาพของต้นทุน เป็นต้น โดยการเสนอสิ่งที่มีคุณค่าแก่ลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ เป็นสิ่งที่คู่แข่งไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ กลยุทธ์การสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง 2) การเป็นผู้นำด้านต้นทุน และ 3) การตอบสนองที่รวดเร็ว ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าว จะสร้างโอกาสสำหรับผู้บริหารการปฏิบัติการที่จะทำให้เกิดข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน นอกจากนี้ การพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานของเกษตรกรด้วยการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะมีความสามารถแข่งขันเพิ่มขึ้น

จังหวัดศรีสะเกษมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4,321 กลุ่ม ที่มีความหลากหลายตามบริบทพื้นที่ (Department of Agricultural Extension, 2016) โดยพื้นที่ภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยง โคเนื้อที่จัดอยู่ในอันดับ 5 ของประเทศ (จำนวน 435,300 ตัว) การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาในพื้นที่อำเภอห้วยทับทัน ซึ่งมีการเลี้ยง โคเนื้อขุนคุณภาพที่กินอาหารสำเร็จรูปประมาณ 4,500 ตัว (Department of Livestock

Development, 2021) คิดเป็นมูลค่าทางการตลาดอาหารโคเนื้อในจังหวัดศรีสะเกษ 288,000 – 364,500 บาท/วัน โดยคำนวณจากค่าเฉลี่ยการกินอาหารโคเนื้อต่อวัน ประมาณ 8-9 กิโลกรัมน้ำหนักแห้ง/ตัว (Blake et al., 2023) โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนปลูกข้าวหอมมะลิ (โคเนื้อ) ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษเป็นกลุ่มเป้าหมายศึกษา เนื่องจากกลุ่มมีผู้นำกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง และการดำเนินการของกลุ่มมีประสิทธิภาพ ซึ่งประเมินได้จากปริมาณการส่งโคเนื้อเพื่อจำหน่ายได้เป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อการได้รับการสนับสนุนและพัฒนารองรับโคเนื้อจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดศรีสะเกษอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้ยังขาดการต่อยอดองค์ความรู้ แนวทางการปฏิบัติ และกลยุทธ์การต่อยอดเชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม และเผชิญกับปัญหาของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (Rosenbusch et al., 2011) จากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม พบว่า ควรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการผลิตอาหารโคเนื้อสำเร็จรูป และอยากให้ภาครัฐเข้ามาเพิ่มทักษะการดำเนินการทางการตลาดที่จะนำมาช่วยกิจกรรมทางการตลาดให้มียอดขายเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความจำเป็นและความต้องการให้กับลูกค้า ดังนั้น กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล จึงมีความสำคัญที่จะใช้เป็นวิธีการหรือแนวทางในการดำเนินธุรกิจ โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องสภาพแวดล้อมทางการตลาด

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ส่งผลต่อวิสาหกิจชุมชนไม่สามารถประสบความสำเร็จ จึงเป็นที่มาของการทำวิจัยครั้งนี้ ที่มุ่งเน้นศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลที่เหมาะสมเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มเป้าหมาย เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับจะเป็นแนวทางในการนำกลยุทธ์ไปพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นให้มีศักยภาพทางการตลาดเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านการตลาดและกลยุทธ์การแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนปลูกข้าวหอมมะลิ (โคเนื้อ) บ้านหนองอาคูณ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัล ในการสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนปลูกข้าวหอมมะลิ (โคเนื้อ) บ้านหนองอาคูณ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลกับรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนปลูกข้าวหอมมะลิ (โคเนื้อ) บ้านหนองอาคูณ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันกับผลการดำเนินงานทางการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนปลูกข้าวหอมมะลิ (โคเนื้อ) บ้านหนองอาคูณ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวความคิดการวิจัย

กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing Strategy) หมายถึง วิธีการนำเสนอสินค้าหรือบริการผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายแบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถเข้าถึงลูกค้าได้ง่ายขึ้น สร้างความพึงพอใจ รักษาความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า มีการส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง และทำให้ธุรกิจสามารถเพิ่มยอดขายได้มากขึ้น (Khankaw, 2019)

กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล สามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) การใช้ประโยชน์จากการสื่อสารทางการตลาดที่ทันสมัย (Modern Marketing Communication Utilization) หมายถึง ธุรกิจใช้การสื่อสารทางการตลาดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยนำมาประยุกต์ใช้เข้ากับการดำเนินกิจกรรมทางการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่มุ่งหวังได้โดยตรงและเพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อสินค้าให้กับลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น 2) การมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Orientation) หมายถึง

ธุรกิจมุ่งให้ความสำคัญกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเป็นประโยชน์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่าน เครือข่ายทางสังคม 3) ความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อหาทางการตลาด (Marketing Content Creating Competency) หมายถึง ความสามารถที่ธุรกิจนำกระบวนการในการ สร้างและการกระจายเกี่ยวกับเนื้อหา เรื่องราว ข่าวสารหรือข้อมูลที่มีคุณค่า ทั้ง ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กร สินค้าหรือบริการและข้อมูลอื่น ๆ สื่อสารให้กับกลุ่มเป้าหมาย 4) การประยุกต์ใช้การตลาดผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ (Online Marketing Influencer Focus) หมายถึง เป็นการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหรือ บริการผ่านผู้ทรงอิทธิพลโดยใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ช่วยในการอำนวยความสะดวก ในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) การจัดการชื่อเสียงองค์กรออนไลน์ (Online Reputation Management) หมายถึง ความสามารถที่ธุรกิจใช้การบริหารจัดการ ภาพลักษณ์ภายใต้เครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย (Khankaew, 2019) นอกจากนี้ Laudon and traver (2004) กล่าวว่า ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่น (Affiliate Relationship Capability) คือ ธุรกิจมีความสามารถในการไปเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายกับเว็บไซต์ อื่นเพื่อขออนุญาตให้วางเครื่องหมายการค้าหรือโฆษณาที่ผู้ใช้งานสามารถคลิกเข้าไป เพื่อเข้าสู่เว็บไซต์ของบริษัทได้ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลเพื่อ เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) คือความสามารถ ขององค์กรในการทำไ้ผ่านคุณลักษณะและทรัพยากรที่จะดำเนินการในระดับที่สูง กว่าคนอื่น ๆ ในอุตสาหกรรมเดียวกันหรือตลาด ประกอบด้วย กลยุทธ์การเป็นผู้นำ ด้านต้นทุน กลยุทธ์การสร้างแตกต่าง กลยุทธ์การเน้นตลาดเฉพาะส่วน และ กลยุทธ์การตอบสนองอย่างรวดเร็ว ซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขัน เป็นการพัฒนา ทรัพยากรในองค์กรให้เกิดเป็นสมรรถนะและพัฒนาค้นหาให้เป็นความสามารถหลัก (Porter, 2007)

ผลการดำเนินงานทางการตลาด (Marketing Performance) หมายถึง การรับรู้ของธุรกิจเกี่ยวกับผลลัพธ์จากการดำเนินธุรกิจตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้กับการบรรลุเป้าหมาย ในด้านการเติบโตของยอดขาย ผลกำไร การเพิ่มขึ้นของลูกค้าใหม่ ยอดขายที่เพิ่มขึ้นลูกค้าปัจจุบันหรือการกลับมาใช้บริการซ้ำ ความพึงพอใจและการยอมรับของลูกค้า (Vorhies & Morgan, 2005)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในแต่ละมิติของตัวแปรอิสระผู้วิจัยจึงได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้านของตัวแปรอิสระ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

สมมติฐาน 1 กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลด้านการใช้ประโยชน์จากสื่อสารทางการตลาดที่ทันสมัยมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

สมมติฐาน 2 กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลด้านการมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

สมมติฐาน 3 กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลด้านความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อหาทางการตลาดมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

สมมติฐาน 4 กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลด้านการประยุกต์ใช้การตลาดผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

สมมติฐาน 5 กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่นมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

สมมติฐาน 6 ความได้เปรียบทางการแข่งขันมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการตลาด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ สมาชิกผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งหมดในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนปลูกข้าวหอมมะลิ โคเนื้อ บ้านหนองอาคูณ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 55 คน (Department of Agricultural Extension, 2021) และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data collection) เพื่อความครอบคลุมและสมบูรณ์ของข้อมูลมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม จากทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 13 คน (เป็นตัวแทนกลุ่มจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ จำนวน 3 คน จาก 55 คน โดยมีคุณสมบัติคือ เป็นสมาชิกในกลุ่ม 15 ปีขึ้นไป) ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นบุคคลที่อยู่ในหน่วยภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อ ผู้ประกอบธุรกิจอาหารโคเนื้อ และสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนากลุ่มปศุสัตว์ พ่อค้า นักวิชาการปศุสัตว์ และประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 ราย (Sanguantad, 2023)

1.2 ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อ ประกอบด้วย นักวิชาการตลาด ปศุสัตว์อำเภอ นักวิชาการปศุสัตว์ หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนากลุ่มปศุสัตว์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการ ตัวแทนสมาชิกกลุ่ม มีผู้เข้าร่วมจำนวน 9 ราย (Krueger & Casey, 2000) จัดกิจกรรมจำนวน 2 ครั้ง ประกอบด้วย ครั้งที่ 1 วิเคราะห์ SWOT สภาพปัญหาด้านการตลาดและกลยุทธ์การแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และครั้งที่ 2 สนทนากลุ่มประเด็นการพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการกำหนดกลุ่มคำที่มีลักษณะเนื้อหาเหมือนกันไว้

ในกลุ่มเดียวกัน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Researcher) โดยนักวิจัยต่างแยกกันวิเคราะห์ และนำมาสรุปร่วมกันซึ่งจะช่วยให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น (Credibility) หลังจากเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและทำการวิเคราะห์แล้ว นำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาสร้างแบบสอบถาม แล้วเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพิ่มเพื่อยืนยันผลการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Collection) โดยใช้วิธีการลงพื้นที่แจกแบบสอบถามพร้อมทั้งมีการติดตามอย่างเป็นระบบผ่านทาง Line และทางโทรศัพท์เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพไปยังประชากร จำนวน 55 ราย จากกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจในเชิงประจักษ์โดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้วิจัยนำผลที่ได้เพื่อไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้วิธีคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/วัตถุประสงค์ (Item Object Congruence: IOC) หลังจากนั้นคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง ผลการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ $42.69/45 = 0.95$ แปลความว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้ได้

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ (Validity and Reliability) ดังนี้

1) การทดสอบความตรง (Validity) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.554 - 0.955

2) การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ทดสอบโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์

อัลฟาของครอนบาร์ค (Cronbach's Coefficient Alpha) ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.828 - 0.942 มีค่ามากกว่า 0.6 ขึ้นไป (Hair et al., 2006)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Statistics Analysis) 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ผู้วิจัยใช้ Multiple Regression Analysis โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มตามวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาด้านการตลาด และกลยุทธ์การแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่า ปัญหาด้านการตลาดของอาหารโคเนื้อในตลาดคือการผลิตสินค้าไม่เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า และปัญหาวัตถุดิบอาหารสัตว์แพง ดังนั้น กลยุทธ์การแข่งขันที่เหมาะสมคือต้องมีการปรับสูตรอาหารโคเนื้อจากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น และมีการผลิตออกมาหลากหลายสูตรให้เหมาะสมกับโคเนื้อของเกษตรกรเพื่อสร้างความแตกต่างและลดต้นทุนการผลิตจะทำให้กำไรเพิ่ม

ผลการศึกษาด้านการวิเคราะห์ SWOT พบว่าจุดแข็ง (S) มีทรัพยากรเพียงพอและการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี จุดอ่อน (W) ต้นทุนวัตถุดิบผลิตอาหารสัตว์มีราคาแพง และช่องทางการตลาดไม่หลากหลาย โอกาส (O) หน่วยงานภาครัฐ / ภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องจักรในการผลิตอาหารโคเนื้อ มีการสร้างเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และอุปสรรค(T) มีคู่แข่งชันมาก แหล่งจำหน่ายวัตถุดิบอยู่ไกลและภัยธรรมชาติ

นอกจากนี้ผู้วิจัยนำผลมาวิเคราะห์ TOWS Matrix สำหรับการสร้างกลยุทธ์โดยการประเมินสภาพแวดล้อมองค์กร ดังนี้ 1) (S+O) กลยุทธ์เชิงรุก คือกลยุทธ์ผลิตอาหารโคเนื้อให้เพียงพอกับความต้องการควบคู่กับการจัดหาวัตถุดิบ และตลาด 2) (ST) กลยุทธ์เชิงป้องกัน คือกลยุทธ์การขายโดยใช้การตลาดดิจิทัลเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายกลุ่มเครือข่าย 3) (WO) กลยุทธ์เชิงแก้ไขใช้ 2 กลยุทธ์คือ การจัดหาวัตถุดิบจากเครือข่ายและสร้างเสบียงอาหารสัตว์โดยการปลูกวัตถุดิบเอง และ 4) (WT) กลยุทธ์เชิงรับ คือกลยุทธ์การพัฒนาอาหารโคเนื้อให้มีความหลากหลายสูตร เพื่อสร้างความแตกต่างเหนือคู่แข่ง ซึ่งกรอบแนวความคิดที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณต่อไป

ผลการศึกษาโดยการสนทนากลุ่มตามวัตถุประสงค์ 2) พบว่า การพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัล พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากการสื่อสารทางการตลาดผ่านบนโทรศัพท์เคลื่อนที่เพราะง่ายต่อการเข้าถึงกลุ่มชุมชน การมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์ผ่าน Facebook และ Line เพื่อทำการซื้อขายกันในกลุ่มเครือข่ายคนเลี้ยงโคเนื้อ มีการสร้าง

เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับสูตรอาหารที่น่าสนใจ มีการใช้ผู้นำกลุ่ม เป็นผู้ทรงอิทธิพล สร้างตราสินค้า เพราะมีคนรู้จักทั้งใน-นอกพื้นที่ และมีการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่นเพื่อผู้บริโภคจะได้รู้จักสินค้ามากขึ้น

นอกจากนี้การสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่ม มุ่งสร้างความแตกต่างจากการมีสูตรอาหารที่หลากหลาย มีการพัฒนาสูตรอย่างสม่ำเสมอ ด้านความได้เปรียบทางด้านต้นทุน มีการลดต้นทุนจากการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น โดยการมุ่งตลาดเฉพาะส่วนโดยขายให้สมาชิกในเครือข่ายเท่านั้น และการตอบสนองอย่างรวดเร็วโดยทางกลุ่มมีการขนส่งอาหาร ใคเนื้ออย่างรวดเร็วเมื่อมีสมาชิกสั่งสินค้า

ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 1

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ (%)
เพศ หญิง	37	67.27
อายุ 41-50 ปี	34	61.82
ตำแหน่งงานสมาชิกกลุ่ม	47	85.45
ระยะเวลาการดำเนินงาน 11-15 ปี	55	100.00

จากตาราง 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลจำนวน 55 คนของผู้ตอบแบบสอบถามของกลุ่ม พบว่า เพศหญิง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 67.27 อายุ 41-50 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 61.82 ตำแหน่งสมาชิกกลุ่ม จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 85.45 และระยะเวลาการดำเนินงานมีประสบการณ์ทำงาน 11-15 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อทำการทดสอบสมมติฐานที่ 1- 5 และการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายในการทดสอบสมมติฐานที่ 6 โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

ตาราง 2

แสดงสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม

Variables	MCU	SMO	MCC	OIF	ARC	CAD	MPF	VIF
Mean	4.122	3.997	4.105	4.083	4.047	3.947	3.360	-
S.D.	.347	.423	.423	.386	.411	.424	.511	-
MCU								2.264
SMO	.534**							2.606
MCC	.641**	.311*						3.021
OIF	.589**	.725*	.546**					3.047
ARC	.422**	.153	.740**	.161				1.967
CAD	.472**	.666*	.358**	.502**	.360**			1.000
MPF	.543**	.751*	.551**	.607**	.562**	.797**		-

หมายเหตุ: ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ * $p < .05$, ** $p < 0.01$, Beta coefficients with standard errors in parenthesis, (N=55)

จากตาราง 2 ผลการทดสอบโอกาสในการเกิดปัญหาความสัมพันธ์ของตัวแปร (Multicollinearity) ผลการทดสอบพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (Correlation coefficients) มีค่าต่ำกว่า 0.80 และค่า Variance Inflation factors (VIFs) มีค่าอยู่ระหว่าง 1.967 – 3.047 ซึ่งเป็นค่าที่น้อยกว่า 10 จึงสรุปได้ว่าการทดสอบไม่พบปัญหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบสมมติฐานต่อไป (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006)

ตาราง 3

แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ตัวแปรต้น (Independent Variables)	ตัวแปรตาม (Dependent Variables)
	ด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage:CAD)
กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing Strategy Development:DMS)	
ด้านการใช้ประโยชน์จากการสื่อสารทางการตลาดที่ทันสมัย (Modern Marketing Communication Utilization :MCU)	.095 (.182)
ด้านการมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Orientation :SMO)	.556 ** (.160)
ด้านความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อหาทางการตลาด (Marketing Content Creating Competency :MCC)	-.141 (.172)
ด้านการประยุกต์ใช้การตลาดผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ (Online Marketing Influencer Focus :OIF)	.058 (.190)
ด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่น (Affiliate Relationship Capability :ARC)	.318* (.143)
Adjusted R ²	.470

** $p < .01$, * $p < .05$, ^a Beta coefficients with standard errors in parenthesis, (N=55)

(...) ค่า standard errors

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ 3) จากตาราง 3 พบว่า กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล ด้านการมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน ($\beta_{SMO}=.556, p < .01$) จึงสนับสนุนสมมุติฐานที่ 2 และกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล ด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์

อื่น และผลกระทบเชิงบวกต่อด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน $\beta_{ARC}=.318, p < .05$) ดังนั้นจึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 5 ส่วนการใช้ประโยชน์จากการสื่อสารทางการตลาดที่ความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อหาทางการตลาด และการประยุกต์ใช้การตลาดผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์) พบว่าไม่มีความสัมพันธ์และผลกระทบต่อด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน $\beta_{MCU}=.095, p > .05$, $\beta_{MCC}=-.141, p > .05$, $\beta_{OIF}=.058, p > .05$) อาจเนื่องมาจากลูกค้าส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับทั้ง 3 มิติในการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารโคเนื้อ

ตาราง 4

แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
	ด้านผลการดำเนินงานทางการตลาด (Marketing Performance:MPF)
ด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage:CAD)	.797** (.100)
Adjusted R ²	.628

** $p < .01$, * $p < .05$ ^a, Beta coefficients with standard errors in parenthesis, (N=55)

(...) ค่า standard errors

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ 4) จากตาราง 4 พบว่า ด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีความสัมพันธ์และผลกระทบต่อด้านผลการดำเนินงานทางการตลาดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta_2=.797, p < .01$) จึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 6

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนปลูกข้าวหอมมะลิ (โคเนื้อ) บ้านหนองอาคูณ ตำบลปราสาท อำเภอยักษ์ทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาด้านกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลกับความได้เปรียบทางการแข่งขันของกลุ่ม พบว่า กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล โดยเฉพาะด้านการมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์ และผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล ด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่น และผลกระทบเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Lie et al. (2023) พบว่า การนำการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ และการมุ่งเน้นการตลาดส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า และบริษัทและการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อ และผู้ขายจะทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Khankaew ,2019; Bilgihan & Bujisic, 2015) จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Instagram และ X(Twitter) ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกต่อการมีปฏิริยาตอบโต้แบบสองทิศทางอย่างรวดเร็ว แสดงออกให้เห็นได้จากการกดไลค์ การโพสต์ และการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางการตลาด ในขณะเดียวกัน สื่อสังคมออนไลน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันถือว่าเป็นช่องทางที่สำคัญที่ช่วยเปิดโอกาสให้ธุรกิจได้นำเสนอสินค้าหรือบริการ ไปยังลูกค้าได้อย่างง่าย และช่วยทำให้ลูกค้ารู้จักและยอมรับในตราสินค้ามากยิ่งขึ้น (Neti, 2011) นอกจากนี้ Laudon and Traver (2004) กล่าวถึงความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่น โดยการอนุญาตให้วางเครื่องหมายการค้าหรือโฆษณาที่ผู้ใช้งานสามารถคลิกเข้าไปเพื่อเข้าสู่เว็บไซต์ของบริษัทได้จะทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ในการดำเนินงานของกิจการที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับ Heonsawang and Jewjinda (2020) พบว่าความสำเร็จของผู้ประกอบการจะต้องบริหารโดยใช้รูปแบบพันธมิตทางการตลาด ซึ่งสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน มาใช้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาสินค้าของตนโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่นเพื่อเพิ่มการรับรู้ให้ลูกค้าได้รู้จักสินค้าเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลด้านการใช้ประโยชน์จากการสื่อสารทางการตลาดที่ทันสมัย ด้านความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อหาทางการตลาด และด้านการประยุกต์ใช้การตลาดผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์นั้นยังไม่มีความสัมพันธ์ และผลกระทบต่อด้านความได้เปรียบทางการแข่งขันเป็นทิศทางเดียวกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มครั้งนี้ พบว่าลูกค้าอาหารโคเนื้อส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลทั้งสามรูปแบบนั้น อาจเพราะผู้บริโภคมุ่งเน้นซื้อสังคออนไลน์ และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่นที่สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และสามารถตอบสนองความต้องการลูกค้าได้มากกว่า

2. ผลการศึกษาด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน พบว่า ด้านความได้เปรียบทางการแข่งขัน มีความสัมพันธ์และผลกระทบต่อด้านผลการดำเนินงานทางการตลาด สอดคล้องกับ Yasa et al. (2020) พบว่า ความได้เปรียบในการแข่งขันยังมีอิทธิพลเชิงบวกและสำคัญต่อความสำเร็จด้านผลการดำเนินการทางการตลาด และสอดคล้องกับ Panpanasakul and Lalitsasiwimon (2019) พบว่า การทำการตลาดดิจิทัล เพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการยุคใหม่ที่ต้องการความสะดวกและรวดเร็วและช่วยให้ธุรกิจมีประสิทธิภาพในการบริการ ลดต้นทุนการดำเนินงาน และสร้างความแตกต่างของธุรกิจ ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานทางการตลาดโดยมีรายได้และผลกำไรเพิ่มขึ้น และสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันสำหรับธุรกิจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ควรให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 2 ด้าน คือ การมุ่งเน้นสื่อสังคมออนไลน์ และด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเว็บไซต์อื่น

1.2 ควรสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขัน ด้านการทำผลิตภัณฑ์เฉพาะของทางกลุ่ม มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ด้านต้นทุนทางกลุ่มฯ ควรมีการลดต้นทุนโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคกับการยอมรับการใช้กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล และเพิ่มการศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุของกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล

References

- Bilgihan, A., & Bujisic, M. (2015). The effect of website features in online relationship marketing: A case of online hotel booking. *Electronic Commerce Research and Applications*, 14(4), 222–232.
- Blake, N. E., M. Walker, S. Plum, J. A. Hubbart, J. Hatton, D. Mata-Padrino, I. Holásková, & M. E. Wilson. (2023). Predicting dry matter intake in beef cattle. *Journal of Animal Science*, 101, 1-12.
- Department of Agricultural Extension Sisaket Province. (2021). *Community enterprise information/community enterprise network*. <http://www.smce.doae.go.th/>
- Department of Agricultural Extension. (2016). *Interesting community enterprises*. <http://www.sceb.doae.go.th/Ssceb2.htm> [in Thai]

- Department of Livestock Development. (2021). *Report on the number of beef cattle farmers in the year 2021*. <https://opendata.nesdc.go.th/>
- Hair, J., Black, B., Babin, B., Anderson, R., & Tatham, R. (2006). *Multivariate data analysis*. Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ.
- Heonsawang, P., & Jewjinda, C. (2020). Success factors of operating a Thai restaurant business in the United States. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 8(3), 106-115. [in Thai]
- Khankaew, C. (2019). Digital marketing strategy and marketing performance evidence from service businesses in Thailand. *Chulalongkorn Business Review*, 41(159), 1-32. [in Thai]
- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2000). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Laudon, Kenneth C. & Guercio traver, carol. (2004). *E-commerce: Business, technology, society* (2th ed.). pearson/Addission wesley
- Lie, D., Inrawan, A., Sisca, S., Silitonga, H. P., & Sudirman, A. (2023). Adoption of social media marketing: Contribution of knowledge management and market orientation to competitive advantages. *Acceleration of digital innovation and technology towards society 5.0*, 185-192.
- Miller, A., & Dess, G. G. (1996). *Strategic management* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Muangsan, R., & Watakit, U. (2021). Marketing development for silk business entrepreneur in Nakhochaiburin. *Journal of MCU Peace Studies*. 9(2), 817-829.
- Neti, S. (2011). Social media and its role in marketing. *International Journal of Enterprise Computing and Business Systems*, 1(2), 1-15.

- Panpanasakul, C., & Lalitsasiwimon, W. (2019). Creating competitive advantage with information technology and innovation of hotel business in Thailand: Literature Review. *MUT Journal of Business Administration*, 16(2), 19-39. [in Thai]
- Porter, M. E. (2007). Technology and competitive advantage. *The Journal of Business Strategy*, 5(3), 60-78.
- Rosenbusch, N., Brinckmann, J., & Bausch, A. (2011). Is innovation always beneficial? A meta-analysis of the relationship between innovation and performance in SMEs. *Journal of Business Venturing*, 26(4), 441-457.
- Ruenrom, G. (2018). The identification of research problems in digital marketing for Thailand in the future. *Chulalongkorn Business Review*, 40(157), 100-140. [in Thai]
- Sanguantad, S. (2023). Employee engagement among the personal of the national health security office region 13 Bangkok. *Journal of Management Science Review*, 25(3), 182-195. [in Thai]
- Vorhies, D., & Morgan, N. (2005). Benchmarking marketing capabilities for sustained competitive advantage. *Journal of Marketing*, 69(1), 80-94.
- Yasa, N., Giantari, I., Setini, M., & Rahmayanti, P. (2020). The role of competitive advantage in mediating the effect of promotional strategy on marketing performance. *Management Science Letters*, 10(12), 2845-2848.

Author

Pornsiri Wirunphan

Faculty of Business Administration and Accounting,

Sisaket Rajabhat University

319 Thaiphantha Rd., Muang Sisaket District, Sisaket Province 33000

Tel.: 081-550-7925 E-mail: pornsiri_mba@hotmail.com

A Model Development of Literacy Leadership for School Administrators

Jiraporn Supising¹ / Somkiet Boonrawd² / Suriya Taweeboonyawat³ /

Ponlawat Chaichana⁴ / Choocheep Puthaprasert⁵ / Sirimas Kosanpipat⁶

¹⁻⁴ Graduate School, Western University, Watcharapol Campus Pathum Thani

⁵⁻⁶ Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University

Received: December 10, 2023

Revised: April 23, 2024

Accepted: April 24, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhusoc.2024.10>

Abstract

The objectives of the research were 1) to synthesize the elements of literacy leadership for school administrators, 2) to study the problem situations and recommend feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators, 3) to develop a model of literacy leadership for school administrators, and 4) to propose policy proposals and practical proposals for promoting literacy leadership for school administrators. Instruments used in this research were a synthesis table, a checklist table, a semi-structured interview form, a drafted model, an examination form, and a meeting record form. Data were analyzed by frequency, percentage, and content analysis, classified by issues, and categorized into core elements. The results revealed as follows: 1) The synthesis results of the literacy leadership for school administrators consisted of seven elements and twenty-one sub-elements, 2) The problem situations and feasible guidelines consisted of nine issues, 3) The developing of a model of literacy leadership for school administrators comprised five model components as follows: principles, objectives, operational

procedures, evaluation, and conditions for achievement, 4) The policy proposals and practical proposals for promoting literacy leadership for school administrators were related agencies, regulatory agencies, promotion, cultivation, and follow-up and expand the results to educational institutions.

Keywords: model, literacy leadership, school administrators

Introduction

The Office of the Royal Society of Thailand (2018) defined literacy not only the ability to read, write, think, and calculate effectively but also has evolved to include knowledge, competency, and skills, with practical skills focusing on using tools to acquire knowledge and intellectual skills focusing on intellectual development. Literacy skills are based on educational, religious, cultural, mental, and emotional processes, and involve understanding the essence of issues, linking prior knowledge, fostering new knowledge, and creating innovative ideas for real utility.

According to Sulentic Dowell from Louisiana State University (2021), literacy leadership highlights the expertise and attitudes of leaders at all education system levels, including coaches, principals, curriculum supervisors, and educators. These leaders must develop effective interpersonal skills and be aware of political motivations influencing literacy policies and practices.

The Ministry of Education New Zealand (2020) studied the role of a literacy leader in identifying students' literacy learning needs, implementing tailored professional development, creating a professional learning community, supporting teachers in implementing new approaches, and evaluating the impact of these changes.

Moreover, the National Literacy Trust (2022) analyzed literacy leadership in secondary schools and that literacy includes the important skills of reading, writing, and oral communication that allow students to access different parts of the curriculum. Literacy school administrators are the ones who make this happen, so school administrators in literacy have a role throughout the school, and has responsibilities covering various activities such as data and evidence analysis strategic planning, observing, and developing teaching practices for continuous professional development, and leading to change.

Furthermore, Bean and Ippolito (2022) show that distributed leadership in educational settings involves principals sharing literacy leadership responsibilities with professionals and community stakeholders, promoting a reciprocal learning and influence dynamic between principals and informal leaders.

Nevertheless, Sharp, Piper and Raymond (2023) aimed to instill literacy leadership qualities in upcoming teachers and instructional leaders by exposing them to diverse learning experiences. They stressed the importance of specific training in literacy leadership during teacher preparation, focusing on understanding literacy content, teaching methods, and fostering a positive literacy culture.

Similarly, Puthaprasert et al. (2023, p. 160) proposed the success factors and conditions of school administration towards the next normal school, administrators had to perform a role of literacy leadership and be situated within distributive leadership. These roles required a strategic construct of the content and pedagogical knowledge of literacy that converges with traditional leadership skill sets to support student learning and teacher capacity.

It can be concluded that literacy leadership involves leaders at all levels of the education system, including coaches, principals, curriculum supervisors, and

educators. School administrators have to identify students' literacy learning needs, implement professional development, create a professional learning community, support teachers, and evaluate changes.

Therefore, school administrators are challenged with strong leadership, collaboration among stakeholders, and being responsible for cultivating a literacy culture and fostering effective teaching and learning. By implementing this model of literacy leadership, school administrators can have directions to create an environment where all students have the support and resources, they need to develop strong literacy skills and achieve academic success.

Research Objectives

1. To synthesize the elements of literacy leadership for school administrators.
2. To study the problem situations of literacy leadership for school administrators and recommend feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators.
3. To develop a model of literacy leadership for school administrators.
4. To propose policy proposals and practical proposals for promoting literacy leadership for school administrators.

Methodology

The research method was divided into four phases as follows:

Phase 1: The synthesizing of the elements of literacy leadership for school administrators was divided into two steps:

Step 1.1: Synthesizing the core elements and sub-elements of literacy leadership for school administrators. The research team studied thirty academic papers from both Thai and foreign educators that were published via electronic

media, consisting of concepts, articles, and relevant research on literacy leadership for school administrators. An instrument used was a synthesis table. The data were classified by core elements and sub-elements.

Step 1.2: The derived core elements and sub-elements related to literacy leadership for school administrators were confirmed by five key informants selected by purposive sampling participating in a focus group discussion to correct the appropriate and comprehend. An instrument used was a checklist table. The content analysis was used to categorize the core elements and sub-elements.

Phase 2: The problem situations of literacy leadership for school administrators and recommended feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators were inquired by using a semi-structured interview form, conducting an in-depth interview of fifteen informants selected by purposive sampling, school administrators who received awards for outstanding educational institutions in the management, Olympic Academic Best Practice, IQA awards, Royal School, Excellent Educational Institutions, the year 2021-2023. The data were analyzed by content analysis and classified into issues.

Phase 3: The development of a model of literacy leadership for school administrators was operated into two steps:

Step 3.1: The research team drafted a model based on the synthesis components and sub-components from Phase 1 and the study results of the problem situations and feasible guidelines from Phase 2 and selected the significant issues to be a part of a model comprising five components: 1) model principles, 2) model objectives, 3) model operational procedures, 4) model evaluation, and 5) model conditions for success.

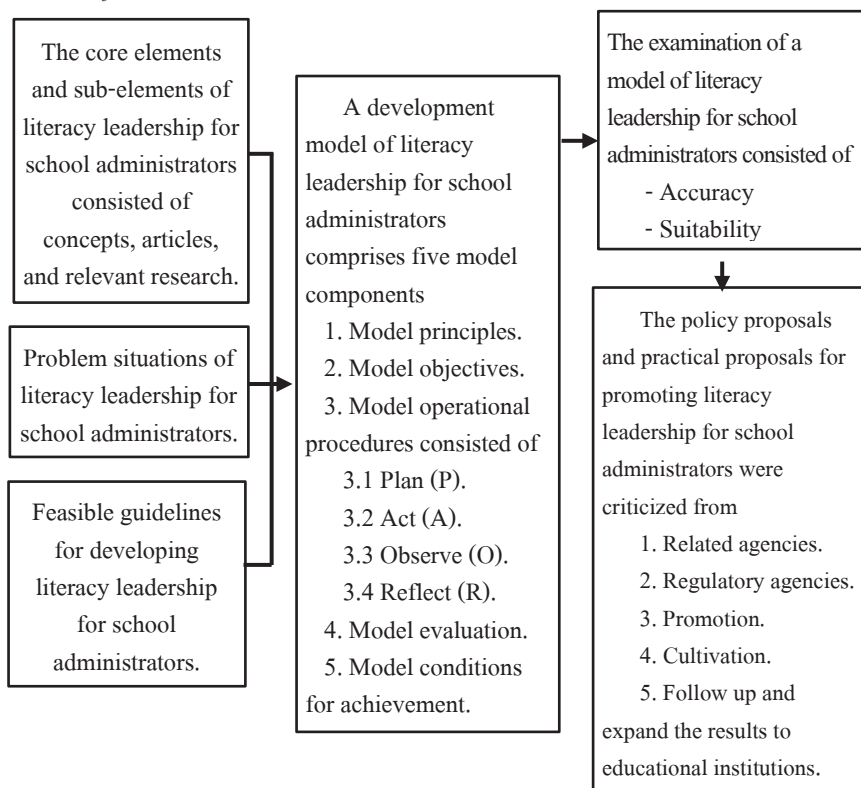
Step 3.2: The examination of the accuracy and suitability of a model of literacy leadership for school administrators, the research team organized a workshop of fifteen faculty lecturers in the field of educational administration and school administrators who hold a doctorate in educational administration or related educational fields selected by purposive sampling. The instruments used were a drafted model and an examination form. The results of the examination were analyzed in frequency and percentage.

Phase 4: The policy proposals and practical proposals for promoting literacy leadership for school administrators were criticized by organizing a brainstorming session (Zoom meeting) to generate ideas from fifteen experts in various fields, school administrators who encourage special educational projects according to the Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, Ministry of Education, Thailand both government and private school including the research team. An instrument used was a meeting record form. The content analysis was analyzed to classify into issues.

In this research, a research framework was presented in Figure 1.

Figure 1

Research framework

Results

Phase 1: The synthesis results of the core elements of literacy leadership for school administrators were divided into two steps:

Step 1.1: Results of synthesizing the core elements and sub-elements of literacy leadership for school administrators. The research team studied thirty academic papers from both Thai and foreign educators that were published via electronic media, consisting of concepts, articles, and relevant research on literacy leadership for school administrators as follows: Almomani (2016); Bean and Ippolito (2022); Burdette (2018); Carraway and Young (2015); Darling-Hammond et al. (2022); Duncan and Colvin (2018); Edwards (2010); Ferguson (2013); Fisher and Frey (2007); Flynn (2007); Friedland et al. (2011); Gilbert (2017); Gorr (2016); Hallinger and Murphy (1985); Hanson (2022); International Literacy Association (2019); Ippolito and Fisher (2019); Jill Lewis and Jay (2011); Kern (2021); Lead for Literacy (2023); Lear (2017); Lewis-Spector (2011); Murphy (2004); Murphy (2004); Reeves (2008); Rogers et al. (2021); Shanahan (2015); Shanahan and Shanahan (2008); Sharp et al. (2023); Textual Tools Study Group (2006); UNESCO (2006).

The data were classified by frequency as shown in figure 2.

Elements	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	Total						
1. Vision and advocacy consist of																																					
1.1 Strategic planning.		✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓				✓		✓	✓	✓		✓	✓				✓	✓		✓		✓	20					
1.2 Stakeholder collaboration.		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	25				
1.3 Vision development.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	18				
1.4 Policy development.			✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓					✓	✓	✓	✓		✓	18			
1.5 Promote literacy skills.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	26			
2. Curriculum and Instruction consist of																																					
2.1 Curriculum development.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	27			
2.2 Curriculum alignment.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	27		
2.3 Coach and mentors.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	19		
2.4 Instructional support.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	19		
2.5 Professional development opportunities.		✓	✓	✓	✓								✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓		✓	18			
3. Assessment and Data Analysis consists of																																					
3.1 Assessment implementation.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	30		
3.2 Data Utilization.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	30	
3.3 Literacy outcomes.			✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	28	
3.4 Data-driven decision-making.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	28	
4. Collaboration and Communication consists of																																					
4.1 Professional learning communities.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	19	
4.2 Stakeholders' engagement.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	21
4.3 Community partnerships.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	18
4.4 Literacy resources.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	30
5. Professional Development consists of																																					
5.1 Identify specific needs.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	21	
5.2 Resource allocation.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	24
5.3 Peer learning.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	18
6. Support for diverse learners consists of																																					
6.1 Individualized Plans.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	22
6.2 Specialized literacy skills.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	22
6.3 Cultural Competencies.			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	23
7. Evaluation and continuous improvement consists of																																					
7.1 Literacy program evaluation.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	30
7.2 Feedback mechanism cycles.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	30
7.3 Flexibility and adaptation.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	30

The research team selected relevant elements from synthesized more than 50 percent and classified them into elements and sub-elements including correcting some phrases to be more suitable as shown below:

1. Vision and advocacy consist of 1.1 Strategic planning, 1.2 Stakeholder collaboration, 1.3 Vision development, 1.4 Policy development, and 1.5 Promoting literacy skills.

2. Curriculum and Instruction consists of 2.1 Curriculum development, 2.2 Curriculum alignment, 2.3 Instructional coaching, 2.4 Instructional support, and 2.5 Professional development opportunities.

3. Assessment and Data Analysis consists of 3.1 Assessment implementation, 3.2 Data Utilization, 3.3 Literacy outcomes, and 3.4 Data-driven decision-making.

4. Collaboration and Communication consist of 4.1 Professional learning communities, 4.2 Stakeholders' engagement, 4.3 Community partnerships, and 4.4 Literacy resources.

5. Professional Development consists of 5.1 Identify specific professional development needs, 5.2 Resource allocation, 5.3 Peer learning.

6. Support for diverse learners consists of 6.1 Individualized Plans, 6.2 Specialized literacy skills, and 6.3 Cultural Competencies.

7. Evaluation and continuous improvement consist of 7.1 Literacy program evaluation, 7.2 Feedback mechanism cycles, and 7.3 Flexibility and adaptation.

Step 1.2: The derived core elements and sub-elements related to literacy leadership for school administrators were confirmed by five key informants selected by purposive sampling participating in a focus group discussion to correct the appropriate and comprehend were accepted 100 percent.

Phase 2: The problem situations of literacy leadership for school administrators and feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators after conducting an in-depth interview for school administrators consisted of nine issues: 1) limited resources, 2) changing educational standards, 3) collaboration, 4) teacher professional development, 5) data-driven decision making, 6) equity gaps, 7) parental involvement, 8) technology integration, and 9) assessment practices are shown in Table 1.

Table 1

The problem situations and feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators

Problem situations of literacy leadership for school administrators	Feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators
1. Limited Resources:	
-Many schools face the limited resources in schools hinder effective literacy programs, including funding, outdated materials, and qualified staff, making it difficult to implement effective initiatives.	-School administrators should prioritize and allocate resources for literacy leadership, advocating for adequate funding, materials, and staffing for literacy programs, including quality instructional materials and specialist training.
2. Changing Educational Standards:	
-Literacy leaders face challenges in keeping up with changing standards and curriculum requirements, necessitating continuous curriculum development and teacher training to ensure alignment with the latest standards.	-Administrators should ensure literacy curricula align with current educational standards and research-based best practices, regularly reviewing and updating materials and instructional strategies to develop effective literacy leadership.
3. Collaboration:	
-Schools cater to a diverse student population with varying literacy needs, requiring literacy leaders to cater to students with learning disabilities, ESL students, and different proficiency levels.	-Administrators should foster collaboration among teachers, specialists, and support staff for a cohesive literacy program, promoting effective and coordinated interventions for students.

Table 1 (Continued)

Problem situations of literacy leadership for school administrators	Feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators
4. Teacher Professional Development:	
-Effective literacy instruction relies on well-trained teachers, but budget constraints and time limitations can hinder ongoing professional development, leading to inconsistent practices.	-Administrators should invest in professional development for teachers, including workshops, seminars, and training sessions, to enhance their literacy teaching skills for successful literacy leadership.
5. Data-Driven Decision Making:	
-Effective literacy data collection, analysis, and use in schools is crucial for improving outcomes, but managing and interpreting this data can be challenging for literacy leaders.	-Effective literacy leadership relies on data-driven decision-making, enabling administrators to identify struggling students, tailor interventions, inform instructional adjustments, and track progress over time.
6. Equity Gaps:	
-Literacy leaders face a pressing challenge in addressing equity gaps in achievement among diverse student groups, including socioeconomic status, race, and ethnicity.	-Administrators should prioritize equity in literacy leadership by addressing underprivileged students and marginalized communities' needs through targeted interventions, additional resources, and support for quality education.

Table 1 (Continued)

Problem situations of literacy leadership for school administrators	Feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators
7. Parental Involvement:	
-Parental involvement in literacy development is crucial for improving outcomes, but may be hindered by lack of time, knowledge, or resources.	-Administrators should promote literacy through events, workshops, and partnerships with local organizations, involving parents and the community to create a supportive environment for literacy development.
8. Technology Integration:	
-Literacy leaders must effectively integrate digital literacy tools into the curriculum while ensuring equitable access for all students, as technology continues to play a significant role in education.	-Support the integration of technology into literacy instruction by providing access to relevant tools and training, ensuring it aligns with literacy goals, enhances engagement, and supports personalized learning.
9. Assessment Practices:	
-Schools often face challenges related to the selection and administration of literacy assessments. Ensuring that assessments are valid, reliable, and aligned with instructional goals can be a complex process.	-Administrators should establish systems for evaluating literacy programs' effectiveness, gathering feedback from teachers, students, parents, and other stakeholders for informed adjustments and enhancements.

Phase 3: The development of a model of literacy leadership for school administrators was operated into two steps:

Step 3.1: The drafted model based on the synthesis components and sub-components from Phase 1 and the study results of the problem situations and feasible

guidelines from Phase 2 and selected the significant issues comprising of five components: 1) model principles, 2) model objectives, 3) model operational procedures, 4) model evaluation, and 5) model conditions for achievement.

Step 3.2: The examination of the accuracy and suitability of a model of literacy leadership for school administrators, the research team organized a workshop of fifteen faculty lecturers in the field of educational administration and school administrators who hold a doctorate in educational administration or related educational fields selected by purposive sampling. The experts examined the accuracy and suitability, which are at the highest level; and edited to be a complete model as shown in Figure 3.

Figure 3

A complete model of literacy leadership for school administrators

Phase 4: The policy proposals and practical proposals for promoting literacy leadership for school administrators were criticized and classified into issues as shown in Table 2.

Table 2

The policy proposals and practical proposals for promoting literacy leadership for school administrators

Policy Proposals	Practical Proposals
1. Agencies related to educational administration.	
-Advocate for national literacy policies, allocate government funding for literacy leadership training, implement accountability measures, invest in research, and foster collaboration between educational agencies and universities to develop advanced literacy leadership programs for school administrators.	-Regular workshops and training sessions are needed to improve literacy leadership skills in school administrators. Peer mentoring programs, literacy leadership teams, resource allocation, recognition programs, and community engagement are also essential. Regular assessments and intervention programs can help identify areas for improvement and support struggling students.
2. The agencies that regulate and supervise the quality of educational institution administrators consist of the Ministry of Education and MHESI.	
-The proposal outlines mandatory literacy leadership standards for educational institution administrators, integrates these criteria into accreditation, mandates budget allocation for literacy leadership training and support, and develops a national literacy strategy. It also includes literacy leadership as a criterion in performance evaluations, emphasizing the importance of promoting literacy among administrators.	-Implement literacy leadership training programs for educational institution administrators, foster peer learning communities, provide personalized guidance, and create platforms for sharing resources. Offer workshops on engaging parents and the community in literacy initiatives and encourage participation in professional learning communities.

Table 2 (Continued)

Policy Proposals	Practical Proposals
3. How to promote literacy leadership for school administrators.	
-Develop guidelines for regular literacy leadership assessments in educational institutions, enforce standards in hiring, evaluating, and promoting administrators, encourage literacy leadership teams, and develop literacy-promoting cultures in educational policies.	-The initiative offers administrators assessment tools, training, and resources to enhance their literacy leadership skills, facilitate networking events, and share best practices for creating a literacy-friendly school environment.
4. How to cultivate literacy leadership for school administrators continuously.	
-Regular evaluations, policy frameworks, standardized models, and government funding are needed to assess literacy leadership in schools, integrate them into curriculum, and ensure accessibility for all administrators.	-Encourage administrators to conduct self-assessments, peer reviews, and provide training for literacy leadership goals. Offer continuous learning opportunities and schedule literacy-focused workshops, webinars, and conferences for continuous improvement.
5. Follow up and expand the results of studying literacy leadership for school administrators to educational institutions.	
-Implement standardized literacy leadership curriculum in educational institutions, require literacy leadership certification for employment, and develop national guidelines for effective literacy leadership in educational institutions.	-Organize regular leadership training workshops and seminars focusing on literacy leadership best practices and emerging trends. Establish mentoring programs where experienced literacy leaders' mentor newer administrators, and create peer learning networks for ongoing collaboration and support.

Discussion

From the research results, there were important issues that the research could be discussed as follows:

The derived core elements of literacy leadership for school administrators consist of vision and advocacy, curriculum and instruction, assessment and data analysis, collaboration and communication, and professional development, including evaluation and continuous improvement, consistent with Yurkewecz (2020), suggested that administrators actively contributed to the success of teacher leadership roles within the districts where the participants worked. Although the teacher leadership grant initially provided only one year of funding for these educators, even three years after the grant concluded, the district continued to formally acknowledge all three participants as teacher leaders.

Concerning a variety of problem situations of literacy leadership for school administrators and feasible guidelines for developing literacy leadership for school administrators in accordance with the findings of Bean (2020), the diversity and equity challenges discussed earlier posed difficulties for educators, specialized literacy experts, and school administrators. Standards served as a guide for those preparing literacy professionals, for states responsible for establishing teacher and student standards, for educational service areas aiming to hire literacy experts capable of effective teaching in today's educational landscape, and for literacy professionals themselves. Additionally, Española et al. (2022) studied the experience and learning needs of teachers of Mamanwa Youth, they were cognizant of the challenges, which they described as encompassing low parental involvement and limited behavioral engagement of the learners. Furthermore, the highlights of the identified problems and needs encompassed a requirement for increased parental

participation, subpar academic engagement among Mamanwa learners, and challenges in social integration. Another category of teacher attributions, included attributions to students' insufficient study and literacy skills, economic and geographical hindrances, as well as other contributing factors.

Regarding model of literacy leadership for school administrators that influence for school administration, Plaatjies (2019), mentioned the capabilities of primary school administrators in the context of literacy leadership that specific competencies related to literacy leadership encompass the principals' knowledge of the literacy curriculum, their oversight of the literacy instructional program, their efforts to empower literacy teachers through professional development initiatives, their methods of promoting literacy-rich classrooms, and the significance of principals having a clear vision and mission for literacy instruction. The findings indicated that principals have a limited grasp of the literacy curriculum and struggle with data-driven decision-making.

Similarly, Puthaprasert et al. (2023, p. 160) proposed the success factors and conditions of school administration towards the next normal school, administrators had to perform a role of literacy leadership and be situated within distributive leadership. These roles required a strategic construct of the content and pedagogical knowledge of literacy that converges with traditional leadership skill sets to support student learning and teacher capacity.

It could be summarized that the role of literacy leadership in school administration focuses on school administrators' knowledge of the literacy curriculum, oversight of instructional programs, professional development initiatives, and promoting literacy-rich classrooms. The findings also suggest that school administrators must struggle with data-driven decision-making and need to perform

literacy leadership within distributive leadership, combining content and pedagogical knowledge with the next normal leadership skills.

Recommendations

The influence of literacy leadership on school administration should play a role to guide teachers to improve teaching and student learning. School administrators should acquire literacy knowledge, understand shared ownership, and share professional knowledge standards. To achieve literacy for all, schools should create a learning atmosphere, establish literacy leadership teams, support teachers, and discuss best practices. Effective administrators treat teachers with respect, value their ideas, and empower them to share professions.

References

- Bean, R. M. (2020). *Literacy leadership in a culture of collaboration*.
https://www.guilford.com/excerpts/dagen_ch1.pdf?
- Bean, R. M., & Ippolito, J. (2022). *Principals as literacy leaders*.
<https://www.literacyworldwide.org/get-resources/instructional-practices/principals-as-literacy-leaders>
- Española, R., Sulima, J., Tanguihan, L., Retita, P., Causing, P., Sinaca, M., & Cavite, I. (2022). Building new literacies of indigenous youth and their parents and teachers: A research-community extension project. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 15(4), 97-109.
doi:10.14456/jcdr-hs.2022.38

Ministry of Education New Zealand. (2020). *Qualities of the literacy leader*.

<https://literacyonline.tki.org.nz/Literacy-Online/Planning-for-my-students-needs/Literacy-leadership-and-teaching-as-inquiry/Qualities-of-the-Literacy-Leader>

National Literacy Trust. (2022). *Literacy leadership in secondary schools*.

<https://literacytrust.org.uk/resources/literacy-leadership-secondary-schools>

Office of the Royal Society of Thailand. (2018). *Knowledge, Language and culture*.

<http://legacy.orst.go.th/wp-content/uploads/2018/10/09042561- -ความฉลาดรู้.pdf>

Plaatjies, B. (2019). Investigating principal capacity in literacy instructional

leadership at selected primary schools. *Journal of Social Studies Education Research*, 10(3), 136-160.

Puthaprasert, C., Supising, J., Thammachai, P., Kosanpipat, S., Phuvipadawat, S., &

Muntabutara, S. (2023). A development model of school administration towards the next normal. *Community and Social Development Journal*, 24(2), 156–167. <https://doi.org/10.57260/rcmrj.2023.264458>

Sharp, L. A., Piper, R., & Raymond, R. D. (2023). *Cultivating literacy leadership*

among future literacy professionals. <https://www.literacyworldwide.org/get-resources/instructional-practices/cultivating-literacy-leadership-among-future-literacy-professionals>

Sulentic Dowell, M. M. (2021). *The case for literacy leadership*.

<https://www.lsu.edu/chse/education/bestpractices/2021/august.php>

Yurkewecz, T. (2020). Supporting and sustaining specialized literacy professionals in

teacher leadership positions. *The Language and Literacy Spectrum*, 30(1), 1-25.

Authors

Jiraporn Supising

Graduate School, Western University, Watcharapol Campus Pathum Thani,

Tel: 085 565 6287 E-mail: supising.jiraporn@gmail.com

Somkiet Boonrawd

Director of Doctoral of Education Administration Program

Graduate School, Western University, Watcharapol Campus Pathum Thani,

Tel: 086-2132442 E-mail: somkeit_kpl1@hotmail.com

Suriya Taweeboonyawat

Graduate School, Western University, Watcharapol Campus Pathum Thani,

Tel: 081-7343444 E-mail: sun54phd9@gmail.com

Ponlawat Chaichana

Research assistant, Graduate School, Western University

Tel: 082-0260230 E-mail: jayjay540210274@gmail.com

Choocheep Puthaprasert

Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University

Tel: 081-7652081 E-mail: choocheep_phu@g.cmru.ac.th

Sirimas Kosanpipat

Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai

Tel: 061-7922354 E-mail: sirimas_kos@cmru.ac.th

ต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรจากการใช้เคมีเกษตร

อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ

Cost of Production of Jasmine Rice by Farmers from the Use of
Agrochemicals in Rasi Salai District, Sisaket Provinceเกษม เปนาละวัต¹

Kasem Penalawat

¹สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินการคลัง คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Department of Financial and Fiscal Economics, Faculty of Business Administration and Accounting,
Sisaket Rajabhat University

Received: December 13, 2023

Revised: April 23, 2024

Accepted: April 26, 2024

DOI: <https://doi.org/10.14456/jhsoc.2024.11>

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรจากการใช้เคมีเกษตรและแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรในการควบคุมต้นทุนการผลิต กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปลูกข้าว ตำบลด่าน อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 50 คน นักวิชาการและผู้นำ รวม 12 คน เป็นการศึกษาแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ด้านเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ต้นทุนเฉลี่ย 5,777.20 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนผันแปร ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ราคาอุปกรณ์การผลิต จำนวน 1,913.63 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.12 โดยเฉพาะการใช้เคมีเกษตร ประกอบด้วย ค่าปุ๋ยเคมี ค่ายาปราบศัตรูพืช เฉลี่ยต่อไร่ 570.56 บาท ส่วนต้นทุนคงที่ คือ ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ จำนวน 956.82 บาทต่อไร่

คิดเป็นร้อยละ 16.56 ซึ่งแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรในการควบคุมต้นทุนการผลิต พบว่า เมื่อต้นทุนการผลิตข้าวสูง เกษตรกรจึงหาช่องทางในการลดต้นทุนการผลิต เช่น การทำปุ๋ยหมัก แปลงข้าว การจัดทำบัญชีรับจ่าย การสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และกระจายสินค้า

คำสำคัญ: ต้นทุนผันแปร, ต้นทุนคงที่, เคมีเกษตร, ค่าเสื่อมราคา

Abstract

The purpose of this article is to study the costs of producing jasmine rice for farmers from the use of agrochemicals and the farmers' adaptation methods for controlling production costs. The sample group consisted of 50 rice growers in Dan Subdistrict, Rasi Salai District, Sisaket Province, and 12 academics and leaders. This was a mixed-method research using in-depth interviews and Structured interview Quantitative data was analyzed using statistics to find averages and percentages. The qualitative side used content analysis. The results found that the average cost was 5,777.20 baht per rai, with variable costs. highest average is the price of production equipment in the amount of 1,913.63 baht per rai, calculated as 33.12 percent, especially the use of agricultural chemicals, consisting of chemical fertilizer costs, pesticide costs, with an average cost per rai of 570.56 baht, while fixed costs are equipment depreciation in the amount of 956.82 baht per rai, calculated It is 16.56 percent. The farmers' adjustment guidelines for controlling production costs were found that when the cost of rice production is high Farmers therefore find ways to reduce production costs, such as making compost, processing rice, and preparing income and expense accounts. Creating a network to exchange knowledge and distribute products.

Keywords: variable costs, fixed costs, agricultural chemicals, depreciation

บทนำ

จากสถานการณ์การผลิตข้าวในปี 2566/67 พบว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่เพาะปลูก 62.375 ล้านไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 0.602 ล้านไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 59.598 ล้านไร่ ลดลงจากปีที่แล้วร้อยละ 0.53 ผลผลิต 25.761 ล้านตัน ทำให้ข้าวเปลือกลดลงจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 3.27 เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยปริมาณฝนน้อยกว่าปี 2565 และเกิดสภาวะฝนทิ้งช่วงทำให้ขาดแคลนน้ำ พื้นที่แห้งแล้ง ส่งผลให้เกษตรกรในบางพื้นที่ปล่อยที่นาให้ว่างเพราะต้นทุนการผลิตที่สูงและในบางพื้นที่ปลูกข้าวในปีได้เพียงรอบเดียว นอกจากนี้ ยังพบโรคและแมลงศัตรูพืชระบาด เช่น โรคไหม้ คอรวง เพลี้ยไฟ ทำให้ต้องพึ่งพาการใช้เคมีเกษตรเพิ่มมากขึ้น ด้านราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้ ในปี 2565 พบว่า ราคาข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลิ เฉลี่ยอยู่ที่ตันละ 14,226 บาท ด้านการส่งออกข้าว มีปริมาณ 2.54 ล้านตัน สูงจากช่วงเดียวกันของปีก่อน ร้อยละ 30.16 มีมูลค่าการส่งออก 40,767 ล้านบาท สูงขึ้นร้อยละ 51.83 ปัจจัยที่ส่งผลให้ราคาข้าวเปลือกปรับตัวสูงขึ้น มาจากสถานการณ์เอลนีโญ (ภัยแล้ง) ทำให้ผลผลิตข้าวเสียหาย นอกจากนั้นผลผลิตข้าวของประเทศคู่แข่งลดลง เช่น จีน อินเดีย เวียดนาม ส่งผลให้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวได้มากขึ้น (Office of Agricultural Economics, 2023) ด้านเคมีเกษตรเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของเกษตรกรไทย ซึ่งปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมีในปี 2565 ประเทศไทยมีการนำเข้าปุ๋ยเคมีรวม 4.10 ล้านตัน มูลค่า 1.03 แสนล้านบาท (Department of Agriculture information, 2022) ขณะที่การนำเข้ายากำจัดศัตรูพืชและสัตว์ในปี 2565 มีมูลค่า 3.21 หมื่นล้านบาท โดยที่เคมีเกษตรหรือสารกำจัดศัตรูพืช (Pesticide) ของไทยมีมูลค่าตลาดต่อปีประมาณ 2.5 หมื่นล้านบาท แบ่งเป็น สารเคมีกำจัดวัชพืช (Herbicide) สัดส่วน 53% สารกำจัดแมลง (Insecticide) ประมาณ 23% และสารกำจัดเชื้อรา (Fungicide) ประมาณ 24%

โดยไทยใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชเป็นหลัก เพื่อลดต้นทุนด้านจ้างแรงงาน ด้านมูลค่า การนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชของไทยนั้น ตั้งแต่ปี 2567 มีอัตราที่ตกต่ำกว่าปี 2566 ทำให้ สินค้าเคมีเกษตรราคาถูกลง เพราะประเทศไทยจะเข้าสู่ภาวะเอลนีโญ (ภัยแล้ง) ทำให้ เกษตรกรไม่สามารถเพาะปลูกข้าว อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และพืชผลการเกษตร อื่นได้ตามปกติ ส่งผลต่อกำลังซื้อของเกษตรกรและลดปริมาณการใช้เคมีเกษตร (Thanasetthakit, 2022) การปลูกข้าวของเกษตรกรไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุค ซึ่งใน ปัจจุบันเกษตรกรได้จ้างทำนาทุกขั้นตอนตั้งแต่ โกลนา หว่านข้าว ใส่ปุ๋ย พ่นยา เกี่ยวข้าว ขนข้าว และอื่นๆ ส่งผลให้มีต้นทุนการผลิตที่สูง นอกจากนี้ พบว่า เกษตรกรบางราย ยังขาดองค์ความรู้ด้านต้นทุนการผลิต เช่น ไม่มีการบันทึกบัญชีต้นทุนการผลิตครบทุก รายการ หากเกษตรกรต้องการลดต้นทุนผลิตข้าวและให้สามารถอยู่รอด เกษตรกร จะต้องให้ความสำคัญกับทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยง (Phongklang, 2016) ด้านเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตำบลด่าน อำเภอรายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ จากการ สอบถามข้อมูล พบว่า เป็นการผลิตข้าวเพื่อยังชีพและจำหน่าย ซึ่งการผลิตข้าวของ เกษตรกรตำบลด่าน ยังพึ่งพาการจ้างทำเป็นส่วนใหญ่ โดยการทำนาได้ปีละ 1 ครั้ง (นาปี) ที่สำคัญยังต้องพึ่งพาเคมีเกษตร เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช และอื่นๆ ซึ่งแต่ละ ปีราคาเคมีเกษตรหรือต้นทุนผันแปร (Vatable Cost) นั้น มีราคาที่สูงขึ้น ส่งผลให้ เกษตรกรตำบลด่าน ต้องแบกรับภาระต้นทุนการผลิต แต่ถึงอย่างไรเกษตรกรยังต้องทำ นาทุกปีเพราะเป็นอาชีพที่สร้างรายได้หลัก ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นปัญหาและโอกาส ที่จะประโยชน์และสร้างแนวทางการปรับของเกษตรกรยุคใหม่ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

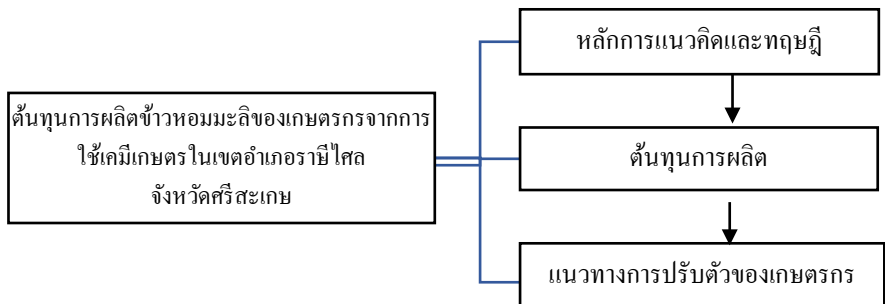
1. เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรจากการใช้เคมีเกษตรใน เขตอำเภอรายีไสล จังหวัดศรีสะเกษ
2. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรในการควบคุมต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิ

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวความคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับ ต้นทุนการผลิต และแนวทางการปรับตัวของเกษตรกร หลังจากนั้นผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิดการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1

กรอบแนวความคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods research) ซึ่งประกอบด้วยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

การดำเนินงานการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document research) โดยเน้นการศึกษาประเภทข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสาร วารสาร งานวิจัย และข้อมูลอื่นเกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิจากเอกสาร ผลงานของผู้วิจัย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาภาคสนาม (Field study) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ประกอบด้วย การสังเกตและสำรวจข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย สภาพทั่วไปของครัวเรือนการจัดการปัจจัยการผลิต ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทน เป็นต้น

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 62 คน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เกษตรกรตำบลด่าน 3 หมู่บ้าน จำนวน 50 คน โดยคัดเลือกกลุ่มเกษตรกรที่ลงทะเบียนกับผู้นำหมู่บ้าน ที่ได้ผลกระทบจากการผลผลิตทางการเกษตรลดลง จากปัญหาด้านทุนการผลิตสูงและภัยธรรมชาติ นอกจากนี้ยังเชิญชวนเกษตรกรที่เป็นแกนนำ เช่น ผู้นำหมู่บ้านและเกษตรกรต้นแบบร่วมให้ข้อมูล โดยประชาสัมพันธ์และออกจดหมายเชิญ

ส่วนที่ 2 ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จำนวน 12 คน ตัวแทนศูนย์ข้าวชุมชนตำบลด่าน สำนักงานเกษตรอำเภอรามิไสล ผู้ประกอบการเคมีเกษตร ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ องค์การบริหารส่วนตำบลด่าน ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) และอาจารย์มหาวิทยาลัย โดยคัดเลือกจากหน่วยงานที่มีส่วนสนับสนุนโดยตรงและมีข้อมูลปัญหาของเกษตรกร ซึ่งมีส่วนผลักดันปัญหาเกษตรกรสู่การแก้ไขไปยังภาครัฐ

4. การตรวจสอบข้อมูล ใช้แบบลักษณะ (Triangulation) ซึ่งเป็นการ

ตรวจสอบข้อมูลในการทำวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมการตรวจสอบข้อมูลทันที ในภาคสนาม โดยที่ผู้วิจัยย้อนตรวจสอบในส่วนที่เก็บมาตอนต้นได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) การนำข้อมูลจากส่วนเอกสารและ

ภาคสนาม(สัมภาษณ์เชิงลึก) ด้วยแนวคิดทฤษฎี โดยมีขั้นตอนดังนี้

5.1 ผู้วิจัยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเรียบเรียงและเปรียบเทียบ

ความเหมือนความแตกต่างของแต่ละบุคคล คุณลักษณะของข้อมูล จำแนกตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้

5.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบความเหมือน และความแตกต่าง

5.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่างๆ โดย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันเพื่อให้งานวิจัยชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการวิเคราะห์และเขียน รายงานผล ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา แบบเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

การดำเนินการงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. **ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย** ประกอบด้วยเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิ ตำบลด่าน อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 หมู่บ้าน รวม 50 คน และ นักวิชาการและภาครัฐและเอกชนร่วมเสวนาจำนวน 12 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ เกษตร ผู้ประกอบการจำหน่ายเคมีเกษตรในพื้นที่ เกษตรอำเภอรามัญ จังหวัด อารักษ์มหาวิทยาลัย

2. **กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย** ประกอบด้วย เกษตรกรตัวอย่างแบบ เฉพาะเจาะจง ที่ปลูกข้าวหอมมะลิและเลือกพื้นที่ใกล้ชุมชน ตำบลด่าน อำเภอรามัญ จังหวัดศรีสะเกษ ทั้งหมด 3 หมู่บ้าน จำนวน 50 คน โดยส่วนใหญ่เป็นแกนนำหมู่บ้าน ที่ให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวโดยผู้วิจัยทำหนังสือแจ้งไปยังผู้นำหมู่บ้าน ชี้แจง วัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมเสวนา

3. **กระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง** โดยใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากการคัดเลือกของผู้นำหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ตำบลด่าน จังหวัดศรีสะเกษ โดยคัดเลือก จากเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิและใช้เคมีเกษตรเป็นหลักที่ได้รับผลกระทบจาก ต้นทุนการผลิตสูงและขึ้นทะเบียน

4. **เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล** คือ แบบสอบถาม ที่ผ่านการทดลองใช้ กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในระหว่าง เก็บข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้อธิบายเป็นข้อๆ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกร

(ผู้ให้ข้อมูล) รวมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียงด้วยการอัดผ่านเครื่องบันทึกเสียง เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงรหัสข้อมูลในแบบสอบถาม คัดลอกรหัสที่ลงเรียบร้อยแล้วลงในแบบฟอร์มการลงรหัส แล้วบันทึกไว้ นำข้อมูลที่ได้ไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติ โดยเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Rating Scale

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์ (Excel) นำข้อมูลดังกล่าวมาประมวลผล เพื่อหาค่า ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{x}$) และร้อยละ(เปอร์เซ็นต์) นอกจากนี้ยังใช้สูตรคำนวณทางเศรษฐศาสตร์หาผลลัพธ์ต้นทุนการผลิตโดยผู้วิจัยได้แยกต้นทุนการผลิตที่เกิดขึ้น จากการดำเนินงานให้อยู่ในรูปของ ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost) และต้นทุนผันแปร (Variable Cost) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต (Cost Production) ในการปลูกข้าวด้วยเคมีเกษตรทั้งนาหว่านและนาคำ โดยสามารถแยกต้นทุนผลิตออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. ค่าแรงทางตรง

2. ค่าวัตถุดิบทางตรง

3. ค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าวัตถุดิบทางตรง ค่าแรงทางตรง และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการผลิต

โดยใช้สูตรคำนวณทางเศรษฐศาสตร์ดังนี้

$$\text{ต้นทุนการผลิต} = \frac{\text{ต้นทุนผันแปร} + \text{ต้นทุนคงที่}}{\text{จำนวนสินค้าที่ผลิตในงวดนั้น}}$$

$$= \text{บาท/ไร่ หน่วยนับ}$$

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรจากการใช้เคมีเกษตรในเขตอำเภอรามิไสล จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรจากการใช้เคมีเกษตรในเขตอำเภอรามิไสลจังหวัดศรีสะเกษจาก ผลการศึกษา พบว่า

ตาราง 1

แสดงจำนวนและร้อยละ เกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิโดยใช้เคมีเกษตรจำแนกตามรายได้ต่อปี

รายได้/ต่อปี	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	00	00
10,001-20,000	00	00
20,001-30,000	00	00
30,001-40,000	40	80.00
40,001-50,000	4	8.00
มากกว่า 50,000 ขึ้นไป	6	12.00
รวม	50	100.00

จากตาราง 1 พบว่า เกษตรกรโดยส่วนใหญ่มีรายได้ ต่อปีเฉลี่ย (30,001-40,000 บาท) จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และรองลงมา คือ เกษตรกรมีรายได้ ต่อปีเฉลี่ย (มากกว่า 50,000 บาท) จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 12 และลำดับสุดท้าย เกษตรกรมีรายได้ต่อปีเฉลี่ย (40,001-50,000 บาท) จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ตาราง 2

แสดงจำนวนและร้อยละ เกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิโดยใช้เคมีเกษตร จำแนกตามอาชีพเสริม

อาชีพ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
จักสาน	5	10.00
การประมง	8	16.00
ปลูกหอม/กระเทียม	8	16.00
ทำข้าวกลึงออก	7	14.00
รับจ้างทั่วไป	20	32.00
อื่นๆ	6	12.00
รวม	50	100.00

จากตาราง 2 พบว่า โดยส่วนใหญ่เกษตรกรเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเสริมรับจ้างทั่วไป จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 32 รองลงมา คือ อาชีพประมงและปลูกหอม-กระเทียม จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 16 และลำดับที่ 3 คือ แปรรูปข้าว จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14

ตาราง 3

แสดงผลรวมต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิ บาท/ไร่และร้อยละ

ต้นทุนการปลูกข้าว	บาท/ไร่	ร้อยละ
ค่าเมล็ดพันธุ์	648.63	11.23
ค่าจ้างและแรงงานไถนา	300.00	5.19
ค่าจ้างและแรงงานหว่านปุ๋ย	143.42	2.48
ค่าจ้างและแรงงานในการปราบศัตรูพืช	150.00	2.60
ค่ายาป้องกันและการปราบศัตรูพืช	104.18	1.80
ค่าปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ	57.50	1.00
ค่าปุ๋ยเคมี	340.50	5.89
ค่าปุ๋ยคอก	68.37	1.18
ค่าจ้างเกี่ยวข้าว	300.00	5.19
ค่าจ้างขนข้าว	200.00	3.46
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด (ค่าเครื่องคัม)	60.75	1.05
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด (ค่าซ่อมอุปกรณ์การเกษตร)	533.40	9.23
ค่าใช้จ่าย ราคาอุปกรณ์และเครื่องมือเกษตรกรที่ปลูกข้าว	1,913.63	33.12
ค่าใช้จ่าย ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์และเครื่องมือเกษตรกรที่ปลูกข้าว	956.82	16.56
รวม	5,777.20	100.00

จากตาราง 3 พบว่า ต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิจากการเก็บข้อมูลตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 50 ราย เฉลี่ยอยู่ที่ 5,777.20 บาทต่อไร่ โดยค่าใช้จ่ายที่มากที่สุด คือ ราคาอุปกรณ์และเครื่องมือเกษตรกรที่ปลูกข้าว จำนวน 1,913.63 บาทต่อไร่ คิดเป็น 33.12 % รองลงมา คือ ค่าใช้จ่าย ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์และเครื่องมือเกษตรกรที่ปลูก

ข้าวจำนวน 956.82 คิดเป็น 16.56 % และรองลงมา คือ ค่าเมล็ดพันธุ์ จำนวน 648.63 บาทต่อไร่ คิดเป็น 11.23 % ตามลำดับ

ตาราง 4

แสดงจำนวนและร้อยละของเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิโดยใช้เคมีเกษตร จำแนกตามประเภทสารเคมีที่ใช้ (ยาปราบศัตรูพืช)

ประเภทสารเคมีที่ใช้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไกลโฟเซต (ดูดซึม)	10	20.00
พาราควอต (เผาไหม้)	2	4.00
คลอไพริฟอส (ยาฆ่าแมลง)	6	12.00
บิวทาคลอร์ (ยาคุมหญ้า)	6	12.00
บิวทาคลอร์+ โพรพาไนล (ยาคุมหญ้า)	6	12.00
ออกซาไดอะซอล (ยาคุมหญ้า)	5	10.00
อื่นๆ (ใช้สารชีวภาพ)	15	30.00
รวม	50	100.00

จากตาราง 4 พบว่า เมื่อพิจารณาจากเคมีเกษตรที่เกษตรกรใช้ในการผลิตข้าว ประเภทสารที่ใช้กำจัดศัตรูพืช จากจำนวนเกษตรกร 50 ราย พบว่า สารไกลโฟเซต (ดูดซึม) จำนวน 10 ราย คิดเป็น 20 % ด้านสารพาราควอต (เผาไหม้) จำนวน 2 ราย คิดเป็น 4 % ด้านสารคลอไพริฟอส (ยาฆ่าแมลง) จำนวน 6 ราย คิดเป็น 12 % ด้านสารบิวทาคลอร์ (ยาคุมหญ้า) จำนวน 6 ราย คิดเป็น 12 % ด้านสารออกซาไดอะซอล (ยาคุมหญ้า) จำนวน 6 ราย คิดเป็น 12 % ด้านสารออกซาไดอะซอล (ยาคุมหญ้า) จำนวน 5 คน คิดเป็น 10 % และ ด้านอื่นๆ จำนวน 15 ราย คิดเป็น 30 % นอกจากนี้ พบว่า ต้นทุนการผลิตข้าวที่เกิดจากการใช้เคมีเกษตรของจำนวนเกษตรกร 50 ราย พบว่า ปริมาณเคมีเกษตรที่ใช้ ประกอบด้วย สารไกลโฟเซต (ดูดซึม) สารคลอไพริฟอส (ยาฆ่า

แมลง) สารชีวทาคลอร์ (ยาคุมหญ้า) สารออกซา-ไคอะซอล (ยาคุมหญ้า) สารออกซา-ไคอะซอล (ยาคุมหญ้า) เคมีเกษตรเหล่านี้มีการควบคุมหรือจำกัดการใช้ตามมาตรการของหน่วยงานรัฐ แต่เกษตรกรยังพึ่งพาการใช้เคมีเกษตร

ตาราง 5

แสดงจำนวนและร้อยละของเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิโดยใช้เคมีเกษตร จำแนกตามประเภทสูตรปุ๋ยเคมีที่ใช้

ประเภทสูตรการใช้ปุ๋ย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
16-16-8	15	30.00
16-20-0	4	8.00
16-8-8	5	10.00
25-7-7	2	4.00
28-12-6	2	4.00
15-15-15	5	10.00
46-0-0	15	30.00
30-0-0	2	4.00
รวม	50	100.00

จากตาราง 5 พบว่า ด้านปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี จากจำนวนเกษตรกร 50 ราย พบว่า มากที่สุด คือ ปุ๋ยสูตร 16-16-8 จำนวน 15 ราย และปุ๋ยสูตร 46-0-0 (ยูเรีย) จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 30 รองลงมา คือ ปุ๋ยสูตร 15-15-15 จำนวน 5 ราย และปุ๋ยสูตร 16-8-8 จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 รองลงมา คือ ปุ๋ยสูตร 16-20-0 จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.00

จากผลการวิจัย โดยสรุปแล้ว พบว่า รายได้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง ซึ่งมีอาชีพเสริมรับจ้างทั่วไป บางครั้งเกษตรกรจำเป็นต้องย้ายถิ่นฐาน

ไปทำงานที่กรุงเทพฯและเข้าในเมืองด้วยเหตุผลไม่มีรายได้ โดยจะย้ายกลับบ้านในฤดูกาลทำนา ขณะที่การทำนาแต่ละครั้งต้องรับภาระต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ในการทำนารวมทั้งปริมาณการใช้เคมีเกษตร ซึ่งเกษตรกรยังต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เพราะได้ผลผลิตตามที่ต้องการข้าวเจริญเติบโตเร็ว สะดวกในการซื้อและผลผลิตที่ได้มีมาตรฐานตรงกับต้องการของผู้ซื้อ (โรงสี ทำข้าว และกลุ่มพ่อค้าคนกลาง) ถึงจะมีต้นทุนสูงเกษตรกรยังทำนาเพราะเคยทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรบางกลุ่มผลิตข้าวด้วยวิธีดั้งเดิม และสนใจทำการเกษตรทางเลือก เช่น เป็นกรรมวิธีปลูกแบบ เกษตรอินทรีย์ (Organics)

2. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรในการควบคุมต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิ

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ถึงแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรเมื่อต้นทุนการผลิตข้าวที่สูง จากการเสวนา ปัญหาและโอกาส พบว่า เกษตรกรต้องเปิดรับองค์ความรู้การผลิตข้าวในรูปแบบอื่น นอกเหนือจากการผลิตข้าวด้วยเคมีเกษตร เช่น การผลิตข้าวหอมมะลิด้วยการปลูกข้าวแบบอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เอง การแปรรูปข้าวเพื่อสร้างมูลค่า ไม่นั่นปลูกข้าวอย่างเดียว การจัดทำบัญชีรับจ่าย และคำนวณต้นทุนการผลิตอย่างถูกต้องนอกจากนี้ พบว่า หน่วยงานภาครัฐฯ ควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีทักษะด้านวิชาชีพและส่งเสริมให้ เกษตรกรมีการปลูกพืชตามฤดูกาล ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า เช่น การแปรรูปข้าวให้เกิดมูลค่า การจำหน่ายสินค้าโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางเพื่อเป็นการลดการสูญเสียในส่วนที่เกษตรกรพึงได้ และการรวมกลุ่มกันให้อยู่รูปแบบ กลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มสินค้าเกษตร กลุ่มโอท็อป เป็นต้น เพื่อสร้างอำนาจต่อรองสินค้า ภาครัฐควรส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อต่อยอดสินค้าเกษตร และการสร้างเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการผลิต ตลอดจนการกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภคได้

อภิปรายผล

จากการศึกษาต้นทุนการผลิตข้าวจะมีในหลายพื้นที่ของประเทศ แต่ผล การศึกษาก็มีความแตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีหลายเหตุผลและปัจจัยการผลิตที่ แตกต่างกันไป เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์ในการผลิต โดยเฉพาะเคมีเกษตรถือว่าเป็นปัจจัย หลักในการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ส่งผลให้หลายพื้นที่ที่ต้องแบกรับ ต้นทุนการผลิตที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับราคาปุ๋ยยูเรียนำเข้าของไทยในปี 2565 อยู่ใน ระดับสูงที่ 950-1,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อดัน สูงขึ้นกว่าเท่าตัวจากปี 2564 โดยราคา ปุ๋ยเคมี (ยูเรีย) พุ่งสูงขึ้นตามราคาราคาวัตถุดิบและอุปทานในตลาดโลก จากผลกระทบของ ความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน ผนวกกับภาครัฐอนุญาตให้ปรับเปลี่ยนราคาขายปุ๋ยเคมีใน ประเทศให้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง ปุ๋ยเคมีเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการปลูกพืช เกษตรไทยและนำเข้าปุ๋ยเคมีในปริมาณมากทุกปี (Kasikorn Research Center, 2022) จากการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ พบว่า ปัจจัยที่สะท้อนและส่งผลกระทบต่อเกษตรกร นั่นคือ ต้นทุนผันแปร ที่ประกอบด้วย ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าแรง ค่า บำรุงรักษา ค่าวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ เป็นต้น ซึ่งต้นทุนเหล่านี้เกษตรกรไม่สามารถควบคุม และกำหนดราคาได้ เพราะขึ้นอยู่กับผู้ผลิต (Supply) และสิ่งที่สะท้อนปัญหา คือ เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาขายสินค้าได้ เพราะข้าวจัดอยู่ในตลาดแข่งขัน สมบูรณ์ กล่าวคือ มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมากราย ด้านพื้นที่อำเภอรายไสลและตำบล ด่านนั้น โดยส่วนใหญ่เกษตรกรยังคงใช้เคมีเกษตรในการทำนามากที่สุด เพราะมี ความสะดวกได้ผลเร็ว ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด ในขณะที่เดียวกันการทำนาแต่ละ ครั้งเกษตรกร ต้องรับภาระกับต้นทุนการผลิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ กล่าวคือ ใน ทุกปีต้นทุนการผลิตข้าวจะเพิ่มสูงขึ้น โดยสรุปแล้ว ผลการวิจัย ต้นทุนการผลิตข้าวจาก จำนวนเกษตรกร 50 ราย เฉลี่ยอยู่ที่ 5,777.20 บาทต่อไร่ โดยค่าใช้จ่ายที่มากที่สุด คือ ราคา อุปกรณ์และเครื่องมือเกษตรกรที่ปลูกข้าว จำนวน 1,913.63 บาทต่อไร่ ซึ่งสะท้อนให้ เห็นว่ามีต้นทุนการผลิตที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phongklang (2017) ได้ ศึกษา แนวทางการลดต้นทุนผลิตของการปลูกข้าวโดย พบว่า ชาวนาเป็นอาชีพ

เกษตรกรที่มีความสำคัญอันดับต้นๆ ของประเทศไทย เนื่องจากข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในสังคมเกษตรกรไทย โดยในการผลิตข้าวนี้มีต้นทุนการผลิตที่เกี่ยวข้องคือ วัตถุดิบตรงในการปลูกข้าว ประกอบด้วย ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย และค่ายาปราบศัตรูพืช ที่ใช้ในการเพาะปลูก ค่าแรงงานทางตรงในการปลูกข้าว เป็นต้น หากมีแนวทางการลดต้นทุนการผลิต (ต้นทุนผันแปร) เกษตรกรก็ได้ประโยชน์ เมื่อการผลิตข้าวในปัจจุบันของชาวนาได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการปลูกแบบพอมิพอกินไปเป็นการปลูกเพื่อการแข่งขันทางการตลาด ดังนั้น ชาวนาจึงให้ความสำคัญต่อแนวทางในการลดต้นทุนผลิตที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การผลิตที่ชาวนาจะได้รับกำไรสูงสุด

Praneetwatakul (2017) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทางเลือกการลดการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช พบว่า ในปัจจุบันการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมากเกินไปจนจำเป็นและไม่ถูกต้องส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสุขภาพเกษตรกรด้าน Thongchaisuriya (2015) ผลการศึกษา พบว่า ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการปลูกข้าวแบบเคมีเกษตร แต่จะแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นและอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลตอบแทนจากการปลูกข้าวแบบอินทรีย์สูงกว่าการปลูกข้าวแบบอื่นๆ นอกจากนี่ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตข้าว โดยเฉพาะสภาพลมฟ้าอากาศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2022) กรมอุตุนิยมวิทยาได้ประเมินผลกระทบของลมฟ้าอากาศที่มีต่อพืชในประเทศไทย ในช่วงฤดูเพาะปลูก โดยจัดทำ เป็นรายเดือนตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงกันยายนของทุกปี ซึ่งเป็นระยะที่ประเทศไทย ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ การประเมินนี้พิจารณาเฉพาะผลกระทบจากสภาวะฝน และค่า Generalized Monsoon Index (GMI) ซึ่งเป็นค่าดัชนีความแห้งแล้งทางด้านการเกษตร ที่แสดงถึงผลกระทบที่เกิดกับพืชที่กำลังเจริญเติบโต อันเนื่องมาจากการขาดแคลนความชื้น โดยค่า GMI จะขึ้นอยู่กับปริมาณฝนรายเดือนในระหว่างช่วงฤดูมรสุมนั้นๆ

โดยสรุปแล้ว ต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิในปัจจุบันยังมีอัตราเฉลี่ยที่สูง เพราะเกษตรกรยังคงพึ่งพาวัตถุดิบหลักโดยเป็นการทำแบบเดิมๆ เกษตรกรที่ประกอบด้วย ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช และค่าจ้างใช้เบ็ดเตล็ด ซึ่งวัตถุดิบเหล่านี้ยากที่จะควบคุมต้นทุนการผลิต และปัจจัยด้านสภาพดินฟ้าอากาศก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ หากแต่เกษตรกรต้องศึกษาวิธีการลดต้นทุนการผลิตอย่างจริงจัง เพิ่มทางเลือกในการปลูกพืชตามฤดูกาลเพื่อเพิ่มรายได้ เพื่อแก้ไขปัญหาในระยะยาวและส่งผลต่อเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่จะก้าวเข้าสู่โลกแห่งการเกษตร ด้านแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรในการควบคุมต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลิจากเคมีเกษตรสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. เกษตรกรต้องปรับตัวและสร้างองค์ความรู้ด้านการผลิตข้าว โดยเฉพาะการลดการใช้ปุ๋ยเคมีและปลูกพืช เช่น การปลูกพืชอายุสั้น ถั่วลิสง ปอเทือง มันเทศ อื่นๆ เพื่อเป็นปุ๋ยหมักทดแทน
2. เกษตรกรควรเปิดใจสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการผลิตข้าว เช่น การปลูกข้าวแบบอินทรีย์-เคมี การปลูกข้าวแบบอินทรีย์
3. รัฐควรส่งเสริมการจัดอบรมให้เกษตรกรสามารถจัดทำบัญชีรับจ่ายเบื้องต้น โดยเกษตรกรสามารถคำนวณต้นทุนการผลิต ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้ต้นทุนการผลิตที่แท้จริง
4. รัฐควรส่งเสริมการจัดอบรมให้เกษตรกรมีองค์ความรู้การต่อ ยอดเรื่องข้าว โดยเฉพาะการแปรรูปข้าวต่างๆ เพื่อมูลค่าเพิ่มให้กับตัวสินค้าเป็นรายได้ในระยะยาว
5. เกษตรกรต้องสร้างอำนาจต่อรองสินค้ากับพ่อค้าหรือบริษัทรับซื้อข้าว โดยการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มสินค้าเกษตร กลุ่มโอท็อป หรือกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์
6. รัฐควรส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำเพื่อต่อยอดสินค้าเกษตร

7. การสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการผลิต ตลอดจนการกระจายสินค้า เช่น กลุ่มขนส่ง กลุ่มโรงสี หรือกลุ่มบริษัทส่งสินค้าออกต่างประเทศ เป็นต้น

8. เกษตรกรควรศึกษาการ ผลิตข้าวแบบวิธีอื่นและสนใจทำการเกษตรทางเลือก กล่าวคือ เป็นกรรมวิธีปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ (Organics) เพื่อลดปัญหาด้านทุนการผลิต ตลอดจนลดต้นทุนด้านสุขภาพในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1.1 รัฐส่งเสริมให้สถาบันการศึกษา มุ่งเน้นพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้สามารถคิดต้นทุนการผลิตได้ เพื่อนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกรในชุมชน เพื่อเป็นรากฐานในการลงทุนและผลิตสินค้าเกษตรในอนาคตเพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืนต่อไป

1.2 เกษตรกรที่ผลิตข้าวแบบใช้เคมีเกษตรนั้นมีความเคยชินมาเป็นเวลานานและทราบถึงปัญหาด้านต้นทุนสูง แต่การตัดสินใจเลือกที่จะไม่ใช้เคมีเกษตรนั้นมีความลังเลใจ เพราะการใช้เคมีเกษตรบางตัวก็ช่วยลดต้นทุนค่าแรงได้ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนและติดตาม โดยให้ความรู้กับเกษตรกรเพิ่มทางเลือกในการผลิตแบบอื่น เช่น อินทรีย์ หรือแบบอินทรีย์เคมี และส่งเสริมโอกาสทางด้านการตลาดออนไลน์และออฟไลน์

References

- Department of Agriculture & Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2016). *Agricultural production factors*. Department of Agriculture. [in Thai]
- Department of Agricultural Extension Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2013). *Things to know about rice*. Bangkok: Agricultural promotion resource center, Department of Agricultural Extension. [in Thai]
- Department of Agriculture information. (2022). *Chemical fertilizers and agricultural chemicals*. No2 <https://www.doae.go.th/en/home1-english/> [in Thai]
- Kasikorn Research Center. (2022). Chemical fertilizer price analysis. No1 <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business>
- Mingmaneeakin, W. (2015). *Principles of microeconomics* (10th ed.). Thammasat Publishing, M.P. [in Thai]
- Office of Agricultural Economics. (2023). *Price and export direction*. No1 <https://www.oae.go.th/view> [in Thai]
- Office of Agricultural Economics. (2022). *Agricultural economic situation in 2022 and trends in 2023*. <https://www.oae.go.th/view/> [in Thai]
- Phongklang, P. (2017). Guidelines for management of production costs for rice planting. Faculty of Financial Accounting and Banking Payap University, Chiang Mai Province. *Kasetsart Journal Applied Business, Accounting*, (23-24). [in Thai]
- Praneetwatakul, S. (2000). *Alternatives for reducing the use of chemical pesticides: A case study of a farmer's school*. Kasetsart University, Faculty of Economics. Dept. of Agricultural and Resource Economics. [in Thai]
- Saikarnit, R. (2005). *Managerial economics* (10th ed.). Chulalongkorn University Publishing, M.P. (157-159). [in Thai]

- Sawetnan, P., & Lek-uthai, P. (1999). *Principles of economics* (6th ed.). Chulalongkorn University Publishing, M.P., (65-67). [in Thai]
- Siraprapa, T. (2015). *Economic costs and returns of chemical rice, safe rice and organic rice cultivation: A case study in Nong Luang sub-district, Lan Krabue district*. Economics major Faculty of Management Science Kamphaeng Phet Rajabhat University. [in Thai]
- Sisai, P. (2016). *Analysis of ways to reduce rice production costs in Prachinburi Province*. Department of Economics, Faculty of Business Administration and Information Technology. University of Technology Rajamangala of the East. Chakrabongse Bhuvanarth Campus. [in Thai]
- Srisurin, K. (2017). *Costs and returns of growing off-season rice. Case study: Ban Hee Village No. 3. Kham Charoen subdistrict Trakan Phuet Phuet district. Ubon Ratchathani province*. Rajathani University. [in Thai]
- Thanasetthakit. (2022). *Chemical fertilizers and agricultural chemicals are one of the important production factors for Thai farmers*. No1 <https://www.thansettakij.com/business/trade-agriculture> [in Thai]
- Thongchaisuriya, S. (2015). *Economic costs and returns of chemical rice, safe rice and organic rice cultivation: A case study in Nong Luang sub-district, Lan Krabue district*. Economics major Faculty of Management Science Kamphaeng Phet Rajabhat University. [in Thai]

Author

Kasem Penalawat

Faculty of Business Administration and Accounting, Sisaket Rajabhat

University, E-mail: Touchpe2020@gmail.com

แนวทางการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
และชุมชนใกล้เคียงมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Guideline for a Waste Management in Mahasarakham University
and Neighborhood Communities

นิรันดร์ คำหนู¹ /ธีระพงษ์ มีไธสง^{2*} / วชิราภรณ์ วรรณโชติ³ /

เมทินี โคตรดี⁴ / มนตรี พิมพิไจ⁵

Nirundorn Khamnu / Theerapong Meethaisong / Washiraporn Wannachot

Mathinee Khotdee / Montree Pimjai

¹⁻³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

⁴ คณะสถาปัตยกรรมผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Arts, Mahasarakham University

*Corresponding author's e-mail: theerapong_00@yahoo.com

⁵ คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University

Received: October 17, 2023

Revised: April 22, 2024

Accepted: April 27, 2024

DOI: <http://doi.org/10.14456/jhsoc.2024.12>

บทคัดย่อ

ขยะเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นผลพวงจากความเจริญและความทันสมัยของเมืองที่กำลังพัฒนา ซึ่งสัมพันธ์กับความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการขยะบริเวณพื้นที่มหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง ภายใต้การบูรณาการความรู้แบบสหวิทยาการ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และชุมชนใกล้เคียง ได้แก่ ตำบลขาม

เรียง และตำบลท่าขอนยาง กลุ่มเป้าหมาย คือ ตัวแทนผู้นำชุมชน ประชาชน บริษัทห้างร้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นิสิต และอาจารย์ จำนวน 30 คน โดยใช้เครื่องมือ คือ การสำรวจด้วยระบบ GIS การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะคือ 1) การสร้างพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสได้จัดการปัญหาาร่วมกัน ด้วยการบูรณาการความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างความตระหนักรู้ร่วมกันในฐานะของการเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ที่ต้องเข้ามาาร่วมแก้ปัญหการจัดการขยะซึ่งสัมพันธ์กับบริบทปัญหาและสถานการณ์ 2) การใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) มาช่วยให้การจำแนกพื้นที่ปัญหาขยะโดยแสดงให้เห็นลักษณะเชิงพื้นที่ ปริมาณขยะระดับของปัญหาขยะในแต่ละโซนได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น 3) การบูรณาการความร่วมมือในการจัดเก็บภาษีค่าหัวที่สัมพันธ์กับปริมาณขยะของแต่ละลักษณะกลุ่มอาคาร 4) การออกเทศบัญญัติการจัดการขยะที่สัมพันธ์กับบริบทปัญหา 5) การออกแบบการจัดการขยะร่วมกันในพื้นที่ทับซ้อน และ 6) สร้างกระบวนการแปรรูปขยะให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์โดยมีมหาวิทยาลัยเป็นต้นแบบ การบูรณาการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา โดยการสร้างพื้นที่กิจกรรมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสร่วมออกแบบการจัดการปัญหาขยะร่วมกัน จะสามารถพัฒนานวัตกรรมทางสังคมและความร่วมมือให้ทุกฝ่ายต่างตระหนักและเข้าใจปัญหาในฐานะของการเป็นหุ้นส่วนงานพัฒนา

คำสำคัญ: การจัดการ, ปัญหาขยะ, สหวิทยาการ, แนวทางการจัดการขยะ

Abstracts

Waste management is a growing challenge in developing cities like Maha Sarakham, Thailand, due to increasing population density. This research investigates waste management practices in the area around Maha Sarakham University,

incorporating knowledge from various disciplines through a participatory action research approach (Community Based Research). The study involved representatives from the university, local government, businesses, and residents (30 participants) through surveys, interviews, focus groups, and observations.

The research proposes a six-point plan for tackling waste issues: 1) Stakeholder Collaboration: fostering cooperation among all entities to create a sense of shared responsibility. 2) GIS Technology: utilizing Geographic Information Systems (GIS) to map waste generation zones, pinpointing problem areas and waste volumes. 3) Progressive Waste Collection Taxes: implementing a system where waste collection fees are linked to the amount of waste produced, incentivizing waste reduction. 4) Municipal Ordinances: developing targeted waste management regulations specific to the local context. 5) Joint Waste Management: designing a collaborative approach for managing waste in areas shared by the university and surrounding communities. 6) Organic Fertilizer Production: establishing a university-led model for transforming waste into organic fertilizer. By creating a platform for collaboration and knowledge exchange, this approach fosters social innovation and cooperation among stakeholders, promoting a shared understanding of the issue and facilitating its solution as development partners.

Keywords: management, waste problem, interdisciplinary, guideline for waste management

บทนำ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมหาศาล

ส่งผลให้เกิดสิ่งเหลือใช้ที่เรียกว่า “ขยะ” รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการอุปโภคบริโภคของประชาชน (Jaisue et al., 2017, p.40) ทั้งยังมีขยะจากการบริโภคอาหารที่ถูกทิ้งในปริมาณที่มากขึ้น ผสมกับการจัดการขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ปัญหาขยะยังคงอยู่ และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพประชาชน (Promkham, 2020, p.53) ที่ผ่านมาประเทศไทยมีความพยายามแก้ปัญหาด้วยการนำขยะไปใช้ประโยชน์ในด้านชีวภาพ ก๊าซชีววมวล การทำปุ๋ย และเลี้ยงสัตว์ แต่ไม่สามารถตอบโจทย์ปัญหาระดับครัวเรือนและพฤติกรรมผู้บริโภค (Wasanadamrongdee, 2018, p.45) ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน ได้สนับสนุนแนวคิด BCG Model (Bio-Circular-Green Economy : BCG) ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างระบบเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และระบบเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) (National Science and Technology Development Agency, n.d.) ซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหามลพิษ เพื่อลดผลกระทบต่อโลกอย่างยั่งยืน โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และพัฒนานวัตกรรม เพื่อให้มีการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ และลดการปล่อยของเสียสู่สภาพแวดล้อม (Phuchinda, 2012, p.55) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กำหนดนโยบายการจัดการขยะ โดยเฉพาะขยะพลาสติก ปี พ.ศ. 2561 - 2573 ได้ประกาศทิศทางให้พื้นที่มหาวิทยาลัยมีการบริหารจัดการขยะพลาสติกโดยการนำกลับเข้ามาใช้ประโยชน์ในลักษณะเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (Pollution Control Department, 2018) ในขณะที่มหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นพื้นที่เมืองที่มีนิสิต บุคลากรและผู้ประกอบการเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนเกิดปัญหาวิกฤติขยะเช่นเดียวกับในเมืองใหญ่ที่เกิดวิกฤติการณ์ขยะล้นเมือง (Baipho, 2013, p.64) จึงจำเป็นต้องบูรณาการศาสตร์ความรู้ที่หลากหลายภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยไปสู่รูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า BCG Economy Model (Jinaboonruang, 2022, p.50) ทั้งนี้เพื่อใช้ออกแบบการวิจัยให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม และชุมชนใกล้เคียง รวมถึงภาคเอกชน ให้มีส่วนร่วมใช้แนวคิดการรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) โดยการเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหา ภายใต้วัฒนธรรมสังคมรูปแบบใหม่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Chaisorn & Kasapradit 2017, p.45)

งานวิจัยนี้เน้นการพัฒนาแนวทางการจัดการปัญหาขยะในรูปแบบใหม่ ผ่านการประยุกต์ใช้รูปแบบ BCG ที่สามารถต่อยอดการพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจแบบองค์รวมขนานไปพร้อมกัน (Maiman et al, 2023, p. 15) โดยใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง คือ ตำบลท่าขอนยาง และตำบลขามเรียงที่กำลังเผชิญปัญหาขยะ ซึ่งจำเป็นต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาด้วยการใช้เครื่องมือและการบูรณาการศาสตร์เพื่อร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมค้นหาแนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบ และตอบสนองต่อบริบทพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคามและชุมชนใกล้เคียงมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดเศรษฐกิจแบบ BCG หรือที่เรียกว่า BCG Model เป็นการนำนวัตกรรมรูปแบบใหม่มาใช้ในการจัดการทรัพยากร โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ เป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่ง BCG Model เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม และการรักษาสังแวดล้อมได้อย่างสมดุล และยั่งยืน นอกจากนี้โมเดลนี้ยังเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคสถาบันการศึกษา และภาคเอกชน (Phoochinda, 2012; Tippinit, 2019) แนวคิดการรับผิดชอบต่อสังคม

ขององค์กร หรือ Corporate Social Responsibility (CSR) เป็นแนวความคิดที่มีหลักคิดเพื่อเชื่อมโยงคนจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐกิจ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ให้ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภายใต้วัฒนธรรมสังคมรูปแบบใหม่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยโครงการวิจัยนี้มุ่งเสนอแนวทางการจัดการ และแก้ไขปัญหาขยะ ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ และการร่วมลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหา ได้อย่างยั่งยืน (Noonin, 2023; Yongvongphaiboon, 2023)

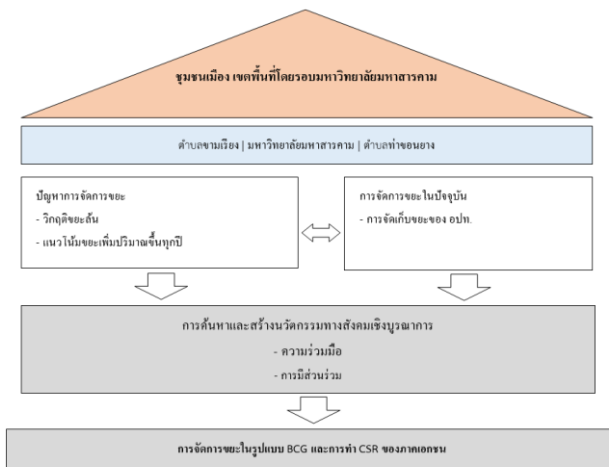
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการขยะในจังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคามของ Aj-Sri and Sripokhangkul (2017) พบว่า 1) ปริมาณขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคามประมาณ 61,925 ตันต่อปี 2) ปัญหาในการจัดการขยะสามารถจำแนกออกได้ 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านบุคลากรที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะมีน้อย ด้านงบประมาณมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นส่งผลให้เกิดปัญหาความล่าช้า ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขณะที่ Chaitongrat et al. (2019) ทำการศึกษาการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมในเทศบาลตำบลท่าขอนยางและเทศบาลตำบลขามเริญ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัญหามี 3 ด้าน คือ 1) ปัญหาทางกายภาพ ได้แก่ ปัญหาปริมาณจำนวนขยะที่สะสมเพิ่มมากขึ้น 2) ปัญหาที่เกิดจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน 3) ปัญหาจากหน่วยงานท้องถิ่นที่ไม่สร้างความเข้าใจต่อการจัดการขยะและขาดการมีส่วนร่วม งานวิจัยของ Phoklang et al. (2017) ที่ศึกษาการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมชุมชนบ้านหนองคู ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติตัวและการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยโดยรวมเพิ่มขึ้น โดยมีแนวทางลดปริมาณขยะจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดการจัดตั้งชมรมปู้หมักชีวภาพ กองทุนจุลินทรีย์ทำปุ๋ยหมัก

รวมทั้งผลิตน้ำหมักชีวภาพใช้เอง และมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง ขณะที่ Satitmannaittham (2023) พบว่า การจัดการขยะอย่างยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการจัดการขยะโดยเน้นการพัฒนาแผนและกิจกรรมชุมชนเพื่อสร้างความรู้และความตระหนัก ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะเพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังสามารถนำแนวทางการมีส่วนร่วมผลักดันนโยบายการจัดการขยะในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้อีกด้วย และสามารถเป็นแบบอย่างในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

ภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบการวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาแนวทางการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ ปลดปล่อยของเสียสู่สภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด ในรูปแบบการจัดการขยะแบบ Bio-Circular-Green Economy (BCG) ผสานแนวทางการคิดร่วมกัน และพัฒนาความตระหนักในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันตามหลักคิดของงาน CSR (Corporate Social Responsibility) ที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1) ขอบเขตการดำเนินงานและกรอบการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการจัดการขยะในรูปแบบ Bio-Circular-Green Economy (BCG) มาใช้เป็นกรอบในการวิจัยผสานแนวทางการคิดร่วมกัน และพัฒนาความตระหนักแก้ปัญหาาร่วมกันตามหลักคิดของงาน CSR (Corporate Social Responsibility) เน้นความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรมและการจัดการที่ดี

2) ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ดำเนินการ คือ 1) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2) พื้นที่ใกล้เคียง คือ ชุมชนใกล้เคียงมหาวิทยาลัยมหาสารคาม คือ เทศบาลตำบลท่าขอนยาง และเทศบาลตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้มีส่วนได้เสีย คือ ตัวแทนนิสิต ตัวแทนอาจารย์ นักวิชาการ ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนเจ้าหน้าที่เทศบาล ตัวแทนประชาชน ตัวแทนบริษัทและผู้ประกอบการในพื้นที่

4) เครื่องมือ คือ ระบบ GIS การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล นำเสนอข้อมูลสู่เวทีสาธารณะเพื่อถกเถียง การวิเคราะห์เพื่อตีความ รวมถึงหาแนวทางแก้ไขปัญหาก็เหมาะสม ใช้การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

พบข้อมูลและปรากฏการณ์เกี่ยวกับขยะในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

1. พื้นที่เทศบาลตำบลท่าขอนยาง

ปริมาณขยะเฉลี่ยวันละ 30 ตัน/วัน สามารถเก็บได้เพียง 15 ตัน/วัน ในขณะที่รถเก็บขนขยะจำกัดบ่อยครั้งและไม่เพียงพอ พบปัญหาที่มีผู้รับจ้างเก็บขนขยะนำขยะจากภายนอกมาทิ้งในพื้นที่ ปัญหาไม่สามารถเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ประกอบการหอพัก/

ร้านค้าได้ครบ ปัญหาหนี้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่ย้ายทะเบียนบ้านมาส่งผลให้ไม่สามารถนำรายหัวไปขอรับงบประมาณเพื่อมาบริหารจัดการได้

2. พื้นที่เทศบาลตำบลขามเรียง

ปริมาณขยะเฉลี่ยวันละ 25 ตัน/วัน สามารถเก็บได้เพียง 12 ตัน/วัน ในขณะที่ยอดเก็บขนขยะชำระบ่อขยะและไม่มีเพียงพอ พบปัญหามีผู้ขนขยะจากภายนอกมาทิ้งในพื้นที่ ปัญหาไม่สามารถเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ประกอบการหอพัก/ร้านค้า ได้ครบ ปัญหาหนี้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่ย้ายทะเบียนบ้านมาส่งผลให้ไม่สามารถนำรายหัวไปขอรับงบประมาณเพื่อมาบริหารจัดการได้ มีรถเก็บแยกขยะอินทรีย์ ซึ่งเกิดขึ้นวันละ 1 ตัน/วัน แต่ขาดสถานที่จัดการหรือกำจัดขยะอินทรีย์ เนื่องจากทำประชาคมไม่ผ่าน

3. พื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นเฉลี่ยวันละ 4 ตัน/วัน สามารถเก็บขนได้หมด พบปัญหารถเก็บขนขยะชำระบ่อขยะ ปัญหามีผู้ขนขยะจากภายนอกมาทิ้งในพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปัญหาทิ้งขยะปะปนกันโดยไม่ผ่านกระบวนการคัดแยกโดยเฉพาะจุดตลาดน้อยซึ่งมีปริมาณขยะเกิดขึ้น 1.5 ตัน/วัน ปัญหาเรื่องโพน เนื่องจากเทศบาลเมืองมหาสารคาม (หลุมฝังกลบ) ปฏิเสธรับกำจัดขยะประเภทนี้ ซึ่งเกิดจากการจัดซื้อครุภัณฑ์เข้าคณะ/หน่วยงาน ปัญหาขยะจากเศษเหลือใช้ในการทำโครงการต่าง ๆ ของนิสิต

ข้อมูลดังกล่าวถูกนำไปสู่เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการสนทนากลุ่ม (Group discussion) โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) นำไปสู่ข้อเสนอแนวทางการจัดการปัญหาขยะทั้ง 3 พื้นที่คือ

1. พื้นที่มหาวิทยาลัย ต้องดำเนินการผ่านกองอาคารสถานที่ ต้องมีนโยบายการดำเนินการด้านการจัดการขยะในมิติการบูรณาการร่วมกับการพัฒนาเทคโนโลยี ทดลองปฏิบัติการผ่านการเรียนการสอนในคณะต่าง ๆ

ภาพ 2

แสดงการขับเคลื่อนนโยบายสู่การจัดการขยะ

ที่มา: Buildings and Facilities Division, report summarizing the results of the survey and analysis of waste components (2020, p. 13)

ตาราง 1

แสดงวิธีการจัดการขยะภายในมหาวิทยาลัยมหาสารคามปัจจุบัน

อันดับ	ประเภทขยะ	ปริมาณ ร้อยละ	วิธีการจัดการปัจจุบัน
1	ขยะทั่วไป	72.62	ส่งกำจัดและเสียค่าธรรมเนียมคันละ 600 บาท
2	ขยะอินทรีย์	17.41	ผลิตปุ๋ยใส่เดือน
3	ขยะรีไซเคิล	9.52	ผู้คัดแยกบริหารจัดการเองโดยการขาย
4	ขยะอันตราย	0.45	รวบรวมและส่งกำจัด 1 ครั้ง/ปี

จากข้อมูลการติดตามการกำจัดการขยะภายในคณะ/หน่วยงาน ตามแผนการ
จัดการขยะของมหาวิทยาลัย (Pawanna, 2020) มีแนวทางในการดำเนินการเพื่อการเก็บ
ข้อมูลการจัดการขยะแต่ละคณะ ดังนี้

ตาราง 2

แสดงรายละเอียดและแนวทางเก็บข้อมูลการจัดการขยะแต่ละคณะ

ข้อที่ 1	มีการกำหนดผู้รับผิดชอบด้านการจัดการขยะภายในคณะ/หน่วยงาน
ข้อที่ 2	มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณขยะที่เกิดขึ้นภายในคณะ/หน่วยงาน
ข้อที่ 3	มีการประเมินความพร้อมในการจัดการขยะภายในคณะ/หน่วยงานและเสนอต่อ ผู้บริหาร
ข้อที่ 4	มีการกำหนดมาตรการหรือแผนรณรงค์ด้านการจัดการขยะ
ข้อที่ 5	มีการจัดหาถังขยะรองรับขยะ 4 ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล ขยะอินทรีย์ ขยะอันตราย
ข้อที่ 6	มีการคัดแยกขยะทั่วไปและรวบรวมใส่ถุงดำก่อนนำไปไว้จุด รวม พร้อมบันทึก ข้อมูลปริมาณขยะทั่วไปที่เกิดขึ้น
ข้อที่ 7	มีการคัดแยกขยะรีไซเคิลและจำหน่ายให้ผู้รับซื้อ พร้อมบันทึกข้อมูลปริมาณขยะรี ไซเคิลที่เกิดขึ้น
ข้อที่ 8	มีการคัดแยกขยะอินทรีย์พร้อมบันทึกข้อมูลปริมาณขยะอินทรีย์ที่เกิดขึ้น
ข้อที่ 9	มีการติดตั้งหมักและกำจัดขยะอินทรีย์แต่ต้นทาง
ข้อที่ 10	มีการกำหนดจุดสำหรับรวบรวมขยะอันตรายก่อนส่งกำจัด
ข้อที่ 11	มีการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อลดปริมาณขยะแต่ต้นทาง

แต่ก็ยังพบปัญหาในทางปฏิบัติ คือ การคัดแยกขยะเพื่อนำสู่การจัดการ เช่น
ขยะทั่วไป, ขยะรีไซเคิล, ขยะอินทรีย์, ขยะอันตราย เพราะรูปแบบการจัดเก็บที่ไร้ร
กขที่ไม่เหมาะที่จะแยกขยะแต่ละประเภทออกจากกันได้ เพราะสภาพของรถเก็บขยะที่
บังคับให้ต้องเทขยะรวมกันลงไปในรถ

2. พื้นที่รอบมหาวิทยาลัย 2 แห่ง คือ เทศบาลตำบลท่าซองยาง และเทศบาลตำบลขามเรียง มีข้อมูลและปรากฏการณ์เกี่ยวกับขยะที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จำเป็นต้องใช้แนวทางและแผนการจัดการขยะที่บูรณาการร่วมกับมหาวิทยาลัย

ตาราง 3

แสดงแนวทางและแผนการจัดการขยะร่วมทั้ง 3 หน่วยงาน

ระยะแผน การจัดการขยะ	กิจกรรมโครงการ	พื้นที่ดำเนินโครงการ
ระยะเร่งด่วน 1-2 ปี	1. ให้องค์กรหน่วยงานดำเนินการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง โดยจัดทำถังขยะคัดแยกและรองรับปริมาณขยะแต่ละ ประเภท	มมส.+ท่าซองยาง+ขามเรียง
	2. ให้คณะคัดแยกขยะอินทรีย์และติดตั้งหมักหรือบ่อหมัก	มมส.
	3. ให้คณะดำเนินการคัดแยกขยะรีไซเคิลและนำไปใช้ประโยชน์	มมส.
	4. จัดทำข้อตกลงกับผู้ประกอบการร้านค้า ลดถุงพลาสติก และโฟม	มมส.
	5. ให้คณะ/หน่วยงานคัดแยกขยะอันตรายส่งกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ	มมส.
	6. สร้างเพจ/แอปพลิเคชันเกี่ยวกับขยะ	มมส.
	7. อบรมสร้างความรู้แก่นิสิตและ บุคลากรในการลดและคัดแยกขยะ	มมส.
	8. รมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการลด คัดแยก และนำกลับมาใช้ประโยชน์	มมส.+ท่าซองยาง+ขามเรียง
	9. โครงการเครือข่ายหอพักสีเขียว	มมส.+ท่าซองยาง+ขามเรียง

ตาราง 3 (ต่อ)

ระยะแผน	กิจกรรมโครงการ	พื้นที่ดำเนินโครงการ
การจัดการขยะ		
	10. จัดกิจกรรมแข่งขันกัน และจัดลำดับหน่วยงานที่มีปริมาณขยะรีไซเคิลอันดับ 1, 2, 3 และมอบรางวัล	มมส.+ท่าขอนยาง+ขามเรียง
	11. โครงการหนึ่งคณะหนึ่งชุมชน	มมส.+ท่าขอนยาง+ขามเรียง
	12. วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ปริมาณ และองค์ประกอบ	มมส.
ระยะเร่งด่วน 3-5 ปี	1. โครงการผลิตแ่งเชื้อเพลิงขยะ (Refuse Derived Fuel: RDF)	มมส.
	2. โครงการประกวดหน่วยงานดีเด่นด้านการจัดการขยะมูลฝอย	มมส.
	3. จัดซื้อรถสำหรับเก็บแยกขยะ	มมส.
ระยะยาว 6-10 ปี	1. ควรสอดแทรกเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอน	มมส.
	2. จัดตั้งโรงผลิตกระแสไฟฟ้าจากเชื้อเพลิงขยะ	มมส.+ท่าขอนยาง+ขามเรียง
	3. จัดซื้อรถเก็บขนขยะบีบอัดท้าย	ท่าขอนยาง + ขามเรียง

ที่มา: Pawanna (2021)

อภิปรายผล

การพัฒนาแนวทางการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และชุมชนใกล้เคียงมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่าสถานการณ์การจัดการขยะมีความ

ใกล้เคียงกับการศึกษาการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมในเทศบาลตำบลท่าขอนยางและเทศบาลตำบลขามเริญ กรณีศึกษาพื้นที่ชุมชนโดยรอบเส้นทางเข้ามหาวิทยาลัยมหาสารคามของ Chaitongrat et al. (2019) พบว่า สถานที่บางแห่งมีคนทิ้งขยะกันตามสะดวก โดยนำไปเทกองรวมกันไว้ริมทางสาธารณะ ทำให้มีการหมักหมมเน่าเปื่อย ส่งกลิ่นเหม็น โดยส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของพื้นที่ โดยแยกปัญหาเป็น 3 ด้านหลัก ๆ คือ 1) ปัญหาทางกายภาพ ได้แก่ ปัญหาปริมาณจำนวนขยะที่สะสมเพิ่มมากขึ้น จุดทิ้งขยะที่ไม่เหมาะสม สร้างความรำคาญให้แก่ผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงและผู้ที่ผ่านมา ปัญหาการฟุ้งกระจายของขยะออกนอกบริเวณ ปัญหาทางเข้าไปเทขยะไม่สะดวก ปัญหานี้เสียที่เกิดจากน้ำฝนไหลผ่านขยะ 2) ปัญหาจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน มีสาเหตุคือ ทักษะคิดและสำนึกรับผิดชอบของคนในพื้นที่ ไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ปัญหาความเร่งรีบในการทิ้งขยะ ความไม่เหมาะสมกับสถานที่ทิ้ง และปัญหาจากหน่วยงานท้องถิ่นที่ไม่มีการวางแผนทางปฏิบัติที่ชัดเจน และ 3) ปัญหาจากหน่วยงานท้องถิ่นที่ไม่สร้างความเข้าใจในการจัดการขยะ ขาดการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

แนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และชุมชนใกล้เคียง ต้องเริ่มดำเนินการจากหน่วยงานและองค์กรที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านมาตรการ เช่น การจัดเก็บข้อมูลขยะที่ทันต่อปริมาณขยะ การประเมินและออกแบบการจัดเก็บที่ต้องปรับเปลี่ยนให้ทันการณณ์ควบคู่ไปกับมาตรการการสร้างข้อเสนอแนะร่วมกันเกี่ยวกับการสร้างเทศบาลศูนย์จัดการเก็บภาษีขยะแบบอัตราก้าวหน้า ให้มีการปรับการเก็บเงินตามจำนวนและปริมาณของขยะ รวมถึงสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมวิจัยของ Zangmo and Sharp (2017) พบว่า แนวทางการจัดการขยะในเขตอุตสาหกรรมโรงแรมพาโร ต้องทำให้ชุมชนมีสำนึกและแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมผ่านการให้ข้อมูล เช่น การดำเนินการตามแนวทางระบบการตรวจสอบสร้างการเรียนรู้และระบบการฝึกอบรมพิเศษสำหรับเจ้าของโรงแรมรวมถึงผู้ที่มาใช้บริการในโรงแรมด้วย

แนวทางการสร้างมูลค่าของขยะเพื่อให้ชุมชนและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้เห็นทางเลือกในการสร้างประโยชน์จากขยะ ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบและวิธีการที่จะแยกขยะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ งานวิจัย Camarillo and Bellotindos (2021, p. 253) เสนอว่าควรใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการรีไซเคิลและการทำปุ๋ยหมักเพื่อส่งเสริมให้ผู้อยู่อาศัยในบารังโกมีส่วนร่วมมากขึ้น ขยะที่มีประโยชน์และใช้งานได้สามารถนำไปขายในท้องตลาดและมีจิตวิสัยรีไซเคิลที่สะดวกช่วยให้มั่นใจได้ว่าการคัดแยกขั้นสุดท้ายตามประเภทของวัสดุนั้นจะทำปุ๋ยหมักและนำมารีไซเคิลได้ แต่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียงเป็นพื้นที่ที่ยากต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนและประชากรแฝงที่อยู่ในพื้นที่ เพราะประชากรมีการเคลื่อนย้ายบ่อย แต่หากเริ่มจากการสร้างประโยชน์ให้เป็นที่ประจักษ์ โดยใช้ครัวเรือนเป็นตัวอย่าง หรือเปิดโอกาสให้นักศึกษากลุ่มจัดการขยะขึ้น รวมถึงกลุ่มจิตอาสาคัดแยกขยะและนำไปใช้ประโยชน์มีการหนุนเสริมจากทั้ง 3 หน่วยงานร่วมกัน มีการยกย่องให้รางวัลแก่กลุ่มต้นแบบในการจัดการขยะ รวมถึงการให้สวัสดิการและผลประโยชน์อื่นๆ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sivaramanan (2013, p. 535) ที่พบว่าการรับรู้ของสาธารณชนและการทำงานร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็นและมีผลต่อประสิทธิภาพระบบการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ และนอกจากนี้ยังต้องอาศัยความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ และงานวิจัยของ Sawetrattanakul et al. (2022, pp. 1057-1058) ที่พบว่า แนวทางนวัตกรรมทางสังคมในการจัดการขยะชุมชนเพื่อความยั่งยืนควรเน้นที่ปัจจัยในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ 1) กระบวนการจัดการขยะมูลฝอย 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ผู้นำชุมชน และ 4) ทูตทางสังคมของชุมชน ขณะที่งานวิจัยของ Chaiyarit and Intarasaksit (2021, p. 5) ที่ศึกษาปัจจัยที่เหมาะสมกับการจัดการขยะครัวเรือนในประเทศที่กำลังพัฒนา สะท้อนถึงพฤติกรรมการกำจัดขยะในครัวเรือนจะต้องเข้าถึงบริการรถรับซื้อขยะรีไซเคิล มีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้รับการฝึกอบรมการคัดแยกขยะ และมีครัวเรือนต้นแบบ เพื่อเพิ่มการจัดการขยะในครัวเรือนที่เหมาะสม รัฐบาลและ

หน่วยงานท้องถิ่นควรส่งเสริมพฤติกรรมการปกป้องสิ่งแวดล้อมผ่านนโยบายการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎระเบียบ

ส่วนการใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ในการจัดจำแนกพื้นที่ ช่วยแสดงให้เห็นลักษณะเชิงพื้นที่ ปริมาณขยะ ระดับของปัญหาขยะในแต่ละโซนได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การวางแผนจัดการขยะในพื้นที่ในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และชุมชนใกล้เคียง ซึ่งสัมพันธ์กับบริบทปัญหาและสถานการณ์ โดยมีข้อเสนอ เช่น การจัดเก็บภาษีแก้วน้ำที่สัมพันธ์กับปริมาณขยะของแต่ละลักษณะกลุ่มอาคาร การออกเทศบัญญัติการจัดการขยะที่สัมพันธ์กับบริบทปัญหา การออกแบบการจัดการขยะร่วมกันในพื้นที่ทับซ้อน พื้นที่คาบเกี่ยว เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนางาน CSR ซึ่งมีจุดเน้นในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร ซึ่งคือการดำเนินกิจการภายใต้หลักจริยธรรม โดยรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Kraisornsuthasinee, 2013, p. 58) ในการจัดการขยะที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ ควรมีการร่วมรณรงค์กับประชาชน หน่วยงานส่วนท้องถิ่นในการลดขยะ หรือสร้างกิจกรรมพื้นที่ต้นแบบร่วมกันในการจัดการขยะจากเศษอาหารเพื่อใช้เป็นปุ๋ยหมักอินทรีย์ หรือทำก๊าซชีวภาพ เป็นศูนย์เรียนรู้ จากความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นงาน CSR ที่ร่วมปฏิบัติการในฐานะองค์ประกอบสมาชิกหนึ่งของสังคม (Kraisornsuthasinee, 2013, p. 72)

องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน” องค์ความรู้นี้จะเป็แนวทางสำคัญในการพัฒนาแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และชุมชนใกล้เคียง โดยแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะในบริบทนี้จะต้องมีการบูรณาการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาจากหลายองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยมหาวิทยาลัยมหาสารคามจะต้องเป็นแกนนำในการสร้าง

พื้นที่กิจกรรมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน และร่วมออกแบบการจัดการปัญหาขะร่วมกัน 2 ระดับได้แก่ 1) ระดับภายในมหาวิทยาลัยระหว่างหน่วยงาน และคณะต่าง ๆ ให้มีโอกาสได้เรียนรู้วัฒนธรรมองค์กร รวมถึงเรียนรู้แนวปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาขะของแต่ละหน่วยงาน 2)ระดับชุมชนใกล้เคียงมหาวิทยาลัย และองค์กรภายนอกมหาวิทยาลัยต้องเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐกิจในพื้นที่ ร่วมสร้างความตระหนักรู้ และระดมทุนทางสังคมในการออกแบบการแก้ไขปัญหาขะร่วมกันในลักษณะการสร้างจิตสำนึกและความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของปัญหา (Sense of Belonging) โดยการขับเคลื่อนการจัดการทั้ง 2 ระดับให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation) ในลักษณะการบูรณาการความร่วมมือที่ทุกฝ่ายต่างตระหนักและเข้าใจในสภาพปัญหา ควบคุมการร่วมออกแบบกิจกรรม และวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากข้อเสนอของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายให้สามารถร่วมพัฒนาในลักษณะของ “นวัตกรรมเพื่อสังคม” ที่ขับเคลื่อนได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชน และนิสิตนักศึกษา มีการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี รวมไปถึงการออกกฎระเบียบ เทศบัญญัติที่มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีการเพิ่มถังขยะที่แยกตามประเภทให้ประชาชนมีความสะดวกในการจัดการกับขยะที่เกิดขึ้นภายในครัวเรือน สร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนผู้ประกอบการ เช่น ห้างร้านขนาดใหญ่ เจ้าของหอพัก ควรมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือการสร้างสำนึกและความร่วมมือให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบร่วมกัน

References

- Aj-Sri, L. & Sripokhangkul, S. (2017). Solid waste management in Mueng Mahasarakham municipality Mahasarakham Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2-05), 25–36. [in Thai]
- Baiphon, W. (2013). Social and social impacts on the community. From the solid waste management project Fully integrated, central zone Ban Pa Song Noi Doi Saket District Chiang Mai Province. *Chiang Mai Rajabhat Research Journal*, 14 (2), 61-71. [in Thai]
- Camarillo, M. E., & Bellotindos, L. M. (2021). A study of policy implementation and Community Participation in the Municipal Solid Waste Management in the Philippines. *Applied Environmental Research*, 43(2), 30–45.
<https://doi.org/10.35762/AER.2021.43.2.3>
- Chaisorn, W., & Kasapradit, B. (2017). Social responsibility of business organizations and Sustainable development: Case study of social responsibility of 6 companies. *Panyapiwat Journal*, 9(3), 140-152. [in Thai]
- Chaithongrat, T., Kotdee, M., & Sawangsri, P. (2019). *Community waste management project. Participate in Khon Yang Subdistrict Municipality and Kham Rieng Subdistrict Municipality. Kantharawichai District Mahasarakham Province Case study of community areas surrounding the entrance to Mahasarakham University* [research report]. Mahasarakham University. [in Thai]
- Chaiyarit, J., & Intarasaksit, P. (2021). Factors Influencing Appropriate Management Of Household Waste in Developing Country. *Asia-Pacific Journal of Science and Technology*, 26(1), 1-7.

- Kraisornsuthasinee, S. (2013). *Responsibility of business to society*. Plan Printing. [in Thai]
- Jaisue, D. (2017). Garbage situation and waste management at source in the community. Wapi Pathum District Maha Sarakham Province. *Maha Sarakham Hospital Journal*, 14(3), 38-46. [in Thai]
- Jinaboonruang, S. (2022). Driving business with the concept of economic development BCG Economy Case study: Limited Partnership Doi Tung Grains. *Academic journal Phranakhon Rajabhat University*, 13(2), 48-65. [in Thai]
- Maiman, T., Thongmark, C., Rattanatai, B., & Rojanadilok, T. (2023). BCG economic model for balanced and sustainable development. *journal Eastern Asia University Social Sciences and Humanities Edition*, 13(2), 14-27. [in Thai]
- National Science and Technology Development Agency. (n.d.). *BCG Model: Fostering Sustainable Development in Thai Economy*.
https://www.nstda.or.th/en/images/pdf/BCG_Booklet1.pdf
- Noonin, S. (2023). Motivating Achievement of Sustainable Development Goals by Implementing Corporate Social Responsibility. *Executive Journal*, 43(1), 99-113.
- Pawanna, C. (2020). *Report summarizing the results of the survey and analysis of waste components*. Building and Facilities Division: Mahasarakham University. [in Thai]
- Pawanna, C. (2021). *Report summarizing the results of the survey and analysis of waste components*. Building and Facilities Division: Mahasarakham University. [in Thai]

- Phoklang, N., Karnumarn, R., & Khamwisit, T. (2017). Household waste management through a participatory process, Ban Nongku community, Nasinuan Sub-District, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province. *Journal of Health Science*, 26(2), 332-330. [in Thai]
- Phuchinda, V. (2012). *Models in industrial environmental management. Using philosophy sufficiency economy national*. Institute of Development Administration. [in Thai]
- Pollution Control Department. (2018). *Thailand's roadmap on plastic waste management 2018 - 2030*. https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2020/05/pcdnew-2020-05-27_06-47-53_174751.pdf [in Thai]
- Promkham, T. (2020). Study of the problem of solid waste management in Phetchabun Municipality. Phetchabun Province. *Community Research Journal*, 14(4), 52-62. [in Thai]
- Phoochinda, W. (2012). The Consistency of the Principles of Eco-friendly Industrial Estates with the Sufficiency Economy. *Journal of Environmental Management*, 3(1), 1-14. [in Thai]
- Satitmannaitam, B. (2023). A participatory management approach to sustainable waste management. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 3 (6), 269-286. DOI: <https://doi.org/10.60027/iarj.2023.271450> [in Thai]
- Tippinit, K. (2019). *Application of sufficiency economy philosophy in environmental management: IRPC public company limited case study*. Master of Science [Environmental Management], National Institute of Development Administration. [in Thai]

- Sawetrattanakul, S., Narrat J. S., Tantranont, N., & Setthapun, W. (2022). Attitudes, behaviors and information perception for waste management in community households in Kuet Chang Sub-District, Mae Taeng District, Chiang Mai Province. *RES MILITARIS*, 12(2), 1050–1060.
- Sivaramanan, S. (2013). E-waste management, disposal, and its impacts on the environment. *Universal Journal of Environmental Research and Technology*, 3(5), 531-537. [in Thai]
- Wasanadamrongdee, S. (2018). Assessment of Bangkok's capacity to manage Hazardous waste from the community. *Environmental Management Journal*, 14(1), 40-61. [in Thai]
- Zangmo, C., & Sharp, A. (2017). Solid waste generation, composition and management in Paro hotel industry. *Applied Environmental Research*, 39(2), 15–27. <https://doi.org/10.35762/AER.2017.39.2.2>
- Yongvongphaiboon, L. (2023). Managing an organization with social and environmental responsibility sustainable of the steel industry in the stock exchange of Thailand. *SSRU Journal of Public Administration*, 6(1), 126-139.

Authors

Nirundorn Khamnu

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

Tel: 08-7230-2987 E-mail: nirundorn.k@msu.ac.th

Associate Professor Dr.Theerapong Meethaisong

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

Tel: 09-8883-8516 E-mail: Theerapong_00@yahoo.com

Washiraporn Wannachot

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

Tel: 09-4426-1644 E-mail: washira.w@gmail.com

Mathinee Khotdee

Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Arts,

Mahasarakham University

Tel: 08-3474-6070 E-mail: mathinee.k@msu.ac.th

Montree Pimjai

Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University

Tel: 08-6622-1939 E-mail: montree.p@msu.ac.th

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในมนุษยสังคมสาร (มสส.)

1. ส่งบทความวิจัยฉบับเต็มในรูปแบบของ Word File จำนวน 1 ชุด เป็นแฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้โปรแกรม Microsoft Office Word 2010 เป็นต้นไป ที่เว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhusoc/index>

2. เป็นบทความที่ครอบคลุมสาขาวิชาหลัก (Main subject Category) คือ Social Sciences และจะต้องอยู่ใน 3 กลุ่มสาขาวิชา (Subject areas) คือ 1) Arts and Humanities, 2) Economics, Econometrics and Finance, 3) Social Sciences ซึ่งจะต้องอยู่ใน 5 กลุ่มย่อย (Sub-subject areas) คือ 1) General Arts and Humanities, 2) Language and Linguistics, 3) General Economics, Econometrics and Finance, 4) General Social Sciences, 5) Sociology and Political Sciences

3. ความยาวของบทความโดยนับรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิง และประวัติผู้เขียน จำนวน 15-20 หน้ากระดาษ A5

4. แบบอักษร (Font) บทความ

4.1 ให้พิมพ์ด้วยตัวอักษร Angsana New ขนาด 14 และพิมพ์เนื้อหา ในลักษณะคอลัมน์เดี่ยว (One column) กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเป็นแบบระยะพิมพ์เดี่ยว (Single space) ระยะขอบบน - ล่าง 2 เซนติเมตร และระยะขอบซ้าย - ขวา 1.8 เซนติเมตร

4.2 จัดบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยตัวหนาโดยใช้ขนาดอักษร 16 ถึงกลางหน้ากระดาษ กรณีเป็นภาษาอังกฤษ ให้ใช้อักษรตัวแรกเป็นตัวใหญ่สำหรับคำหลักต่าง ๆ

4.3 ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (และอาจารย์ที่ปรึกษา) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และให้ใช้หมายเลขกำกับชื่อผู้เขียนหรืออาจารย์ที่ปรึกษาเฉพาะที่เป็นภาษาไทยเท่านั้น พิมพ์ด้วยตัวหนาโดยใช้ขนาดอักษร 14 ถึงกลางหน้ากระดาษ

4.4 ชื่อสาขาวิชา คณะ และสถาบันการศึกษาต้นสังกัด ให้พิมพ์ที่บรรทัดล่างต่อจากชื่อผู้วิจัย ชิดขอบซ้าย พิมพ์อักษรเป็นตัวบางขนาด 12 ใช้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ให้ใช้หมายเลขกำกับเฉพาะที่ภาษาไทยเท่านั้น

5. เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ในกรณีที่เป็นบทความภาษาอังกฤษต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและลงนามรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านภาษาอังกฤษก่อนส่งให้บรรณาธิการ

6. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

7. บทความต้องมีสาระสังเขป (บทคัดย่อ) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A5 หรือระหว่าง 150-200 คำ ในกรณีที่บทความเป็นภาษาอังกฤษให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

8. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามระบบการอ้างอิงเอกสารและหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในมนุษยสังคมสาร อย่างเคร่งครัด

9. บทความที่ส่งมาตีพิมพ์จะได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ท่าน ตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งให้บุคคลดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564

10. ผลการพิจารณาให้ตีพิมพ์บทความในมนุษยสังคมสาร ให้ถือมติของกองบรรณาธิการเป็นที่สุด

11. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้ผู้เขียน

12. ผู้เขียน/คณะผู้เขียน (ผู้วิจัย/คณะผู้วิจัย) ต้องเขียนข้อมูลส่วนตัวโดยชื่อเป็นภาษาอังกฤษไว้ในส่วนท้ายสุดของบทความต่อจากเอกสารอ้างอิง โดยให้ระบุคำนำหน้าชื่อ (นาย/นาง/นางสาว) ตำแหน่งทางวิชาการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์/รองศาสตราจารย์/ศาสตราจารย์) (ถ้ามี) คุณวุฒิปริญญาเอก (ดร.) (ถ้ามี) พร้อมใส่ข้อมูลที่อยู่ให้ครบถ้วน

สมบูรณ์ รวมทั้งรหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร และอีเมลด้วย ในกรณีที่ป็นนักศึกษา
ปริญญาโทหรือปริญญาเอก ให้เขียนเฉพาะข้อมูลนักศึกษาเท่านั้นโดยไม่ต้องใส่ข้อมูล
ของอาจารย์ที่ปรึกษา

ตัวอย่างเช่น

Author

Associate Professor Dr. Akkarapon Nuemaihom

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District,

Buriram Province 31000

Fax: 044-6128585 Tel: 081-8204402 E-mail: akkarapon.nm@bru.ac.th

* ส่วนประกอบของบทความ *

* บทความวิชาการ

ในการเขียนบทความวิชาการ ควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม บทความวิชาการควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ใช้คำที่สั้น กระชับ และมีความหมายชัดเจน ให้เขียนเป็นระดับกลุ่มคำไม่ใช่ระดับประโยค และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา แต่ให้เขียนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ความยาวระหว่าง 8-15 คำ

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปเนื้อหาของบทความให้ได้ใจความชัดเจน ให้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ หรือระหว่าง 150-200 คำ ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

3. **คำสำคัญ (Keyword)** ระบุนำคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูลได้บทคัดย่อ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษ ให้เขียนคำสำคัญเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

4. **บทนำ (Introduction)** นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งระบุถึงขอบเขตเนื้อหาของบทความ

5. **เนื้อหา (Body of text)** ระบุเนื้อหาหลักของบทความ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นย่อย ๆ และมีการจัดเรียงลำดับหัวข้อตามรายละเอียดของเนื้อหา

6. **เอกสารอ้างอิง (References)** อ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา (In-text citation) โดยให้ระบบนาม-ปี (Author-Year) ตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (7th edition) และเอกสารอ้างอิงทุกรายการที่ปรากฏในบทความต้องมีรายชื่อปรากฏอยู่ในรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ด้วย

* บทความวิจัย

ให้นำเสนอผลการวิจัยที่ค้นพบอย่างเป็นระบบ โดยบทความวิจัยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ใช้คำที่สั้น กระชับ และมีความหมายชัดเจน ให้เขียนเป็นระดับกลุ่มคำไม่ใช่ระดับประโยค และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา แต่ให้เขียนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ความยาวระหว่าง 8-15 คำ

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปสาระสำคัญของงานวิจัยซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์การวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิจัย ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวแต่ละภาษาไม่เกิน 1 หน้า หรือระหว่าง 150-200 คำ ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

3. **คำสำคัญ (Keywords)** ระบุนำคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูลได้บทคัดย่อ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษ ให้เขียนคำสำคัญเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

4. **บทนำ (Introduction)** ระบุดังถึงความสำคัญของปัญหาที่ศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและประโยชน์โดยรวมที่จะเกิดขึ้นจากผลวิจัย

5. **วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)** ระบุมุ่งวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้ชัดเจนและสะท้อนถึงภาพรวมทั้งหมดของงานวิจัย

6. **วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)** ระบุวิธีวิจัยที่ครอบคลุมถึงประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7. **ผลการวิจัย (Results)** ระบุผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

8. อภิปรายผล (Discussion) นำเสนอผลการวิจัยโดยอ้างอิงถึงทฤษฎีต่างๆ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยที่ค้นพบหรือเห็นแย้งที่สมเหตุสมผล

9. ข้อเสนอแนะ (Recommendations) เสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

10. การอ้างอิง (References) ใช้การอ้างอิงตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (7th edition)

* การเขียนเอกสารอ้างอิง *

1. การอ้างอิงเอกสารในเนื้อหา (In-text citation) ให้ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น สำหรับผู้เขียนทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยระบุเฉพาะนามสกุลแล้วตามด้วยปี ค.ศ. ที่เผยแพร่เอกสาร และ/หรือเลขหน้า เช่น Nuemaihom (2022) หรือ (Nuemaihom, 2022, 23)

2. การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของผู้เขียน โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้อ้างนามสกุลก่อนแล้วตามด้วยอักษรย่อของชื่อแรก

3. ในกรณีอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย ให้แปลเอกสารอ้างอิงนั้นเป็นภาษาอังกฤษ และให้วงเล็บคำว่า [in Thai] ไว้ส่วนท้ายของเอกสารอ้างอิงนั้น ให้เขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษคือให้อ้างนามสกุลก่อนแล้วตามด้วยอักษรย่อของชื่อแรก และให้เขียนรวมไปกับรายการอ้างอิงที่เป็นภาษาอังกฤษเลย

ตัวอย่างเช่น

References

- Nuemaihom, A. (2022). Speaking English in all situations (2nd ed.). Digital Media Learning and Production Center. [in Thai]
- Sato, K. (2003). Improving our students speaking skills: Using selective error correction and group work to reduce anxiety and encourage real communication. Akita Prefectural.
- Yothimas, D. (2015). A study and development of innovation on tourism English communication for tourism personnel at Phnom Rung Sanctuary in Chaloemphrakiat district, Buriram province (Research report). Buriram Rajabhat University. [in Thai]
- (สามารถดูหลักเกณฑ์และรูปแบบการอ้างอิงเอกสารเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhusoc/index>)

ให้ใช้ระบบการเขียนเอกสารอ้างอิงนี้ตั้งแต่ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) 2565 เป็นต้นไป

**Manuscript Preparation Guidelines for the Submission of
Academic and Research Articles in Journal of
Humanities and Social Sciences (JHUSOC)**

1. The full article should be submitted in the Word File as an electronic file using Microsoft Office Word 2010 onwards via the website: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhusoc/index>.

2. The article must be relevant to the main subject category i.e. Social Sciences. This category includes the following three subject areas: 1) Arts and Humanities, 2) Economics, Econometrics and Finance, and 3) Social Sciences. Moreover, the manuscript must be under the following five sub-subject areas: 1) General Arts and Humanities, 2) Language and Linguistics, 3) General Economics, Econometrics and Finance, 4) General Social Sciences, and 5) Sociology and Political Sciences.

3. The article must be typed on A5 paper to include figures, tables, references, and author's brief personal data. Moreover, it should be between 15-20 pages in length.

4. Font

4.1 Angsana New with font size 14 is required. The article must be typed in one column and single spacing. The top-bottom margins of 2 cm. and the left-right margins of 1.8 cm. are used.

4.2 Both Thai and English article titles should be in bold face, font size 16 with initial caps of the content words, and be centered. Only English title is required for the article written in English or other languages.

4.3 The author's name (and the advisor's name) must be written in both Thai and English. It must also be typed in bold using font size 14 and centered on the page. For the Thai article, the author's name is numbered in order.

4.4 Department(s)/program(s), faculty(s) and affiliation(s) must be written in both Thai and English, and set flush on the left using font size 12 below the author's name. For the Thai article, their Thai information is numbered in order.

5. Either Thai or English article can be submitted. In the case of an English article, it must be verified and signed by an English language expert before being sent to the editor.

6. The article submitted for publication in JHUSOC has not already been published elsewhere or is not under consideration by peer reviewers for publication in other journals.

7. The article must contain both Thai and English abstracts with no more than 1 page of A5, or between 150-200 words. Only English abstract is required for the article written in English or other languages.

8. The author must strictly comply with the reference system and the criteria for the publication of academic or research articles set by the journal.

9. The article will be reviewed by three peer reviews. This goes in line with the Office of Civil Service Commission's announcement relevant to the criteria and procedures for considering the academic appointment of university lecturers (Issue no. 4) B.E. 2564.

10. The Editorial board is responsible for the final decision regarding acceptance or rejection of the article published in the journal.

11. The author will be officially informed if his/her article is not accepted. However, the manuscript will not be sent back to him/her.

12. The author/authors (researcher/researchers) must write the personal information in English in the last part of the article below the references, providing a title (Mr. / Mrs. / Miss), an academic position i.e. Assistant Professor / Associate Professor / Professor (if any), and a doctoral degree i.e. Dr. (If any). A full address,

including a postal code, a fax number, and an email address, should also be provided. It is noted if the author is a master's or doctoral student, his/her personal information must be presented while his/her advisors' individual information is not required.

For examples:

Author

Associate Professor Dr. Akkarapon Nuemaihom

English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences

Buriram Rajabhat University 439 Jira Rd., Muang District, Buriram

Province 31000

Fax: 044-6128585 Tel: 081-8204402 E-mail: akkarapon2512@gmail.com

* Components of Articles *

To write an academic article, clear points should be identified and appropriate sequences of the content should be considered. The article should consist of the following parts:

1. Title: The title should possess the short, concise and meaningful words. It should be written in a word level, not a sentence level. The title with 8-15 words must be written in both Thai and English. Moreover, the Thai title is typed first, followed by the English one on the next line. However, only English title is required for the article written in English or other foreign languages.

2. Abstract: The article contents are clearly summarized. Both Thai and English abstracts are required. A one-page Thai abstract with 150-200 words is written first, followed by the English one with the same number of words.

It is noted that only English abstract is required for the article written in English.

3. Keyword: The keywords appropriate for retrieving information from the database are identified. Both Thai and English 3-5 keywords are required and must be placed below the abstract. It is noted that only English keywords are required for the article written in English.

4. Introduction: The article background is presented. The article scope is also specified.

5. Body of Text: The main contents and sub-topics of the article are identified. Moreover, the topics are sorted by the contents.

6. References: In-text citation is based on the author-year system of the APA (American Psychological Association) style (7th edition). It is noted that all entries in the text should be listed in the references.

* Components of Research Articles *

The research results should be presented systematically. The research article should be composed of the following parts:

1. Title: The title should possess the short, concise and meaningful words. It should be written in a word level, not a sentence level. The title with 8-15 words must be written in both Thai and English. Moreover, the Thai title is typed first, followed by the English one on the next line. However, only English title is required for the article written in English or other foreign languages.

2. Abstract: The important research components, including objectives, population, sample group, instruments, statistics for data analysis, and research results. Both Thai and English abstracts must be written. The length of each language is not more than 1 page or between 150-200 words. It is noted that only English abstract is required for the article written in English.

3. Keyword: The keywords appropriate for retrieving information from the database are identified. Both Thai and English 3-5 keywords are required and must be placed below the abstract. It is noted that only English abstract is required for the article written in English.

4. Introduction: The significance of research problems is identified. The relevant literature is reviewed. In addition, the overall benefits obtained from the research results are also presented.

5. Objective: The research objectives are clearly identified to reflect the overall picture of the research.

6. Methodology: The research methods, including population, samples, instruments, steps of data collection, and statistics for data analysis, are clearly indicated.

7. Results: The research results obtained from analyzing the data are clearly interpreted according to the research objectives.

8. Discussion: The research results are discussed with theoretical support so as to check whether the current research results are in line with or against the previous studies.

9. Recommendations: Utilization of the research results, and guidelines for the next research should be recommended.

10. References: The references must be based on APA (American Psychological Association) style (7th edition).

* Writing References *

1. Both Thai and foreign authors' names in the in-text citation must be written in English only. Moreover, their last names should be written first, followed by the year of publication, and/or page numbers, for example, Nuemaihom (2022) or (Nuemaihom, 2022: 23).

2. References are listed fully in alphabetical order according to the last name of the author and not numbered. Moreover, the last name is written first, followed by the initial letter of his/her first name.

3. For referring the Thai documents, the documents must be translated into English, and the additional word "in Thai" must be put in the brackets [] i.e. [in Thai]. It is noted that the same format for referring both Thai and English documents is required.

For example:

References

Nuemaihom, A. (2022). Speaking English in all situations (2nd ed.). Digital Media Learning and Production Center. [in Thai]

Sato, K. (2003). Improving our students speaking skills: Using selective error correction and group work to reduce anxiety and encourage real communication. Akita Prefectural.

Yothimas, D. (2015). A study and development of innovation on tourism English communication for tourism personnel at Phnom Rung Sanctuary in Chaloemphrakiat district, Buriram province (Research report). Buriram Rajabhat University. [in Thai]

(For further information about the guidelines on writing references, please visit the website: <http://jhusoc.bru.ac.th>)

This reference style will come into effect from
Vol. 20 No.1 (January-April) 2022 onwards.

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในมนุษยสังคมสาร (มสส.)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

เรียน บรรณาธิการมนุษยสังคมสาร

เรื่อง ตีพิมพ์บทความลงในมนุษยสังคมสาร

1. ชื่อผู้ส่งบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

2. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

.....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

.....

.....

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

เลขที่ 439 ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

อีเมล: jhusoc@bru.ac.th เว็บไซต์: <http://jhusoc.bru.ac.th>

3. ประเภทของบทความ

☐ บทความวิจัย (Research article)☐ บทความวิชาการ (Academic article)

4. เนื้อหาของบทความเกี่ยวกับ

☐ ด้านมนุษยศาสตร์ ☐ ด้านสังคมศาสตร์

5. วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด

.....

6. ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้า

มี).....

7. สถานภาพผู้ส่งบทความ

7.1 ☐ อาจารย์ ☐ อื่นๆ ระบุ.....

คณะ.....

สถาบัน.....

ชื่อผู้วิจัยร่วม (ถ้ามี) กรณีผู้ส่งบทความไม่เป็นนักศึกษา

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	หน่วยงาน	โทรศัพท์

7.2 ☐ นิสิต/นักศึกษา

○ ประชุมโท ○ ประชุมเอก

หลักสูตร.....

สาขา.....

คณะ.....

สถาบัน.....

โปรดระบุชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. ชื่อ-นามสกุล

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ที่ทำงานปัจจุบัน.....

2. ชื่อ-นามสกุล

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ที่ทำงานปัจจุบัน.....

8. สถานที่ทำงาน

.....

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....

โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....

อีเมล.....

9. กองบรรณาธิการสามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ที่

☐ สถานที่ทำงาน ☐ ที่อยู่ดังต่อไปนี้

.....

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....

โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....

อีเมล.....

10. กรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อบุคคลดังต่อไปนี้

ชื่อ – สกุล

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....

โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....

อีเมล.....

มีความเกี่ยวข้องเป็น.....

11. สิ่งที่เหมาะสมด้วย

☐ ไฟล์บทความวิจัย ☐ บทความทางวิชาการ

☐ อื่นๆ (ระบุ).....

12. องค์ประกอบของบทความ

ข้าพเจ้าได้จัดทำบทความตามคำแนะนำการเตรียมต้นฉบับของ “มนุษยสังคมสาร” ครบสมบูรณ์ ดังนี้

☐ บทความวิชาการ	☐ บทความวิจัย
☐ ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
☐ ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ ชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
☐ บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ บทคัดย่อและภาษาอังกฤษ
☐ คำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐ คำสำคัญและภาษาอังกฤษ
☐ บทนำ	☐ บทนำ
☐ เนื้อหา	☐ วัตถุประสงค์การวิจัย
☐ เอกสารอ้างอิง	☐ วิธีดำเนินการวิจัย
☐ ประวัติผู้วิจัย	☐ ผลการวิจัย
	☐ อภิปรายผล
	☐ ข้อเสนอแนะ
	☐ เอกสารอ้างอิง
	☐ ประวัติผู้วิจัย

13. ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาได้ตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษาอังกฤษในส่วนของ Abstract และบทความภาษาอังกฤษ และขอรับรองว่าบทความฉบับนี้มีการใช้ภาษาอังกฤษที่ถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ทุกประการ เห็นควรให้ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนได้

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษา ลงชื่อ.....

(.....)

ตำแหน่ง.....

...../...../.....

14. อาจารย์ที่ปรึกษา ได้ตรวจบทความนี้แล้วขอรับรองว่า องค์ประกอบและเนื้อหาของบทความนี้ มีความสมบูรณ์และถูกต้องตามหลักวิชาการ เห็นควรให้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้

*(กรณีที่เป็นนิสิตหรือนักศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา ลงชื่อ.....

(.....)

...../...../.....

15. ต้นฉบับที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ ยังไม่เคยตีพิมพ์
เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
และยินดีแก้ไขตามที่กองบรรณาธิการเสนอแนะ

ผู้ส่งบทความ ลงชื่อ.....

(.....)

...../...../.....

ผลการพิจารณาบทความจากบรรณาธิการ

- ☐ เห็นควรดำเนินการส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินคุณภาพของบทความ
- ☐ ไม่รับพิจารณาบทความ

.....

.....

.....

.....

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนท์ เนื้อไม้หอม)

บรรณาธิการมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์

หมายเหตุ

1. ขอให้ท่านกรอกข้อมูลในแบบฟอร์มขอลงบทความด้วยลายมือที่อ่านออก และชัดเจนแล้วสแกนส่งไปพร้อมไฟล์ PDF และ ไฟล์ Word ของบทความต้นฉบับ โดยส่งไปที่ <http://jhusoc.bru.ac.th> → ติดต่อขอลงบทความ
2. ขอให้จัดเตรียมต้นฉบับบทความของท่านตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความของกองบรรณาธิการ “มนุษยสังคมสาร” มิเช่นนั้น บทความของท่านจะไม่ได้รับการพิจารณาในดำเนินการในขั้นต่อไป
3. บทความของท่านต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษาอังกฤษจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ พร้อมลงลายมือชื่อรับรอง
4. ในกรณีที่เป็นิสิตนักศึกษา บทความของท่านต้องผ่านการรับรองจากอาจารย์ที่ปรึกษา โดยลงลายมือชื่อรับรอง

Article Submission Form
for Publication in the Journal of Humanities
and Social Sciences (JHUSOC)
Faculty of Humanities and Social Sciences
Buriram Rajabhat University, Thailand

Date:/...../.....

To Editor of Journal of Humanities and Social Sciences

Subject Article Submission Form for Publication in Journal of
Humanities and Social Sciences

1. Author's Name.....

2. Article Title.....

.....
.....
.....

3. Types of Articles ☐ Research Article ☐ Academic Article

4. Types of Disciplines ☐ Humanities ☐ Social Sciences

5. The Highest Level of Education.....

6. Academic Position (if any).....

7. Position

7.1 ☐ Lecturer ☐ Other Positions (please specify).....

Faculty.....Institute.....

Co-authors (if any) who are not students.

Name	Organization	Telephone	E-mail

7.2 ☐ Students ☐ M.A. ☐ Ph.D.

Discipline.....

Program.....

Faculty.....

Institute.....

Please specify the thesis advisors' names

1. Name.....

Current Position.....

Address.....

Telephone..... E-mail.....

2. Name.....
Current Position.....
Address.....
Telephone..... E-mail.....

8. Author's Present Workplace

.....
.....
Office Telephone..... Mobile Telephone.....
Fax..... E-mail.....

9. Contact Address ☐ Workplace ☐ Address as below

.....
.....
Home/Office Telephone..... Mobile Telephone.....
Fax..... E-mail.....

10. In case of not being able to contact the author, the editorial board can contact the following person:

Name.....
Telephone..... Mobile Telephone.....
Fax..... E-mail Address.....
Relationships.....

11. Enclosed documents

☐ Research Article ☐ Academic Article
☐ Other (specify)

12. Article Components

I have written an article in line with the guidelines of the journal with the following components:

☐ Academic Article	☐ Research Article
☐ Thai and English Titles	☐ Thai and English Titles
☐ Author's name in Thai and English	☐ Author's name in Thai and English
☐ Thai and English Abstracts	☐ Thai and English Abstracts
☐ Thai and English Keywords	☐ Thai and English Keywords
☐ Introduction	☐ Introduction
☐ Body of Text	☐ Objectives
☐ References	☐ Methodology
☐ Author's Biodata	☐ Results
	☐ Discussion
	☐ Recommendations
	☐ References
	☐ Author's Biodata

13. An expert has examined accuracy of the English use. It is certified that the article is written in the correct English grammar and can be published in this journal.

Expert's signature.....

(.....)

Position.....

Date...../...../.....

14. The thesis advisor(s) has considered this article and approved that its contents and components are complete and accurate according to academic principles, so the article is recommended to be published in this journal. It is noted that the item 14 is for the students only.

Advisor's signature.....

(.....)

Date...../...../.....

15. The manuscript submitted for publication in this journal has not been published before and is not under consideration of other journals. Moreover, the author is pleased to make modifications suggested by the editorial board.

Authors' signature.....

(.....)

Date...../...../.....

The results of article acceptance considered by the journal editor are as follows:

☐ It should be forwarded to peer reviewers to evaluate its quality.

☐ It is rejected (Please give reasons for not being able to get the article published in this journal.).....

.....

.....

(Assistant Professor Dr. Akkarapon Nuemaihom)

Editor

Journal of Humanities and Social Sciences

NB:

1. You must fill out the Article Submission Form with readable handwriting, scan the form and submit it together with both PDF and Word files of the original full article to <http://jhusoc.bru.ac.th> → **Request for Article Submission.**

2. You must prepare your original manuscript in accordance with the journal guidelines and criteria, otherwise your article will not be considered to get published in the journal.

3. Your article must be written in the correct English and is certified by the English expert with his/her signature on it.

4. For a student, the article must be certified by an advisor with his/her signature on it.

แผนภูมิขั้นตอน (Flowchart) การตีพิมพ์บทความในมนุษยสังคัมสาร

